

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Інститут проблем виховання НАПН України
Запорізький національний університет
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Національний університет біоресурсів і природокористування
України

Матеріали
IV Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції

Формування готовності до інноваційної
професійної діяльності майбутніх фахівців:
теорія і практика

16 травня 2025 року

Запоріжжя – 2025

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради БДПУ

(протокол № 12 від 29.05.2025 року)

Редакційна колегія:

Лесик Анжеліка Сергіївна – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки, декан факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету.

Петрик Крістіна Юріївна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри педагогіки факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету.

Щербакова Надія Миколаївна – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету.

Формування готовності до інноваційної професійної діяльності майбутніх фахівців: теорія і практика : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Запоріжжя, 16.05.2025) / за ред. А. С. Лесик, К. Ю. Петрик, Н. М. Щербакової. Запоріжжя : БДПУ, 2025. 335 с.

Відповідальність за зміст та вірогідність інформації (тез) несуть автори

ЗМІСТ

Секція 1. НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	13
БАЩЕВАНЖИ Артем. ЛІСІНА Лариса. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ З ВИКЛАДАННЯ ФУТБОЛУ.....	13
БЕЖЕНАРЬ Лілія. КОВАЛЬ Карина. ІНТЕРАКТИВНІ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМИ ЯК ЗАСІБ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	14
БУЧКО Наталія. МУХІНА Тетяна. РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ Й ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЯК ВИМОГА КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ.....	17
ДЕГТЯРЬОВА Альбіна. НЕСТЕРЕНКО Марина. РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ.....	21
КЕТКОВ Роман. ОНИЩЕНКО Сергій. ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ПРИСТРОЇВ У ФОРМУВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ.....	24
КОЗЛОВА Катерина. ПЕТРИК Крістіна. РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	26
КУЗА Андріан. МУХІНА Тетяна. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....	29
КУНЬ Ці. ЧЕРЕДНИК Лідія. ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	33
ЛИША Тетяна. ЛЕСИК Анжеліка. ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	35
ЛІСІНА Лариса. КОЛОМОЄЦЬ Ганна. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	38

ЛОЗОВСЬКА Ганна. СТАРОКОЖКО Ольга. УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ ЗА УМОВ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	42
МУХІНА Тетяна. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ.....	46
НАУМЕНКО Анастасія. ПЕТРИК Крістіна. ВИКОРИСТАННЯ EDTECH-ПЛАТФОРМ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	50
НЕМИРОВСЬКА Олена. ЛІСІНА Лариса. ВИКЛАДАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	55
НОВИК Гліб. СТАРОКОЖКО Ольга. ВИКОРИСТАННЯ KEY-ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН.....	59
ПЕТРИК Крістіна. ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ.....	62
ПОЛЯКОВ Данило. РЕЗНІЧЕНКО Віталій. СТАРОКОЖКО Ольга. ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: БЕЗПЕЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР.....	65
РЕЗНІЧЕНКО Віталій. СТАРОКОЖКО Ольга. ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ.....	70
СВІР Марина. КОВАЛЬ Карина. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ВЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ.....	74
СЕРДЮЧЕНКО Антон. ПЕТРОВСЬКА Катерина. ЦИФРОВІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	77
СЕРЕДНЯК Оксана. СТАРОКОЖКО Ольга. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОЦЕСУ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ.....	80
СМОЛЯК Павло. ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ (EdTech) ЯК РЕСУРС РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.....	84

ТИХНЕНКО Альбіна. КОВАЛЬ Карина. ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	86
ТИЩУК Артем. МЕЛЬНІКОВА Юлія. РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ОСВІТИ.....	89
ЦЗІНЬКУАН Чжу. ЧЕРЕДНИК Лідія. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НАПРЯМ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ.....	91
ШВЕЦЬ Романна. ЛЕСИК Анжеліка. РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.....	94
Секція 2. ГЕНЕЗИС ПРОБЛЕМИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	97
ВЕРХОЛА Наталія. НЕСТЕРЕНКО Марина. ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВІРТУАЛЬНОЇ ТА ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ: СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА.....	97
КОРОБОВ Михайло. ЧЕМОНИНА Лада. ФАСИЛІТАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ: РОЗВИТОК МОВНОЇ АВТОНОМІЇ.....	100
ЛАЗАРУК Андрій. ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО САМОВИЗНАЧЕННЯ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ЗМІСТ.....	103
МАКІЄВСЬКА Юлія. ЛЕСИК Анжеліка. СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	107
СЕНЬКІВ Дарія. МУХІНА Тетяна. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	111
СИДОРЕНКО Наталія. ЛЕСИК Анжеліка. МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	114
СИРОЄЖКО Ольга. МОЖЛИВОСТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	120

ХОМЕНКО Алла. МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	122
ШЕВЧИК Світлана. ЛЕСИК Анжеліка. РОЛЬ ПАРТНЕРСТВА МІЖ ШКОЛОЮ ТА БАТЬКАМИ У СТАТЕВОМУ ВИХОВАННІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	128
Секція 3. ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ І САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.....	135
БОЯРИНОВА Катерина. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ЛІЦЕЯХ З МІЖКУЛЬТУРНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ.....	135
БУТ Анастасія. ЛІСІНА Лариса. ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	137
ГОЛОВКО Анастасія. ЩЕРБАКОВА Надія. ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТФІЛЬМІВ ТА АНІМАЦІЙ ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ З ЕТИКЕТНИМИ НОРМАМИ.....	140
ЗАКАЛЮЖНА Юлія. ПЕТРИК Крістіна. РОЛЬ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ТА ОСОБИСТІСНОМУ ЗРОСТАННІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.....	143
ІВАНИЦЬКИЙ Олександр. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ОСВІТНІХ НАУК ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	145
ІЛІЙЧУК Любомира. ВПЛИВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	148
КАРАЇМ Анна Марія. ПОРУЧИНСЬКА Тетяна. ПАМ'ЯТЬ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	151
КОВАЛЬ Карина. ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ МІЖОСОБИСТІСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	153

КУЗА Андріан. КАЧЕРОВА Ольга. АРТПЕДАГОГІКА ЯК СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: ПРОСТІР ДЛЯ САМОВИРАЖЕННЯ І ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ.....	156
ЛЕБІДЬ Ольга. ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛОГ-ЖУРНАЛІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ.....	159
ЛЕСИК Володимир. КОВАЛЬ Карина. ВИКОРИСТАННЯ РУХЛИВИХ ІГОР ТА ЕСТАФЕТ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	162
МАЛЄЄВА Діана. ЛІСІНА Лариса. САМОРОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.....	164
МАЛОФЕЄВА Ольга. ЛІСІНА Лариса. РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	166
МІСНІК Златослава. СТАРОКОЖКО Ольга. ПІДВИЩЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОЛЕКТИВУ ЗА РАХУНОК УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ.....	170
ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта. ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА.....	173
ПЕНТКО Юлія. ПОТЕНЦІАЛ СТУДЕНТСЬКОГО ВІКУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЗДАТНОСТІ ДО САМОНАВЧАННЯ.....	175
СЛИЖУК Анатолій. СТАРОКОЖКО Ольга. ЗБЕРЕЖЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО І ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ТИМЧАСОВОЇ ОКУПАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ.....	177
СЯБРЮК Євген. ЛІСІНА Лариса. ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.....	182
ТАТАРІН Володимир. ХАТУНЦЕВА Світлана. ПАРТНЕРСЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДО ПОДОЛАННЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВИХ БАР'ЄРІВ.....	186

ФАТЬЯНОВА Тетяна. РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	189
ФЕДОРЧЕНКО Анастасія. КАЧЕРОВА Ольга. МИСТЕЦЬКИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ КРЕАТИВНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	192
ФЕДОРЧЕНКО Анастасія. ЛІСІНА Лариса. СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ВЧИТЕЛЯ.....	195
ЧМЕЛЬОВА Наталія. ПЕТРИК Крістіна. ФЕНОМЕН САМООСВІТИ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ: ВИКЛИКИ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	198
ШВЕД Ольга. ЛІСІНА Лариса. МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У СТВОРЕННІ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	202
ЩЕРБАК Андрій. ЛІСІНА Лариса. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ.....	204
Секція 4. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	207
БІДНИК Анна. КОЧЕРГА Євгенія. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ АРТТЕРАПЕВТИЧНИХ ПРАКТИК У РОБОТІ З ПІДЛІТКОВИМИ КОНФЛІКТАМИ.....	207
БОРОДА Ольга. ЛОКАРЄВА Галина. ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ДО ДОСЯГНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО УСПІХУ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ.....	210
ВЛАСЮК Катерина. НЕСТЕРЕНКО Марина. ВПЛИВ ПСИХОСОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПІДЛІТКА НА ТРАНСФОРМАЦІЮ СІМЕЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	213
ГОЛОВАНОВА Тетяна. ГЕНДЕРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ ІННОВАТИКИ.....	215
ГОНЧАРЕНКО Юліана. КУЗЬМІН Костянтин. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОГНІТИВНОЇ СФЕРИ МАЙБУТНІХ АКТОРІВ ЗАСОБАМИ ХОРЕОГРАФІЇ.....	219

ГОРЯНІНА Вероніка. КОВАЛЬ Карина. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ У СУЧАСНИЙ ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	222
ДЕГТЯРЬОВА Альбіна. ЛІСІНА Лариса. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПАМ'ЯТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ЯДС.....	225
ДЕМЕЩИК Олена. КОВАЛЬ Карина. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	228
ДЬОРІНА Ангеліна. РУДЧИК Ольга. ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ.....	230
ІВАНОВА Лариса. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ТАКТУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	233
ЗАХАРЧУК Аліна. РУДЧИК Ольга. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....	236
ЗАХАРЧУК Марина. РУДЧИК Ольга. ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ».....	239
ІВДЕНКО Вікторія. ЩЕРБАКОВА Надія. РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ ЯК НОСІЯ ЕТИКЕТНИХ НОРМ: ВПЛИВ ОСОБИСТОГО ПРИКЛАДУ НА ПОВЕДІНКУ УЧНІВ.....	242
КАЧУР Мілана. ВЕЛИЧКО Вікторія. ГЕНДЕР ЯК СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНА КАТЕГОРІЯ: СТАНОВЛЕННЯ, САМОСПРИЙНЯТТЯ, ПОВЕДІНКОВІ РОЛІ.....	245
КОНОНЕНКО Марина. ПЕТРИК Крістіна. СТРАТЕГІЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ОСВІТНЬОГО ЛІДЕРСТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ.....	248
КОСТИНЮК Василь. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ.....	251

КРАВЧЕНКО Дмитро. ЛІСІНА Лариса. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЛІДЕРСТВА СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ КОМАНДНИХ ВИДІВ СПОРТУ.....	253
ЛЕСИК Анжеліка. ПОПОВА Ольга. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ РЕЛОКОВАНОГО УНІВЕРСИТЕТУ.....	257
МАЛОФЕЄВА Ольга. МУХІНА Тетяна. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ.....	260
ОЛЬШАНСЬКА Катерина. ЩЕРБАКОВА Надія. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ (КВЕСТИ, ВІКТОРИНИ, СИТУАЦІЙНІ ІГРИ) У ФОРМУВАННІ ЕТИКЕТНОЇ ПОВЕДІНКИ.....	263
ПОЛІЩУК Катерина. ПЕТРИК Крістіна. ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ТА ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ПЕДАГОГІВ.....	266
ПРОКОПЕНКО Ярослав. ЛІСІНА Лариса. ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШІ ТА ГЕЙМІФІКАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....	269
РУБЦОВА Ангеліна. ЛЕСИК Анжеліка. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	271
СЕМІВОЛ Яна. НЕСТЕРЕНКО Марина. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ПРОЦЕСУ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ВИКЛИКИ ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	274
СУХОВЕРША Марина. ТРАНЗАКТНИЙ АНАЛІЗ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ПСИХОЛОГІЇ ДО ДИСТАНЦІЙНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ: МОЖЛИВОСТІ МОДЕЛІ «FUNCTIONAL FLUENCY».....	276
ТЮТЮННИК Сергій. МОЖЛИВОСТІ ПОДКАСТИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ФОРМУВАННЯ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	278

ХОЛОД Анна. ПЕТРИК Крістіна. ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД АДАПТАЦІЇ ДО УМОВ НАВЧАННЯ У ЗЗСО.....	281
ЧЕРЕЗОВА Ірина. ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	284
ЩЕРБАКОВА Надія. ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ.....	286
Секція 5. ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ТА ЛІДЕРСТВО В ОСВІТІ: ТРЕНДИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	290
ІРІДЧИНА Наталія. СТАРОКОЖКО Ольга. РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ.....	290
КОРОБОВА Ольга. ВЄНЦЕВА Надія. ФАСИЛІТАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКІВ ЗЗСУ ЯК ДІЄВИЙ МЕХАНІЗМ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	294
ЛУЩІЙ Володимир. ВЄНЦЕВА Надія. ВІД ОСВІТИ ДО ЗАЙНЯТОСТІ: ОЦІНКА ГОТОВНОСТІ ВИПУСКНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХНІХ ШАНСІВ У ПОШУКУ РОБОТИ.....	297
ПОСТОЛ Наталя. СТАРОКОЖКО Ольга. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ТА КОНСУЛЬТАТИВНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНИМ КОЛЕКТИВОМ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ.....	300
СТАРОКОЖКО Ольга. СТРАТЕГІЇ ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНОСТІ ОСВІТНЬОГО ЛАНДШАФТУ.....	304
Секція 6. ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ КРИЗИ.....	307
АНДРЕЄВА Олена. ЛІСІНА Лариса. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІВ ЧЕРЕЗ ДИСТАНЦІЙНІ ПЛАТФОРМИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....	307
ДЕМ'ЯНЧУК Катерина. ЛІСІНА Лариса. ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ТА ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....	311

КОЗИЧ Ірина. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ	315
НІКОЛЕНКО Марина. ЛІСІНА Лариса. ІНТЕГРАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В ОРГАНІЗАЦІЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	318
НОСУЛЬКО Катерина. МУХІНА Тетяна. РОЛЬ ГРИ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	323
ХРИСОСТОМІДІ Олексій. СТАРОКОЖКО Ольга. ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ПЕДАГОГІВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ: СТРАТЕГІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ.....	327
ЧЕРНЕНКО Тетяна. ЛІСІНА Лариса. ВПЛИВ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ НА РОБОТУ НАД ТИПОВОЮ НАВЧАЛЬНОЮ ПРОГРАМОЮ З ДИСЦИПЛІНИ «МУЗИЧНА ЛІТЕРАТУРА».....	329
ШУЛЬЖЕНКО Сергій. СТАРОКОЖКО Ольга. АДАПТАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ І ВИКЛАДАЧІВ ЗВО ДО ЗМІШАНОГО ФОРМАТУ НАВЧАННЯ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ	332

Секція 1
НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ГЛОБАЛЬНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ

Артем БАЩЕВАНЖИ,
здобувач другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Лариса ЛІСІНА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ З ВИКЛАДАННЯ ФУТБОЛУ

Футбол є одним із найпопулярніших видів спорту у світі, зокрема серед молоді. Його викладання у школах та спортивних секціях має великий потенціал не лише для фізичного, але й соціального, психологічного та морального розвитку. У сучасних умовах перед педагогами стоїть завдання пошуку нових підходів, які відповідають вимогам часу, сприяють залученню учнів до активного способу життя, формуванню навичок роботи в команді та розвитку стратегічного мислення. Інноваційна діяльність у цьому контексті дозволяє підвищити ефективність навчального процесу та мотивацію учнів до занять спортом.

Інноваційні підходи до викладання футболу перебувають у центрі уваги педагогічної та спортивної науки. Основи інноваційної діяльності закладені в роботах вітчизняних і зарубіжних дослідників, таких як В. Кононов, І. Іванов, J. R. Evans. Значна увага приділяється питанням впровадження модульного навчання, використання цифрових технологій, ігрових методик, але інтеграція цих підходів у навчальний процес середньої школи все ще потребує глибшого опрацювання.

Метою дослідження є розробка та впровадження інноваційних методик у викладанні футболу, які сприятимуть ефективному формуванню технічних, тактичних і соціальних навичок учнів, а також підвищенню їхнього інтересу до занять спортом.

Сучасні підходи до викладання футболу базуються на врахуванні рівня підготовки учнів. Персоналізовані тренування дозволяють фокусувати увагу на слабких сторонах учня, розвиваючи при цьому його сильні сторони. Міні-ігри та симуляції дають можливість учням відпрацьовувати тактичні

елементи гри, покращуючи при цьому навички командної співпраці та швидкість прийняття рішень. Використання відеоаналізу дозволяє наочно демонструвати учням їхні помилки та шляхи їх усунення. Мобільні додатки для відстеження прогресу та планування тренувань підвищують ефективність навчального процесу. Поділ навчального процесу на тематичні модулі дозволяє систематично опановувати нові знання та навички. Модульно-рейтингова система сприяє об'єктивному оцінюванню досягнень учнів. Інновації дозволяють адаптувати вправи для учнів із різними фізичними та когнітивними можливостями, забезпечуючи рівний доступ до занять спортом.

Таким чином, використання інноваційних методик у викладанні футболу сприяє значному підвищенню мотивації учнів та ефективності навчального процесу, цифрові технології дозволяють надавати швидкий і якісний зворотний зв'язок учням, а інклюзивні практики забезпечують залучення всіх учнів, незалежно від їхніх можливостей, до занять спортом.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт фізичного виховання України. Міністерство освіти і науки України, 2019.
2. Іванов І. П. Фізичне виховання в сучасній школі. Харків : Ранок, 2020.
3. Кононов В. І. Інноваційні технології у фізичному вихованні. Київ : Освіта, 2018.
4. Evans J. R. Teaching Football: Modern Approaches. London : Routledge. 2015.

Лілія БЕЖЕНАРЬ,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Карина КОВАЛЬ,
асистентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ІНТЕРАКТИВНІ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМИ ЯК ЗАСІБ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

В умовах сьогодення пріоритетним напрямком діяльності Міністерства освіти і науки України є реформування повної загальної середньої освіти, що передбачає оновлення змісту навчання, методів і форм організації освітнього

процесу. Одним із ключових завдань Нової української школи є формування стійкої мотивації до навчання, особливо в молодших школярів, які лише починають свій шлях у пізнанні рідної мови. У зв'язку з цим особливої значущості набуває впровадження інтерактивних платформ, які поєднують ігрові елементи, візуальну привабливість та зворотний зв'язок, сприяючи розвитку пізнавального інтересу та активної участі учнів в освітньому процесі [4]. Саме тому перед сучасними науковцями (А. Денисенко, О. Кутняк, Я. Олексенко, О. Трипольська та ін.) постає завдання дослідити інноваційні розробки та адаптувати їх відповідно до вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Інтерактивні освітні платформи, такі як LearningApps, Wordwall, Classtime, НаУрок та ін., створюють умови для індивідуалізації та диференціації навчання, що особливо важливо для початкової школи. Вони дозволяють учителю урізноманітнити подання матеріалу, стимулюють діяльнісний підхід, а також створюють комфортне освітнє середовище, де дитина навчається із задоволенням.

Таким чином, дослідження потенціалу інтерактивних платформ як засобу підвищення мотивації здобувачів початкової освіти до вивчення української мови є своєчасним і має важливу практичну значущість для вдосконалення мовної освіти у молодшому шкільному віці [2].

Інтерактивне навчання – це специфічна форма організації діяльності, яка має на меті створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Саме інтерактивні методи дають змогу створювати таке освітнє середовище, в якому теорія і практика засвоюються одночасно. Це дозволяє учням формувати характер, розвивати світогляд, логічне мислення, зв'язне мовлення, формувати критичне мислення, виявляти та реалізувати індивідуальні можливості [1].

Не менш важливу роль відіграють інтерактивні медіа – цифрові продукти й сервіси, що функціонують у комп'ютерних середовищах і реагують на дії користувача. Вони охоплюють різноманітний контент: текст, анімацію, відео, аудіо, відеоігри та рухомі зображення. Завдяки наявності освітнього компонента інтерактивні медіа є потужним засобом навчання, який сприяє активному залученню учнів до освітнього процесу та орієнтації на розвиток їхнього особистого потенціалу [3].

Навчальна платформа – це онлайн-середовище, яке об'єднує інструменти та ресурси для організації, підтримки й покращення освітнього процесу [3].

Розглянемо інтерактивні навчальні онлайн-платформи, які допомагають учителю підвищувати мотивацію учнів початкової школи до вивчення української мови як на уроках, так і під час самостійної роботи.

[Kahoot!](https://kahoot.com/) (<https://kahoot.com/>) – це популярна інтерактивна онлайн-платформа для створення навчальних ігор, яка широко використовується в освітньому процесі для активізації уваги й підвищення мотивації учнів.

Основу сервісу становлять вікторини – серії запитань з кількома варіантами відповідей, які можна адаптувати до різного рівня складності та тематики.

LearningApps (<https://learningapps.org>) – онлайновий сервіс, який дозволяє не лише скористатися бібліотекою створених педагогами з усього світу інтерактивних модулів, але й розробити власні інтерактивні завдання за готовими шаблонами.

Самоучка (samouchka.com.ua) – пропонує інтерактивні вправи з письма та читання українською мовою для учнів початкової школи. На сторінці «Письмо і читання» представлені завдання, спрямовані на розвиток навичок читання, письма та орфографії. Інтерфейс сайту простий і зручний, що дозволяє учням самостійно працювати з матеріалами.

Алаба (<https://alaba.op.ua>) – сучасна інтерактивна платформа, що сприяє підвищенню мотивації учнів до вивчення української мови в початковій школі. Вона поєднує навчальні ігри, творчі конкурси та дистанційні олімпіади, створюючи захопливе освітнє середовище для дітей. Платформа пропонує низку інтерактивних вправ, які допомагають учням розвивати мовні навички. Ці ігри відповідають шкільній програмі та сприяють кращому засвоєнню матеріалу через ігрову діяльність.

Використання навчальних онлайн-платформ в освітньому процесі початкової школи має низку переваг. Передусім, інтерактивний формат взаємодії між учнем і платформою забезпечує активне залучення дитини до освітнього процесу. Такі платформи сприяють урізноманітненню форм проведення уроків, роблячи їх більш динамічними та захоплюючими. Вони стимулюють пізнавальний інтерес, підвищують рівень уваги, активності та зацікавленості молодших школярів. Крім того, інтерактивні платформи позитивно впливають на розвиток логічного мислення, надають можливості для адаптації освітнього контенту відповідно до індивідуальних потреб учнів, а також формують навички самоосвіти та самоконтролю.

Разом з тим, впровадження подібних цифрових ресурсів супроводжується певними труднощами. Ефективність їхнього використання значною мірою залежить від рівня матеріально-технічного забезпечення закладу освіти та наявності стабільного доступу до мережі Інтернет. Важливо також враховувати необхідність володіння вчителями відповідними цифровими компетентностями для роботи з онлайн-ресурсами. Додатковим обмеженням є платний доступ до окремих платформ або їхніх функціональних модулів, які містять навчальні вправи, вікторини, тести та інші інтерактивні елементи [3; 5].

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що використання інтерактивних онлайн-платформ значно підвищує мотивацію молодших школярів до вивчення української мови. Такі ресурси, як Kahoot!, LearningApps, Самоучка та Алаба, створюють можливості для активного залучення учнів в освітній процес через ігрові, візуальні та практико-орієнтовані завдання. Інтерактивні сервіси сприяють індивідуалізації

навчання, дозволяють учителю урізноманітнити форми подачі матеріалу та формують позитивне ставлення дитини до навчання.

Інтерактивні платформи мають значний потенціал у розвитку мовленнєвих навичок, логічного мислення та самостійності учнів, що обґрунтовує доцільність їх використання в початковій освіті.

Список використаних джерел

1. Денисенко А. Інтерактивні методи навчання учнів сучасної початкової школи. *Науковий простір студента: пошуки і знахідки* : матеріали VII Всеукр. наук-практ. студ. інтернет-конф. (м. Київ 12 трав. 2020 р.) Київ, 2020 р. С. 113–118.

2. Концепція Нової української школи.
URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 08.05.2025).

3. Кутняк О. Навчальні інтерактивні платформи у початковій школі. *Молодь і ринок*. 2019. №11 (178). С. 27–30.

4. Олексенко Я. Використання онлайн ресурсів для навчання української мови і літератури. *Українська мова і література в школі*. 2022. № 74–75. С. 89–96.

5. Трипольська О. О. Нова українська школа: організація дистанційного і змішаного навчання у початковій школі : навч.-метод. посіб. Харків : Ранок, 2021. 208 с.

Наталія БУЧКО,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Тетяна МУХІНА,
старша викладачка,
Бердянський державний
педагогічний університет

РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ Й ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЯК ВИМОГА КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Розвиток самостійності та пізнавальної активності здобувачів початкової освіти на уроках математики є важливим аспектом сучасного навчання, що сприяє формуванню у них здатності до самостійного здобуття знань та їх практичного застосування. Використання різноманітних методів і

прийомів, таких як інтерактивні завдання, диференційовані вправи та проекти, дозволяє молодшим школярам активно залучатися до освітнього процесу. Через активну участь у навчанні вони вчаться самостійно знаходити рішення, що значно підвищує їхню впевненість у своїх силах. Важливою складовою цього процесу є використання інноваційних технологій, що значно покращує засвоєння учнями математичних понять, розвиток пізнавальної активності та сприяє формуванню навичок самостійного навчання, заохочуючи їх до активної участі в освітньому процесі.

Проблема розвитку самостійності та пізнавальної активності молодших школярів є важливим напрямком у педагогічній науці. Зокрема, різні її аспекти досліджували Н.Бібік [6], Я.Грузь [1], С.Доценко [2], В.Дубровський [5], М.Кадемія [3], Л.Коваль [4], О.Онопрієнко [9] С.Раков [7], Н.Рудницька [8], С.Скворцова [4; 9], І.Шахіна [3] та ін. Проте методичні аспекти розвитку самостійності та пізнавальної активності здобувачів початкової освіти на уроках математики досліджено недостатньо.

Мета дослідження – розкрити особливості розвитку самостійності та пізнавальної активності молодших школярів на уроках математики.

Розвиток самостійності та пізнавальної активності учнів початкової школи на уроках математики є важливим елементом сучасної освітньої практики, адже в цей період закладаються основи для їх подальшого навчання та розвитку. Математика як дисципліна, що формує логічне та критичне мислення, надає широкі можливості для розвитку інтелектуальних здібностей молодших школярів. Вміння самостійно розв'язувати задачі, знаходити нові шляхи вирішення проблем і застосовувати набуті знання в повсякденному житті є важливими складовими процесу саморозвитку учнів. Залучення до активної пізнавальної діяльності сприяє не тільки засвоєнню математичних знань, але й розвитку вміння планувати власну роботу та оцінювати досягнуті результати [4; 9].

Необхідно зазначити, що особливу значущість процес розвитку самостійності та пізнавальної активності молодших школярів на уроках математики набуває в умовах інноваційного освітнього середовища, яке передбачає використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Вважаємо, що такі різновиди ІКТ, як мультимедійні засоби та онлайн-платформи створюють умови для активної самостійної діяльності здобувачі початкової освіти, де кожен з них може працювати в комфортному для себе темпі. Це дозволяє не тільки підвищити мотивацію до вивчення математики, але й сприяє розвитку важливих навичок, таких як креативність, самоконтроль та вміння працювати з інформацією. Ще один важливий аспект – це використання онлайн-платформ та мобільних додатків для виконання завдань та тестувань, що дає змогу учневі працювати у своєму темпі та отримувати зворотний зв'язок [7].

Одним із основних методів розвитку самостійності та пізнавальної активності здобувачів початкової освіти на уроках математики є метод

проблемного навчання, який передбачає створення ситуацій, що стимулюють молодших школярів до самостійного пошуку рішень. Це допомагає розвивати не лише математичні навички, а й креативне мислення. У цьому контексті важливим є використання вправ та практичних завдань, що дозволяють закріпити теоретичні знання учнів через практичні дії. Залучення до вирішення задач, які мають реальне застосування в житті, значною мірою сприяє розвитку пізнавальної активності учнів [1].

Значущим для розвитку самостійності та пізнавальної активності на уроках математики є метод дослідницької діяльності, коли здобувачів початкової освіти заохочують до експериментування та самостійного пошуку математичних закономірностей. Цей метод сприяє формуванню навичок самостійного мислення та вміння робити висновки. У контексті дослідницької діяльності доцільно використовувати навчання через гру, що ефективно сприяє розвитку самостійності, оскільки ігрові елементи дозволяють молодшим школярам більш активно брати участь у процесі навчання, знижуючи рівень стресу та підвищуючи мотивацію. Необхідно зазначити, що ігри сприяють розвитку логічного мислення й вдосконаленню навичок розв'язування задач [8].

Інтерактивне навчання також активно застосовується для розвитку самостійної діяльності здобувачів початкової освіти. Використання інтерактивних методів дозволяє зробити процес навчання більш динамічним, що допомагає молодшим школярам краще розуміти математичні концепції, а також дає можливість активно працювати з матеріалом, формуючи вміння самостійно вирішувати задачі та знаходити відповіді на поставлені питання [4].

До ефективних засобів для розвитку самостійності та пізнавальної активності здобувачів початкової освіти на уроках математики відносять прийоми диференціації навчальних завдань. Коли кожен учень отримує завдання, що відповідають його рівню підготовки, – це дозволяє уникнути перевантаження та надає можливість розвиватися з урахуванням індивідуального потенціалу дитини. Завдяки цьому у молодших школярів формується позитивне ставлення до навчання, зростає впевненість у власних силах і стимулюється пізнавальний інтерес. У результаті створюються умови для розвитку самостійного мислення, відповідальності та здатності до самоконтролю, що є важливими компонентами успішного навчання математики в початковій школі [6].

Робота з текстами сюжетних задач, що містять додаткові запитання, також використовується для розвитку пізнавальної активності здобувачів початкової освіти. Розв'язуючи такі задачі, молодші школярі вчаться самостійно висувати припущення, порівнювати різні способи розв'язання, аргументувати власну думку. Додаткові запитання спонукають їх до глибшого осмислення змісту задачі, розвитку логічного мислення та вміння працювати з інформацією. Така діяльність активізує внутрішню мотивацію

до навчання, формує навички самостійного здобуття знань і прийняття рішень, що є ключовими складовими пізнавальної активності й самостійності здобувачів початкової освіти на уроках математики [9].

Отже, розвиток самостійності та пізнавальної активності молодших школярів на уроках математики є комплексною педагогічною задачею, що успішно вирішується шляхом системного застосування різноманітних методів і прийомів. Інтерактивні завдання, проблемне навчання, дослідницька діяльність, ігрові елементи, диференційовані вправи та робота з сюжетними задачами, доповнені можливостями сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, створюють сприятливі умови для активного залучення учнів до освітнього процесу. Такий підхід не лише сприяє глибокому засвоєнню математичних знань, але й формує важливі компетентності самостійного навчання, критичного мислення та здатності до самоорганізації, що є ключовими вимогами компетентісно орієнтованого навчання в початковій школі.

Список використаних джерел

1. Грузь Я. І. Психолого-педагогічні основи методики навчання математики : посіб. Київ : Знання КОО, 2017. 158 с.
2. Доценко С. Розвиток творчих здібностей учнів початкової школи у процесі вивчення предметів природничо-математичного циклу: теоретичні та методологічні засади : монографія. Харків : Мітра, 2018. 380 с.
3. Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : навч. посіб. Вінниця : Планер, 2021. 220 с.
4. Коваль Л. В., Скворцова С. О. Методика навчання математики : теорія і практика : підруч. Харків : Принт-Лідер, 2011. 414 с.
5. Методика навчання математичної освітньої галузі в початковій школі : навч.-метод. посіб. / уклад. В. Л. Дубровський. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 380 с.
6. Нова українська школа : poradnik для вчителя / за ред. Н. М. Бібік Київ : Плеяди, 2017. 206 с.
7. Раков С. А. Математична освіта : компетентнісний підхід з використанням ІКТ : монографія. Харків : Факт, 2015. 360 с.
8. Рудницька Н. Ю. Сучасні технології навчання математики у початковій школі в контексті впровадження ідей Нової української школи. *Система підготовки майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи* : монографія / за ред. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Завязун, О. О. Євенок. Житомир, 2019. С. 215–287.
9. Скворцова С., Онопрієнко О. Нова українська школа : методика навчання математики у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів : навч.-метод. посіб. Харків : Ранок, 2019. 352 с.

Альбіна ДЕГТЯРЬОВА,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Марина НЕСТЕРЕНКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Розвиток логічного мислення здобувачів початкової освіти на уроках інформатики є важливою складовою сучасного освітнього процесу. В умовах стрімкого технологічного прогресу, коли діти з раннього віку оволодівають цифровими технологіями, навички логічного мислення стають основою для формування в них критичності та самостійності в розв'язанні різноманітних навчальних і, в майбутньому, професійних задач. Тому розробка методичних підходів та інструментів, спрямованих на розвиток цієї компетенції, є вкрай важливою для педагогічної практики.

Означена проблема знаходиться в центрі уваги багатьох вітчизняних учених. Так, Л. Головка, І. Зязюн, В. Кошель, С. Сисоева та інші наголошують на необхідності формування у дітей умінь, що сприяють розвитку аналітичного, критичного та логічного мислення, які є основою здатності до розв'язання нетривіальних задач. Дослідники І. Василиків, О. Мойко, Р. Романчук, М. Шишкіна та інші розглядають загальні підходи означеної проблеми у теоретичному ракурсі. Методисти з інформатичної освітньої галузі початкової школи О. Барна, І. Зарецька, М. Корнієнко, С. Крамаровська, Н. Морзе, О. Суховірський розробляють практичні методи та прийоми розвитку логічного мислення здобувачів початкової освіти на уроках інформатики, з урахуванням їх вікових особливостей.

Метою даної роботи є дослідження методів розвитку логічного мислення здобувачів початкової освіти на уроках інформатики.

Завдання алгоритмічного типу є одним з найефективніших методів розвитку логічного мислення на уроках інформатики, які пропонуються здобувачам початкової освіти передусім під час вивчення основ програмування. Як зазначає О. Суховірський, на початковому етапі ознайомлення з алгоритмами відбувається на прикладах з життя та навчальних предметів (порядок процедури чищення зубів, алгоритм

арифметичних дій тощо). Аналіз таких варіантів підводить дітей до висновку, що люди дуже часто описують певні послідовності дій у логічній і впорядкованій формі, яку виконують для оптимального досягнення результату [5]. Водночас, стверджують І. Василиків і Р. Романчук, слід уникати формалізму, використовувати ігрові технології, інтерактивні методи та оптимально поєднувати їх з практикою роботи на комп'ютері [2].

«Алгоритми та програмування» – це ключова тема для опанування учнями структурованої, логічної форми мислення, зазначає в своєму дослідженні І. Романчук. Вони не тільки засвоюють базові принципи програмування, а й розуміють, як будується логіка роботи комп'ютерних програм, як алгоритм може бути представленим у вигляді інструкцій для виконання задачі. При цьому важливо пропонувати цікаві завдання для активізації пізнавальної діяльності учнів, щоб вони самостійного застосовували мислення для аналізу та розв'язання проблемних ситуацій [1].

Іншим важливим інструментом розвитку логічного мислення здобувачів початкової освіти на уроках інформатики є тематичні логічні завдання та головоломки. Вони стимулюють інтерес дітей, забезпечують активне включення в процес розв'язування та змушують застосовувати логіку в нестандартних ситуаціях: будувати логічні ланцюжки, шукати оптимальні рішення, перевіряти їх на правильність тощо [4].

Ігри на уроках інформатики в початковій школі є не лише цікавою, а й надзвичайно ефективною методикою розвитку логічного мислення здобувачів. Як стверджує Л. Головка, тематичні ігри – це природний спосіб активізації пізнавальної діяльності дітей, коли вони вивчають нові концепції через практичний досвід та власні помилки. Це можуть бути ігри на порталі CodeOrg, Code Monkey, RodoCodo та інші [3]. Варто зазначити, що використання ігор не тільки покращує освітній процес за рахунок змагальницького стимулу, а й сприяє розвитку важливих соціальних навичок дітей, таких як робота в команді, комунікація та співпраця.

Ще одним із варіантів є використання вебквестів, пропонує М. Швардак. Для досягнення мети учні мають застосовувати логічне мислення, виконуючи послідовні завдання. Вебквести допомагають розвивати творчість, критичне мислення та реалізовувати проблемно-орієнтоване навчання. Вони можуть бути використані також як засіб мотивації та зацікавлення здобувачів освіти навчанням [6].

Отже, розвиток логічного мислення здобувачів початкової освіти на уроках інформатики є не лише важливим компонентом сучасного освітнього процесу, а й передумовою успішного формування ключових компетентностей учнів у цифрову епоху. На основі аналізу наукових джерел і огляду дієвих методичних підходів можна стверджувати, що ефективними засобами розвитку логічного мислення є завдання алгоритмічного типу, візуальне програмування, логічні ігри та головоломки, вебквести тощо. Успішність застосування цих методів залежить від творчого підходу вчителя

та врахування вікових особливостей молодших школярів. Формування логічного мислення через практичні дії та проблемні ситуації сприяють становленню самостійності, гнучкості та критичності в розумових операціях дітей молодшого шкільного віку. В будь-якому разі, уроки інформатики в початковій школі мають потужний потенціал для розвитку логічного мислення, що вимагає від учителя інноваційності та методичної компетентності.

Список використаних джерел

1. Васильків І. Основні психолого-педагогічні вимоги до застосування інформаційних технологій в освітньому процесі початкової школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 72. № 3. С. 193–206. URL : <http://dx.doi.org/10.24919/2308-4634.2019.166140> (дата звернення: 02.05.25).
2. Василиків І., Романчук Р. Особливості формування алгоритмічного мислення молодших школярів на уроках інформатики. *Молодь і ринок*. 2021. № 2/188. С. 98–104. URL : <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.230493> (дата звернення: 02.05.25).
3. Головка Л. В. *Ігрові технології в навчанні молодших школярів* : монографія. Київ : Освіта, 2020. 245 с.
4. Мойко О. Розвиток логічного мислення молодших школярів на уроках інформатики. *Молодь і ринок*. 2020. № 11(178). URL : <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.191569> (дата звернення: 02.05.25).
5. Суховірський О. В. Нова українська школа: методика навчання інформатики у 1–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. для пед. працівників. Київ : Генеза, 2021. 160 с.
6. Швардак М. Вебквест-технологія на уроках інформатики в початкових класах. *Наукові записки Малої академії наук України*. 2024. Вип. 27. С. 12. URL : [10.51707/2618-0529-2023-27-12](https://doi.org/10.51707/2618-0529-2023-27-12) (дата звернення: 02.05.25).

Роман КЕТКОВ,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Бердянський державний педагогічний університет
Сергій ОНИЩЕНКО,
кандидат педагогічних наук,
доцент,
Бердянський державний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ПРИСТРОЇВ У ФОРМУВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ

Сучасні технології відіграють ключову роль у підготовці майбутніх фахівців енергетичної галузі. Використання мобільних інтернет-пристроїв сприяє підвищенню рівня економічної компетентності студентів, що є важливим чинником для їхньої професійної адаптації в умовах цифрової економіки. Впровадження цифрових технологій у освітній процес дозволяє не лише підвищити рівень знань студентів, а й сприяти формуванню їхніх навичок самостійного аналізу економічної інформації та прийняття обґрунтованих рішень.

В умовах сучасного ринку праці енергетичні компанії очікують від випускників не лише глибоких технічних знань, а й високого рівня економічної грамотності. Тому інтеграція мобільних інтернет-пристроїв у освітній процес сприяє ефективному засвоєнню знань і навичок, необхідних для вирішення реальних економічних завдань у професійній діяльності.

Застосування мобільних технологій у процесі освіти відкриває широкі можливості для взаємодії студентів із викладачами, забезпечуючи доступ до актуальної економічної інформації [3]. Крім того, використання мобільних пристроїв дозволяє реалізовувати інтерактивні методи навчання, що підвищує мотивацію студентів і сприяє формуванню економічної компетентності майбутніх бакалаврів з теплоенергетики.

Саме застосування мобільних технологій у освітньому процесі має значний потенціал для підвищення економічної компетентності студентів. Сучасні дослідження [1, 5] показують, що використання мобільних додатків для фінансового аналізу та управління ресурсами дозволяє студентам краще розуміти основні економічні процеси. Зокрема, такі технології сприяють розвитку навичок прогнозування витрат, оцінки ефективності інвестиційних рішень та аналізу ринку.

Крім того, мобільні пристрої забезпечують доступ до онлайн-курсів, економічних симуляцій та інтерактивних завдань, що сприяє більш

глибокому розумінню економічних концепцій. Використання таких інструментів дозволяє студентам отримувати оперативну інформацію про зміни на ринку енергетики, що є важливим аспектом їхньої професійної підготовки у галузі теплоенергетики.

У контексті формування економічної компетентності майбутніх бакалаврів з теплоенергетики за допомогою мобільних пристроїв використовуються різноманітні технології та мобільні додатки, які сприяють розвитку економічних навичок, а саме:

1. Мобільні додатки для фінансового аналізу (Money Lover, YNAB (You Need A Budget), Fintonic, Finplan).

2. Інтерактивні фінансові симулятори та тренажери (Energy2D, EnergySim (симулятори ринку енергетики)).

3. Онлайн платформи для дистанційного навчання або мобільні платформи (Coursera, Udemy, Edmodo, Google Classroom, Zoom).

4. Мобільні платформи для колективної роботи (Trello, Slack, Miro, Microsoft Teams).

5. Мобільні калькулятори та інструменти для аналізу даних (FinCalc, Financial Calculators, Investment Calculator).

6. Економічні новинні додатки та платформи для моніторингу ринку (Bloomberg, Yahoo Finance, Reuters, MarketWatch).

7. Мобільні додатки для управління особистими фінансами (Mint, PocketGuard, Expense Manager) [2, 4, 6].

Аналіз впровадження мобільних пристроїв у освітній процес майбутніх фахівців з теплоенергетики показав їхню значну ефективність у підвищенні рівня економічної компетентності студентів. Використання мобільних додатків, інтерактивних курсів та інших цифрових інструментів сприяє формуванню аналітичних навичок і розумінню ключових економічних аспектів енергетичної галузі.

Одним із ключових результатів впровадження мобільних пристроїв є підвищення мотивації студентів до навчання, що позитивно впливає на якість засвоєння економічних знань. Крім того, цифрові технології сприяють розвитку комунікативних навичок і здатності до самостійного прийняття економічних рішень, що є важливими складовими професійної компетентності сучасного фахівця з теплоенергетики.

У майбутньому доцільним є подальше дослідження впливу мобільних технологій на формування економічної грамотності студентів, а також розробка методичних рекомендацій для оптимізації використання цифрових інструментів у освітньому процесі.

Список використаних джерел

1. Журавльова І. О. Вплив мобільних технологій на економічне навчання в галузі енергетики. Одеса : ОНПУ, 2022. 240 с.

2. Кетков Р. О., Онищенко С. В. Економічна складова у підготовці фахівців енергетичної галузі. *Modern Systems of Science and Education in the European Union and World : Materials of the VI International Research and Practical Internet Conference (January 25, 2025) : collection of abstracts* [for the general ed. Ph.D Serhii Onyshchenko]. Zdar nad Sazavou : «DEL s.z.», 2025. Рр. 12–14.

3. Литвинова О. С. Розвиток економічної компетентності студентів за допомогою мобільних технологій. Дніпро : ДНУ, 2020. 215 с.

4. Онищенко С. В., Кетков Р. О. Впровадження мобільних додатків для формування економічної компетентності майбутніх фахівців енергетичної галузі. *Молодь і ринок*, 2025. № 3 (235). С. 54–59. URL : <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.321933> (дата звернення: 03.05.25).

5. Романова В. А. Мобільні додатки для фінансового аналізу в освіті. Київ : Академвидав, 2020. 210 с.

6. Onyshchenko S. Theoretical and Methodological Principles of Technical Training of Bachelors in the Energy Industry Using Mobile Internet Devices. *Promising Scientific Achievements in Science, Education and Production – 2024 : collective monograph*. (Series of monographs Slovak Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o. Monograph 3). Nová Dubnica : NES Nová Dubnica s.r.o., 2024. P. 47–66.

Катерина КОЗЛОВА,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Крістіна ПЕТРИК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У сучасному освітньому просторі однією з ключових компетентностей, що визначає успішну соціалізацію та психологічне благополуччя здобувача початкової освіти, є емоційний інтелект. Він розглядається як сукупність когнітивних, поведінкових та емоційних якостей, спрямованих на розуміння, регуляцію та контроль своїх емоцій і емоційних проявів інших людей. Саме в початковій школі закладаються основи емоційної грамотності, саморегуляції, емпатії та комунікативних навичок. У школі розвиток цих

якостей безпосередньо впливає на успішність здобувачів початкової освіти, їхню психологічну стійкість, академічні результати та рівень соціалізації. Цифрові технології, що стали невід'ємною частиною освітнього процесу, відкривають нові можливості для формування емоційної компетентності молодших школярів, водночас ставлячи перед педагогами виклик – інтегрувати їх ефективно, етично та відповідально.

Сучасні цифрові технології, які дедалі активніше інтегруються в освітній процес, відкривають нові можливості для розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. Завдяки мультимедійним засобам, інтерактивним платформам, ігровим додаткам та онлайн-комунікаціям, учні мають змогу не лише здобувати знання, а й формувати важливі емоційно-соціальні навички.

Зростання ролі цифрових технологій в освіті змінює підходи до розвитку особистісних і соціальних якостей молодших школярів. У цьому контексті важливо дослідити, як технологічні інструменти можуть сприяти формуванню емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти. Інтерактивні додатки, освітні ігри, віртуальна і доповнена реальність, платформи для соціальної взаємодії – усе це створює нові середовища для розвитку емоційного досвіду. Тематика є особливо актуальною в умовах Нової української школи, яка акцентує увагу на дитиноцентризмі, емоційному комфорті та соціалізації.

Мета дослідження – проаналізувати можливості та особливості застосування цифрових технологій у процесі розвитку емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти, виявити ефективні підходи та інструменти, що сприяють формуванню емоційної компетентності.

Виклад основного матеріалу. У контексті зазначеної мети розглянемо ефективні практики, що демонструють потужний потенціал цифрових технологій у розвитку емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти. Один із прикладів успішного поєднання цифрових засобів і соціально-емоційного навчання є програма SEE Learning (Соціально-емоційне та етичне навчання), упроваджена за підтримки Університету Еморі та EdCamp Ukraine. Ця програма, адаптована для учнів 6–7 років, охоплює розвиток усвідомленості, співпереживання до себе та інших, навичок саморегуляції, міжособистісного розуміння, системного мислення та залученості до спільнот. СЕЕН базується на комплексному підході, що включає вправи на уважність, розвиток доброти, співпереживання, розуміння емоцій, пізнання себе й інших, що є основою для формування емоційного інтелекту [2].

В умовах цифрової освіти, особливо під час дистанційного або змішаного навчання, роль цифрових інструментів у формуванні емоційної грамотності зростає. Як засвідчено у дослідженні, наведеному у матеріалах конференції (Губіна С. І.), такі інструменти як Kahoot! дозволяють не лише урізноманітнити навчальний процес, а й сприяти командній роботі, зниженню емоційної напруги та підвищенню мотивації до навчання. Ігрові

методики, засновані на цифрових ресурсах, мають потужний емоційний вплив на учасників освітнього процесу, що створює сприятливе середовище для розвитку емоційного інтелекту [3].

Цифрові платформи Kahoot!, Padlet, ClassDojo, чи Google Jamboard можуть бути використані для організації рефлексій, оцінювання емоційного стану учнів, створення «щоденників емоцій», а також візуалізації емоційних карт. Такі практики сприяють розвитку емоційної свідомості, що є першим кроком у процесі саморегуляції. Здобувачі початкової освіти вчаться розпізнавати власні емоції, помічати зміни у стані однокласників, висловлювати емоції конструктивно, а цифрові інструменти лише підсилюють цей процес, роблячи його більш динамічним і наочним.

Варто наголосити на важливості використання навчальних ігор та анімаційних відео, що інтегруються в уроки. Саме вони сприяють формуванню у здобувачів початкової освіти не лише когнітивного розуміння емоцій, а й здатності співпереживати, долати стресові ситуації, аналізувати поведінку інших. Зокрема, SEE Learning пропонує вправи, які з легкістю можуть бути адаптовані до цифрового формату: це вправи на уважне слухання, доброзичливу взаємодію, тілесне відчуття емоцій, вправи для заспокоєння нервової системи через дихання або візуалізацію. В онлайн-форматі їх можна реалізовувати за допомогою інтерактивних презентацій, відеоінструкцій, або онлайн-сервісів на кшталт Calm або Headspace for Kids [1; 2].

Проте впровадження цифрових технологій у процес розвитку емоційного інтелекту має і певні виклики. Серед них – ризик перевантаження екранним часом, нестача живої емоційної взаємодії, поверхнєве сприйняття емоційного змісту без глибокого осмислення. Тому важливу роль відіграє вчитель, який має створити безпечне середовище, інтегрувати цифрові засоби в межах педагогічної доцільності, фасилітувати емоційне навчання відповідно до вікових і психологічних особливостей кожного учня [4].

Усе зазначене вище свідчить про багатовимірність впливу цифрових технологій на емоційний розвиток молодших школярів, адже інтерактивність, візуалізація, доступність матеріалів і можливість самовираження створюють сприятливе середовище для емоційного зростання здобувача початкової освіти. Водночас ефективне використання цифрових інструментів вимагає чіткого усвідомлення їхніх можливостей та обмежень з боку педагога.

Висновки. Отже, цифрові технології можуть стати ефективним інструментом розвитку емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти, якщо використовуються усвідомлено, інтегровано з виробничою практикою та з дотриманням принципів соціально-емоційного навчання. Вони здатні розширити межі традиційної освіти, забезпечуючи не лише інтелектуальний, а й емоційно-соціальний розвиток учня. Саме такий підхід відповідає

викликам ХХІ століття, де успішна особистість – це не лише носій знань, а й емоційно зріла, здатна до співпереживання, конструктивної комунікації та відповідального прийняття рішень особистість.

Список використаних джерел

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С. Л. Гумецької. Харків : Віват, 2020. 512 с.

2. Гоулман Д. Соціально-емоційне та етичне навчання: навчальна програма для ранньої початкової школи / пер. з англ. Н. Валевської. Харків: Дім реклами, 2021. 320 с.

3. Губіна С. І. Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ та управління. *Формування емоційного інтелекту майбутніх учителів в умовах дистанційного навчання* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 01 грудня 2024 р. Вінниця : ВНТУ, 2024. С. 42–45.

4. Підтримка та розвиток емоційного інтелекту в умовах навчання онлайн. URL : <https://naurok.com.ua/learn/pidtrimka-ta-rozvitok-emociynogo-intelektu-v-umovah-navchannya-onlayn-52/block/1307> (дата звернення: 04.05.2025)

Андріан КУЗА,
здобувач першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Тетяна МУХІНА,
старша викладачка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У ХХІ столітті стрімкий розвиток технологій докорінно змінює всі сфери життя. Одним із найвпливовіших чинників цих трансформацій є штучний інтелект (ШІ), який активно впроваджується у різні галузі, зокрема в освітню. Його застосування стає ключовим елементом модернізації процесу навчання, оскільки освіта має готувати молоде покоління до ефективного функціонування в умовах цифрового суспільства. Використання ШІ в освітній сфері відкриває нові горизонти для підвищення ефективності навчання: забезпечується персоналізація освітнього процесу,

автоматизація рутинних завдань, об'єктивне оцінювання знань, глибша аналітика навчальних результатів та ін. Усе це сприяє не лише покращенню якості освіти, а й формуванню інноваційних підходів до навчання, які відповідають викликам сучасності.

Метою дослідження є обґрунтування потенціалу штучного інтелекту для оптимізації процесу навчання в умовах цифрової трансформації освіти.

Українські науковці активно вивчають потенціал впровадження штучного інтелекту в освітню сферу, зосереджуючи увагу на підвищенні цифрової компетентності майбутніх педагогів, розвитку ШІ-грамотності, а також на вирішенні етичних, методичних і організаційних аспектів, що супроводжують інтеграцію новітніх технологій у процес навчання. Зокрема, О. Гриценчук акцентує увагу на актуальних викликах, серед яких особливе значення має необхідність підвищення кваліфікації педагогічних працівників у контексті ефективного використання інструментів ШІ в освітній діяльності. Дослідниця також підкреслює, що впровадження штучного інтелекту сприяє зростанню навчальних досягнень здобувачів освіти, підвищенню інтересу до STEM/STEAM-дисциплін, а також активному застосуванню сучасних технологій – зокрема чат-ботів та автоматизованих систем оцінювання, які полегшують управління процесом навчання і сприяють створенню комфортного освітнього середовища [1].

С. Паламар і М. Наumenко розглядають інтеграцію штучного інтелекту в освіту як стратегічний напрям підготовки молоді до майбутньої професійної діяльності. У своїй науковій праці вони аналізують можливості автоматизації окремих елементів навчання, персоналізації освітнього контенту відповідно до індивідуальних потреб здобувачів освіти, а також підвищення точності й об'єктивності оцінювання знань. Водночас учені наголошують, що ефективне застосування ШІ передбачає відповідну підготовку майбутніх педагогів – як у технічному плані, так і в аспекті усвідомлення етичних меж використання таких технологій [2].

Оскільки сучасна наука пропонує різнопланове бачення впровадження ШІ в освітню сферу, доцільно розглядати його з трьох ключових позицій [4]:

1. *Освіта про штучний інтелект* – вивчення принципів роботи систем ШІ, створення власних моделей, аналіз впливу якості даних на результати та обговорення етичних наслідків його використання. Це сприяє розвитку критичного мислення та розуміння потенційних проблем, які можуть виникати при використанні ШІ без належного аналізу.

2. *Освіта зі штучним інтелектом* – використання технологій ШІ для підвищення ефективності процесу навчання. Це включає генерацію текстів, зображень, тестових питань, анотацій, презентацій, а також аналіз успішності учнів та пропонування оптимальних стратегій її покращення.

3. *Освіта для штучного інтелекту* – підготовка фахівців, здатних розробляти та впроваджувати системи ШІ в різних галузях, включаючи

освіту. Це передбачає глибоке розуміння алгоритмів, моделей машинного навчання та етичних аспектів використання ШІ.

У цьому напрямі показовою є ініціатива Міністерства освіти і науки України, що у співпраці з НУ «Києво-Могилянська академія» запровадило курс з цифрової грамотності та основ ШІ для вчителів початкової школи. Цей курс включає практичні вправи з використання ШІ для формувального оцінювання та підготовки адаптивних матеріалів для учнів з різним рівнем підготовки [3].

Практичне застосування штучного інтелекту в освіті реалізується через різноманітні ресурси. Розглянемо детальніше кілька популярних інструментів із вбудованими ШІ-функціями, які сприяють покращенню організації та ефективності освітнього процесу.

Mango AI – це передова платформа, розроблена компанією MangoAnimate, що використовує штучний інтелект для спрощення створення відеоконтенту. Вона надає користувачам інструменти для перетворення тексту та статичних зображень у динамічні відео з анімованими аватарами та різноманітними ефектами. Для практичної апробації цього ресурсу нами було використано деякі функції *Mango AI* під час організації онлайн-івенту, присвяченого 211-й річниці від дня народження Тараса Шевченка. Зокрема, використовуючи можливість платформи трансформувати текстові сценарії та візуальні матеріали у анімовані відеоролики з озвученням, було створено відеоматеріали з оживленням портрету великого класика. Це сприяло актуалізації знань учасників заходу про біографію Тараса Шевченка. У відео було представлено образ Кобзаря у сучасному вигляді, який розповідав цікаві факти зі свого життя, що дозволило глядачам дізнатися про неймовірні події та пригоди, пов'язані з його долею.

Таким чином, застосування платформи *Mango AI* у освітньому процесі демонструє, як штучний інтелект може сприяти розвитку креативності та підвищенню мотивації здобувачів освіти через створення інноваційного мультимедійного контенту. Використання анімованих відеоматеріалів з озвученням робить навчання більш інтерактивним і цікавим, що відповідає сучасним вимогам та цифровізації освітнього середовища.

Сервіс Educaplay – це інтерактивна платформа, яка надає широкі можливості для створення ігор, вікторин, вправ на відповідність, кросвордів, хмар слів та інших завдань. Зокрема, використання вбудованих ШІ-функцій у ресурсі дозволяє автоматично генерувати різні матеріали з урахуванням вікових особливостей і рівня підготовки здобувачів освіти. Це створює умови для персоналізації процесу навчання, що є ключовим фактором підвищення мотивації учнів та розвитку їхніх креативних здібностей. Наприклад, на уроці «Я досліджую світ» у 3 класі можна використати вікторину «Природні зони України», створену з використанням ШІ, який підібрав релевантні ілюстрації та інтерактивні елементи, що стимулюють зацікавленість та

активну участь молодших школярів. Крім того, Educaplay забезпечує автоматичний збір і аналіз результатів, що дає можливість вчителю оперативно оцінити рівень засвоєння матеріалу та скоригувати його при необхідності. Це позиціонує зазначену платформу як потужний засіб модернізації освітнього процесу, що відповідає викликам цифрової трансформації сучасної школи.

Отже, штучний інтелект виступає ефективним інструментом оптимізації освітнього процесу, здатним змінювати традиційні підходи до навчання та зробити їх більш персоналізованими, інтерактивними й результативними. Його застосування сприяє формуванню цифрової та ІІІ-грамотності як у педагогів, так і в учнів, розширює можливості творчого самовираження, підвищує мотивацію до навчання та забезпечує гнучкість і адаптивність освітнього середовища. Це, у свою чергу, створює підґрунтя для формування якісно нової моделі освіти, що відповідає викликам цифрової епохи та орієнтована на потреби сучасного здобувача освіти.

Список використаних джерел

1. Гриценчук О. Використання штучного інтелекту в освіті: тенденції та перспективи в Україні та за кордоном. *Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*. 2024. Вип. 10. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743864/1/123-Article%20Text-371-1-10-20241129%203.pdf> (дата звернення: 28.04.2025).

2. Паламар С. П., Науменко М. С. Штучний інтелект в освіті: використання без порушення принципів академічної чесності. *Освітологічний дискурс*. 2024. №1 (44), С. 68–71. URL : <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/48609/> (дата звернення: 03.05.2025).

3. Проєкт «Цифрова грамотність вчителя початкової школи». *МОН України*. 2024. URL : <https://osvita.dii.gov.ua> (дата звернення 03.05.2025).

4. Штучний інтелект в освіті: три аспекти. URL : https://osvita.ua/school/method/91077/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 29.03.2025).

Ці КУНЬ,

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Національний університет
біоресурсів і

природокористування України

Лідія ЧЕРЕДНИК,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка,

Національний університет
біоресурсів і

природокористування України

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

У добу цифрових трансформацій та активного впливу інформаційного простору на всі сфери життя особливого значення набуває ефективне використання соціальних мереж у педагогічному процесі. Сьогодні соціальні мережі вже не лише інструмент для комунікації, а й потужний засіб формування особистісних і професійних компетентностей молоді, зокрема лідерських якостей.

Питання формування лідерства як здатності впливати, організовувати, ініціювати зміни та вести за собою інших є пріоритетним у сучасній системі освіти. У цьому контексті соціальні мережі виступають платформою для виявлення ініціативності, мобілізації одностудентів, реалізації проєктів, самопрезентації та комунікативної активності здобувачів освіти.

Порушена проблема, будучи актуальною, знаходиться в полі зору багатьох українських та зарубіжних дослідників.

Так, американський дослідник Рейнол Джунко (Reynol Junco), який вивчав використання соціальних медіа у вищій освіті, стверджує, що інтеграція в освітній процес платформ, таких як Twitter, сприяє розвитку комунікативних навичок, самоорганізації та лідерського потенціалу студентів (Рейнол Джунко. 2010). Науковці Барі Кортс, Джен Такер та Анджела Оу (Bari Courts, Jan Tucker, Angela Au) у своїй роботі «The Influence of Social Media on 21st Century Leaders» аналізують, як соціальні мережі впливають на стилі лідерства. Вони зазначають, що активне використання соціальних медіа сприяє розвитку стилю «службового лідерства» (servant leadership), що особливо актуально в умовах цифрової епохи (Bari Courts and others, 2017).

Український дослідник В. Бескоровайний аналізує вплив соціальних мереж на формування світогляду, цінностей та соціалізації студентів, що є важливими аспектами розвитку лідерських якостей, акцентуючи увагу на тому, що «соціальні мережі стають ареною боротьби за свідомість громадян,

ефективним та дієвим інструментом розповсюдження патріотичного контенту, залученні молоді до патріотичних заходів, створення спільнот» (Бескоровайний, 2025).

Проаналізувавши напрацювання науковців з проблеми визначення педагогічного потенціалу соціальних мереж у формуванні лідерських якостей здобувачів освіти, ми визначили, у чому полягають ключові аспекти цього процесу:

1. Стимулювання самовираження та ініціативності. Соціальні мережі створюють простір, де здобувачі освіти можуть вільно висловлювати думки, ділитися ідеями, ініціювати дискусії та проєкти. Це розвиває: самостійність у прийнятті рішень, вміння впливати на інших, брати відповідальність за власні висловлювання та дії.

2. Формування комунікативної компетентності. Такі поширені платформи, такі як Facebook, Instagram, Telegram, YouTube, сприяють розвитку цифрової грамотності, умінь публічної комунікації, умінь працювати з аудиторією, що є базовими навичками лідера.

3. Розвиток мережевої взаємодії. Соціальні мережі дають змогу об'єднуватися в спільноти за інтересами (наприклад, студентські лідерські клуби, волонтерські ініціативи), що сприяє командній роботі, мобілізації ресурсів, організації колективної діяльності.

4. Розширення доступу до неформального навчання, адже здобувачі можуть брати участь у онлайн-тренінгах, вебінарах, проєктній діяльності, організованій через соціальні мережі. Це сприяє формуванню критичного мислення, гнучкості, набуттю досвіду лідерства в цифровому середовищі.

5. Створення та підтримка особистого бренду: завдяки соціальним мережам здобувачі освіти можуть формувати: власне професійне обличчя, демонструвати лідерські ініціативи, вести блог або канал, який мотивує інших.

Поряд з цим маємо зауважити, що інтеграція соціальних мереж у систему освіти потребує осмисленої цифрової стратегії, що враховує як переваги, так і ризики їх використання (наприклад, інформаційне перевантаження, ризики кібербулінгу, фейкової інформації тощо). У сучасних умовах соціальні мережі стають не лише платформою спілкування, а й ефективним середовищем розвитку нового типу лідерства – відкритого, гнучкого, комунікабельного, орієнтованого на співпрацю та інновації.

Таким чином, можемо констатувати, що педагогічний потенціал соціальних мереж – це потужний інструмент для розвитку м'яких навичок, лідерського мислення, ініціативності та громадянської активності студентської молоді. Важливо лише грамотно інтегрувати їх в освітній процес закладів освіти. Педагогічний супровід активності здобувачів у соціальних мережах є необхідною умовою ефективного використання цих ресурсів у освітньому процесі. Саме педагог, куратор чи ментор має

спрямовувати цифрову активність молоді в русло формування позитивних особистісних рис та лідерського потенціалу.

Список використаних джерел

1. Junco, R., Heiberger, G., and Loken, E. The effect of Twitter on college student engagement and grades. *Journal of Computer Assisted Learning*, 2010. 27(2), Pp.119–132.

2. Courts, B., Tucker, J., Au, A. The Influence of Social Media on 21st Century Leaders. *Journal of Business and Technology*, 2017. 3(13). URL : https://www.researchgate.net/publication/315518163_The_influence_of_social_media_on_21st_century_leaders (дата звернення: 01.05.25).

3. Бескоровайний В. Вплив соціальних мереж на формування національної ідентичності здобувачів вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2025. №3(235). С. 150–155.

Тетяна ЛИША,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Анжеліка ЛЕСИК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Інформатизація та комп'ютеризація сучасної освіти, зокрема її початкової ланки, обов'язково передбачають застосування відповідних інформаційно-комп'ютерних технологій – сукупності методів і засобів одержання, накопичення, зберігання, оброблення та подання навчальної інформації за допомогою комп'ютера, що гарантує реалізацію поставленої освітньої мети та отримання запланованих результатів. На основі аналізу наукових джерел можемо констатувати, що таких технологій багато, їх систематизують за різними ознаками, проте єдиного підходу до їхньої класифікації немає. Тому вважаємо за доцільне скласти певну номенклатуру інформаційно-комп'ютерних технологій за частотою їх використання в початковій школі – це мультимедійні презентації, мультимедійні підручники, навчальні програми, хмарні технології, BYOD-технологія, штучний інтелект [1; 2; 3; 4; 5].

Мультимедійна презентація є одним з найпростіших способів підготовки та презентації навчального матеріалу на уроках початкової школи за допомогою програми Power Point (майстер створення презентацій), що входить до складу інтегрованої системи Microsoft Office. За своєю сутністю мультимедійна презентація – це подання інформації з використанням різних форм зв'язку, це комплекс логічно побудованих слайдів з текстом, малюнками, таблицями, схемами, фото, відео- та аудіофрагментами, анімацією та 3D-графікою, які послідовно змінюють один одного. При цьому набір слайдів може бути озвученим музичним або дикторським супроводом [2; 3].

Мультимедійний підручник – це електронний освітній ресурс навчального призначення із систематизованим викладенням навчального матеріалу предмета чи дисципліни, що містить мультимедійні об'єкти (аудіо, відео, анімацію) або об'єкти віртуальної, доповненої реальності, комп'ютерні моделі (симулятори), а також реалізує їх цифрове подання в поєднанні з текстом та нерухомим зображенням. Мультимедійний підручник науковці тлумачать також як комп'ютерну програмну систему комплексного призначення, що забезпечує безперервність і повноту дидактичного циклу процесу навчання: надає теоретичний матеріал, забезпечує тренувальну навчальну діяльність і контроль рівня знань, а також інформаційно-пошукову діяльність, математичне та імітаційне моделювання з комп'ютерною візуалізацією та сервісні функції за умови налагодження інтерактивного зворотного зв'язку [5].

В освітньому процесі початкової школи крім мультимедійних підручників застосовують різноманітні *навчальні програми, мультимедійні додатки, освітні платформи, інтерактивні комп'ютерні моделі* тощо, наприклад: Inspiration, Plickers, Kahoot!, Turnitin, Moodle, Open edX, PhET, Graasp [3]. Так, програму *Inspiration* доцільно застосовувати з метою візуалізації освітнього процесу, адже вона дає змогу педагогу разом з учнями створювати різні діаграми, карти, схеми. Мобільний додаток *Plickers* надає можливість швидко сканувати відповіді учнів, заповнені на спеціальних картках, та вивести статистичні дані на екран смартфона вчителя, що забезпечує моніторинг результатів навчання учнів. Платформа *Kahoot!* дозволяє проводити інтерактивні заняття та здійснювати перевірку знань здобувачів початкової освіти за допомогою онлайн-тестування. За допомогою цієї платформи вчителі можуть самостійно створювати тести у вигляді серії запитань з кількома варіантами відповідей. Програму *Turnitin* учителі можуть застосовувати для перевірки робіт школярів на наявність академічного плагіату. Платформа *Moodle* представляє різноманітний набір інструментів для вчителів та учнів з метою комп'ютеризації навчання. Платформа *Open edX* – безплатна система керування курсами. Її мета полягає в розміщенні масових відкритих онлайн-курсів, мінікласів і навчальних модулів для освітян, зокрема, для вчителів початкових класів. Набір

інтерактивних комп'ютерних моделей-симуляцій на основі наукових досліджень *PhET* – це анімоване, інтерактивне та ігрове середовище, у якому молодші учні можуть навчатися за допомогою досліджень. Платформа *Graasp* є помічником для педагогів у створенні віртуальних дослідницько-навчальних просторів, структурованих відповідно до фаз освітнього процесу. За допомогою посилань на них учні можуть здійснювати індивідуальне та групове навчання.

Під *хмарною технологією* розуміють комплекс ресурсів, що забезпечують віддалене зберігання й оброблення інформації, та засоби комунікації із цими ресурсами. Це забезпечує можливість користування даними із будь-якої точки світу, що є особливо важливим за умови масового дистанційного навчання, зумовленого такими цивілізаційними викликами, як воєнні дії, пандемії, стихійні лиха та інші форс-мажорні обставини глобального характеру. Застосування хмарних технологій в освітньому процесі сприяє формуванню в учнів початкових класів навичок колективної роботи над навчальними проектами, раціоналізації витрат часу, спрощує спільну роботу учнів і вчителів.

Технологія BYOD (Bring Your Own Device) у перекладі означає «принеси з собою свій гаджет». Ознакою цієї технології є використання учнями виключно портативних пристроїв – телефонів, смартфонів, планшетів. Основна теза технології BYOD – учителі не забороняють, а дозволяють і всіляко мотивують учнів на те, щоб приносити в школу свої пристрої та використовувати їх в освітньому процесі [1].

Штучний інтелект (ШІ) – низка технологій, що дозволяють виконувати інтелектуальну діяльність без участі людини. Науковці доводять дієвість штучного інтелекту в організації проблемного та ігрового навчання в початковій школі, а також у формуванні в учнів дослідницьких умінь і навичок; відзначають здатність ШІ збільшити обсяг уваги школярів та забезпечити її концентрацію на потрібному навчальному матеріалі. Допомога ШІ вчителю виявляється у швидкому генеруванні відеоконтенту для навчання, створенні оригінальних, цікавих і насичених наочних матеріалів для проведення уроків [5].

Отже, на сучасному етапі інформатизації суспільства все більшого поширення в різноманітних сферах життя набувають комп'ютерні технології, які функціонують як специфічні інструменти навчального пізнання, організованого в початковій школі.

Список використаних джерел

1. Блудова Ю. О. Використання технології BYOD в освітньому процесі Нової української школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ, 2020. Вип. 71. Т. 1. С. 92–95. URL : <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.71-1.15>

2. Ковальчук В., Гвоздецька Я. Використання інформаційно-комп'ютерних засобів навчання у початковому курсі математики. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи* : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Переяслав, 30.09.2024). Переяслав, 2024. С. 57–59.

URL : http://conferences.neasmo.org.ua/uploads/conference/file/115/conference_30-30.9.2024.pdf (дата звернення: 07.05.2025).

3. Мельничук Л. Б., Кочкар'єв В. Д. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій у процесі навчання природничої освітньої галузі в початковій школі. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 4(4). С. 519–531. URL : [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4\(4\)-519-531](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4(4)-519-531) (дата звернення: 07.05.25).

4. Павлова Т. Електронний інтерактивний підручник з інтегрованого курсу «Я досліджую світ»: інструментальні можливості. *Український педагогічний журнал*. 2024. № 1. С. 151–160. URL : <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-1-151-160> (дата звернення: 07.05.25).

5. Топузов О., Алексеева С. Можливості використання штучного інтелекту в освітньому процесі закладів середньої освіти в умовах воєнного стану. *Український педагогічний журнал*. 2024. № 1. С. 5–11. URL : <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-1-5-11> (дата звернення: 07.05.25).

Лариса ЛІСІНА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет
Ганна КОЛОМОЄЦЬ,
кандидатка фізико-
математичних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Системні трансформації в національній освітній галузі, пов'язані з реалізацією ідей гуманістичної педагогіки, запровадженням нової освітньої парадигми, з переходом на новий зміст і структуру базової і повної загальної середньої освіти, соціально-педагогічними змінами в системі загальної середньої освіти, що відбуваються в контексті цивілізаційних трансформацій, зумовлених новою соціотехнологічною революцією,

спричинили виникнення нового соціального замовлення на вчителя, спроможного здійснювати інноваційну професійну діяльність. Інноваційність визначена як одна із ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності (закон України «Про освіту», 2017, стаття 12). Інноваційність учня формується в інноваційному освітньому середовищі. Тому формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної професійної діяльності є нагальною вимогою часу.

Формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності є предметом міждисциплінарних досліджень українських і зарубіжних учених (В. Андрущенко, І. Бех, І. Дичківська, О. Пехота, О. Савченко, В. Бондарь, Л. Ващенко, В. Олійник, Л. Хоружа та ін.). У їхніх працях висвітлюються питання інноваційної діяльності вчителя, управління інноваційною діяльністю в закладах освіти, підготовки вчителів у системі післядипломної освіти до інноваційної діяльності та ін. Теоретико-методологічні засади підготовки вчителів до інноваційної діяльності закладено в працях українських учених В. Біблера, І. Волощук, І. Гавриш, І. Жерносека.

Однак, незважаючи на публікації цих та багатьох інших вчених, проблема формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності залишається актуальною. Реалії освітнього процесу дозволяють виокремити низку протиріч між: інтенсивним потоком інноваційних освітніх проектів і відсутністю їх наукового обґрунтування та порівняльного вивчення; процесами інноваційних змін, притаманних сучасному освітньому просторові України, і недостатньою професійною компетентністю вчителів у галузі педагогічної інноватики; процесами переходу від школи традиційної, що працює в режимі функціонування, до школи інноваційної, що працює в режимі розвитку, і теоретико-методологічною, технологічною та психологічною невідповідністю освітян до розробки і впровадження педагогічних нововведень; необхідністю підготовки майбутніх педагогів до інноваційної діяльності й недостатньою розробленістю цілісних дидактичних систем навчання студентів, що дозволяють досягти поставлених цілей.

Усе зазначене й зумовило вибір теми нашого дослідження. *Мета* – теоретично обґрунтувати концептуальні засади формування особистості випускника педагогічного університету з високим рівнем готовності до інноваційної діяльності;

У дослідженні ми спиралась на роботи І. Гавриш, яка інноваційну професійну діяльність учителя визначає як комплексну діяльність, спрямовану на створення, впровадження та розповсюдження освітніх новацій. Структура готовності до інноваційної педагогічної діяльності складається з: 1) мотиваційного компонента 2) цілей, які є (системоутворювальним складником інноваційної діяльності вчителя, оскільки вони визначальним чином впливають на її результативність,

характер протікання, а також обумовлюють вибір способів здійснення); 3) інформаційної основи; 4) програми діяльності; 5) блоку прийняття рішення; 6) підсистеми професійно важливих якостей особистості (індивідуальні якості суб'єкта інноваційної діяльності, що впливають на ефективність діяльності та успішність її освоєння).

Провідною *ідеєю* дослідження є те, що цілеспрямоване спеціально організоване формування готовності студентів педагогічних університетів до інноваційної діяльності є одним з визначальних чинників їхнього подальшого професійно-творчого саморозвитку та передумовою успішної професійної діяльності вчителів у сучасних загальноосвітніх навчальних закладах, що уможливорює в контексті вимог нової української школи наближення навчання і виховання кожної дитини до її сутності, конкретних здібностей, майбутньої життєвої траєкторії людини.

Необхідність актуалізації особистісного потенціалу майбутнього вчителя і його удосконалення в рамках формування готовності до інноваційної діяльності детермінована характером і специфікою інноваційної педагогічної діяльності на сучасному етапі. В узагальненому вигляді *вимоги до випускника педагогічного вишу* в аспекті нашого дослідження можна подати таким чином. Він повинен уміти: діяти в умовах невизначеності, пов'язаних із складністю створення і впровадження інновацій, і можливістю розвитку педагогічної ситуації у різних напрямках; приймати оптимальні рішення, що дуже важливо в умовах обмеженості ресурсів; діагностувати ключові проблеми, що постають у процесі проектування, конструювання та застосування навчальних технологій; передбачати альтернативні стратегії розвитку створених інновацій; аналізувати неповну інформацію і на її основі приймати відповідальні рішення стосовно застосування інновацій; розвивати комунікативні здібності і можливості ефективної взаємодії з учнями, батьками, колегами.

Підготовка студентів університету до створення і впровадження освітніх інновацій спрямована на поетапне формування їх професіоналізму взагалі і компетентності в царині інноваційної діяльності, зокрема, і побудована на таких основних положеннях:

1. Методологічне визнання пріоритетів особистісного розвитку студента, його потреб, мотивів, цілей, здібностей, індивідуально-психологічних особливостей;

2. Готовність до особистісного професійного саморозуміння і саморозвитку формується на основі ідеї посилення інтернальності психолого-педагогічної підготовки, яка створює умови для виникнення потреб і можливостей будування індивідуально-орієнтованих стратегій майбутньої діяльності зі створення освітніх інновацій;

3. Перебудова методичного процесу у напрямі його спрямованості на поетапне нарощування професіоналізму, який визначає самоактуалізацію особистості майбутнього педагога, і вмотивованого оволодіння знаннями,

вміннями, навичками педагогічної діяльності, розвиток та саморозвиток особистісних та професійно значущих якостей, що забезпечує їх здатність до інноваційної діяльності;

4. Чинником розвитку творчого потенціалу студента при підготовці його до інноваційної професійної діяльності є врахування умов, наукових і прикладних основ розвитку аутопсихологічної культури в системі методичної роботи, а також прийняття конкретної програми реалізації цього нестандартного завдання, що дозволяє виділити основні шляхи оволодіння аутопсихологічною компетентністю студентом у різних організаційних формах, методах, прийомах і засобах освітньої діяльності з урахуванням психологічних і педагогічних аспектів розвитку особистості студента, її індивідуальних особливостей.

Загальну **концепцію** дослідження ми представляємо у вигляді таких положень:

- підготовка студента до обґрунтованого вибору й (або) створення освітньої інновації (дидактичні, виховні управлінські системи або їх компоненти; освітні технології, що суттєво поліпшують результати освітньої діяльності) припускає прийняття педагогом як підстави для такої діяльності наступних значимих позицій: зміст особистісного розвитку людини як суб'єкта пізнавальної діяльності (його потреб у знаннях, у способах діяльності, у відносинах, а також відповідних їм здібностей) філо- і онтогенетично перебуває в повній відповідності з освоєнням ним основних компонентів змісту освіти як відбиття соціокультурного досвіду;

- спрямування діяльності майбутнього педагога на «вирощування» таких потреб учня, які органічно відповідають основним компонентам змісту освіти як відбиттю соціокультурного досвіду;

- вирішення відомого протиріччя в педагогічній діяльності, пов'язаного зі спробою реалізації й ранжування двох систем цілей педагогічної діяльності при навчанні учнів («пізнавальних», «розвиваючих»), в умовах обмеженого освітнього потенціалу школи можливий при врахуванні в цілепокладанні того, що зміст особистісного розвитку учня (його потреб і здібностей) повинен перебувати в повній відповідності з основними компонентами змісту освіти;

- розвиток інноваційної діяльності вчителя ґрунтується на виявленні взаємозв'язку між тими проблемами, з якими зіштовхується педагог, проектуючи навчальний процес, і його компетентністю в області сучасних освітніх стратегій і технологій навчання;

- розвиток професійної орієнтації, методологічної компетентності й рефлексивних здібностей майбутніх педагогів, а також відбір змісту освіти на рівні навчального предмета й моделювання процесу навчання в умовах освітнього вибору повинен здійснюватися на основі порівняльного аналізу педагогічних концепцій і технологій навчання;

– осмислення студентом протиріч і проблем сучасної практики в контексті глобальних проблем освіти є найважливішою умовою й етапом у розвитку потреб майбутніх педагогів у створенні власних педагогічних інновацій;

– необхідна дидактична система підготовки студентів до створення, впровадження і розповсюдження освітніх інновацій;

– логіка навчального процесу, спрямованого на підготовку студента до інноваційної професійної діяльності, пов'язана зі створенням розвиваючого інтегративно-гуманітарного освітнього простору в університеті, у якому ціннісно-сміслові й організаційно-технологічні поля діяльності, послідовно змінюючи одне одного й стаючи предметом рефлексивного аналізу, приводять до формування професійної гуманістичної орієнтації й сприяють розвитку методологічної компетентності майбутніх педагогів.

Створення на основі концепції системи підготовки студентів до інноваційної діяльності є передумовою успішної педагогічної діяльності студентів та одним із визначальних чинників переведення гуманістичної парадигми освіти із декларативної в інструментально-технологічну площину.

Список використаних джерел

1. Гавриш І. В. Формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності (методологічний і теоретичний аспекти). Харків : ХОНМІБО, 2005. 388 с.

2. Лісіна Л. О. Підготовка вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти до конструювання навчальних технологій: теоретико-методологічний аспект. Запоріжжя : ТОВ «Плюс 73», 2011. 472 с.

Ганна ЛОЗОВСЬКА,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Ольга СТАРОКОЖКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ ЗА УМОВ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Актуальність. В умовах глобальних трансформацій освітня сфера пізнає суттєві зміни, обумовлених стрімкими соціально-економічними перетвореннями, кризовими явищами, реформуванням освітньої системи та

динамічним розвитком технологій. У таких умовах здатність керівників закладів освіти до адаптації, ефективного антикризового управління та впровадження інноваційних рішень є ключовим фактором забезпечення стабільності та якості освітнього процесу.

Сучасне суспільство характеризується високим рівнем нестабільності, що зумовлено економічними потрясіннями, пандеміями, військовими конфліктами, соціальними змінами та технологічним прогресом. Внаслідок цього керівники освітніх установ змушені оперативно реагувати на нові виклики, розробляючи та впроваджуючи стратегії, спрямовані на забезпечення безперервності освітнього процесу, безпеку учасників освітнього середовища та підтримку.

Інноваційний підхід до управління освітньою діяльністю вимагає стратегічного мислення, адаптивності в реалізації освітніх програм, активного впровадження цифрових технологій, а також підвищення рівня цифрової компетентності як педагогічних працівників, так і здобувачів освіти. Крім того, реформування освітньої системи, яке вимагає оновлення змісту, методології навчання та системи оцінювання, вимагає розробки ефективних управлінських стратегій, орієнтованих на гнучкість та інноваційність.

Крім того, іншим аспектом ефективного управління є розвиток партнерської взаємодії між закладами освіти, органами державної влади, громадськими організаціями та бізнес-сектором. Така співпраця сприяє не лише розширенню можливостей освітніх установ, але й підвищує їхню конкурентоспроможність в глобальних умовах [1].

Таким чином, управління закладом освіти в умовах невизначеності є одним із найактуальніших проблем сучасного освітнього менеджменту, що потребує формування та реалізації нових управлінських моделей, здатних забезпечити стійкість, адаптивність та ефективність функціонування освітніх установ у динамічному середовищі. Врахування соціально-економічних викликів, впровадження інноваційних технологій, підтримка психологічного комфорту учасників освітнього процесу та розвиток партнерської взаємодії є визначальними факторами забезпечення високої якості освіти в умовах.

Ступінь досліджуваності проблеми. Управління освітніми закладами в умовах постійної невизначеності набуває критичної важливості, стаючи ключовим напрямком досліджень в освітньому менеджменті, педагогіці та соціології. Велика кількість наукових праць присвячена аналізу складних викликів, з якими стикаються керівники освітніх установ, а також пошуку дієвих стратегій управління в умовах нестабільності.

Теоретичні основи управління освітою в умовах постійних змін і кризових явищ активно досліджуються українськими науковцями. Зокрема: В. О. Огнев'юк акцентує увагу на стратегічному управлінні освітніми системами, підкреслюючи необхідність адаптації освітніх закладів

до сучасних викликів. О. М. Пехота досліджує особливості інноваційного менеджменту в освіті та розглядає концепцію гнучкості освітніх організацій. Н. Г. Ничкало висвітлює проблеми модернізації освітнього процесу в контексті реформування освітньої системи України. Л. Л. Хоружа аналізує вплив соціально-економічних криз і військових конфліктів на управління освітою, наголошуючи на необхідності застосування адаптивних моделей управління. Т. І. Лукіна зосереджується на питаннях цифрової трансформації освіти та важливості підвищення цифрової компетентності керівників і педагогів.

Наукові роботи також розглядають аспекти забезпечення ефективного управління в умовах невизначеності, такі як розробка інноваційних управлінських моделей, використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі прийняття рішень, а також підвищення стійкості освітніх систем до зовнішніх викликів. Особлива увага приділяється психологічній підтримці керівників, педагогів та учнів у стресових і кризових ситуаціях, що досліджується, зокрема, в роботах С. Д. Максименка та О. В. Киричука [2].

Проте, незважаючи на значний обсяг досліджень, проблема управління освітою в умовах невизначеності залишається недостатньо вивченою, особливо в контексті інтеграції міждисциплінарних підходів, прогнозування ризиків і розробки моделей стійкості освітніх систем. Необхідні подальші дослідження для аналізу ефективності застосованих управлінських стратегій в умовах глобальних криз і розробки методик оцінки стійкості освітніх закладів до зовнішніх змін.

Мета і методи дослідження. Метою дослідження є аналіз специфіки управління закладами освіти в умовах невизначеності, визначення ключових факторів, що впливають на ефективність управлінських рішень, та розробка практичних рекомендацій для підвищення стійкості освітніх установ до зовнішніх викликів. Дослідження охоплює теоретичний аналіз сучасних моделей освітнього менеджменту, оцінку ризиків та викликів, з якими стикаються керівники освітніх закладів, а також вивчення досвіду управління освітою в кризових ситуаціях.

Для досягнення поставленої мети використовуються такі методи: теоретичні (аналіз і синтез наукових праць, нормативних документів, порівняльний аналіз освітніх стратегій у різних країнах), емпіричні (анкетування, інтерв'ю з освітніми управлінцями, моніторинг змін в організації освітнього процесу) та практичні (моделювання управлінських стратегій, педагогічний експеримент, SWOT-аналіз). Поєднання цих методів дозволяє отримати комплексну картину управління освітнім закладом в умовах нестабільності та розробити адаптивні механізми для підвищення ефективності освітнього менеджменту.

Сутність дослідження. Проблема управління закладами освіти в умовах невизначеності є одним із ключових напрямків сучасного освітнього

менеджменту, що зумовлено зростаючою динамічністю соціально-економічних, політичних та технологічних змін. Сучасна система освіти функціонує в контексті глобальних викликів, таких як пандемії, військові конфлікти, економічна криза, цифрова трансформація та освітня політика, що суттєво впливають на організаційно-управлінські процеси в закладах освіти.

Управлінські процеси в умовах невизначеності потребують розробки адаптивних стратегій, спрямованих на забезпечення стійкості освітніх установ, ефективного розподілу ресурсів, організації безперервного навчального процесу та підтримки всіх учасників освітнього середовища. Важливим аспектом є антикризове управління, яке передбачає гнучкість виконання рішень, здатність керівників закладів освіти швидко реагувати на зміни та впроваджувати інноваційні підходи.

Використання адаптивних стратегій дозволяє забезпечити стійкість освітнього процесу і ефективне управління в таких умовах. Стратегічне планування повинно бути гнучким, щоб у разі необхідності можна було швидко вносити корективи. У цьому контексті важливим є застосування планів, які можуть адаптуватися до змін зовнішнього середовища (наприклад, зміна режиму навчання через пандемію чи економічну кризу).

Адаптивні стратегії управління закладом освіти в умовах невизначеності спрямовані на забезпечення гнучкості, стійкості та здатності реагувати на зовнішні та внутрішні зміни. Вони дозволяють не тільки зберегти ефективність освітнього процесу в умовах непередбачуваних ситуацій, але й сприяють розвитку інноваційних практик і підвищенню якості освіти [6].

Основні висновки. Проблема управління закладом освіти в умовах невизначеності є однією з ключових у сучасному освітньому менеджменті. Динамічні соціально-економічні, політичні та технологічні зміни, глобальні кризові явища (пандемії, військові конфлікти, економічні кризи), а також цифрова трансформація освіти суттєво впливають на функціонування освітніх установ.

Дослідження підтверджує, що ефективне управління закладами освіти в нестабільних умовах потребує стратегічного підходу, що включає адаптивне та антикризове управління, інноваційні технології, цифрову трансформацію, забезпечення психологічної стійкості учасників освітнього процесу та розвиток партнерської взаємодії.

Розробка сучасних управлінських моделей, орієнтованих на стійкість і гнучкість, сприятиме підвищенню ефективності функціонування освітніх закладів у періоди невизначеності. Таким чином, подальші дослідження в цій сфері мають бути спрямовані на розробку конкретних механізмів впровадження інноваційних стратегій управління, підвищення рівня професійної компетентності керівників освіти та вдосконалення оцінювання стійкості освітніх установ до зовнішніх викликів.

Список використаних джерел

1. Біла Л. О. Освітній менеджмент: теорія і практика. Київ : Освіта, 2020. 256 с.
2. Васильєва С. А. Інноваційний менеджмент в освіті. Харків : Фоліо, 2019. 312 с.
3. Сунцова О. В. Управління освітнім закладом у кризових умовах. Київ : Педагогічна думка, 2021. 198 с.
4. Савченко О. Гнучкі стратегії управління освітнім закладом у сучасних умовах. *Педагогічний альманах*. 2022. № 1. С. 45–57.
5. Петренко І. Цифровізація освіти як інструмент адаптації до невизначеності. *Освітологічні студії*. 2021. № 3(15). С. 88–102.
6. Кузьміна Т. П. Стратегії управління в умовах невизначеності. Львів : Видавництво ЛНУ, 2019. 278 с.

Тетяна МУХІНА,
старша викладачка,
здобувачка третього (освітньо-
наукового) рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Сучасний освітній простір зазнає значних трансформацій під впливом стрімкого розвитку цифрових технологій та інноваційних інструментів навчання. Зокрема, початкова школа потребує не лише переорієнтації змісту освіти, а й впровадження сучасних технологій, які сприяють розвитку креативності, самостійності та критичного мислення у молодших школярів. У цьому контексті особливу роль відіграють STEM-технології – цифрові, інтерактивні та проєктно-орієнтовані інструменти й методики, що інтегрують знання з природничих наук, технологій, інженерії та математики. Використання STEM-технологій у початковій освіті стимулює формування ключових компетентностей, які відповідають викликам сучасного інформаційного суспільства [1].

Водночас ефективне впровадження STEM-технологій вимагає високого рівня професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, їх обізнаності у специфіці відповідних інструментів та інноваційних методах навчання, які активізують креативну діяльність здобувачів початкової освіти. Відтак виникає потреба адаптації змісту та форм підготовки майбутніх педагогів до умов цифровізації процесу навчання.

Проблему впровадження інноваційних методів в освітньому процесі, що забезпечують ефективну реалізацію STEM-технологій, досліджують

вітчизняні науковці, серед яких Говоруха В., Луцин С., Меньайлов С., Морзе Н., Носова В., Онопченко Г., Паніна Л., Поліхун Н., Постова Г., Риженко О., Себало Л., Сліпухіна І., Швардк М. та ін. Проте питання використання інноваційних методів професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до розвитку креативності учнів засобами STEM-технологій в умовах цифровізації освіти залишається актуальним і потребує подальшого комплексного вивчення.

Мета дослідження – обґрунтувати ефективність інноваційних методів підготовки майбутніх учителів початкових класів до розвитку креативності учнів засобами STEM-технологій в умовах цифровізації освіти.

У контексті технологічної еволюції процесу навчання особливої уваги набувають методи професійної підготовки майбутніх педагогів, які не лише озброюють їх необхідними цифровими навичками, а й сприяють формуванню здатності розвивати креативність учнів. Зупинимось більш детально на аналізі інноваційних методів, що впроваджуються в рамках освітнього компонента «Актуальні проблеми початкового навчання» з метою формування креативного потенціалу майбутніх учителів початкових класів та розвитку їхньої готовності впроваджувати STEM-технології в освітній процес.

Дизайн-мислення – це один із ефективних інноваційних методів професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, що базується на творчому підході до розв'язання педагогічних завдань із акцентом на глибоке розуміння освітніх потреб учнів, генерацію неординарних ідей, швидке прототипування та тестування навчальних продуктів із використанням цифрових STEM-інструментів [3; 4].

У професійній підготовці майбутніх педагогів дизайн-мислення реалізується через завдання, що передбачають розробку інноваційних освітніх продуктів або інтерактивних дидактичних матеріалів із застосуванням ІКТ, робототехніки, програмування чи моделювання. Наприклад, здобувачам вищої освіти пропонується створити прототип інтерактивної гри для молодших школярів у рамках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», яка допомагає в ігровій формі вивчати та усвідомлювати основні екологічні процеси, розвиток рослин чи взаємодію людини і природи. У процесі розробки електронного ігрового ресурсу студенти проходять усі етапи дизайн-мислення: аналізують вікові особливості здобувачів початкової освіти, визначають цілі навчання, формулюють завдання гри, створюють ідеї, розробляють прототип та тестують його, використовуючи цифрові інструменти та STEM-технології. Цей підхід сприяє розвитку в майбутніх педагогів компетентності у проєктуванні STEM-освітніх середовищ, умінь застосовувати інноваційні методи навчання, інтегрувати STEM-компоненти та стимулювати креативність у процесі навчання молодших школярів.

Серед інших ефективних методів, спрямованих на формування креативного потенціалу майбутніх педагогів, особливе місце займають вебквести та STEM-квести. Вебквест – це вид навчального завдання, в якому основні джерела інформації розміщені в мережі Інтернет, а діяльність здобувачів освіти організовується навколо проблемної ситуації, що потребує дослідження, аналізу та креативного розв’язання. Цей метод стимулює пошукову активність студентів, сприяє розвитку навичок критичного мислення, вміння працювати з інформацією, аргументувати власні висновки та презентувати результати [5].

STEM-квест є варіацією вебквесту, адаптованою до завдань інтегрованого STEM-навчання, та передбачає виконання міждисциплінарних завдань, що моделюють реальні життєві ситуації. Здобувачі вищої освіти виступають у ролі дослідників або розробників, які мають знайти інноваційне рішення педагогічної задачі або створити продукт, що активізує пізнавальну та творчу діяльність учнів [4]. Наприклад, майбутнім учителям початкових класів пропонується створити STEM-квест на тему «Як зберегти енергію в школі?», у якому молодші школярі мають виконати серію мінізавдань, що вимагають вимірювань, порівняння даних, пошуку рішень та представлення власних ідей щодо енергозбереження.

Залучення майбутніх педагогів до розробки та проходження квестів підвищує рівень їх цифрової грамотності, активізує пізнавальну мотивацію, розвиває здатність організовувати діяльність здобувачів початкової освіти у проблемно-дослідницькому форматі, що є ключовим у підготовці до розвитку креативності учнів в умовах STEM-орієнтованого навчання.

Ще одним дієвим інноваційним методом підготовки майбутніх учителів початкових класів, орієнтованим на розвиток креативності учнів засобами STEM-технологій, є проєктне навчання. Цей метод ґрунтується на ідеї активної суб’єктної позиції здобувача вищої освіти, який у процесі реалізації проєкту виконує комплекс навчально-пізнавальних, дослідницьких, конструкторських чи соціально значущих завдань. Проєктна діяльність стимулює творче мислення, ініціативність, уміння працювати в команді, самостійно планувати власну діяльність, ухвалювати рішення та презентувати результати [1; 2].

У професійній педагогічній освіті проєктне навчання реалізується через індивідуальні або групові проєкти, що передбачають розробку фрагментів інтегрованих занять, мінідосліджень або дидактичних продуктів із використанням елементів STEM-технологій. Показовим прикладом такої діяльності став освітній проєкт «Науковий TikTok: 60 секунд науки для молодших школярів», метою якого було створення коротких відео, що доступно та креативно пояснюють природні явища або наукові факти з використанням STEM-компонентів. Проєкти майбутніх учителів початкових класів включали такі етапи: добір тем, що можуть зацікавити молодших школярів; створення сценарію наукового пояснення з урахуванням вікових

особливостей учнів; підбір візуального супроводу та демонстраційного матеріалу; формулювання освітніх цілей відповідно до Державного стандарту початкової освіти; презентація готового продукту та рефлексія. У процесі обговорення результатів здобувачі вищої освіти аналізували можливості інтеграції створених матеріалів у процес навчання, розглядали варіанти організації подібної діяльності з молодшими школярами як засобу розвитку їхньої креативності.

Застосування методу проєктів у підготовці майбутніх педагогів формує стійку мотивацію до інноваційної діяльності, розвиває здатність до інтеграції змісту освітніх компонент, стимулює творче переосмислення дидактичного матеріалу та сприяє усвідомленню ролі креативності як ключової компетентності.

Отже, інноваційні методи підготовки майбутніх учителів початкових класів до розвитку креативності учнів засобами STEM-технологій в умовах цифровізації процесу навчання виступають потужним інструментом трансформації змісту й форм професійної освіти. Застосування дизайн-мислення, вебквестів, STEM-квестів та проєктного навчання забезпечує формування у майбутніх педагогів ключових компетентностей цифрової епохи, зокрема здатності до інтегрованого мислення, творчого підходу до навчання, створення інноваційного продукту та організації освітнього процесу з орієнтацією на розвиток креативності учнів. Такі методи сприяють не лише оволодінню сучасними освітніми технологіями, а й формуванню педагогічного мислення нового типу – гнучкого, адаптивного й спрямованого на цінності Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Мухіна Т. STEM-технології як каталізатор розвитку креативного мислення здобувачів початкової освіти на уроках математики. *Наука III тисячоліття : пошуки, проблеми, перспективи розвитку* : збірник тез VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (23-24 квітня 2025 року). Запоріжжя : БДПУ, 2025. С. 159–162. URL : https://drive.google.com/file/d/1_ra4mVua6BFEuA9AsoVgvCfChXepOx7n/view (дата звернення: 10.05.2025).

2. Паніна Л., Новоселецький А. Активне навчання як ефективний засіб реалізації STEM-освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 77. С. 64–69. URL : <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/77/13.pdf> (дата звернення: 11.05.2025).

3. Себало Л. І., Севастюк М. С. Інтеграція STEM-освіти в навчальні програми підготовки вчителя початкових класів закладів вищої освіти України. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2024. Вип. 101. С. 43–47. URL : <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.101.09> (дата звернення: 10.05.2025).

4. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів: методичні рекомендації / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, І. А. Сліпухіна, Г. В. Онопченко, О. В. Онопченко. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2019. 80 с.

5. Швардак М. В. STEM-освіта засобами цифрових технологій. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2023. № 92 (1). С. 160–164. URL : <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.92.1.33> (дата звернення: 10.05.2025).

Анастасія НАУМЕНКО,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Крістіна ПЕТРИК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ EDTECH-ПЛАТФОРМ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Актуальність. У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій освіта зазнає суттєвих трансформацій. Особливо це стосується навчання іноземних мов, де активне використання інноваційних ресурсів, зокрема EdTech-платформ, відкриває нові можливості для ефективного формування лексичної компетентності здобувачів освіти. У молодшому шкільному віці, коли закладаються основи мовленнєвих навичок, важливо створювати мотивуюче й інтерактивне середовище, яке стимулює пізнавальну активність дітей. EdTech-платформи пропонують багатий інструментарій для розвитку словникового запасу здобувачів початкової освіти через ігрові форми навчання, мультимедійні завдання та інтерактивні вправи, що відповідають принципам Нової української школи і віковим особливостям учнів.

Формування лексичної компетентності є одним із ключових завдань навчання іноземної мови в початковій школі, оскільки багатство і правильність словникового запасу безпосередньо впливають на розвиток усіх мовленнєвих видів діяльності. Водночас традиційні методи вивчення лексики часто виявляються недостатньо ефективними для сучасних учнів, які є активними користувачами цифрового середовища. Саме тому інтеграція EdTech-платформ у процес навчання набуває особливого

значення. Сучасні та мультимедійні технології як засіб формування лексичної компетентності на уроках іноземної мови розглядалися у наукових працях таких дослідників, як П. Етмер, В. Заболотний, С. Леліані, О. Міщенко, Л. Маріані, С. Пейперт, С. Смоліна та інших.

Використання інноваційних освітніх технологій дозволяє урізноманітнити способи подачі лексичного матеріалу, зробити навчання цікавішим і динамічнішим, враховуючи індивідуальні особливості учнів та сприяючи формуванню стійкої мотивації до вивчення іноземної мови. Це обумовлює необхідність теоретичного обґрунтування та практичного вивчення можливостей застосування EdTech-платформ у процесі формування лексичної компетентності здобувачів початкової освіти.

Мета – дослідити можливості використання EdTech-платформ у процесі формування лексичної компетентності молодших школярів на уроках іноземної мови й навести їх конкретні приклади, що сприяють підвищенню ефективності та зацікавленості в навчанні.

Основний виклад матеріалу. Лексична компетентність – це здатність учня розуміти, використовувати і розпізнавати лексичні одиниці у процесі мовленнєвого спілкування. У початковій школі вона формується через ігри, вправи на запам'ятовування слів, тематичні завдання, рольові ігри, спів, а також інтерактивні методи, які забезпечують позитивну мотивацію та підтримують інтерес до вивчення мови [1].

Формування лексичної компетентності є основою для подальшого розвитку граматичної, фонетичної й комунікативної складових, адже словниковий запас – це той інструментарій, за допомогою якого здобувач початкової освіти зможе будувати фрази, розуміти почуте чи прочитане, вести діалог.

EdTech-платформи – це цифрові освітні середовища, які надають доступ до інтерактивних матеріалів, завдань, ігор, відео, тестів тощо [2]. Їх використання має ряд переваг: інтерактивність і гейміфікація: більшість платформ містять ігрові елементи, що роблять процес навчання привабливішим для молодших школярів; індивідуалізація навчання: завдяки адаптивним функціям можна підбирати завдання відповідно до рівня знань кожного учня; зворотний зв'язок у реальному часі: здобувачі початкової освіти одразу бачать, чи правильно виконали завдання, що стимулює їх до самоконтролю та самоперевірки; візуальна підтримка: яскраві зображення, анімації, відео допомагають краще запам'ятовувати нову лексику; доступність і мобільність: більшість платформ доступні як на комп'ютерах, так і на мобільних пристроях, що дозволяє учням тренувати лексику навіть удома.

Пропонуємо більш детально розглянути різноматні EdTech-платформи, які можна застосувати на уроках іноземної мови в початковій школі:

1. Lingokids [4]: Lingokids – інтерактивна платформа для вивчення англійської мови, спеціально розроблена для дітей віком від 4 до 8 років. Вона

пропонує структурований підхід до вивчення лексики, граматики, читання, аудіювання та мовлення.

Функціональність: тематичні модулі (наприклад: «Family», «Food», «Toys»); анімовані відеоуроки з вивчення лексики; інтерактивні ігри та вправи для закріплення лексики; прогрес-бар для відстеження результатів дитини; окремий кабінет для батьків і вчителів.

Переваги: адаптована до вікових особливостей; працює як у класі, так і вдома; можна використовувати як основний чи додатковий ресурс.

Приклад використання:

Тема уроку: Animals

На етапі ознайомлення з новою лексикою учні проходять інтерактивний модуль «Animals». У відео та грі діти бачать зображення тварин, чують назву (наприклад: lion, elephant, monkey) й одразу виконують вправу на співвіднесення слова та картинки. Потім вони грають у гру «Find the animal», де слухають слово й мають натиснути на правильне зображення.

Результат: засвоєння нової лексики через візуальний і слуховий канали, активізація пам'яті, розвиток навичок аудіювання та асоціативного мислення.

2. Novakid [5]: Novakid – платформа для індивідуального онлайн-навчання англійської мови з носіями. Розроблена спеціально для дітей 4–12 років, платформа поєднує живе спілкування з викладачем, інтерактивні завдання, ігрову мотивацію та гейміфіковану подачу лексики.

Функціональність: інтерактивні уроки за системою CEFR (A1–A2); тематичні словникові блоки; візуалізація кожного лексичного елемента; перевірка засвоєння лексики через завдання, міні-ігри, розмовні ситуації; детальний звіт для батьків і вчителів.

Переваги: живе мовне середовище; чітка структуризація словникового матеріалу; вбудована система оцінювання й зворотного зв'язку.

Приклад використання:

Тема уроку: My Room

Здобувач початкової освіти підключається до індивідуального онлайн-заняття з носієм мови. Візуально на екрані подано кімнату з предметами: bed, table, lamp, chair. Учитель називає предмети, вчить вимовляти слова, ставить запитання (What's this?), а учень відповідає. Після

цього учень грає в міні-гру: клацнути на предмет, який назвав учитель.

Результат: активне мовлення в ситуації живого спілкування, засвоєння лексики в контексті, розвиток вимови.

3. Voxy [6]: Voxy – платформа для адаптивного вивчення англійської мови з фокусом на персоналізацію навчального процесу. Хоча вона здебільшого орієнтована на підлітків і дорослих, у деяких програмах школи використовують її адаптовані курси для старших учнів початкової школи.

Функціональність: адаптивна лексична база; аутентичні матеріали (відео, діалоги); LMS-інтеграція; прогресивне повторення лексики (spaced repetition).

Переваги: розвиває лексичну компетентність у реальному контексті; підходить для диференційованого підходу; може бути частиною програми навчального закладу.

Приклад використання:

Private live tutoring

Access personalized 1:1 instruction from certified language teachers.

Whether it's preparing for presentations, drafting documents, or handling international calls, our one-on-one sessions focus on specific needs for faster improvement.

Тема уроку: Food and Drinks

Учні читають адаптовану статтю про шкільний обід у Великій Британії. У тексті підкреслені нові слова:

sandwich, juice, apple. Після читання – інтерактивне завдання: знайти синоніми, співвіднести слова з перекладом, прослухати й повторити нові слова. Платформа автоматично відстежує правильність вимови.

Результат: інтегроване навчання лексики через читання, аудіювання та говоріння, з можливістю адаптації матеріалу під рівень учня.

4. SmartyKids [7]. Платформа, яка поєднує онлайн-навчання і розвиток когнітивних навичок. SmartyEnglish – окремий блок цієї платформи, спрямований на вивчення англійської мови.

Функціональність: модулі за темами лексики (тварини, родина, кольори, їжа); вправи на читання, аудіювання, вимову; можливість використовувати в класі або вдома; система винагород і бейджів.

Переваги: підходить для дітей молодшого шкільного віку; поєднує навчання і розвиток мислення; звітність для батьків і викладачів.

Приклад використання:

SMARTYKIDS ENGLISH

The AI English course is perfect for beginners. Children build a solid foundation in English through interactive learning with a playful approach. The lessons include engaging educational materials that make learning fun and effective.

Тема уроку: Colors and Shapes

Під час дистанційного заняття вчитель активує гру, в якій діти мають знайти всі «red circles» серед інших фігур на екрані. Після гри виводиться короткий словничок і міні-квіз, де треба натиснути на

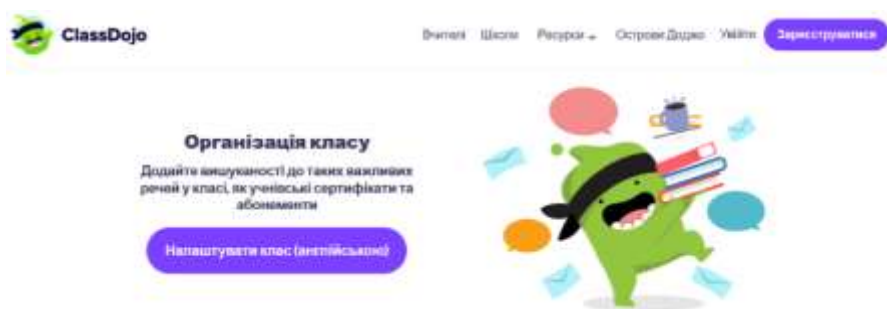
правильне слово відповідно до зображення (наприклад: зелений квадрат – green square).

Результат: автоматизоване засвоєння лексики завдяки повторюваним ігровим завданням і візуалізації.

5. ClassDojo + інтегровані ресурси [8]: ClassDojo – це платформа для управління класом, комунікації з учнями і батьками, яка також підтримує інтеграцію з освітніми модулями. Хоча ClassDojo не є платформою для вивчення англійської безпосередньо, вчитель може використовувати її для: поширення завдань (лінки на словникові вправи); оцінювання активності; мотивації (бейджі, бали за лексичні успіхи); формування мікропроектів з вивчення лексики.

Переваги: платформа комунікації та мотивації; підтримка формування лексичної компетентності через систематичну організацію роботи з онлайн-завданнями.

Приклад використання:

Тема уроку: Clothes

Учитель публікує в стрічці Class Story посилання на завдання у Wordwall або Lingokids (наприклад: «Drag and drop the clothes to the suitcase»). Діти виконують

завдання вдома й надсилають скріншот результату. За успішне виконання учитель надає бейдж «Vocabulary Star». Також діти додають нові слова до особистого словничка в Google Slides, посилання на який закріплено в профілі ClassDojo.

Результат: формування лексичної компетентності поза межами класу, інтеграція оцінювання, мотивації та розвитку словникового запасу через багатоканальне середовище.

Висновок. Отже, використання сучасних EdTech-платформ відкриває нові можливості для ефективного формування лексичної компетентності молодших школярів на уроках іноземної мови. Ці платформи дозволяють організувати навчання в інтерактивному, адаптивному та гейміфікованому форматі, що відповідає віковим та психологічним особливостям учнів початкової школи. Завдяки впровадженню таких платформ у процес навчання вчитель може поєднувати традиційні методи викладання з цифровими технологіями, підвищуючи ефективність засвоєння лексичного матеріалу, формуючи позитивне ставлення до вивчення іноземної мови та розвиваючи навички самостійної навчальної діяльності. Усе це сприяє підготовці молодших школярів до успішного мовленнєвого спілкування в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Воронова Н. С. Мультимедійні засоби в освіті. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. Вип. 65. С. 21–25.
2. Палецька-Юкало А. В. Використання методу комунікативних завдань для формування іншомовної лексичної компетентності на основі автентичних художніх творів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. 2. С. 81–90.
3. Петрик К., Кравченко К. Інтерактивні навчальні технології у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти. *Збірник тез наукових доповідей студентів Бердянського державного педагогічного університету на Днях науки 13 травня 2021 року. Суспільні науки*. Бердянськ : БДПУ, 2021. Том 1. С. 126–128.
4. Lingokids. URL : <https://lingokids.com/> (дата звернення: 15.04.2025).
5. Novakid. URL : https://www.novakid.co.ua/education/beginners/?link_id=9a4026a5b08fc711a687e1689bb2732675b59f612363a5b3fe16f0cbfd595262 (дата звернення: 15.04.2025).
6. Voxy. URL : <https://voxy.com/voxy-platform/> (дата звернення: 15.04.2025).
7. SmartyKids. URL : <https://www.smarty-kids.eu/> (дата звернення: 15.04.2025).
8. ClassDojo. URL : <https://www.classdojo.com/uk-ua/> (дата звернення: 15.04.2025).

Олена НЕМИРОВСЬКА,
вихователька Комунального
закладу освіти «Спеціальна
школа № 12» Дніпровської
обласної ради
Лариса ЛІСІНА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ВИКЛАДАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

На сучасному етапі розвитку суспільства освітній процес перебуває на етапі активної інформатизації, що відбувається завдяки сучасним інформаційно-комунікативним технологіям які проникають у всі сфери життєдіяльності, включаючи освіту. Актуальні вимоги ставлять перед

освітнім процесом потребу використовувати нові підходи, методи та форми організації освітнього процесу, зокрема це що стосується й викладання інформатики. Серед таких підходів особливе місце належить використанню інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) в освітньому процесі. Використання ІКТ у викладанні інформатики сприяє інтенсифікації освітнього процесу, оптимізації взаємодії вчителя й учнів, а також забезпечує підвищення якості навчання та виховання. Останнім часом спостерігається значне зростання досліджень, присвячених використанню ІКТ в освітньому процесі.

Впровадження інформаційно-комунікативних технологій у освітній процес характеризується такими особливостями:

- поступовим прискоренням темпу;
- зміною якісних та кількісних характеристик засобів;
- збільшенням обсягу інформаційних потоків та зміною технологій викладання;
- перетворенням систем взаємодії на «учитель – учень», «учитель – група учнів», «учень – група учнів».

Крім того, впровадження ІКТ в освітній процес вимагає розробки та практичного використання науково-методичного забезпечення, створення та ефективного використання інструментальних засобів і систем комп'ютерного навчання й контролю знань, системної інтеграції цих технологій в існуючі освітні процеси та організаційні структури.

На сьогодні існує величезний асортимент цифрових освітніх платформ та різноманітного цифрового навчального контенту, що надає педагогам можливість як створювати нові завдання, так і використовувати вже готові, спрощуючи їхню роботу.

Під час підготовки та проведення уроків для подання теоретичних відомостей та базових концепцій з різних тем освітяни використовують освітні платформи («На Урок», «Всеосвіта» та ін.), або створюю власні презентації. Також користуюся можливостями YouTube для перегляду науково-популярних відео.

Для якісної, цікавої та наочної презентації складного теоретичного матеріалу використовую такі онлайн-інструменти, як Canva, Padlet та Jamboard. Canva надає можливість створення візуального контенту з великим вибором шаблонів, Padlet – онлайн-дошка для прикріплення різноманітних файлів та спільного редагування, а Jamboard – інтерактивна дошка від Google для подачі матеріалів уроку.

Canva – платформа для створення візуального контенту із великим асортиментом готових шаблонів та можливістю використання мобільної версії. Даний сервіс дає змогу створювати спільні презентації, робочі аркуші, ментальні карти та інші варіанти інформаційно-візуальних проєктів.

Padlet – онлайн-дошка, що має можливості прикріплення графічних, мультимедійних, текстових файлів, скріншотів, гіперпосилань. Це ресурс

доречно застосовувати для групової, проєктної діяльності або для узагальнення інформації та підбиття підсумків, адже він має функцію спільного редагування. Я використовую дошку для розміщення матеріалу для надолуження освітніх втрат.

Jamboard – це безкоштовна інтерактивна дошка від Google, що дає можливість подавати матеріали уроків у спрощеній формі. За допомогою збереження інформації у хмарі можна працювати з будь-якого гаджета. Підходить для роботи в групах або захисту проєктів.

Щоб зробити уроки більш інтерактивними та цікавими, а також розвивати творчий потенціал учнів і формувати навички дослідницької роботи, використовую такі сервіси та застосунки, як Mentimeter, Word Art, Wordwall та LearningApps.

Mentimeter – сервіс для організації миттєвого зворотного зв'язку під час уроку, що має шість типів запитань. Так, «Хмару думок» доречно використовувати під час актуалізації опорних знань, «Множинний вибір» – під час рефлексії або проведення опитування.

Word Art – сервіс для створення хмари слів, дає можливість візуалізувати термінологію з певної теми, що сприяє швидкому запам'ятовуванню інформації.

Wordwall – застосунок, у якому за допомогою існуючих шаблонів можна створювати як інтерактивні, так і друковані завдання. Застосовувати ці вправи можна при повторенні, як навчальні завдання на інтерактивній дошці чи домашні завдання. Також на цьому сайті існує «Спільнота з хімії», де розміщено чимало готових завдань з різних тем.

LearningApps – онлайн-сервіс для створення інтерактивних вправ різного типу. Також містить готові вправи, які можна використати під час уроку з будь-якої теми. За допомогою таких завдань учні можуть перевірити і закріпити свої знання.

Використання усіх цих інструментів сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, оптимізації творчої ініціативи, формуванню критичного мислення та розширює кругозір учнів, допомагаючи їм ефективно шукати та систематизувати інформацію.

Цифрові технології дають учням змогу працювати індивідуально, співпрацювати в групах, обмінюватися ідеями, формувати власну освітню траєкторію та досягати кращих результатів швидше.

Сучасні педагогічні технології передбачають розвиток трьох основних моделей застосування інформаційних технологій у середній освіті:

- комп'ютер – інструмент для пізнання;
- комп'ютер – інструмент для навчання;
- комп'ютер – об'єкт вивчення.

Для вчителя комп'ютер виступає як:

- джерело навчальної інформації (частково або повністю замінює вчителя або книгу);

- наочний посібник (якісно нового рівня з можливостями мультимедіа та телекомунікації);
- індивідуальне інформаційний простір;
- тренажер;
- засіб діагностики і контролю.
- У функції робочого інструменту комп'ютер виступає як:
- засіб підготовки текстів, їх зберігання;
- текстовий редактор;
- графобудівник, графічний редактор;
- обчислювальна машина великих можливостей (з оформленням результатів у різному вигляді);
- засіб моделювання.

Функцію об'єкта навчання комп'ютер виконує при:

- програмуванні, навчанні комп'ютера заданим процесам;
- створенні програмних продуктів;
- застосуванні різних інформаційних середовищ.

Інформатика – саме той предмет, де найбільш вдало можна використовувати різні методи, підходи та інструменти навчання. Навчання учнів перетворюється в захопливу діяльність і після закінчення школи дає їм можливість стати успішними, самодостатніми особистостями, здатними жити і працювати в безперервно змінному світі, розробляти власні стратегії поведінки, здійснювати етичний вибір і нести за нього відповідальність, тобто особистостями готовими до постійного саморозвитку і самореалізації.

Список використаних джерел

1. Антонченко М. О. Педагогічні умови ефективного використання інформаційних технологій в освіті. *Нові інформаційні технології в освіті для всіх*: зб. матеріалів X Міжнар. конф. (Київ, 26–27 лист. 2020 р.). Київ : Б.В. 2020. Ч. 1. С. 14–19.
2. Гуржій А. М., Лапінський В. В. Електронні освітні ресурси як основа сучасного навчального середовища загальноосвітніх навчальних закладів. *Інформаційні технології в освіті*. 2019. Вип. 15. С. 30–37.
3. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за ред. О. М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2003. 255 с.
4. Стеценко Г. В. Освітні веб-ресурси та їх класифікація. *Комп'ютер в школі та сім'ї*. 2018. №6 (62). С. 23–26.

Гліб НОВИК,
здобувач першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Ольга СТАРОКОЖКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Актуальність. Під час оволодіння предметами гуманітарного циклу учні часто потребують сучасних прикладів бачення ситуації, що сприяє розвитку критичного мислення, уможлиблює колективне переосмислення проблеми. Для оптимізації навчального процесу та формування компетенцій учнів вчителі використовують різноманітні педагогічні технології. Актуальним є виявлення ефективності застосування кейс-технології у викладанні предметів гуманітарного циклу, зокрема, філологічних та історичних.

Ступінь досліджуваності проблеми. Кейс метод (case study) як метод ситуаційного аналізу поєднує розгляд певної життєвої або предметної ситуації з розвитком критичного мислення, актуалізацією знань з теми, вміння робити вибів, бо зазвичай така ситуація не має однозначних рішень [2, с. 133; 1, с. 7].

Кейс-метод походить зі Школи бізнесу Гарвардського університету Сполучених Штатів Америки, де в 1910 році до лекцій та практикумів додали технологію дискусії зі студентами про конкретну ситуацію [4, с. 148]. Тож на міжнародному рівні кейс-метод повчали як термін використовувати раніше. Елементи кейс-технології вивчалися і без застосування цього терміну, а на початку ХХІ ст. стали активно залучати в педагогіці країн пострадянського простору.

Дослідження кейс-методу щодо дисциплін у вищій школі використовували Ю. Сурмін, Т. Пашенко, О. Сидоренко, Г. Товканець, П. Шеремета, В. Чуб, Г. Каніщенко; О. Шевченко та ін. [1; 2; 4; 5; 6]. Кейс-технологію використовують в різних країнах, наприклад, у США (Дж. Маан, Д. Крукшенк, Г. Сайкс, Т. Бердта, С. Смітт та ін.), Англії (М. Райхельт, Р. Прінг), Австралії (А. Уотсон), Канаді (Г. Кардос) [див про це: 2].

Останнім часом кейс-технологія стає все популярнішою, тож зростає і кількість наукових робіт щодо цієї теми. Досліджено як різновиди кейсів, так

і проблеми їх використання фахівцями різних галузей. Тож ступінь досліджуваності науковцями кейс-технології є достатнім, проте потребують вивчення конкретні приклади можливостей застосування методу під час вивчення гуманітарних дисциплін.

Мета і методи дослідження. Метою нашої розвідки є вивчення можливостей використання кейс-технології під час вивчення дисциплін гуманітарного циклу. Завдання, підпорядковані меті, охоплюють вивчення теоретичних праць про кейс-метод, його взаємодію з іншими методами, визначення можливих способів застосування в освітньому процесі. Методи критичного аналізу наукових джерел, а також порівняння різних методів дає змогу дослідження ефективності методу кейсів у взаємодії з іншими методами при вивченні історії.

Сутність дослідження. Найпоширенішою є типологія кейсів за European Case Clearing House (ECCN) [8]: кейси-випадки, кейси-вправи, комплексні кейси, допоміжні кейси, кейси-приклади, кейси-рішення.

На нашу думку, для роботи найпростіше використати кейси-приклади, які поєднуються з методами задачі, сторітелінгу. Метод проектів також може бути поєднано з кейс-технологією. Розвиток вміння дискутувати, формування критичного мислення та аналітичного підходу до наукової інформації з різних джерел, – все це можна здійснити за допомогою кейс-методу. Ситуації-приклади з історії, ситуативні діалоги на заняттях з іноземної мови уможливають використання такого плану матеріалів, але мають бути заздалегідь підготовані. Допоміжні кейси стануть у пригоді під час подачі нового матеріалу, наприклад, кейс про археологічні дослідження скіфської культури можна використати під час вивчення всесвітньої історії цього періоду.

Для гуманітарних дисциплін ефективним є використання сюжетних кейсів, що допоможе розвинути яву, критичне мислення, вміння описувати ситуацію, отже, й розвиток мовлення. Вивчення історії, мови й літератури з кейс-технологією задіює, найперше, ігрове проектування, а також, метод ситуаційно-рольових ігор, метод дискусії.

За видом презентації інформації на таких заняттях використовують як кейси на паперових носіях, де міститься не тільки текстовий опис ситуації, але й карти, ілюстрації, таблиці, так і мультимедійні кейси, де є аудіо-відео матеріали, а також фрагменти комп'ютерних ігор-симуляторів для розбору певної мовної ситуації або історичної події. Для вивчення походу князя Ігоря на половців може бути задіяним мультимедійний кейс, де будуть і відеофрагменти наукової лекції, карта битви, матеріал для міжпредметних зв'язків («Повість минулих літ», «Слово о полку Ігоревім»), а також тематична дискусія про значення особистості та міжусобиць для історії.

Кейс-технологія створює простір додаткових можливостей для залучення й переосмислення інформації при дистанційному навчанні, коли частину матеріалу потрібно опрацювати самостійно. Водночас кейс-

технологія потребує додаткової підготовки педагога, добір матеріалу, врахування рівня підготовки до дискусії аудиторії, низки психологічних факторів, а також використання цифрових технологій, зокрема презентацій, інтернет-ресурсів. Підвищення кваліфікації сучасних педагогів зазвичай включає і роботу з різними технологіями та інноваційними методами навчання, тож вивчення роботи з кейс-технологією може поєднуватися з прикладами використання під час вивчення окремих тем, де передбачено проблемне навчання.

Основні висновки. Використання кейс-технології під час вивчення гуманітарних дисциплін наразі є одним із популярних інтерактивних методів залучення матеріалу до розвитку критичного мислення, вміння дискусії, використання додаткового матеріалу, самостійного прийняття рішення. Кейс-метод зазвичай поєднується з іншими методами навчання, зокрема, сторітелінгу, мозкового штурму, ігрового моделювання, дискусій, залученням цифрових технологій, мультимедійних засобів. Водночас такий метод не завжди дає можливість прогнозувати рівень досягнення результату в ході розбору ситуації. Також кейс-технологія потребує більше часу на підготовку до заняття, використання додаткових інформаційних ресурсів, може викликати технічні труднощі під час реалізації. Розгляд конкретних тем з точки зору доцільності використання кейс-методу при їх вивченні сприяє напрацюванню досвіду роботи з таким педагогічним інструментарієм, а також подальшому інтенсивному впровадженню нових методів і технологій задля підвищення інтересу до вивчення предметів гуманітарного циклу.

Список використаних джерел

1. Збірник міні-кейсів з дисципліни «Комунікативні процеси у навчанні» / за ред. Л. О. Савенкової, В. М. Приходько. Київ : КНЕУ, 2009. 343 с.
2. Пащенко Т. Застосування кейс-технологій у підготовці кваліфікованих робітників. *Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки та перспективи* : зб. наук. пр. 2014. Вип. 4. С. 131–144.
3. Сурмін Ю. Кінець епохи «старанних відмінників». Кейс-метод як засіб якісного оновлення української освіти. *Синергія*. 2001. №2–3. С. 27–33.
4. Товканець Г. В. Особливості застосування кейс-методу у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. Випуск 20, С. 148–150.
5. Шеремета П. М., Каніщенко Л. Г. Кейс-метод: з досвіду викладання в українській бізнес-школі / за ред. О. І. Сидоренка; 2-ге вид. Київ : Центр інновацій та розвитку, 1999. 80 с.
6. Шевченко О. П. Навчальний потенціал кейс-методу. URL : <http://vuzlib.com/content/view/315/84/> (дата звернення: 29.04.2025).

7. Шевченко О. П. Педагогічні умови використання кейс-методу в процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих технічних навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. Наук : 13.00.04. Луганськ, 2011. 20 с.

8. ECCH the case for learning.
URL : <http://www.ecch.com/educators/casemethod/resources/freecasesoverview>
[w](#) (дата звернення: 28.04.2025).

Крістіна ПЕТРИК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ

Сучасна система освіти в Україні переживає період глибоких структурних змін, що зумовлено низкою чинників: цифровізацією, євроінтеграційними процесами, глобалізаційними викликами, наслідками пандемії та збройної агресії. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема формування інноваційної культури педагога як необхідної складової його професійної ідентичності та готовності до діяльності в умовах невизначеності, змін та трансформації освіти.

У сучасних умовах реформування особливо значущим стає питання підготовки педагога нової формації – компетентного, креативного, гнучкого, здатного до інноваційного мислення та діяльності. Трансформаційні процеси, що охопили українську та світову освіту, зумовлюють необхідність переосмислення традиційних підходів до професійного розвитку вчителя. У цьому контексті однією з ключових професійних характеристик стає інноваційна культура, що виявляється у готовності до змін, відкритості до нових ідей, здатності самостійно створювати та впроваджувати ефективні освітні рішення.

Концептуальні основи та науково-методичні підходи до проблем інноваційної педагогіки активно розроблялися як українськими, так і зарубіжними науковцями. Серед вітчизняних дослідників, які зробили вагомий внесок у теоретичне осмислення педагогічних інновацій, варто зазначити І. Беха, І. Богданову, Л. Даниленко, І. Дичківську, М. Дмитренка, О. Дубасенюк, І. Зязюна, С. Паламарчука, І. Підласого, Р. Гуревича та ін.

У науковій літературі простежується стійкий інтерес до питань професійної підготовки майбутніх педагогів до інноваційної діяльності (О. Бережнова, Л. Мітіна, І. Прокопенко, В. Радул, Т. Соболь та ін.), розвитку інноваційного потенціалу вчителя в умовах змін (В. Кравцов, М. Михайло та ін.), а також ефективного управління інноваційними процесами в системі освіти (С. Волкова, Т. Волобуєва, І. Гришина, О. Касьянова, О. Мармаза та ін.).

Значну увагу приділено й осмисленню поняття «інноваційна культура», її ролі у професійній діяльності педагога. Ця проблема розглядалася в різних теоретичних аспектах: від аналізу інноваційних технологій (В. Беспалько), розроблення та впровадження нововведень (І. Гавриш), до вивчення чинників інноваційної активності (А. Даниленко, В. Кремінь, В. Носков) та педагогічних умов розвитку інноваційної компетентності (О. Єфросініна, Р. Миленкова, Ю. Ситник). Питання формування інноваційної культури викладача закладу вищої освіти висвітлюються в працях О. Аматыєвої, В. Балабанова, Н. Краснокутської та ін.

Інноваційна культура педагога – це не лише сукупність знань і вмінь, але й система ціннісних орієнтацій, ставлення до професії, мотивація до постійного самовдосконалення. Її формування має відбуватися на етапі професійної підготовки у закладі вищої освіти, що ставить перед педагогічною освітою нові вимоги до змісту, методів і середовища навчання. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю створення ефективних умов для розвитку інноваційної культури майбутніх учителів як базової основи їхньої професійної самореалізації.

Мета дослідження – обґрунтування сутності та структури інноваційної культури майбутнього педагога, виявлення педагогічних умов її формування в умовах трансформації сучасної вищої освіти.

Інноваційна культура педагога охоплює систему знань, умінь, ціннісних орієнтацій, установок і поведінкових стратегій, що визначають його готовність до створення та впровадження нових педагогічних ідей, методів, технологій у професійну діяльність. Її основою є інноваційне мислення, дослідницька активність, вміння працювати в режимі постійного саморозвитку, комунікувати, рефлексувати, а також відкритість до змін і здатність до професійного ризику.

У науковій літературі поняття «інноваційна культура» розглядається у міждисциплінарному контексті – педагогічному, психологічному, соціальному та філософському. Згідно з дослідженнями сучасних учених (І. Дичківської, О. Савченко, І. Зязюна), інноваційна культура вчителя включає сукупність професійних, особистісних та діяльнісних характеристик, що забезпечують його здатність до ініціювання, створення та впровадження педагогічних нововведень.

Структурними компонентами інноваційної культури майбутнього вчителя можна вважати: мотиваційно-ціннісний (усвідомлення значущості інновацій, потреба у самореалізації); когнітивний (система знань про інноваційну діяльність, новітні технології, сучасні педагогічні теорії); рефлексивний (здатність до самоаналізу, критичного мислення, оцінювання результатів власної діяльності); операційно-діяльнісний (уміння організовувати інноваційні процеси, створювати авторські методики, працювати в команді); соціально-комунікативний (готовність до діалогу, відкритості, співпраці з іншими суб'єктами освітнього середовища). Можемо

констатувати, що інноваційна культура є системним утворенням, яке охоплює як внутрішню готовність майбутнього фахівця до змін, так і здатність до їх реалізації в освітньому просторі.

Серед ключових складників інноваційної культури майбутнього педагога варто виокремити професійні компетентності вчителя: здатність до навчання впродовж життя та прогностична – усвідомлення цінності змін і бажання впроваджувати нове; оцінювально-аналітичну – володіння сучасними знаннями, навичками аналізу, оцінки та конструювання освітнього процесу; інформаційно-цифрову – здатність працювати з цифровими та інтерактивними інструментами; мовно-комунікативну та педагогічне партнерство – готовність до співпраці, взаємодії, міждисциплінарного діалогу; емоційно-етичну та психологічну – гнучкість, саморегуляція, здатність адаптуватися до змін, долати стреси та виклики [2].

В умовах здобуття вищої педагогічної освіти ефективними стратегіями формування інноваційної культури є проєктно-орієнтоване навчання; залучення здобувачів до науково-дослідної діяльності; моделювання інноваційних педагогічних ситуацій; використання цифрових платформ, симуляторів, EdTech-інструментів; тьюторський супровід і наставництво; створення відкритого освітнього середовища, що стимулює експеримент і рефлексію.

Формування інноваційної культури майбутнього педагога потребує цілеспрямованого педагогічного супроводу, що базується на таких принципах, як особистісно орієнтований підхід, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, педагогіка партнерства, діяльнісний та компетентнісний підходи.

До педагогічних умов, що сприяють становленню інноваційної культури майбутнього педагога, належать: створення інноваційно-рефлексивного освітнього середовища; інтеграція цифрових технологій та інноваційних методик у зміст професійної підготовки; активне залучення здобувачів вищої освіти до проєктної, дослідницької, волонтерської діяльності; реалізація міждисциплінарних ОК та модулів; підтримка академічної свободи та критичного мислення; організація наставництва та тьюторського супроводу; партнерство з освітніми інституціями. Окрему увагу слід приділити формуванню soft skills – гнучких навичок, що визначають ефективність інноваційної діяльності: емоційний інтелект, адаптивність, командна робота, креативність, цифрова грамотність.

Отже, формування інноваційної культури майбутнього вчителя є стратегічним завданням вищої педагогічної освіти, адже лише інноваційно орієнтований здобувач може відповідати викликам сучасної школи. Формування інноваційної культури майбутнього фахівця забезпечує не лише відповідність освітнім стандартам, а й здатність майбутнього педагога до творчої та відповідальної професійної діяльності в умовах трансформаційних змін. Загалом, інноваційна культура майбутнього вчителя виступає стратегією національної системи освіти і є визначальним фактором

суспільного прогресу. Ефективність формування інноваційної культури значною мірою залежить від створення в закладі вищої освіти відкритого, підтримувального, творчого середовища, яке стимулює пізнавальну активність, критичне мислення, дослідницьку позицію здобувача освіти.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. 3-є вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 302 с.

2. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66e/806/fcb/66e806fcb90e2017837434.pdf> (дата звернення: 11.05.2025).

3. Про інноваційну діяльність. Закон України. Документ 40-IV, чинний, поточна редакція від 31.03.2023, підстава 2849-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 11.05.2025).

Данило ПОЛЯКОВ,
здобувач другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Віталій РЕЗНІЧЕНКО,
здобувач другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Ольга СТАРОКОЖКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: БЕЗПЕЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Актуальність. У сучасних умовах глобальної цифровізації суспільства та освіти питання забезпечення психологічної безпеки учасників освітнього процесу стає надзвичайно актуальним. Інформаційно-цифровий освітній простір є потужним інструментом для розширення можливостей навчання,

але водночас він створює нові виклики, що стосуються психологічного благополуччя. Необхідно звернути увагу на основні аспекти – це перш за все поширення цифрових технологій. Освітній процес усе більше переноситься в цифрове середовище, що змінює способи взаємодії між учнями, студентами та викладачами. Це потребує нових підходів до забезпечення психологічного комфорту, зокрема мінімізації стресових факторів. Які зокрема ведуть до зростання ризиків у цифровому середовищі. До поширених загроз належать кібербулінг, інформаційне перевантаження, доступ до неприйняттого або шкідливого контенту, а також загальна психологічна напруга від надмірного перебування в онлайн-просторі. Це все дає негативний вплив на психологічне здоров'я, тому постійна цифрова активність може призводити до емоційного виснаження, зниження мотивації до навчання, формування страхів чи невпевненості у власних силах. Забезпечення безпеки учасників освітнього середовища стає критично важливим, і саме це дає необхідність у формуванні цифрової культури, тому освітній процес потребує не лише технічної грамотності, а й етичної культури взаємодії в інформаційному просторі. Важливим є виховання відповідального ставлення до використання цифрових інструментів і дотримання норм безпеки. Якщо розглядати відповідь на виклики сучасності, то психологічна безпека освітнього середовища є одним із ключових чинників розвитку особистості, що здатна адаптуватися до умов сучасного світу. Зокрема, це стосується здатності ефективно використовувати цифрові ресурси без шкоди для психоемоційного стану.

Таким чином, забезпечення безпечного інформаційно-цифрового освітнього простору є не лише технологічним викликом, але й важливим завданням із психологічної точки зору. Це вимагає комплексного підходу, що охоплює нормативно-правові, педагогічні та психологічні аспекти, спрямовані на створення гармонійного і безпечного середовища для всіх учасників освітнього процесу.

Ступінь досліджуваності проблеми. Проблема психологічної безпеки освітнього середовища та забезпечення безпечного інформаційно-цифрового освітнього простору активно досліджується в різних наукових і практичних аспектах. Науковці розглядають поняття психологічної безпеки освітнього середовища як багатовимірний феномен, що включає почуття захищеності, комфортної взаємодії та відсутності загроз для особистості в навчальному середовищі. Дослідження зарубіжних авторів, зокрема А. Маслоу, К. Ріфф, стосуються основ психологічного благополуччя особистості. Окремі аспекти цифрової безпеки освітнього середовища висвітлюють такі сучасні дослідники, як Н. Гізатуліна, Ю. Клейберг.

Психологічні ризики цифрового середовища приділяються впливу цифрових технологій на психологічне здоров'я, які досліджено в роботах П. Сміта та Н. Вілларда кібербулінг та онлайн-насильство, також дуже вагомий внесок зроблено в дослідження Е. Пруцціо та А. Шапіро, що до

психологічного впливу надмірного використання гаджетів, онлайн-залежності, також слід згадати предмет дослідження таких авторів, як М. Бакстер, Д. Лівінгстон, які розглядали тематику цифрової грамотності учасників освітнього процесу, а також формування етичної поведінки в цифровому середовищі [4].

Українські дослідники також активно вивчають проблему психологічної безпеки освітнього середовища, особливо в умовах цифровізації, що значно актуалізувалася внаслідок, військових дій та вимушеного переходу на дистанційне навчання. Українські вчені розробляють понятійний апарат та концептуальні основи психологічної безпеки так Г. Ложкін, Т. Титаренко та І. Кононова досліджують психологічну безпеку як компонент освітнього середовища, що сприяє розвитку особистості та її захищеності, Н. Побірченко звертає увагу на важливість формування комфортного психоемоційного клімату в освітніх установах, О. Мельник та Н. Морзе вивчають питання безпеки дітей і підлітків в умовах цифрового середовища, акцентуючи увагу на профілактиці кібербулінгу, Ю. Швалб аналізує вплив інформаційного середовища на психічне здоров'я учнів і студентів, О. Сисоева досліджує аспекти педагогічної взаємодії у цифровому середовищі, наголошуючи на важливості психологічної грамотності педагогів. Також українські науковці приділяють вагому увагу формуванню цифрової культури та розвитку компетенцій для безпечної взаємодії в інформаційно-цифровому просторі, це Н. Морзе та О. Ковальчук пропонують інноваційні підходи до підготовки педагогів щодо впровадження цифрових технологій у навчальний процес, С. Лапінський досліджує розвиток цифрових компетенцій учнів і педагогів для ефективного використання технологій у безпечному освітньому середовищі, О. Кочерга та І. Тіторенко вивчають вплив дистанційного навчання на психологічний стан учасників освітнього процесу, акцентуючи увагу на проблемах перевантаження та стресу [1].

В українському контексті залишається актуальною проблема інтеграції результатів досліджень у практику, особливо в умовах воєнного стану. Потребують більшої уваги питання забезпечення психологічної безпеки в умовах використання новітніх технологій, таких як штучний інтелект і віртуальна реальність.

Отже, українські науковці зробили вагомий внесок у дослідження проблеми психологічної безпеки освітнього середовища, але зважаючи на сучасні виклики, необхідно продовжувати розробки, спрямовані на інтеграцію психологічних і цифрових аспектів.

Мета і методи дослідження. Метою дослідження є всебічне вивчення, теоретичне обґрунтування проблеми забезпечення психологічної безпеки освітнього середовища в умовах цифровізації. Дослідження спрямоване на розкриття змісту поняття «психологічна безпека освітнього середовища», виявлення основних чинників впливу цифрового середовища

на учасників освітнього процесу, оцінку рівня цифрових загроз і ризиків, проаналізувати існуючі наукові підходи до забезпечення психологічної безпеки в умовах традиційного та цифрового навчання, визначити ключові поняття: психологічна безпека, інформаційно-цифровий простір, кібербулінг, цифрова грамотність, емоційне благополуччя, провести аналіз наукової літератури з тематики психологічної безпеки, цифровізації освіти, кібербулінгу та інших загроз. Синтез отриманих даних для формування теоретичної бази дослідження, вивчення різних підходів до забезпечення психологічної безпеки в цифровому середовищі в українській та зарубіжній практиці [2].

Сутність дослідження. Дослідження проблеми психологічної безпеки освітнього середовища в умовах цифровізації є актуальним і багатограним завданням, яке передбачає аналіз різних аспектів впливу цифрових технологій на психологічне благополуччя учасників освітнього процесу. Основними аспектами сутності дослідження є психологічна безпека як складова освітнього середовища яка розглядається як базова умова, що забезпечує гармонійний розвиток особистості учнів та комфортну взаємодію учасників освітнього процесу [3]. Вона передбачає відсутність страху, напруги чи психологічного дискомфорту в освітньому середовищі, позитивний емоційний клімат, довіру та взаємоповагу між учасниками навчання, захист від психологічного насильства, кібербулінгу та інших форм негативного впливу.

Інформаційно-цифрове середовище як частина освіти полягає в цифровізації яка створює нові можливості для навчання, але водночас приносить низку викликів а саме: інформаційне перевантаження, яке може призводити до стресу та емоційного вигорання; ризики дезінформації та впливу небезпечного контенту; проблеми кібербезпеки, включно з кібербулінгом та зловживанням персональними даними [5].

Аналізуючи сучасні виклики психологічної безпеки можна спиратися на дослідження яке спрямоване на виявлення ключових проблем, які виникають у цифровому освітньому середовищі, таких як: відсутність цифрової грамотності у педагогів, учнів і батьків; складність адаптації освітніх програм до цифрових умов; недостатній рівень психолого-педагогічного супроводу в умовах цифровізації.

Успішне вирішення проблеми можливе лише за умови гармонійного поєднання психологічної безпеки та формування високого рівня цифрової культури. Яке поєднує в собі як навчання безпечного використання цифрових технологій, так і формування навичок критичного мислення для аналізу та відбору інформації. Також доцільне створення цифрових платформ, орієнтованих на психологічний комфорт і підтримку [1].

Сутність дослідження полягає в тому, щоб знайти оптимальні шляхи інтеграції цифрових технологій в освітній процес без шкоди для психологічного благополуччя учасників. Це дозволить створити гармонійне

освітнє середовище, яке забезпечує емоційний комфорт, захищає від цифрових загроз і сприяє розвитку як учнів, так і педагогів.

Основні висновки. Психологічна безпека освітнього середовища в умовах цифровізації є складним і багатоаспектним процесом, який охоплює взаємодію педагогічних, психологічних та технологічних компонентів. Зростання впливу цифрових технологій у сучасному світі створює не лише нові можливості для освітнього процесу, а й низку загроз, таких як інформаційне перевантаження, кібербулінг, соціальна ізоляція та емоційне вигорання.

Ключем до успішного вирішення зазначеної проблеми є формування комплексної системи взаємодії, що поєднує зусилля педагогів, психологів, адміністрації освітніх закладів, батьків і законодавчих органів. Лише за таких умов можливо досягти високого рівня психологічної безпеки в освітньому середовищі, яка сприятиме розвитку емоційного благополуччя, академічної успішності та соціальної відповідальності учасників навчального процесу.

Забезпечення психологічної безпеки освітнього середовища в умовах цифровізації має стати одним із пріоритетних завдань державної політики в галузі освіти, а також стратегічним напрямом розвитку освітніх установ. Це дозволить підготувати молоде покоління до життя в інформаційному суспільстві, зберігаючи їхнє психічне здоров'я, розвиваючи цифрову культуру та формуючи стійкість до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Забезпечення психологічної безпеки учасників освітнього процесу : методичні рекомендації / уклад.: В. М. Духневич, З. Ф. Сіверс; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. 58 с.

2. Тушина О. Психологічна безпека в загальноосвітньому навчальному закладі: практичний посібник. Запоріжжя : ЗОІППО, 2013. 145 с.

3. Психологічні аспекти створення безпечного освітнього середовища : матеріали семінару практичних психологів ЗНЗ / упоряд. : Л. В. Зюман. Кременчук, 2012. 64 с.

4. Психологічна безпека освітнього середовища : навчально-методичний посібник / упоряд. : В. В. Байдик, Н. О. Столбун. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. 100 с.

5. Пономаренко В., Воронцова Т., Сакович О. Безпечна і дружня до дитини школа в контексті реформи «НУШ» : навч. посіб. Київ : Алатон, 2020. 64 с.

Віталій РЕЗНІЧЕНКО,
здобувач другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Ольга СТАРОКОЖКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ

Актуальність. У сучасному українському світі цифрова трансформація стала ключовим фактором розвитку різних галузей, зокрема освіти. Управління закладами освіти України в умовах цифровізації вимагає впровадження інноваційних технологій для оптимізації управлінських процесів, підвищення якості освітніх послуг та забезпечення ефективного функціонування закладів освіти.

Цифрові технології дозволяють керівникам закладів освіти автоматизувати адміністративні процеси, покращити обмін інформацією між учасниками освітнього процесу, а також створити прозору систему управління. Зокрема, такі інструменти, як електронні журнали, CRM-системи для освітніх установ, онлайн-платформи для комунікації та обліку, відіграють важливу роль у підвищенні ефективності роботи.

Особливо актуальним є використання цифрових технологій в умовах дистанційного навчання, яке стало необхідністю під час пандемії COVID-19 та воєнного стану в Україні. Ця ситуація продемонструвала важливість швидкої адаптації освітніх установ до цифрового середовища та потребу керівників у нових компетенціях для ефективного управління в цифровому просторі.

Актуальність теми зумовлена також необхідністю адаптації освітніх закладів до вимог сучасного суспільства, де цифрові навички стають базовими компетентностями як для здобувачів освіти, так і для викладачів та адміністративного персоналу. Впровадження цифрових рішень допомагає покращити управління ресурсами, планування освітніх програм, моніторинг успішності та комунікацію між усіма учасниками освітнього процесу [1].

Таким чином, використання цифрових технологій в управлінні закладами освіти є вкрай актуальним для забезпечення ефективного функціонування освітніх установ в умовах сучасних викликів епохи цифровізації. Цифровізація стає одним із основних факторів розвитку

сучасного суспільства. У сфері освіти впровадження цифрових технологій не лише покращує автоматизацію рутинних завдань, але й дозволяє забезпечити якісний моніторинг і прогнозування результатів навчання, що є необхідним у контексті освітньої реформи в Україні.

Ступінь досліджуваності проблеми. Цифрові технології в управлінні освітніми закладами це системи управління навчанням (Learning Management Systems, LMS) LMS, такі як: Moodle, Google Classroom чи Microsoft Teams і т.і., вони надають закладам освіти інтегроване середовище для управління процесом навчання. Ці системи полегшують в розробках навчальних планів і курсів, управління доступом до навчальних матеріалів, моніторинг успішності студентів. Такі системи, як: Viber, WhatsApp, Zoom, Meet і т.і., допомагають організувати ефективну комунікацію між усіма учасниками освітнього процесу. В умовах пандемії COVID-19 та війни в Україні такі рішення стали невід'ємною частиною освітнього процесу.

Цифрові платформи – «Єдина школа», «Нові знання», «Всеосвіта» та інші, допомагають в автоматизація адміністративних процесів, дозволяють спростити ведення електронних журналів і щоденників, формування звітів про успішність здобувачів освітнього процесу, планування графіків і заходів тощо.

Використання цифрових технологій в управлінських закладах освіти є об'єктом значної уваги науковців у контексті цифрової трансформації суспільства. Хоча ця тема є досить новою, завдяки швидкому розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) вона активно розвивається на міжнародному та національному рівнях. Ступінь досліджуваності цієї проблеми можна оцінити як достатньо добре досліджені базові аспекти впливу цифрових технологій на управління освітніми закладами, а також розроблено концептуальні моделі цифровізації управління освітою, які ґрунтуються на принципах автоматизація адміністративних процесів, використанні цифрових платформ для комунікації, підвищення прозорості та ефективності управлінських рішень [2].

На міжнародному рівні ці питання активно досліджували такі науковці як Сідні Джонсон (США), який аналізує роль технологій у підвищенні ефективності роботи шкіл і коледжів. Райнер Кнаак розглядає Big Data як ключовий інструмент для збору, обробки та аналізу великих обсягів даних, які генеруються в освітніх установах.

В Україні важливий внесок зробили Олександр Співаковський, Віктор Кремень, Іван Зязюн тощо. Вони розглядаючи цифровізацію як частину реформування системи освіти, підкреслюють, що цифровізація – це не просто технічна модернізація, а комплексний процес трансформації освіти, який включає в себе зміну управлінської культури, впровадження інноваційних підходів до навчання, розвиток нових компетентностей для учнів і педагогів. Роботи цих дослідників мають значний вплив на

реформування освіти в Україні та служать основою для впровадження сучасних цифрових інструментів у закладах освіти.

Мета і методи дослідження. Метою нашого дослідження є проаналізувати вплив цифрових технологій на ефективність управління закладами освіти, виявлення переваг, викликів та перспективу їх використання в сучасному освітньому середовищі. Основні завдання: аналіз теоретичних основ цифровізації управління закладами освіти, визначення ключових цифрових інструментів, що використовують в освітньому менеджменті, дослідження практичного впровадження цифрових технологій в освітніх установах, оцінка впливу цифровізації на адміністративні процеси, взаємодію учасників освітнього процесу та якість освіти [3].

Мета і методи дослідження, орієнтовані на формування комплексного прояву про цифровізацію управління закладами освіти, що дозволяють підвищити якість освіти та ефективність освітніх процесів.

Сутність дослідження. Вивчення впливу цифрових технологій на управлінські процеси в закладах освіти та оцінці їх ролі в оптимізації адміністративної діяльності, покращенні взаємодії між учасниками освітнього процесу та підвищенні якості освітніх послуг.

Розглядаючи виклики впровадження цифрових технологій то можна виокремити деякі аспекти: недостатня підготовка кадрів; багато педагогів потребують додаткового навчання; забезпечення технічних ресурсів, таких як комп'ютери та інтернет, вимагає значних коштів; кібербезпека – потреба у захисті персональних даних та конфіденційності інформації; соціальна нерівність – відсутність доступу до цифрових технологій у сільській місцевості або в умовах тимчасового переміщення [4].

Розглядаючи питання використання цифрових технологій в управлінні закладами освіти через український контекст, то це насамперед реформа «Нова українська школа» (НУШ) яка передбачає впровадження цифрових інструментів як важливого компоненту трансформації освіти. Український уряд та міжнародні партнери активно працюють над створенням умов для цифровізації, зокрема шляхом розробки таких проєктів: національна освітня електронна платформа, яка забезпечує доступу до навчальних матеріалів; електронні підручники шляхом заміни паперових носіїв цифровими; підвищення кваліфікації вчителів спеціальними програмами для підготовки педагогів до роботи з цифровими технологіями [5].

Основні висновки. Виходячи з вище зазначеного можна зробити висновок, що впровадження цифрових технологій у сферу управління закладами освіти дозволяє суттєво підвищити ефективність освітнього процесу, забезпечити прозорість і якість навчання. Проте для досягнення максимальних результатів необхідно подолати низку викликів, серед яких – технічні труднощі, підготовка кадрів та фінансування. Успішне впровадження цифрових рішень в Україні стане наступним кроком на шляху

до створення конкурентоспроможної системи освіти як в Європі так і всьому світі.

Дослідження базових аспектів впливу цифрових технологій на управління закладами освіти демонструє, що вони суттєво спрощують адміністративні процеси, підвищують доступність інформації та підвищують ефективність управління. Разом із тим, розвиток таких технологій потребує подальшого дослідження для адаптації до специфіки кожного закладу.

Проблема використання цифрових технологій в управлінських закладах освіти досліджена на достатньому теоретичному рівні, однак існує потреба в подальшому вивченні практичних аспектів, зокрема в контексті українських реалій. Подолання викликів, пов'язаних із цифровою нерівністю, інфраструктурою та підготовкою кадрів, є ключовим завданням для досягнення ефективної цифровізації управління освітою.

Список використаних джерел

1. Подденежний О. Г. Управління цифровою трансформацією освіти: сучасний науковий дискурс. *Наукові записки НаУКМА. Соціологія*. 2021. Т. 6, № 1. С. 105–110.

2. Кремень В., Биков В., Ляшенко О., Литвинова С., Луговий В., Мальований Ю., Пінчук О., Топузов О. Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи : наукова доповідь загальним зборам НАПН України 18-19 листопада 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Вип. 4(2), С. 1–49. URL : <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4223> (дата звернення: 26.04.2025).

3. Вербицька І. М. Цифрові технології у закладах освіти: виклики та перспективи. *Освіта України*. 2023. № 4. С. 15–21.

4. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології : навч. посіб. / Г. Г. Швачич та ін. Дніпро : НМетАУ, 2017. 230 с.

5. Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: навч. посіб. Вінниця : ТОВ «Планер». 2011. 220 с.

Марина СВІР,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Карина КОВАЛЬ,
асистентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ВЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ

У сучасних умовах реформування освіти проблема забезпечення психолого-педагогічної підтримки вчителів набуває особливої значущості. Освітні зміни, що охоплюють модернізацію змісту навчання, оновлення методик викладання, цифровізацію освітнього середовища та впровадження нових форм оцінювання, вимагають від педагогічних працівників не лише постійного оновлення професійних компетентностей, а й високої здатності до адаптації в умовах динамічних соціокультурних і технологічних трансформацій [2].

Під тиском нових вимог учителі змушені шукати внутрішні ресурси для збереження професійної стійкості, емоційної рівноваги та мотивації до безперервного особистісного й професійного розвитку [1]. Водночас впровадження реформ нерідко супроводжується психологічними труднощами, що пов'язані з виникненням почуття невпевненості, тривожності та неприйняття змін [4].

Саме тому успішність адаптації вчителів до нових реалій стає одним із визначальних чинників ефективності реалізації освітніх реформ. Здатність педагогів приймати й конструктивно інтегрувати зміни у власну професійну практику безпосередньо впливає на якість освітнього процесу, на атмосферу навчального закладу, а відтак і на формування компетентностей учнів, що здатні навчатися протягом життя та успішно інтегруватися у сучасне суспільство [3].

Проблема психолого-педагогічної підтримки вчителів у процесі адаптації до реформування системи освіти є об'єктом дослідження багатьох сучасних науковців, серед яких О. Барабаш, С. Богданов, О. Бойчук, О. Залеська, К. Ключко, А. Лесик, О. Попова, М. Стадник, О. Федорець, О. Флярковська.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування особливостей психолого-педагогічної підтримки вчителів у процесі реформування сучасної освітньої системи.

Трансформаційні процеси в освіті супроводжуються зростанням вимог до вчителя. Від педагога очікують високого рівня професійної майстерності, гнучкості мислення, готовності до безперервного навчання, уміння впроваджувати інноваційні підходи та використовувати сучасні технології [2; 6]. Ці виклики нерідко призводять до зростання психоемоційного навантаження, професійного вигорання, відчуття невпевненості й тривоги щодо власної професійної придатності.

Психолого-педагогічна підтримка в такому контексті виступає необхідною умовою для забезпечення стабільності й розвитку професійної особистості вчителя [5]. Її зміст передбачає створення сприятливого психологічного клімату в педагогічному колективі, організацію професійного супроводу, надання консультативної допомоги у розв'язанні освітніх та особистісних проблем. Ефективна підтримка сприяє розвитку у вчителів навичок саморегуляції, саморефлексії, підвищенню рівня професійної ідентичності та зростанню внутрішньої мотивації до педагогічної діяльності [2].

У процесі реформування системи освіти важливим є створення умов для конструктивного сприйняття змін педагогами [6]. Забезпечення психолого-педагогічної підтримки передбачає комплексний підхід, який охоплює індивідуальну та групову роботу, організацію освітніх тренінгів, семінарів, психологічних практикумів, наставництво і коучинг для педагогічних працівників. Не менш значущим є формування середовища професійної взаємодії та підтримки, де вчитель має можливість обговорювати виклики й успіхи, обмінюватися досвідом і відчувати солідарність колег [1].

Особливої уваги потребує розвиток стресостійкості та емоційної грамотності вчителів, оскільки успішна професійна діяльність у сучасних умовах безпосередньо пов'язана з умінням управляти власними емоційними станами, зберігати внутрішню рівновагу й ресурсність навіть у ситуаціях високої невизначеності. Психолого-педагогічна підтримка має сприяти не лише компенсації негативних наслідків стресу, а й розвитку позитивних установок, що орієнтують педагогів на самореалізацію та професійне зростання в умовах змін [3].

Важливо підкреслити, що підтримка педагогічних працівників повинна бути системною і тривалою, інтегрованою в загальну політику розвитку закладів освіти. Вона має ґрунтуватися на принципах добровільності, конфіденційності, довіри та поваги до індивідуальності кожного вчителя.

Отже, психолого-педагогічна підтримка вчителів у процесі трансформації сучасної освітньої системи є необхідною передумовою для ефективного впровадження змін та розвитку освіти в цілому. Вона сприяє збереженню професійної стійкості педагогів, формуванню позитивного ставлення до реформ, підвищенню мотивації до професійного самовдосконалення й забезпеченню психологічного благополуччя

освітнього середовища. Сучасні підходи до організації підтримки педагогічних працівників мають бути орієнтованими на розвиток внутрішнього потенціалу особистості вчителя як активного учасника освітніх змін.

Список використаних джерел

1. Барабаш О. Професійний розвиток учителів початкових класів в умовах реалізації концепції «Нова українська школа». *Освітні обрії*. 2023. № 2 (57). Ч. 1. С. 89–92.

2. Богданов С. О., Залеська О. В., Федорець О. В., Ключко К. Є., Флярковська О. В. Професійне зростання та емоційна підтримка : методичний посібник. Київ : Пульсари, 2021. 54 с.

3. Бойчук О. І., Стадник М. М. Актуальні проблеми молоді в умовах трансформації освітньої системи. Зміна ролі сучасного вчителя в контексті гуманізації Української системи майбутнього : Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference «*Scientific Goals and Purposes in XXI Century*» (January 19–20, 2023). Seattle, USA : InterConf, 2023. № 139. С. 51–67.

4. Лесик А. С., Попова О. І., Коваль К. В. Організація безпечного освітнього простору в початковій школі в умовах воєнного стану: тенденції та перспективи розвитку. *Перспективи та інновації науки*. № 6 (40). 2024. С. 245–253.

5. Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи : інформаційно-аналітичний збірник. Київ : Міністерство освіти і науки України, Інститут освітньої аналітики. 2023. 64 с.

6. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 27.03.2025. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 28.04.2025).

Антон СЕРДЮЧЕНКО,
здобувач третього (освітньо-
наукового) рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Катерина ПЕТРОВСЬКА,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ЦИФРОВІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

У сучасному інформаційному суспільстві цифровізація стає ключовим чинником трансформації освітнього середовища, зокрема у сфері підготовки фахівців із соціальної роботи. Цифрові освітні ресурси дедалі активніше інтегруються в освітній процес закладів вищої освіти, змінюючи традиційні підходи до викладання, навчання й оцінювання. Вони не лише розширюють доступ до знань, а й сприяють формуванню нових професійних і цифрових компетентностей, що є критично важливими для ефективної діяльності соціального працівника в умовах динамічних соціальних змін, глобалізації та постійного оновлення соціальних практик.

Стрімкий розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій усе активніше впливає на професійну діяльність фахівців соціальної сфери. Рациональне використання цифрових освітніх ресурсів сприяє формуванню у здобувачів освіти здатності проєктувати, моделювати та структурувати зміст і процес професійної взаємодії з клієнтами. Постійне оновлення цифрових інструментів нового покоління зумовлює необхідність поглибленого й системного аналізу наукових досліджень, присвячених їхньому впровадженню в освітню практику.

Цифрові освітні ресурси у контексті підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи є об'єктом досліджень багатьох науковців, зокрема вітчизняних: М. Острога, В. Шамо́ня, О. Шершень, О. Білецький, Л. Гаврілова, Т. Коваль, А. Кудін, О. Семеног, Л. Тимчук, І. Хижняк тощо; та зарубіжних: Лорі Голдкайнд, Аманда Тейлор-Бесвік, Чітат Чан, Волтер ЛаМендола, Ян Стеєрт тощо.

Отже, зростаюча увага науковців до цифрових освітніх ресурсів у контексті підготовки фахівців соціальної сфери зумовлює потребу чіткого визначення їх сутності, структурних компонентів та функціональних можливостей. Саме на цьому етапі важливо окреслити зміст поняття «цифровий освітній ресурс», а також проаналізувати його роль у формуванні професійної компетентності майбутнього соціального працівника.

Цифровий освітній ресурс у науковій літературі розглядається як інформаційний продукт, що зберігається та передається у цифровому форматі й слугує загальним поняттям для позначення цифрових об'єктів, призначених для використання в освітньому процесі. До таких об'єктів можуть належати, зокрема, цифрові відеоматеріали, програми для редагування звукових файлів, електронні книги та інші ресурси, що сприяють навчальному процесу [2, с. 105].

У процесі підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи особливої актуальності набуває впровадження цифрових освітніх ресурсів, які сприяють формуванню професійних компетентностей, розвитку критичного мислення, комунікативних навичок, здатності до аналізу інформації та прийняття рішень у складних соціальних ситуаціях. Цифрові ресурси не лише урізноманітнюють форми подачі навчального матеріалу, а й дозволяють створити адаптивне, інтерактивне освітнє середовище, наближене до реалій професійної діяльності.

Розуміння видів, змісту та функціональних можливостей цифрових ресурсів є важливою умовою для їх ефективного використання в освітньому процесі. Нижче наведена таблиця, в якій представлено основні типи цифрових ресурсів [1, с. 79] та приклади їх змістовного наповнення. Нами було визначено потенціал їх застосування у професійній підготовці фахівців соціальної сфери. Така систематизація дозволяє оцінити роль цифрових інструментів у забезпеченні якісної освіти та модернізації освітнього простору.

Таблиця 1

**Цифрові освітні ресурси та можливість їх використання
у підготовці фахівця із соціальної роботи**

Вид ресурсів	Зміст ресурсів	Можливість використання у підготовці фахівця із соціальної роботи
Платформи	дистанційні курси (школи); контентні проєкти; тренажери.	Забезпечують доступ до структурованих освітніх курсів і навчальних програм, дозволяють формувати індивідуальні освітні траєкторії.
Інформаційні джерела	анімація; бази даних; відеоконтент; графічний контент (фото, електронні книги; енциклопедії; картинки, 3D-графіка); новини; онлайн-	Сприяють розвитку інформаційної грамотності, навичок пошуку, аналізу та критичного осмислення професійно значущої інформації.

	бібліотеки; презентації; інфографіка.	
Цифрові середовища	віртуальна реальність, VR; доповнена реальність AR; змішані (гібридні) комп'ютерні моделі; освітні середовища; предметна (дисциплінарна) реальність MR; симуляції; ігрова реальність.	Забезпечують моделювання професійних ситуацій, формування практичних навичок у безпечному цифровому середовищі.
Інструменти і сервіси	відеомесенджери; віртуальні лабораторії; месенджери; мобільні додатки; прикладні програми; тематичного спрямування хмари.	Підвищують ефективність комунікації, дозволяють проводити практичні заняття, дистанційне консультування та віртуальні дослідження.
Цифрові інтерактивні засоби	документ-камера; електронні конструктори; інтерактивні столи, карти, дошка; цифрові навчальні пристрої; цифрові лабораторії; програмовані пристрої; мультиміміювальні комплекси; мобільні гаджети.	Стимулюють активне навчання, взаємодію, розвивають технічні навички, необхідні для роботи з цифровими пристроями в соціальній сфері.
Системи автоматичного управління	блокчейн; електронний документообіг; електронні журнали; системи адміністрування.	Оптимізують управлінську та адміністративну діяльність, забезпечують цифрову звітність, контроль і моніторинг освітнього процесу.

Використання вищезазначених ресурсів сприяє розширенню навчального контенту, забезпечує можливість опановувати матеріал у зручний час та індивідуальному темпі, підвищує пізнавальну активність завдяки лаконічному й наочному поданню інформації. Сучасні цифрові засоби формують додаткову мотивацію до навчання, забезпечують одночасний доступ до великого масиву даних, автоматизують процес контролю знань, а також сприяють підвищенню динаміки та ефективності

засвоєння навчального матеріалу через його візуалізацію, структурованість і змістову цілісність.

Отже, цифрові освітні ресурси відіграють важливу роль у трансформації сучасної системи професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи. Їхнє впровадження в освітній процес сприяє формуванню ключових компетентностей, необхідних для ефективної професійної діяльності в умовах динамічних соціальних змін. Завдяки різноманітності форм, змісту та функцій, цифрові ресурси дозволяють адаптувати освітній процес до потреб здобувачів освіти, забезпечити гнучкість, інтерактивність, доступність і високу інформативність освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Дробін А. Класифікація цифрових освітніх ресурсів як засіб уточнення їх практичного цільового призначення. *Наукові записки*. 2021. Серія: Пед. науки, № 201. С. 77–81.

2. Ніколаєнко Л. Сутність поняття «цифрові освітні ресурси» та їхня педагогічна ефективність. *Професійний розвиток педагога в контексті викликів сьогодення* : зб. наук. ст. за матеріалами І Всеукр. науково-практ. конф. Черкаси, 2023. С. 104–107.

3. Семеног О. Цифрові освітні ресурси у професійній діяльності викладача вищої школи. *Освіта Сумщини*. 2017. Т. 1, № 33. С. 14–19.

Оксана СЕРЕДНЯК,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Ольга СТАРОКОЖКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОЦЕСУ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Актуальність. У сучасних умовах глобалізації та стрімкого розвитку технологій освіта стає ключовим чинником економічного, соціального та інноваційного прогресу. Капіталізація освіти, тобто перетворення знань, навичок та інтелектуального потенціалу на економічні та соціальні блага, є важливим елементом сталого розвитку суспільства.

Управління розвитком процесу капіталізації освіти є актуальною, оскільки вона безпосередньо пов'язана з економічним, соціальним та інноваційним розвитком суспільства. Ефективне управління цим процесом дозволяє країнам та окремим інституціям максимізувати віддачу від інвестицій у освіту, забезпечуючи сталий розвиток у довгостроковій перспективі [1].

Сучасний світ існує в умовах глобалізації та формування інформаційного суспільства, що робить ефективне використання інтелектуального потенціалу однією з ключових потреб. Освіта відіграє вирішальну роль у забезпеченні економічного зростання, соціальної мобільності та підвищенні конкурентоспроможності країни. Капіталізація освіти полягає у перетворенні знань, навичок і компетенцій у стратегічний ресурс, який стимулює інноваційний розвиток суспільства та економіки. Саме тому управління розвитком процесу капіталізації освіти стає важливим напрямом державної політики та діяльності освітніх установ.

Ступінь досліджуваності проблеми. Рівень вивченості проблеми капіталізації освіти можна оцінити через кілька основних аспектів: науковий; практичний; соціальний.

Розглядаючи науковий аспект, існує широкий спектр наукових праць, що аналізують вплив капіталізації освіти на розвиток суспільства. Дослідження підтверджують, що інвестиції в освіту сприяють зростанню продуктивності праці та, відповідно, підвищенню валового внутрішнього продукту (ВВП) країни. Українські вчені, зокрема В. Кремень, С. Калашніков, В. Луговий, О. Топузов, досліджують питання інноваційного розвитку освіти, її економічної ефективності та стратегій управління освітніми ресурсами [2].

В умовах освітньої реформи, яка активно триває в Україні, питання капіталізації освіти набуває особливої актуальності практичний аспект. На практиці впроваджуються моделі, що орієнтуються на потреби ринку праці та підготовку спеціалістів, здатних швидко адаптуватися до змін. Дослідження О. Олійника, Л. Ляшенка, О. Грішанової вказують на необхідність удосконалення механізмів фінансування освіти та розвитку державно-приватного партнерства у цій сфері.

У соціальному контексті капіталізація освіти має важливе соціальне значення. Доступність якісної освіти є ключовим фактором соціальної справедливості та економічної рівності. Проте в Україні існують суттєві регіональні диспропорції, які впливають на реалізацію освітніх програм. Науковці, такі як Т. Заславська, В. Бакіров, І. Дзюбо, аналізують соціально-економічні аспекти освітньої політики та розробляють стратегії подолання нерівності в доступі до якісної освіти.

Мета і методи дослідження. Дослідження капіталізації освіти має на меті не лише теоретичне обґрунтування, а й розробку практичних підходів до ефективного управління освітнім потенціалом. Основні напрямки дослідження включають визначення ключових принципів капіталізації

освіти. Це стосується не лише фінансового аспекту, а й гуманітарного, адже освіта є джерелом створення знаннєвого капіталу, що безпосередньо впливає на економічний розвиток країни. Розробка рекомендацій для освітнього менеджменту. Побудова ефективної стратегії управління освітніми ресурсами базується на комплексному аналізі даних. Це дозволяє створити дієві механізми капіталізації освіти та оптимізувати її вплив на соціально-економічний розвиток [3].

Для досягнення поставлених цілей застосовують різні дослідницькі методи, які можна поділити на кілька основних груп:

- Кількісні дослідження базуються на статистичних даних і дозволяють оцінити вплив освіти на економічні показники, включаючи в себе, анкетування – збір даних безпосередньо від учасників освітнього процесу (студентів, викладачів, адміністраторів). Вивчення їхніх думок допомагає виявити ключові аспекти капіталізації освіти. Статистичний аналіз – методи регресійного аналізу дозволяють встановити взаємозв'язок між рівнем освіти та такими економічними показниками, як ВВП на душу населення, рівень безробіття тощо.

- Якісні методи спрямовані на глибше розуміння освітніх процесів і включають в себе фокус-групи – обговорення в малих групах, які дозволяють з'ясувати ставлення різних учасників до освітніх реформ та процесів капіталізації. Кейс-стаді – аналіз конкретних прикладів успішної капіталізації освіти, що допомагає виокремити найкращі практики для подальшого впровадження.

- Комплексні методи запобігають поєднання кількісних та якісних підходів забезпечує всебічний аналіз капіталізації освіти. Це може включати спостереження за освітніми процесами – моніторинг реальних змін у навчальних закладах.

Аналіз освітніх документів – вивчення нормативних актів та стратегічних програм, пов'язаних із розвитком освіти.

Сутність дослідження. Управління розвитком процесу капіталізації освіти є багатовимірним процесом, що передбачає стратегічне планування, ефективне використання освітніх ресурсів та інтеграцію освітньої системи в економічний і соціальний розвиток суспільства. Капіталізація освіти розглядається як механізм перетворення знань, навичок і компетентностей у цінний ресурс, який сприяє зростанню людського капіталу та підвищенню конкурентоспроможності держави.

Процес управління капіталізацією освіти включає кілька ключових аспектів. По-перше, фінансування освітнього сектору потребує розроблення та впровадження інноваційних механізмів, таких як державно-приватне партнерство, грантові програми та диверсифікація джерел фінансування. По-друге, гармонізація освітніх програм з потребами ринку праці є необхідною умовою для забезпечення зайнятості випускників, що вимагає адаптації

змісту освіти до сучасних економічних викликів, розвитку дуальної освіти та посилення співпраці з роботодавцями [4].

Цифровізація освітнього процесу є ще одним важливим напрямом, який сприяє підвищенню ефективності навчання за рахунок використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, розширення доступу до знань і впровадження інноваційних методик. Крім того, реформування системи управління освітою передбачає перехід до гнучких моделей менеджменту, підвищення автономії навчальних закладів, стратегічне планування та вдосконалення механізмів контролю якості освіти.

Значну роль відіграє моніторинг ефективності капіталізації освіти, що дає змогу оцінити її вплив на економічний розвиток, соціальну стабільність та рівень життя населення. Розроблення науково обґрунтованих підходів до управління капіталізацією освіти сприятиме її ефективній інтеграції у стратегії сталого розвитку та підвищенню конкурентоспроможності держави у глобальному середовищі [5].

Основні висновки. Управління розвитком процесу капіталізації освіти є стратегічно важливим завданням, яке визначає ефективність функціонування освітньої системи та її вплив на соціально-економічний розвиток суспільства. У сучасних умовах освіта виступає не лише інструментом передачі знань, а й важливим чинником формування людського капіталу, що сприяє зростанню продуктивності праці, інноваційного потенціалу та конкурентоспроможності держави.

Ефективне управління капіталізацією освіти вимагає комплексного підходу, що охоплює декілька ключових напрямів. По-перше, необхідно забезпечити диверсифікацію фінансування освітнього сектору, використовуючи державно-приватне партнерство, грантові механізми та інвестиційні моделі. По-друге, важливим є узгодження освітніх програм із потребами ринку праці, що сприятиме підвищенню рівня зайнятості випускників та їх адаптації до сучасних економічних викликів. По-третє, цифровізація освіти відкриває нові можливості для оптимізації навчального процесу, розширення доступу до якісних освітніх ресурсів та впровадження інноваційних методик навчання.

Реформування системи управління освітою має бути спрямоване на впровадження гнучких управлінських моделей, підвищення автономії навчальних закладів та створення ефективних механізмів контролю якості освітніх послуг. Важливим аспектом є також розроблення системи моніторингу ефективності капіталізації освіти, що дозволить оцінювати її вплив на соціально-економічний розвиток та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Таким чином, управління розвитком процесу капіталізації освіти є багатовимірним завданням, яке потребує скоординованих дій держави, освітніх установ, бізнесу та суспільства. Впровадження науково обґрунтованих підходів до управління освітнім потенціалом сприятиме не

лише підвищенню ефективності освітньої системи, а й забезпеченню сталого розвитку економіки, соціальної стабільності та формуванню суспільства знань.

Список використаних джерел

1. Бех В. П. Капіталізація знань у системі сучасної освіти. *Освітній дискурс*. 2018. № 4. С. 56–63.
2. Гончаренко С. У. Освітній менеджмент: теорія і практика. Київ : Либідь, 2017. 284 с.
3. Маркова О. М. Цифровізація освітнього процесу як складова капіталізації освіти. *Інформаційні технології та освіта*. 2021. № 1. С. 33–41.
4. Пащенко В. І. Дуальна освіта як інструмент гармонізації професійної підготовки з потребами ринку праці. *Професійна освіта і економічний розвиток*. 2020. № 5. С. 76–84.
5. Сіденко В. Р. Капіталізація освіти: сучасні тенденції та виклики. *Освіта і суспільство*. 2019. № 6. С. 98–107.

Павло СМОЛЯК,
доктор PhD, старший викладач,
Національний університет
біоресурсів і
природокористування України

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ (EdTech) ЯК РЕСУРС РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

У сучасному освітньому просторі стрімке впровадження цифрових технологій стало одним із провідних чинників трансформації змісту, форм і методів навчання. Особливої актуальності набуває застосування освітніх технологій (EdTech), які не лише оптимізують навчальний процес, а й виступають ефективним ресурсом формування ключових професійних і надпрофесійних компетентностей, необхідних для інноваційної діяльності майбутніх фахівців.

В умовах динамічного розвитку інформаційного суспільства й переходу до економіки знань, здобувачі освіти повинні оволодівати не лише знаннями, а й умінням адаптуватися до змін, працювати в цифровому середовищі, генерувати нові ідеї та впроваджувати їх у професійну практику. Саме освітні технології сприяють реалізації таких завдань, відкриваючи широкі можливості для особистісного й професійного розвитку.

Таким чином, дослідження потенціалу EdTech у контексті підготовки до інноваційної діяльності є важливим як для теорії, так і для практики

професійної освіти, особливо в умовах цифровізації, глобалізації та зростання попиту на креативні компетентності.

Сьогодні освітні технології (EdTech) розглядаються як потужний інструмент для трансформації традиційної моделі навчання в інноваційно орієнтовану. Як зазначає А. Кудренко, EdTech сприяє розвитку критичного мислення, креативності, цифрової грамотності та навичок командної роботи, що є ключовими складовими інноваційної діяльності (Кудренко, 2022).

На думку О. Спіріна, використання технологій змішаного та персоналізованого навчання, онлайн-платформ, мобільних додатків і віртуальної реальності створює умови для формування у здобувачів вищої освіти здатності до самостійного прийняття рішень, реалізації інноваційних проєктів і впровадження технологічних рішень у професійній діяльності (Спірін 2021).

Згідно з ЮНЕСКО (UNESCO, 2021), EdTech не лише розширює доступ до освіти, а й підвищує її якість, адаптивність і релевантність потребам ринку праці. Інтеграція цифрових інструментів у навчальний процес дозволяє реалізувати принципи навчання протягом життя (lifelong learning) і сприяє формуванню «компетентностей майбутнього».

У сучасних умовах цифровізації освіти освітні технології (EdTech) розглядаються як один із ключових ресурсів формування готовності здобувачів освіти до інноваційної професійної діяльності. Під EdTech (від англ. *Educational Technology*) розуміють сукупність цифрових інструментів, методик і технологічних рішень, що сприяють підвищенню якості навчального процесу та розвитку професійних компетентностей.

Педагогічний потенціал EdTech полягає в інтеграції новітніх інструментів (онлайн-платформи, інтерактивні симуляції, віртуальні лабораторії, змішане навчання, ІКТ-сервіси) в освітній процес. Завдяки цьому забезпечується:

- індивідуалізація навчання, що дозволяє студентам засвоювати матеріал у власному темпі;
- розвиток навичок самостійної роботи, що є основою інноваційного мислення;
- формування цифрової грамотності та інформаційної компетентності, необхідної для реалізації інноваційних проєктів;
- моделювання реальних професійних ситуацій в освітньому середовищі;
- розвиток креативності, критичного мислення та здатності до міждисциплінарної взаємодії.

І. Ткачук підкреслює, що цифрові технології є не лише інструментами доступу до знань, але й середовищем для розвитку інноваційної культури (Ткачук, 2021).

Таким чином, EdTech виступає не просто технічним засобом, а системним чинником модернізації освіти, що відкриває широкі можливості

для формування інноваційного мислення, підприємницької ініціативи та готовності до змін у професійному середовищі.

Список використаних джерел

1. Кудренко А. І. Цифрові освітні технології в професійній підготовці: проблеми та перспективи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2022. № 1 (87). С. 21–32.

URL : <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/4602> (дата звернення: 15.04.2025).

2. Спірін О. М. Технології відкритої освіти в контексті формування інноваційної компетентності. *Вища освіта України*. 2021. № 2. С. 58-65.

3. UNESCO. Reimagining our futures together: A new social contract for education. Paris: UNESCO Publishing, 2021. 185 p.

URL : <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707> (дата звернення: 15.04.2025).

4. Ткачук І. І. Сучасні освітні технології в умовах цифровізації освіти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2021. № 53. С. 153–157. URL : <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/2021/53-2021.pdf> (дата звернення: 15.04.2025).

Альбіна ТИХНЕНКО,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Карина КОВАЛЬ,
асистентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Введення воєнного стану на всій території України призвело до масштабного впровадження дистанційного навчання в системі загальної середньої освіти. Така форма організації освітнього процесу вимагає від педагогів переосмислення підходів до стимулювання пізнавальної активності учнів. Формування внутрішньої потреби у знаннях, здатності самостійно опановувати новий матеріал і проявляти інтерес до навчання набуває особливої актуальності в контексті віддаленої взаємодії між учителем та учнем.

Розвиток пізнавальної активності у контексті впровадження Нової української школи активно досліджується сучасними науковцями (А. Антонюк, Н. Бібік, О. Вашуленко, Л. Височан, Н. Дика, Г. Захарова, Н. Листопад, В. Мартиненко, О. Онопрієнко, Т. Павлова, О. Петрук, Р. Романишин, Л. Хімчук та ін.), однак із впровадженням дистанційного навчання окреслена проблема почала набувати все більшої актуальності та потребує подальших досліджень.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування особливостей формування пізнавальної активності здобувачів початкової освіти в умовах дистанційного навчання.

Пізнавальна активність розглядається як властивість особистості, що охоплює мотиваційну, емоційну та волюву сфери, внаслідок чого здобувачі освіти виявляють потребу в самостійному опануванні новими знаннями, прагнення до дослідницької діяльності, до розкриття закономірностей навколишнього світу й застосування отриманої інформації у практичній діяльності [3]. У молодших школярів пізнавальна активність набуває особливого значення, оскільки саме на цьому етапі відбувається інтенсивний розвиток основних психічних процесів, формуються стійкі навчальні інтереси та базові елементи самостійної пізнавальної діяльності [1, с. 19].

Процес становлення пізнавальної активності у здобувачів початкової освіти відбувається через поступове опанування навчальним матеріалом, розширення меж особистісного досвіду, активізацію допитливості та цілеспрямованого інтересу до дослідження навколишнього середовища. Емоційне підкріплення успіхів, позитивне оцінювання досягнень дитини, залучення її до ситуацій творчого пошуку сприяють зростанню пізнавальної мотивації та стійкості навчального інтересу [2].

Однак в умовах дистанційного навчання традиційні механізми стимулювання пізнавальної активності зазнають суттєвих змін. Зменшення безпосередньої емоційної взаємодії між учителем і учнями, обмеженість невербального зворотного зв'язку, необхідність опанування цифровими технологіями як новими інструментами навчання призводять до трансформації способів підтримання інтересу до освітнього процесу [4]. Відтак виникає потреба у переорієнтації педагогічної діяльності на нові підходи до організації пізнавальної активності, які враховують особливості взаємодії у віртуальному просторі, сприяють індивідуалізації освітнього процесу, забезпечують високий рівень включеності учнів у навчальну діяльність та створюють умови для самостійного і творчого освоєння знань [2].

Особливістю дистанційної форми навчання є обмежена можливість безпосередньої емоційної взаємодії між учителем та учнями, що може знижувати рівень внутрішньої мотивації дітей до навчальної діяльності. У такому середовищі надзвичайно важливо забезпечити зовнішню підтримку пізнавального інтересу за допомогою інтерактивних технологій, ігрових

прийомів, візуалізації навчального матеріалу, а також індивідуалізації завдань відповідно до пізнавальних можливостей кожної дитини.

Створення ситуації успіху, яка ґрунтується на відчутті власної значущості й досягнень у навчанні, є ключовим психологічним чинником стимулювання пізнавальної активності здобувачів початкової освіти. Використання доступних цифрових інструментів, таких як віртуальні експерименти, інтерактивні презентації, освітні платформи з елементами гейміфікації, сприяє підвищенню інтересу до навчання, активізує самостійну роботу учнів і розширює їхні пізнавальні горизонти [5].

Особливе місце у формуванні пізнавальної активності займає організація рефлексивної діяльності молодших школярів [1]. Навчання в умовах дистанційного середовища повинно супроводжуватися стимулюванням роздумів над змістом вивченого матеріалу, аналізом власних досягнень, постановкою нових цілей [5].

Ефективність формування пізнавальної активності здобувачів початкової освіти в онлайн-форматі значною мірою залежить від професійної компетентності вчителя, його вміння організувати цікаві, логічно вибудовані завдання, зберігаючи баланс між інформаційним навантаженням та ігровим елементом, а також від підтримки з боку родини, яка відіграє роль посередника між дитиною та освітнім процесом у дистанційному режимі навчання.

Отже, формування пізнавальної активності молодших школярів у дистанційному навчанні є складним, але цілком досяжним завданням за умови системної організації освітнього процесу, врахування вікових та психологічних особливостей учнів, застосування інтерактивних технологій та постійної емоційної підтримки. Активне залучення учнів до освітньої діяльності, орієнтація на розвиток самостійності, допитливості та критичного мислення стають необхідною умовою успішного засвоєння знань у нових освітніх реаліях.

Список використаних джерел

1. Бібік Н., Вашуленко О., Листопад Н., Мартиненко В., Онопрієнко О., Павлова Т., Петрук О. Особливості навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів : методичні рекомендації / за заг. ред. О. Онопрієнко. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. 176 с.

2. Височан Л., Хімчук Л., Романишин Р. Активізація пізнавальної діяльності учнів початкової школи: акценти науково-педагогічного дискурсу. *Молодь і ринок*. 2021. № 10 (196). С. 6–11.

3. Дика Н., Захарова Г., Антонюк А. Формування пізнавальної активності у здобувачів освіти на уроках математики засобами Google-сервісів. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. № 11(9). С. 42–47.

4. Лесик А. С., Попова О. І., Коваль К. В. Організація безпечного освітнього простору в початковій школі в умовах воєнного стану: тенденції та перспективи розвитку. *Перспективи та інновації науки*. № 6 (40). 2024. С. 245–253.

5. Організація дистанційного навчання у школі : методичні рекомендації. URL : <https://znayshov.com/FR/4022/19.pdf> (дата звернення: 28.04.2025).

Артем ТИЩУК,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Бердянський державний педагогічний університет
Юлія МЕЛЬНІКОВА,
кандидатка філологічних наук,
доцентка,
Бердянський державний педагогічний університет

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ОСВІТИ

У сучасному світі технологічні зміни відбуваються з небаченою швидкістю, і особливу роль у цьому процесі відіграє штучний інтелект (ШІ). Його впровадження у всі сфери діяльності – від промисловості до мистецтва – трансформує уявлення про професійну діяльність як таку. Змінюється характер праці, зміст професійних обов'язків, з'являються нові запити до фахівців, що вимагає переосмислення і оновлення освітніх систем. ШІ дедалі більше не просто доповнює людину, а й виступає партнером у прийнятті рішень, у створенні контенту, в аналізі даних. У цьому контексті освіта постає не лише як система передачі знань, а як інструмент формування здатності до співпраці із розумними цифровими технологіями.

Особливої актуальності набуває персоналізоване навчання на основі ШІ, яке передбачає адаптацію освітнього процесу до потреб конкретного студента. Як зазначає І. Воротнікова, використання штучного інтелекту у вищій освіті відкриває нові горизонти для реалізації індивідуальних освітніх траєкторій, дозволяючи враховувати рівень підготовки, стиль навчання, темп засвоєння матеріалу та інші параметри кожного здобувача освіти [1]. Це вимагає від педагогів не лише цифрової грамотності, але й готовності до зміни власної ролі – від джерела знань до фасилітатора, наставника, координатора освітніх ресурсів.

Разом із тим, активне впровадження ШІ супроводжується низкою викликів. Передусім, це – етичні дилеми: питання конфіденційності,

авторства, об'єктивності алгоритмів. Змінюється і сам профіль майбутнього фахівця: зростає попит на міждисциплінарні знання, цифрову компетентність, гнучкість мислення. За словами І. С. Чебаненка, формування цифрової компетентності в умовах інтенсивної цифровізації є основою готовності студента до професійної діяльності в інформаційно насиченому середовищі [4]. Цьому сприяє впровадження адаптивних освітніх платформ, які не лише надають доступ до контенту, але й аналізують прогрес, прогнозують складнощі і надають цілеспрямовану підтримку в навчанні.

У контексті глобальних та локальних криз – пандемії, війни, соціальної турбулентності – цифрові інструменти, зокрема ШІ, виявилися не просто корисними, а життєво необхідними. За спостереженнями авторів публікації в журналі *Academy Vision* (2024), цифровізація освітнього простору в умовах викликів сучасності забезпечила не лише безперервність навчального процесу, але й активізувала розробку інноваційних підходів до підготовки фахівців [3]. У цьому процесі важливу роль відіграє вміння навчальних закладів швидко адаптуватися до змін, впроваджувати нові інструменти та готувати педагогів до роботи в умовах невизначеності.

Варто також враховувати інклюзивний аспект трансформацій, спричинених ШІ. Дослідження А. М. Гуржія, І. А. Калініна та Ю. В. Костенка акцентує на потенціалі цифрових технологій для розширення доступу до якісної освіти для осіб з особливими освітніми потребами. Штучний інтелект, зокрема, дозволяє створювати індивідуальні маршрути навчання, адаптувати інформацію до можливостей користувача, що підвищує ефективність інклюзивної освіти [2]. Це підсилює потребу у формуванні у студентів і викладачів нових компетентностей – не лише технічних, а й соціально-комунікативних, етичних, адаптивних.

Отже, трансформація професійної діяльності під впливом ШІ є об'єктивною реальністю, на яку система освіти має реагувати оперативно, стратегічно й відповідально. Виклики, що постають перед освітою, – це не лише ризики, а й можливості. Успішна інтеграція ШІ в освітній процес сприятиме не лише модернізації змісту навчання, а й формуванню нового покоління фахівців – гнучких, свідомих, інноваційно зорієнтованих. Саме тому питання підготовки до професійної діяльності в умовах взаємодії зі штучним інтелектом повинне стати одним із ключових у стратегіях розвитку освіти на найближчі десятиліття.

Список використаних джерел

1. Vorotnykova I. Perspectives of Implementation of Personalized Learning Using Artificial Intelligence in Higher Education. ResearchGate, 2024. URL : <https://www.researchgate.net/publication/389422208> (дата звернення: 16.04.2025).

2. Гуржій А. М., Калінін І. А., Костенко Ю. В. Вплив цифрових технологій на інклюзивну освіту: виклики та перспективи. *Inclusion & Society*, 2(3), 2023. URL : <https://journals.kpdi.in.ua/index.php/inclusion-society/article/view/133/130> (дата звернення: 16.04.2025).

3. Цифровізація освітнього простору в умовах викликів сучасності. *Academy Vision*, №1(29), 2024. URL : <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1149/1019> (дата звернення 16.04.2025).

4. Чебаненко І. С. Формування цифрової компетентності студентів засобами адаптивних освітніх платформ. Кваліфікаційна робота. Мукачівський державний університет, 2024. URL : <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8142> (дата звернення: 16.04.2025).

Чжу ЦЗІНЬКУАН,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Національний університет
біоресурсів і
природокористування України
Лідія ЧЕРЕДНИК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Національний університет
біоресурсів і
природокористування України

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НАПРЯМ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Інноваційні процеси освіти стали сьогодні невід'ємною частиною суспільного розвитку як основну вимогу часу. Воно звернене до фахівців системи освіти, зокрема до педагогічного персоналу ЗВО. Підготовка до використання інновацій при підготовці майбутніх бакалаврів є вимогою державних освітніх стандартів.

Інноваційна діяльність охоплює чотири основні види: творення, освоєння, апробація, впровадження новації, при цьому суб'єкти можуть виконувати не обов'язково всі види інноваційної діяльності, а спеціалізуватися лише на окремих. Однак це не означає, що студентів не потрібно готувати до всіх чотирьох видів інноваційної діяльності.

Творення потребує розвитку креативності, самостійності, готовності до самореалізації. Створення є головний процес створення нового, оригінального, продукту.

Освоєння може бути з аналізом товарів (новацій), створених іншими суб'єктами. Освоєння є складним процесом зближення ознак створеної новації та умов організації (підприємства), у якому створене нововведення буде використано.

Апробація зумовила вимоги до верифікації одержаного продукту та дозволяє нівелювати похибки теоретичного обґрунтування інноваційного продукту шляхом тимчасового включення його в умови, в яких йому належить функціонувати.

Після апробації та коригування здійснюється впровадження новації [1].

Для того, щоб освітній процес відповідав вимогам часу і навіть був на крок попереду, необхідно щоб у процес підготовки майбутніх фахівців поряд з традиційними підходами використовувалися інноваційні.

Інновації та інноваційна діяльність традиційно видаються як напрям науково-технічного прогресу та як процес, пов'язаний з впровадженням результатів наукових досліджень та розробок у практику. Проте зміст та зміст поняття «інновація» ширший. Сфера інновацій всеосяжна, вона не тільки охоплює практичне використання науково-технічних розробок та винаходів, а й включає зміни у продукті, процесах, маркетингу, організації, плануванні, прийнятті рішень. Інновація виступає як явний фактор зміни, як результат діяльності, втілений у новий чи вдосконалений продукт, технологічні процеси, нові послуги та нові підходи до задоволення соціальних потреб.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується кардинальними перетвореннями, які тягнуть у себе зміни у системі професійної підготовки педагогічних кадрів [2].

Важливим принципом інформатизації професійної діяльності сучасному суспільстві є фактор віртуалізації соціального простору. Ця професійна діяльність реалізується не з матеріальними, соціальними чи енергетичними об'єктами, і з їх аналогами, над реальному світі, а комп'ютерному, особливо у віртуальному просторі. Це виявляється у затребуваності компетенцій у професійній діяльності в Інтернеті, у появі професій, що забезпечують перехід від традиційних професій до віртуальних.

У сучасних нестабільних умовах ринку праці та соціальної забезпеченості населення основним критерієм підготовленості бакалавра вищої школи є сформованість загальних професійних компетенцій. Процес інформатизації проявляється у всіх сферах людської діяльності. Так, використання сучасних інформаційних технологій є необхідною умовою розвитку ефективніших підходів до навчання та вдосконалення методики викладання.

Сьогодні система вищої освіти вимагає від майбутнього бакалавра переходу на багаторівневу професійну підготовку, яка полягає у пошуку способів розвитку ключових компетенцій та особистісних якостей, необхідних для практичної діяльності у контексті компетентнісний підхід.

Важливу роль розвитку вищої освіти грає інформатизація як глобального цивілізаційного тренду, видозмінює як певні компоненти освітньої діяльності, а й компетентнісні запити суспільства [3].

Метою вищої освіти стає підготовка студента як знаючого, а й здатного застосувати отримані знання практично. До випускника ЗВО пред'являються такі вимоги як адаптивність, мобільність, саморозвиток у процесі професійної діяльності, безперервне підвищення кваліфікації.

При стрімкому зростанні інформаційного потоку молодому спеціалісту слід навчитися самостійно шукати та використовувати знання, необхідні у професійній діяльності. Для цього йому потрібні навички ефективного використання професійних комунікацій із опорою на ресурси інформаційних середовищ. Для вироблення цієї професійної компетентності, яка має інтерактивний характер, потрібно розширити інформаційно-освітній простір ЗВО.

Опрацювання методологічної бази підготовки бакалаврів до інноваційної діяльності ведеться з урахуванням міждисциплінарного змісту досліджуваного явища, що має практичні та прямі зв'язки із загальною, віковою, педагогічною психологією, загальною і професійною педагогікою, історією педагогіки, педагогікою школи та теорією професійно-педагогічної підготовки. Це визначає виконання вимог різних підходів, ієрархічної структури діяльності фахівця, побудови моделей професійної діяльності та системи підготовки [4].

Список використаних джерел

1. Буняк Н. М. Сутність та структура інноваційного потенціалу вищого навчального закладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 14. Частина 2. 2015. С. 49–52.

2. Дубасенюк О. А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : монографія. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 14–47.

3. Дичківська І. М. Готовність до інноваційної діяльності у структурі професійно-особистісної підготовки педагога. *Наука і освіта*. 2011, Випуск 5. С. 13–16.

4. Харагірло В. Є. Сутність і структура готовності до інноваційної діяльності педагогічних працівників закладів професійно-технічної освіти. *Імідж сучасного педагога*. № 1 (178) 2018. С. 34–38.

Романна ШВЕЦЬ,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Анжеліка ЛЕСИК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Незважаючи на складну безпекову ситуацію освітній процес в нашій країні не припиняється, хоча і зазнав значних організаційних змін. Реформа системи освіти, яка відбувається сьогодні в Україні, передбачає її інтеграцію в світовий інформаційно-освітній простір. Процес реформування супроводжується запровадженням необхідних змін в організацію процесу навчання. Ці зміни повинні відповідати сучасним вимогам до всіх форм навчальних закладів. Саме через це значна увага приділяється використанню сучасних інформаційних технологій, як інструменту впровадження якісних змін в організацію навчального процесу. За наявності достатнього забезпечення закладів освіти необхідним сучасним обладнанням ставиться мета зробити навчання більш зручним і доступним. Тому проблема впровадження сучасних інформаційних технологій у освітній процес є актуальною і потребує нагального вирішення [4].

На сучасному етапі реформування освіти однією з вимог до всіх учасників навчального процесу є готовність педагога до використання інформаційно-комунікаційних технологій та комп'ютеризованих систем у своїй професійній діяльності. Сучасний освітянин має мати достатній рівень володіння комп'ютеризованими технологіями, вміти якісно використовувати їх у своїй професійній діяльності та постійно підвищувати свій фаховий рівень, зокрема за допомогою мережі Інтернету, оскільки саме він відіграє основну роль в спілкуванні людства на даний час. Інтернет став основною причиною глобалізації та призвів до впливу наукових, технологічних, економічних і культурних чинників на традиційні (очні) методи навчання, а також вплинув на стрімкий розвиток різноманітних освітніх нововведень, таких наприклад, як дистанційне навчання і віртуальне навчальне середовище. Все це вимагає впровадження радикальних змін у структуру закладів освіти, методики навчання, а також процес підготовки управлінського і педагогічного персоналу [1].

Сучасні інформаційні технології дають можливість змінювати моделі навчального процесу на різних рівнях освіти. Завдяки їм педагог може перетворити репродуктивну модель навчання на креативну. Так, наприклад, вчитель, за допомогою сучасного технологічного та технічного забезпечення може змоделювати необхідне завдання, а учні під його керівництвом знаходять рішення поставленої задачі шляхом застосування наявних в них знань, проявляючи при цьому свої творчі та розумові здібності [2]. Фахівці вважають, що функціонування традиційних і розвиток нових технологій навчання повинен йти за принципом додатковості і взаємодії, що, в свою чергу, дозволяє створювати принципово нові виміри освітнього середовища, які асоціюють в собі всю сукупність освітніх технологій.

У освітньому процесі розвинених країн успішно функціонують різноманітні сучасні методи та інструменти освіти. Одна з них система E-learning (цифрова освіта). Це система навчання за допомогою інформаційних та електронних технологій. В процесі електронного навчання використовуються інтерактивні електронні засоби пошуку та надання інформації, переважно Інтернет і корпоративні мережі. Дана система електронного навчання включає в себе програмні та апаратні рішення і складається з системи управління навчанням (LMS - learning management system) та авторських засобів (authoring tools). Такі системи управління навчанням, як Blackboard, Moodle, Google Meet, Classroom, JustSchool, Sakai тощо, дозволяють концентрувати в собі навчальні матеріали, курси та завдання, дають можливість здійснювати управління курсом, реєстрацію учасників освітнього процесу, проводити планування вивчення курсу, застосовувати дискусійні форуми навчання, блог-сайти, а також проводити оцінювання [3]. Крім того вони надають великій кількості користувачів спільний доступ до накопичених ресурсів. Розмежування автором курсу прав доступу до системи дозволяє оперативно контролювати процес навчання. Розглянуті вище системи зручні для організації дистанційного навчання. Вони забезпечують інтерактивну взаємодію педагогів та учнів на різних етапах навчання та передбачають самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі.

Як вже було згадано раніше, наявність у навчальному закладі достатнього технічно забезпечених комп'ютеризованих класів є однією з необхідних умов забезпечення якості навчального процесу [5]. Однак їх успішне функціонування не можливе без наявності достатньої кількості якісного спеціалізованого педагогічного програмного забезпечення, електронних баз даних та ресурсів. Серед них найбільш корисними, на нашу думку, є електронні довідники та енциклопедії, які дозволяють користувачу вибирати спосіб систематизації інформації, використовувати доступні засоби мультимедіа та дають можливість переносити довідкову інформацію до новостворених документів. Інтерактивні підручники, в даний час, почали «замінювати» викладача завдяки наявному зворотному зв'язку,

передбаченому певною програмою. Розроблені електронні тести і задачники різних типів дозволяють підвищити ефективність і об'єктивність контролю знань учнів. Що стосується дошкільної і молодшої шкільної освіти, то для них ефективним є використання ігрових навчальних програм. Вони дозволяють підвищити мотивацію навчання за рахунок внесення в цей процес елементів гри та змагальності.

Інформаційні технології навчання також сприяють покращенню комунікації, зміцненню соціального єднання і розширенню можливостей саморозвитку дітей. На сьогодні, інформаційно-освітні технології забезпечують інформаційну підтримку навчального процесу та кардинально змінили зміст і форми навчання. Вони стали дієвим засобом модернізації усієї системи освіти.

Список використаних джерел

1. Воротнікова З. Застосування сучасних інформаційних технологій у освітньому процесі. EUROPEAN HUMANITIES STUDIES: State and Society Issue 3(I), 2019. URL : <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2019.3-I.04> (дата звернення: 26.04.2025).

2. Козлакова Г. О. Теоретичні і методичні основи застосування інформаційних технологій у вищій технічній освіті : Монографія. Київ : ІЗМН, ВІПОЛ, 1997. 180 с.

3. Найпопулярніші освітні платформи для організації дистанційного навчання. URL : <https://vseosvita.ua/blogs/naipopuliarnishi-osvitni-platformy-dlia-orhanizatsii-dystantsiinocho-navchannia-102669.html> (дата звернення: 26.04.2025).

4. Освітня реформа у розрізі цифровізації українських шкіл URL : <https://osvita.ua/school/73330/> (дата звернення: 26.04.2025).

5. Про роль інформаційно-освітніх технологій в системі освіти. // Науковий пошук молодих дослідників : збірник наукових праць студентів та аспірантів / за ред. Єремєєвої В. М. Житомир : Поліграфічний центр ЖДУ, 2004. 136 с.

Секція 2
ГЕНЕЗИС ПРОБЛЕМИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ
ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наталія ВЕРХОЛА,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Марина НЕСТЕРЕНКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ
ТЕХНОЛОГІЙ ВІРТУАЛЬНОЇ ТА ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ:
СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА

Сучасна система освіти перебуває в динамічному процесі трансформації, спричиненому стрімким розвитком цифрових технологій, зокрема віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR). Ці технології відкривають нові можливості для візуалізації різноманітних явищ, об'єктів, процесів і створення інтерактивного освітнього середовища. В початковій школі вони ще й забезпечують краще сприйняття навчального матеріалу відповідно до вікових і пізнавальних особливостей молодших школярів. У зв'язку з цим, зростає необхідність підготовки вчителя, здатного цілеспрямовано та педагогічно обґрунтовано використовувати технології VR та AR в своїй професійній діяльності.

Аналіз наявних наукових досліджень відповідної тематики (Л. Антонюк, І. Гавриш, О. Дущенко, Д. Єфімов, І. Забіяка, Н. Мазур, О. Пінська, О. Потапчук та ін.) свідчить, що технології віртуальної та доповненої реальності у початковій школі мають значний потенціал для розвитку пізнавальних і творчих здібностей учнів, що вимагає від педагога готовності до їх використання в освітньому процесі. Проте, наразі обмаль робіт, які б розкривали сутність і структуру цього професійного новоутворення.

Мета статті – теоретичне обґрунтування сутності та структури готовності вчителя початкової школи до використання технологій віртуальної та доповненої реальності в освітньому процесі.

Так, Д. Єфімов визначає поняття «готовність вчителя початкової школи до використання технологій віртуальної та доповненої реальності» як інтегровану професійну рису, що відображає здатність педагога ефективно застосовувати VR/AR-технології в освітньому процесі для розвитку пізнавальної активності, мотивації та навчальних досягнень учнів. Вона охоплює поєднання теоретичних знань про цифрові середовища, практичні навички використання відповідного інструментарію та творчий підхід до інтеграції технологій у зміст навчання [2].

На нашу думку, це означає наскільки педагог здатний планувати та реалізовувати уроки та інші форми освітнього процесу з використанням VR/AR. Тому оптимальним у структурі готовності вчителя до використання технологій віртуальної та доповненої реальності буде виділення мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного та рефлексивно-оцінювального компонентів.

Мотиваційно-ціннісний компонент є основою для прийняття будь-яких інновацій як необхідного елементу сучасного освітнього процесу. На думку Л. Антонюк, він відображає глибоке внутрішнє ставлення педагога до цифрових змін в освіті, ступінь їх зацікавленості у впровадженні, а також готовність долати певні труднощі, що можуть виникати в процесі оволодіння новими технологіями [1]. Вмотивований учитель розглядає VR/AR не як тимчасову новацію, а як перспективний інструмент, здатний суттєво покращити якість освітнього процесу в початковій школі. А це є підґрунтям подальшого успішного практичного впровадження.

Когнітивний компонент готовності вчителя початкової школи до використання технологій віртуальної та доповненої реальності становить змістову основу. Як зазначає Н. Мазур, йдеться насамперед про наявність чітких уявлень про те, що саме являють собою VR і AR, як вони працюють, які пристрої та програмні засоби забезпечують їх ефективність [4]. Ми вважаємо доцільним додати до цього ще знання методики інтеграції VR/AR у навчальні предмети початкової школи.

Обов'язковим для ефективного впровадження VR/AR технологій в освітній процес є операційно-діяльнісний компонент готовності. І. Забіяка деталізує його як наявність конкретних умінь педагога працювати з відповідними додатками, платформами та пристроями, а також ефективно інтегрувати ці інструменти в структуру уроку й адаптувати навчальний матеріал під можливості відповідних цифрових середовищ [3].

Рефлексивно-оцінювальний компонент готовності, вважає О. Пінська, передбачає здатність вчителя не тільки застосовувати нові технології в освітньому процесі, а й критично осмислювати свою діяльність, оцінювати її ефективність [5]. Учитель має оцінювати, наскільки ефективними були використані VR/AR технології, що стало результатом їх застосування, і чи досягли учні бажаних освітніх результатів. Іншим важливим аспектом є оцінка складнощів, з якими стикається педагог під час впровадження

технологій VR/AR. Важливо не тільки виявляти проблеми, а й знаходити шляхи їх розв'язання.

Отже, готовність вчителя початкової школи до використання технологій віртуальної та доповненої реальності є важливим чинником, який визначає ефективність впровадження інноваційних методів навчання в освітній процес. Суть її полягає в поєднанні мотиваційних, когнітивних, операційно-діяльнісних та рефлексивно-оцінювальних компонентів, що забезпечують успішне застосування VR/AR технологій у навчанні молодших школярів. Структура готовності включає не лише технічні навички роботи педагога з новими цифровими інструментами, а й уміння інтегрувати їх в освітній процес з урахуванням психологічних і педагогічних аспектів. Готовність вчителя до використання технологій віртуальної та доповненої реальності є основою для створення сучасного, ефективного та інноваційного освітнього середовища, яке сприяє розвитку учнів і підвищенню якості навчання.

Список використаних джерел

1. Антонюк Л. В. Критерії та рівні готовності майбутнього вчителя до навчально-дослідницької діяльності. *Наука і освіта*. 2012. № 8. С. 4–8.
2. Єфімов Д. В. Використання доповненої реальності (AR) в освіті. *Вісник Запорізького національного університету*. 2021. Т. 2, № 1. С. 219–225.
3. Забіяка І. М. Сучасна система віртуальної реальності в початковій освіті : проблеми і перспективи. *Наукові записки*. 2022. № 207. С. 137–142.
4. Мазур Н. О. Поняття «готовності» та визначення структурних компонентів готовності майбутніх вчителів інформатики. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Педагогічні науки*. 2013. Вип. 121(2). С. 283–287.
5. Пінська О. Л. Формування готовності майбутнього вчителя до творчої педагогічної діяльності. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2018. № 2. С. 260–265.

Михайло КОРОБОВ,
здобувач третього (освітньо-
наукового) рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Лада ЧЕМОНИНА,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ФАСИЛІТАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ: РОЗВИТОК МОВНОЇ АВТОНОМІЇ

Сучасне реформування освіти в Україні, реалізація Концепції «Нова українська школа» акцентують увагу на трансформації ролі вчителя – від авторитарного носія знань до фасилітатора освітнього процесу, здатного створювати безпечне, мотивувальне середовище, що сприяє розвитку особистості учня [1]. У цьому контексті особливої ваги набуває формування фасилітаційних навичок у майбутніх учителів, зокрема іноземних мов, які мають не лише забезпечувати засвоєння мовного матеріалу, а й стимулювати співпрацю, взаєморозуміння та розвиток критичного мислення в учнів.

Актуальність розвитку фасилітаційних умінь підтверджується сучасними дослідженнями. Так, науковиця К. Саввіду наголошує, що вчитель-фасилітатор покращує рівень залученості учнів, сприяє формуванню міжкультурної компетентності, а також розвиває мовну автономію, що є особливо важливим у контексті навчання іноземних мов [2]. Окрім того, фасилітація як методична стратегія дозволяє ефективно інтегрувати принципи соціального конструктивізму в щоденну педагогічну практику.

Застосування фасилітаційних інструментів у навчанні іноземних мов сприяє створенню активного, безпечного й орієнтованого на учня середовища, у якому кожен здобувач освіти має можливість вільно висловлюватися, помилятися й учитися через взаємодію. Вони допомагають формувати мовну автономію, розвивати критичне мислення та підвищувати мотивацію до навчання через залучення, партнерство та підтримку.

Мета дослідження полягає у визначенні, опису й обґрунтуванні ефективних фасилітаційних інструментів, що сприяють створенню мовного середовища у класі, розвитку мовної автономії учнів, їх активної участі в комунікативному процесі та поступовому переходу від відтворення до створення власних зв'язних висловлювань.

Педагоги повинні цілеспрямовано використовувати мову, яку вивчають, у класі не просто заради її вживання. Важливо, щоб здобувачі

освіти зрозуміли загальний зміст того, що говориться, читається, слухається чи переглядається, а також чітко усвідомлювали, що саме їм потрібно робити, щоб ефективно брати участь в освітньому процесі, інакше на перший план виходить розчарування та втрачена мотивація. Використання цільової мови є необхідною, але недостатньою умовою для підвищення мовної компетентності. Це використання має супроводжуватись застосуванням різноманітних інструментів, які сприяють розумінню та формуванню значень. Розглянемо декілька, на нашу думку, дієвих інструментів фасилітаційної діяльності щодо вивчення мови.

Серед ефективних інструментів підтримки використання цільової мови в умовах мовного занурення вирізняється *створення мовно збагаченого середовища*. Мовне занурення – це не тільки велика кількість мовної практики, а й створення повноцінного середовища, в якому здобувач освіти бачить, чує та використовує цільову мову в різних формах. Учитель-фасилітатор створює це середовище за рахунок багатства автентичних матеріалів (афіші, інструкції, реалії), інтерактивних ресурсів, мультимедійного контенту, а також мовної підтримки, яка інтегрована в повсякденне навчання.

Ще одним дієвим інструментом виступає *підтримка розуміння матеріалу здобувачами освіти за допомогою контексту, жестів і візуальних підказок*. Фасилітаційна роль учителя – забезпечити кожному учневі доступ до розуміння через багатоканальне пояснення. Це включає використання міміки, пантоміми, малюнків, предметів і знайомих прикладів. Таке багатомодальне подання інформації дозволяє активувати попередній досвід школярів, зменшити тривожність і зробити навчальний матеріал доступним навіть без перекладу. Наприклад, під час теми «Сім'я» вчитель може показати фото з відповідної культури й описувати їх цільовою мовою. Якщо здобувачі освіти мають заповнити бланк, учитель демонструє це на прикладі. Для відповіді на запитання про улюблений спорт корисно використовувати ілюстрації чи слайди. Навіть простий жест «палець вгору/вниз» може допомогти з відповіддю «так/ні». Такі прийоми створюють мовну опору (scaffolding), що підвищує впевненість учнів і сприяє успішному навчанню іноземних мов.

Важливим, на нашу думку, є *навчання зосереджуватися на загальному змісті перед поглибленням до деталей*. Здобувачі освіти на початковому та середньому рівнях володіння мовою потребують допомоги в тому, щоб спершу охопити загальний зміст прослуханого, прочитаного чи переглянутого матеріалу, а вже потім переходити до аналізу деталей або мовних нюансів. Для цього важливо створити чіткий контекст, додати візуальні підказки та запропонувати чітке завдання: наприклад, виявити нову інформацію чи сформулювати головну ідею. У процесі навчання першочерговим має бути розуміння змісту, а не окремих формальних елементів, як-от граматики, словниковий запас чи порядок слів. Учитель-

фасилітатор підтримує здобувачів освіти у формуванні цілісного уявлення про нову інформацію.

Корисною також є *перевірка розуміння як способу залучення*. Успішна фасилітація – це діалог і постійний фідбек (зворотній зв'язок). Візуальні сигнали, фізичні відповіді, картки, онлайн-опитування – усе це способи перевірити не лише розуміння, а й рівень залучення. Регулярне демонстрування рівня розуміння допомагає учням усвідомити власні успіхи та зони росту, а педагогам – коригувати освітній процес. Для цього можна використовувати сигнали руками (1–2 пальці), відповіді на міні-дошках або картках, онлайн-опитування, розміщення зображень у послідовності тощо. Часті перевірки дозволяють учителю адаптувати темп і глибину подання матеріалу.

Наступний інструмент – *узгодження значення та взаєморозуміння між здобувачами освіти*. Учитель-фасилітатор заохочує учнів взаємодіяти між собою, ставити уточнювальні запитання, реагувати на думки інших. Формуються навички культурно чутливого спілкування, співпраці, емпатії, що важливо у процесі міжособистісної комунікації. Ці навички активуються через навчання фраз-реакцій і створення безпечного простору для діалогу. Педагог моделює та заохочує учнів до використання фраз, як-от: «*Really? Me too!*»; «*Wow! Cool!*» «*I totally agree because...*» тощо, що сприяє природному обміну думками під час групової роботи.

Поступове ускладнення мовленнєвих завдань – один із фасилітаційних інструментів. Здобувачів освіти заохочують уточнювати, аргументувати, ставити питання – спочатку в парах, потім у мікрогрупах. Учитель-фасилітатор моделює складніші структури, але не примушує, а підводить до них через реальні потреби в комунікації. Закриті запитання обмежують мовлення, тож учителю доцільно поступово вводити такі способи активізації мовленнєвої діяльності: запитання з уточненнями: *хто, що, де, коли, чому?*; міжособистісні завдання, де учні практикують розгорнуті відповіді; підтримку взаємного розвитку мовлення в парах.

Ще одним важливим інструментом виступає *заохочення до самовираження та спонтанної мови*. Кожен здобувач освіти має відчувати себе автором мовлення, а не виконавцем завдань. Завдяки відкритим завданням, творчим відповідям, комбінуванню вивчених фраз учні поступово переходять від відтворення до створення мови. Учитель-фасилітатор не виправляє, а підтримує, підказує, підсилює впевненість через наочні варіанти відповідей, повторювані мовні конструкції, завдання на «комбінування» знайомих фраз у нових ситуаціях тощо.

Стратегія запиту допомоги також сприяє полегшенню засвоєння матеріалу. Учитель-фасилітатор надає здобувачам освіти фрази цільовою мовою для запиту підтримки, як-от: «*Can you repeat, please?*», «*How in English would be...?*» «*What do you mean by...*» тощо. Ці фрази доречно оформити в

постійну візуальну підтримку (таблиці, мовні куточки, чеклісти на парті), що сприяє формуванню навчальної автономії та готовності долати труднощі.

Мінімізація використання рідної мови є беззаперечно одним із найважливіших факторів. Учитель-фасилітатор дотримується принципу: цільова мова – основний інструмент пізнання. Використання рідної мови має обмежуватися до стратегічних моментів – метарефлексія, глибокі інструкції, концептуальне узагальнення. Метою є навчити «мислити» мовою, а не лише перекладати.

Отже, фасилітаційні підходи у викладанні іноземних мов не лише підвищують якість освітнього процесу, а й формують навички співпраці, саморефлексії, навчальної автономії та міжкультурної компетентності. Завдяки створенню безпечного мовного середовища, візуальній і жестовій підтримці, постійному залученню школярів до формування змісту спілкування, педагоги трансформуються із джерела знань на координаторів освітнього простору. Це особливо актуально в контексті Нової української школи, яка орієнтується на учня як активного суб'єкта навчання. Реалізація запропонованих стратегій дозволяє зробити навчання іноземної мови змістовним, цілісним і продуктивним для всіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / за заг. ред. М. Грищенко : М-во освіти і науки України. Київ, 2016. 40 с.

URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).

2. Second Language Acquisition – Pedagogies, Practices and Perspectives / ed. by C. Savvidou. IntechOpen, 2020.

URL : <https://doi.org/10.5772/intechopen.77639> (date of access: 21.04.2025).

Андрій ЛАЗАРУК,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Західноукраїнський
національний університет

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО САМОВИЗНАЧЕННЯ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ЗМІСТ

У сучасних умовах стрімких соціальних змін, професійної конкуренції та інформаційної насиченості проблема самовизначення майбутніх психологів набуває особливої актуальності. Самовизначення не лише визначає здатність студента обирати життєвий шлях і фахову сферу, а й передбачає усвідомлення власної ідентичності, цінностей, мотивів і

внутрішніх ресурсів. Для майбутнього психолога здатність до самовизначення є надзвичайно важливою, адже його професійна діяльність у потребує високого рівня рефлексії, особистісної зрілості й цілісного бачення себе й свого життєвого шляху. Вказане актуалізує необхідність підготовки фахівців, які не лише володіють професійними знаннями й навичками, а й мають сформовану внутрішню позицію, вміння приймати рішення, можуть реалізовувати себе у складних професійних ситуаціях; вивчення ж готовності до самовизначення дозволить підвищити якість підготовки майбутніх психологів.

Аналіз наукової літератури (Н. Антонова [1], Н. Гаркавенко [6], І. Гуляс [2], А. Лазарук [3], О. Морщакова [4], І. Солійчук [6], Я. Чаплак [6], А. В. Фурман [5] та ін.) показує, що дослідниками визначено як необхідність особистісного й професійного самовизначення людини, так і значущість готовності студентів до професійної діяльності. Проте сутність та структура готовності майбутніх психологів до самовизначення раніше не досліджувалася.

Мета статті – обґрунтування концептуального змісту й структури готовності майбутніх психологів до самовизначення.

Самовизначення майбутніх психологів є надзвичайно важливою умовою їх професійного становлення, оскільки забезпечує усвідомлений вибір життєвих і фахових орієнтирів, формування стійкої професійної ідентичності та здатність брати відповідальність за власний розвиток. У контексті психологічної діяльності, що передбачає глибоку міжособистісну взаємодію, емоційну стійкість і готовність до рефлексії, наявність сформованої внутрішньої позиції та цілісного уявлення про себе як майбутнього фахівця є запорукою ефективного виконання професійних функцій та ролей. Саме тому формування готовності до самовизначення має бути одним із важливих завдань професійної підготовки психологів.

Аналіз наукової літератури (Н. Антонова [1], Н. Гаркавенко [6], І. Гуляс [2], А. Лазарук [3], О. Морщакова [4], І. Солійчук [6], Я. Чаплак [6], А. В. Фурман [5] та ін.) уможливорює визначення поняття «готовність майбутніх психологів до самовизначення» як складного багатокомпонентного утворення, яке відображає здатність і прагнення до свідомого вибору життєвих і професійних орієнтирів, визначення власного Я у соціальному та професійному контексті, а також самоздійснення й реалізації себе, своїх здібностей та особистісного потенціалу відповідно до внутрішніх переконань та суспільних очікувань. Враховуючи, що цінності формують основу мотивації самовизначення, визначаючи пріоритети та смисли, які спрямовують поведінку майбутнього фахівця; знання забезпечують усвідомлення власних особистісних особливостей, вимог професії, можливостей самореалізації та прогнозування наслідків зроблених виборів; діяльність проявляється у конкретних кроках щодо самопізнання, цілепокладання та побудови власної життєвої стратегії, – то структура

готовності майбутніх психологів до самовизначення поєднує ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компоненти.

Ціннісно-мотиваційний компонент готовності майбутніх психологів до самовизначення відіграє провідну роль у становленні їх як відповідальних і усвідомлених суб'єктів власного професійного розвитку. Саме через систему індивідуальних цінностей, особистісних смислів і глибинних мотивів формується ставлення студента до себе, свого професійного вибору та перспектив життєвого шляху. Цей компонент є не лише психологічним підґрунтям самовизначення, а й стрижнем, який спрямовує людину на осмислений вибір і прийняття особисто значущих рішень. Майбутній психолог має розуміти, що обрана професія потребує не тільки відповідних знань і навичок, а насамперед – високих морально-етичних орієнтирів, внутрішньої готовності до постійної рефлексії та відповідального впливу на життя інших людей. У системі цінностей мають домінувати такі якості, як гуманізм, емпатія, щирість, відкритість до взаємодії, прагнення до допомоги, бажання впливати на розвиток і благополуччя особистості. Важливо, щоб така мотивація не була зовнішньо зумовленою (наприклад, бажанням престижу чи фінансової вигоди), а мала внутрішню природу – базувалася на прагненні до самореалізації, бажанні приносити користь суспільству та розвивати себе як особистість, індивідуальність та універсума.

Когнітивний компонент готовності майбутніх психологів до самовизначення є основою усвідомленого та раціонального вибору професійного шляху. Він охоплює систему знань, що формують у студента цілісне уявлення про себе як суб'єкта професійного становлення, про сутність психологічної діяльності, її специфіку, соціальну значущість, професійні вимоги та перспективи. Знання про себе включають усвідомлення власних інтересів, нахилів, цінностей, здібностей, психологічних особливостей, сильних і слабких сторін. Розуміння себе є основою прийняття відповідальних рішень щодо подальшого професійного та особистісного розвитку. Також майбутній психолог повинен володіти достовірною інформацією про професію: її функції, етичні норми, етапи професійного становлення, типові труднощі, вимоги до фахівця, а також тенденції розвитку галузі. Студент має усвідомлювати, які навички, знання та особистісні якості найбільше цінуються у фаховому середовищі, а також які ресурси (внутрішні та зовнішні) необхідні для досягнення професійно важливих цілей.

Діяльнісний компонент готовності майбутніх психологів до самовизначення є надзвичайно важливим, оскільки саме він забезпечує перехід від наміру до дії, від рефлексії – до практичної реалізації професійного вибору. Цей компонент охоплює активну участь особи в процесах самопізнання, саморозвитку та самореалізації, що безпосередньо впливає на рівень сформованості її професійної ідентичності. У діяльнісному компоненті відображається здатність студента не лише усвідомити власні

прагнення, можливості й обмеження, а й відповідно діяти, обирати та реалізовувати конкретні кроки на шляху до самовизначення. Насамперед цей компонент виявляється через активність у сфері самопізнання. Важливим є також залучення до різних форм діяльності, орієнтованих на професійне зростання: конференції, наукові гуртки, волонтерство, участь у практиках та стажуваннях за спеціальністю. Це не лише дає досвід, але й формує уявлення про вимоги професії, особисту здатність до її реалізації, внутрішню готовність діяти в її межах. Студент здатен самостійно ставити цілі, планувати етапи їх досягнення, обирати відповідні засоби, долати труднощі й контролювати власний прогрес. Також важливою є здатність приймати рішення в умовах невизначеності, враховуючи при цьому як особистісні цінності, так і об'єктивні зовнішні умови.

Рефлексивний компонент готовності до самовизначення є важливим етапом в особистісному розвитку майбутніх психологів, адже він дає можливість критично осмислити власний шлях, визначити сильні і слабкі сторони, а також сформулювати стратегії для подальшого самовдосконалення. Цей компонент передбачає здатність студентів до самоаналізу та саморефлексії, що є основою для прийняття виважених рішень, корекції поведінки та визначення подальших напрямків особистісного розвитку. Для майбутніх психологів важливою є здатність оцінювати не лише зовнішні чинники, але й внутрішні процеси, що відбуваються під час взаємодії з оточенням, а також розуміння власних емоцій та мотивацій, що є ключем до успішної професійної діяльності. Психологи мають бути здатними виявляти критичне ставлення до своїх дій, оцінюючи, наскільки ефективно вони виконують свою професійну діяльність. Це передбачає регулярний процес саморефлексії, коли студент аналізує власні рішення, їх наслідки, а також намагається зрозуміти, які фактори вплинули на вибір певної стратегії чи методу роботи. Важливо, щоб майбутній психолог був здатен оцінювати не лише успіхи, а й помилки, щоб визначити, які аспекти потребують удосконалення або зміни. Без цієї внутрішньої роботи самовизначення не буде повним, адже лише через рефлексію можна розуміти власні межі і знаходити способи їх подолання. У результаті регулярної рефлексії майбутні психологи здатні чітко визначити, де вони перебувають у процесі самовизначення і що необхідно зробити для досягнення професійних цілей.

Отже, готовність майбутніх психологів до самовизначення є складним утворенням, що відображає здатність і прагнення до свідомого вибору життєвих і професійних орієнтирів, визначення власного Я у соціальному та професійному контексті, а також самоздійснення й реалізації себе, своїх здібностей, задатків та особистісного потенціалу відповідно до внутрішніх переконань та суспільних очікувань. Така готовність охоплює ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивно-оцінювальний компоненти, взаємодія яких сприяє формуванню комплексної здатності студента до усвідомленого вибору професії, розвитку професійної

ідентичності та соціальної адаптації в умовах майбутньої діяльності. Розвиток готовності до самовизначення має стати важливою складовою частиною професійної підготовки майбутніх психологів, оскільки визначає їх ефективність у майбутній роботі та соціальній взаємодії.

Список використаних джерел

1. Антонова Н. О. Психологічні детермінанти готовності до професійної діяльності психолога. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія «Психологічні науки»*. 2011. Т. 2, вип. 6. С. 20–24.
2. Гуляс І. А. Концепція аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень особистості. *Психологія і суспільство*. 2020. № 4. С. 70–96.
3. Лазарук А. Ф. Феноменологія самовизначення особи: базові теоретичні підходи у психології. *Психологія і суспільство*. 2024. №1. С. 131–149.
4. Морщакова О. Самовизначення особистості у системі взаємовідносин «людина – світ» у рамках філософії вітакультури. *Психологія і суспільство*. 2008. № 1. С. 25–34.
5. Фурман А. В. Категорійна матриця вітакультурної методології : від мислевчинення до канону. *Психологія і суспільство*. 2023. №2. С. 6–50.
6. Чаплак Я. В., Гаркавенко Н. В., Солійчук І. І. Формування готовності майбутніх практичних психологів до консультативної взаємодії зі старшокласниками, схильними до правопорушень : монографія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. 232 с.

Юлія МАКІЄВСЬКА,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Анжеліка ЛЕСИК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Актуальність. Сучасна освіта орієнтована не лише на засвоєння знань, а й на формування ключових компетентностей, серед яких особливе місце займає комунікативна компетентність. Вона є основою для ефективної

взаємодії учнів у навчальному процесі, їхньої соціалізації та подальшого розвитку. В умовах швидких змін у суспільстві, широкого впровадження цифрових технологій та інтеграційних процесів зростає необхідність удосконалення методів та моделей формування цієї компетентності в початковій школі.

Ступінь досліджуваності проблеми. Проблема розвитку комунікативної компетентності активно досліджується вітчизняними та зарубіжними науковцями. Формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти стало предметом наукових праць І. Беха, І. Бойко, М. Вашуленка, А. Лесик, М. Наумчук, Т. Погорєлової, К. Пономарьової та інших. Науковцями визначено основні підходи до розвитку мовленнєвих навичок, значення діалогічного спілкування та впливу освітнього середовища на формування комунікативних умінь [1; 2; 4].

Мета і методи дослідження. Метою дослідження є визначення структурно-функціональної моделі формування комунікативної компетентності. Для досягнення цієї мети використано такі методи педагогічних досліджень, як аналіз і систематизація наукової літератури, розроблення структурно-функціональної моделі формування комунікативної компетентності.

Сутність дослідження. Комунікативна компетентність – це інтегративна здатність особистості, яка включає: мовленнєві навички (усне та писемне мовлення, словниковий запас, граматику); комунікативні вміння (уміння вести діалог, аргументувати власну позицію, слухати співрозмовника); соціокультурний компонент (розуміння норм мовленнєвої поведінки, культури спілкування); когнітивний компонент (знання про мову, правила комунікації).

Формування цих складових відбувається через систему педагогічного впливу, що реалізується у структурно-функціональній моделі.

Термін «модель» (від фр. *modèle*, лат. *modulus* – міра) в науковій літературі трактується по-різному: як «схема якого-небудь об'єкта або явища» [5, с. 376]; як «уявний чи умовний (зображення, опис, схема і т. ін.) образ якого-небудь об'єкта, процесу або явища, що використовується як його представник» [3].

У педагогіці моделювання використовується для розробки ефективних освітніх систем, що дозволяють оптимізувати процес навчання та розвитку особистості учня.

Структурно-функціональна модель – це концептуальна схема, яка відображає основні структурні компоненти та функції певного процесу. У контексті формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти така модель дозволяє визначити складові цього процесу, взаємозв'язки між ними та механізми реалізації педагогічного впливу.

Основними характеристиками структурно-функціональної моделі формування комунікативної компетентності є:

1. Структурність – модель включає взаємопов'язані компоненти, які забезпечують поступове формування комунікативної компетентності.

2. Функціональність – кожен елемент моделі виконує певну роль у навчальному процесі.

3. Системність – модель є цілісною, взаємопов'язаною системою, що працює на основі певних педагогічних принципів.

4. Динамічність – модель може змінюватися та адаптуватися залежно від освітніх потреб.

Структурно-функціональна модель виконує такі *функції*:

1. Пізнавальна – забезпечує засвоєння мовних норм і комунікативних стратегій;

2. Розвивальна – сприяє формуванню мовленнєвої культури;

3. Соціалізаційна – допомагає адаптуватися в соціумі через комунікацію;

4. Оціночна – дозволяє оцінити рівень розвитку мовних умінь учнів.

Модель передбачає взаємодію таких *блоків*:

- цільовий блок – визначення завдань і цілей розвитку комунікативної компетентності;

- змістовий блок – формування мовних навичок, розвиток усного та писемного мовлення, засвоєння комунікативних стратегій;

- процесуальний блок – застосування методів і технологій навчання (ігрові методи, сторітелінг, інтерактивні методики, проектна діяльність);

- контрольно-діагностичний блок – оцінювання рівня сформованості комунікативної компетентності за допомогою тестів, спостережень, самооцінки.

Ефективне формування комунікативної компетентності вимагає системного підходу, що охоплює мету формування комунікативної компетентності, принципи формування комунікативної компетентності; форми, методи та засоби організації освітнього процесу; педагогічні умови, що забезпечують ефективний розвиток комунікативних навичок; очікувані результати формування комунікативної компетентності.

Педагогічними умовами формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти є створення сприятливого комунікативного освітнього середовища; впровадження діалогової системи навчання; поетапне залучення учнів до комунікативно-ігрової діяльності; застосування комунікативних знань та вмінь у розв'язанні життєвих ситуацій, що передбачають соціальну взаємодію; а також організація рефлексивно-оцінної діяльності, спрямованої на усвідомлення соціально-комунікативного досвіду.

До ефективних методів формування комунікативної компетентності належать:

- сторітелінг – метод, що ґрунтується на використанні історій для розвитку мовлення, уяви та комунікативних навичок. Діти навчаються

структурувати висловлювання, розширюють словниковий запас і практикують діалогічне мовлення;

- інтерактивні методи – сприяють активному залученню учнів до спілкування: ділові ігри імітують реальні життєві ситуації, у яких учні тренуються вести діалог; моделювання ситуацій допомагає застосовувати мовленнєві навички у контексті; робота в групах стимулює співпрацю та взаємодію;

- метод проєктів – передбачає створення учнями власних комунікативних проєктів (інтерв'ю, презентації, розповіді), що формує навички планування та виразного мовлення.

- рефлексивні технології – спрямовані на усвідомлення власної комунікативної поведінки. Учні аналізують помилки, оцінюють свою мовленнєву активність і коригують її.

Структурно-функціональна модель дає можливість побудувати цілісну систему роботи, визначити взаємозв'язки між її складовими та забезпечити поступове формування мовленнєвих навичок у здобувачів початкової освіти.

Результатами впровадження структурно-функціональної моделі формування комунікативної компетентності є:

1. Розвиток мовленнєвих здібностей учнів: поліпшення фонетичних, лексичних і граматичних навичок; розширення активного словникового запасу; формування навичок зв'язного, логічного й послідовного мовлення.

2. Забезпечення ефективної комунікації у навчальній та позашкільній діяльності: формування навичок ведення діалогу, аргументованого висловлення думки; підвищення рівня розуміння невербальних засобів комунікації (жестів, міміки, інтонації); здатність використовувати різні стилі мовлення відповідно до ситуації спілкування.

3. Виховання культури спілкування та мовленнєвої етикетної компетентності: усвідомлення правил мовленнєвої взаємодії (етикетні формули, толерантне ставлення до співрозмовника); розвиток емоційного інтелекту через комунікацію; формування навичок конструктивного розв'язання конфліктів у процесі спілкування.

Сутність дослідження. Таким чином, структурно-функціональна модель формування комунікативної компетентності є методологічним інструментом, що дозволяє систематизувати, впорядкувати та ефективно організувати процес розвитку мовленнєвих і комунікативних навичок учнів початкової школи. Вона забезпечує цілісний підхід до навчання, враховуючи індивідуальні особливості дітей, специфіку навчального середовища та сучасні освітні технології, спрямовані на формування успішної комунікативної діяльності молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ-Чернівці : Букрек, 2018. 296 с.
2. Бойко І. Комунікативна компетентність в контексті сучасних освітніх стандартів та наукових досліджень. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2024. № 22. С. 216–230.
3. Великий тлумачний словник української мови. URL : <http://www.lingvo.ua/> (дата звернення: 20.03.2025).
4. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови : методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.
5. Словник іншомовних слів : 23000 слів та термінологічних словосполучень / [уклад. Л. О. Пустовіт та ін.]. Київ : Довіра, 2000. 1018 с.

Дарія СЕНЬКІВ,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Тетяна МУХІНА,
старша викладачка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальність. Дитяча література є одним із ключових інструментів формування національної ідентичності, адже саме через неї передаються цінності, культурні традиції та історичний досвід, які формують світогляд молодших школярів. Вона сприяє вихованню патріотизму, толерантності та поваги до національної культурної спадщини. В умовах сучасних глобалізаційних викликів та інформаційного тиску особливо важливо зберігати й плекати національну ідентичність, що підкреслює значення дослідження дитячої літератури як засобу виховання молодого покоління.

Ступінь досліджуваності проблеми. Проблема розвитку дитячої літератури в контексті формування національної ідентичності молодших школярів є багатовимірною та міждисциплінарною, охоплюючи літературознавство, педагогіку, психологію й культурологію. Науковці досліджували роль дитячої літератури у формуванні патріотичних почуттів, культурної самосвідомості та національних цінностей. Значна увага

приділялася аналізу класичних творів української дитячої літератури, їхнього впливу на виховання дітей та збереження національної ідентичності. Водночас питання цілеспрямованого використання літературних творів для формування національної ідентичності саме в молодших школярів, з урахуванням вікових особливостей, залишається недостатньо вивченим, що підкреслює актуальність подальших досліджень у цьому напрямі [1; 2; 3; 4].

Мета і методи дослідження. Метою дослідження є розкриття особливостей розвитку дитячої літератури в контексті формування національної ідентичності молодших школярів, зокрема через аналіз літературних творів, що сприяють вихованню патріотизму, любові до рідної культури та підтримки національних цінностей у здобувачів початкової освіти. Для досягнення поставленої мети було використано такі методи: аналіз літератури, контент-аналіз, порівняння, інтерпретація текстів, синтез інформації.

Сутність дослідження. Розвиток дитячої літератури в Україні можна поділити на кілька етапів, кожен з яких значно впливав на формування національної свідомості, особливо серед молодших школярів, у яких закладаються основи національної ідентичності. Кожен з цих етапів виявлявся у специфічних особливостях літературних творів, які по-різному відображали історичні, культурні та соціальні зміни в країні. Розглянемо основні етапи розвитку дитячої літератури, які найбільш яскраво відобразили роль літератури у формуванні національної ідентичності.

Доба становлення (XIX століття). У цей період дитяча література формувалася як самостійний жанр, орієнтуючись на виховання підростаючого покоління. Твори Л. Українки, І. Франка, Б. Грінченка та ін. пробуджували любов до рідної мови, культури та історії, формуючи у дітей почуття гордості за свою націю [1].

Перша половина XX століття. Період національного відродження був визначений активним розвитком дитячої літератури, що підкріплювала патріотичну свідомість і служила виховним цілям. Твори О. Пчілки, Н. Забіли активно формували у дітей почуття національної приналежності, важливості культури та історії свого народу [3].

Радянська доба. У радянський період дитяча література була інструментом ідеологічного виховання. Проте навіть в умовах жорсткої цензури автори намагалися зберігати національну самобутність, передаючи її через завуальовані образи і метафори. Твори для дітей мали важливе значення в підтримці зв'язку з національними коренями та історією [2].

Сучасний період. В умовах незалежної України дитяча література набуває нової ролі у вихованні національної свідомості. Твори Л. Костенко, М. Чумарної та ін. розкривають історичну правду, популяризують національних героїв і традиції, допомагаючи дітям осмислити важливість культурної спадщини [4].

Дитяча література для молодших школярів виконує важливу роль у формуванні національної ідентичності, зокрема через образотворчі засоби, які відтворюють національні традиції, фольклор та історичні події. Завдяки цьому учні знайомляться з культурним надбанням свого народу, усвідомлюють його унікальність і значення. Важливою функцією дитячої літератури є виховання почуття патріотизму, любові до рідної землі, мови та культури. Це сприяє формуванню у здобувачів початкової освіти шанобливого ставлення до національних символів, героїв і важливих історичних подій [1].

Крім того, дитяча література має культурну місію у збереженні і передачі національних традицій та цінностей. Вона стає важливим засобом комунікації між поколіннями, зберігаючи мову, звичаї, традиції, що визначають національну ідентичність. Тому дитяча література сприяє не тільки збереженню культурної спадщини, але й інтеграції цих цінностей у свідомість дітей, допомагаючи їм зорієнтуватися в умовах глобалізації.

Основні висновки. Отже, дитяча література в Україні є важливим інструментом формування національної ідентичності молодших школярів, оскільки через неї передаються культурні цінності, патріотизм та історична пам'ять. Протягом різних історичних етапів літературні твори сприяли формуванню національної самосвідомості, а також підтримували зв'язок з національними традиціями та спадщиною. В умовах глобалізації дитяча література має важливу роль у збереженні національних цінностей, допомагаючи учням усвідомити своє культурне коріння та виховувати почуття гордості за рідну землю.

Список використаних джерел

1. Перетята О. С. Проблема національної ідентичності в українській дитячій літературі кінця XX – початку XXI ст. в естетичному та психологічному дискурсах (на матеріалі творчості З. Мензатюк). *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. 2011. Вип. 156. С. 98–103. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufl_2011_168_156_21 (дата звернення: 11.01.2025).

2. Романенко О. Ідентичність нації та тексту: як сучасна українська література формує інтенсивні образи національної ідентифікації. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. 2016. № 7. С. 112–121. URL : <https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/306> (дата звернення: 11.01.2025).

3. Терпелюк К. В. Дитяча література: навч.-метод. видання. Луцьк : Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2012. 116 с. URL : https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/527/1/Terpelyuk_reading.pdf (дата звернення: 11.01.2025).

4. Урись Т. Художня література як джерело формування національної ідентичності. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 35. С. 183–190. URL : https://aphn-journal.in.ua/archive/35_2021/part_5/29.pdf (дата звернення: 11.01.2025).

Наталія СИДОРЕНКО,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Анжеліка ЛЕСИК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Актуальність. У сучасному світі швидких змін і великого потоку інформації здатність до самостійного навчання є однією з ключових компетентностей, необхідних для успішної адаптації особистості до суспільних та професійних викликів. У цьому контексті особливо важливим є формування самоосвітньої компетентності у здобувачів початкової освіти, оскільки саме в цей період закладаються основи самостійного навчання, самоорганізації та критичного мислення.

Фактори, що визначають актуальність дослідження: зміни в освітній парадигмі перехід від знаннєвої моделі освіти до компетентнісного підходу відповідно до Державного стандарту початкової освіти; орієнтація на розвиток уміння навчатися протягом життя (lifelong learning); роль початкової освіти у формуванні основ самоосвіти (саме у початковій школі формуються навички самостійного здобуття знань, критичного мислення, вміння працювати з інформацією); розвиток цифрових технологій (використання онлайн-ресурсів, електронних підручників, освітніх платформ потребує сформованих навичок самостійної роботи з інформацією; дистанційне та змішане навчання вимагає більшої самостійності здобувачів освіти); виклики сучасного суспільства (глобалізація та цифровізація освіти потребують від здобувачів вміння адаптуватися до нових умов навчання; швидкий розвиток знань у різних сферах робить традиційні методи навчання недостатніми, а навички самоосвіти – критично важливими); недостатність методичних підходів у педагогічній практиці (потреба у нових ефективних методах, що сприяють розвитку самоосвітньої компетентності в

початковій школі; важливість інтеграції активних, дослідницьких, цифрових і проєктних методів навчання).

Ступінь досліджуваності проблеми. Аналіз філософських, педагогічних і психологічних досліджень свідчить про стійкий науковий інтерес до проблеми формування самоосвітньої компетентності. Зокрема, питання її розвитку у студентів закладів вищої освіти розглядали Л. Адарюкова, О. Бойдюк, Б. Коломієць, К. Кучерява, В. Макарчук. У сфері початкової освіти цей аспект досліджували О. Кміть, О. Кравченко-Дзондза, Л. Крилова та І. Мося. Поділяючи наукові підходи до проблеми, слід зазначити, що формування самоосвітньої компетентності є динамічним процесом, який вимагає активної позиції здобувачів освіти та їхньої усвідомленої участі у навчальній діяльності. Важливу роль у цьому відіграє педагог, який не лише сприяє розвитку самостійності школярів, а й формує стійку мотивацію до самоосвіти, використовуючи відповідні методи та технології навчання [1; 2; 3; 4; 5].

Мета і методи дослідження. Метою наукової роботи є визначення методів формування самоосвітньої компетентності здобувачів початкової освіти. У процесі дослідження застосовувалися такі методи: аналіз і систематизація наукової літератури, а також розкриття основних методів формування самоосвітньої компетентності у здобувачів початкової освіти.

Сутність дослідження. *Самоосвітня компетентність особистості* – це складна інтегрована властивість, що забезпечує здатність людини задовольняти індивідуальні та соціальні потреби пізнання шляхом оволодіння знаннями, вміннями, навичками та способами діяльності, а також використання набутого досвіду для систематичного самостійного освоєння соціального досвіду людства. Вона включає в себе не лише уміння використовувати різноманітні джерела інформації, а й здатність планувати, оцінювати та коригувати власний процес навчання.

Особливістю самоосвітньої компетентності є:

1. Мотивація до навчання – інтерес до постійного самовдосконалення, здатність підтримувати високу мотивацію до навчання без зовнішнього примусу.

2. Критичне мислення – здатність аналізувати, порівнювати, оцінювати інформацію, а також ставити питання і шукати відповіді.

3. Пошук і використання інформації – уміння знаходити та обробляти інформацію з різних джерел (книги, статті, онлайн-ресурси, відео тощо).

4. Самоорганізація – вміння планувати власну навчальну діяльність, ставити цілі, розподіляти час і ресурси.

5. Самооцінка – вміння оцінювати свої досягнення, виявляти слабкі сторони та коригувати власну діяльність.

6. Здатність до саморефлексії – усвідомлення власних навчальних процесів і здатність вчитися на власному досвіді.

Самоосвітня компетентність є важливою складовою сучасної освітньої парадигми, оскільки в умовах швидкого розвитку технологій і постійних змін на ринку праці здатність до самостійного навчання стає критично важливою для успіху особистості. Вона сприяє формуванню навичок навчання протягом життя (lifelong learning) і дозволяє людині адаптуватися до нових умов формування самоосвітньої компетентності в початковій освіті.

У початковій освіті формування самоосвітньої компетентності є особливо важливим, оскільки саме в цей період закладаються основи самостійної діяльності учнів. Це включає розвиток їхньої здатності до самоконтролю, організації власного навчального процесу та критичного мислення. Як зазначають науковці О. Кміть, О. Кравченко-Дзондза, Л. Крилова, перші етапи навчання є вирішальними для формування основ самостійності учнів, адже на цих етапах закладаються фундаментальні навички, які будуть використовуватися протягом усього навчання й життя [2; 3; 5].

Вчитель, у свою чергу, має створювати сприятливе розвивальне освітнє середовище для розвитку самоосвітньої компетентності. Це передбачає використання різноманітних педагогічних технологій та методів.

Розглянемо *систему методів* формування самоосвітньої компетентності здобувачів початкової освіти.

Методи мотивації та стимулювання:

- Ігрові технології є ефективним засобом для розвитку самостійності та активної участі учнів у навчальному процесі. Навчальні ігри створюють ситуації, у яких діти можуть застосовувати свої знання та навички в реальних або умовних контекстах. Ігри сприяють розвитку не лише когнітивних, а й емоційних, соціальних та комунікативних навичок. У процесі гри учні навчаються приймати рішення, вирішувати проблеми, працювати в команді, а також аналізувати і оцінювати свої дії та результати. Ігрові технології мотивують до навчання, оскільки дозволяють дітям переживати успіхи через досягнення в ігровому процесі, а також дають змогу розвивати самоорганізацію та самоконтроль;

- Метод проєктів є потужним інструментом, що залучає учнів до самостійного пошуку інформації, аналізу та практичного застосування знань. У рамках проєктної діяльності діти мають змогу працювати над конкретною темою або проблемою, планувати і реалізовувати свої ідеї. Цей метод сприяє розвитку у дітей навичок дослідницької діяльності, критичного мислення, а також здатності до роботи в групах. Важливою складовою методу проєктів є самостійна робота учнів: пошук і відбір матеріалів, формулювання питань, аналіз інформації та створення власних рішень. У результаті діти не лише набувають знань, але й розвивають здатність до самоконтролю, самоорганізації та управління часом. Проєкти сприяють формуванню у дітей відчуття власної відповідальності за результат і допомагають розвивати навички презентації та комунікації:

- Рефлексія є важливим компонентом навчального процесу, оскільки вона дає можливість дітям усвідомити та оцінити свій навчальний досвід. Після виконання завдань або проектів обговорення результатів дозволяє учням з'ясувати, що вони дізналися, що вдалося, а що потребує покращення. Рефлексія допомагає дітям розвивати здатність до самокритики, аналізувати свої дії і шукати шляхи для вдосконалення. У процесі рефлексії діти також можуть визначати, що їм цікаво, що вони хочуть вивчити в майбутньому, що сприяє формуванню їхнього навчального інтересу та внутрішньої мотивації. Крім того, рефлексія є важливим інструментом для розвитку самооцінки і саморозуміння, що сприяє підвищенню самоосвітньої компетентності учнів.

Інтерактивні методи навчання:

- Мозковий штурм є методом, який сприяє розвитку вміння генерувати ідеї та шукати нестандартні рішення. Це активний процес, який стимулює учнів до самостійного мислення та творчого підходу до вирішення проблем. У ході мозкового штурму учні висловлюють свої ідеї без обмежень, що допомагає розвивати у них здатність до самовираження, відкритості до нових ідей і гнучкості мислення. Цей метод сприяє розвитку самоосвітньої компетентності, оскільки учні навчаються самостійно генерувати ідеї, використовувати різноманітні підходи до вирішення завдань і знаходити нестандартні шляхи для досягнення мети. Зокрема, мозковий штурм допомагає формувати вміння активно шукати інформацію, оцінювати її і застосовувати для розв'язання реальних проблем;

- Робота в групах і парах є потужним засобом навчання через взаємодію. Цей метод дозволяє учням обмінюватися ідеями, обговорювати матеріал, а також розвивати комунікативні та соціальні навички. У ході роботи в групах і парах учні навчаються працювати в команді, слухати і враховувати думки інших, що сприяє розвитку колективного мислення і взаємної підтримки. Метод роботи в групах і парах стимулює розвиток самоосвітньої компетентності через спільний пошук рішень, де кожен учасник не лише здобуває нові знання, а й вчиться організовувати процес навчання, ділитися інформацією та працювати в колективі. Цей підхід також сприяє розвитку самоорганізації та самоконтролю, адже кожен учень відповідає за свою частину роботи і взаємодіє з іншими учасниками для досягнення загального результату;

- Дискусії та дебати (спрощений варіант для початкової школи) є ефективними методами для розвитку критичного мислення. Вони сприяють формуванню вміння аналізувати інформацію, відстоювати свою точку зору і аргументувати свої позиції. Під час дебатів учні мають можливість обговорювати різні погляди, розвивати аналітичні здібності, а також вчитися формулювати власні переконання на основі доказів. Дискусії та дебати сприяють розвитку самоосвітньої компетентності, оскільки вони вимагають від учнів самостійної підготовки, аналізу інформації та вибору аргументів для підтримки своєї позиції. Це розвиває здатність до

самооцінки, оскільки учні оцінюють не лише свої знання, але й рівень аргументації. Крім того, ці методи допомагають учням навчитися ставити запитання, сумніватися в отриманих знаннях і шукати обґрунтовані відповіді.

Дослідницькі методи

- Спостереження та дослідницький метод є ключовими методами навчання через відкриття, які стимулюють учнів до самостійного пізнання та аналізу навколишнього світу. Ці методи дозволяють дітям безпосередньо взаємодіяти з об'єктами чи явищами, що досліджуються, і робити висновки на основі власних спостережень. Спостереження допомагає дітям розвивати увагу до деталей і вміння фіксувати зміни, виявляти закономірності та ставити запитання. Досліди, у свою чергу, дають учням можливість перевіряти свої гіпотези та теорії на практиці, що сприяє розвитку навичок аналізу та логічного мислення. Цей метод допомагає формувати вміння самостійно проводити дослідження, збирати і аналізувати дані, а також робити обґрунтовані висновки. Спостереження і досліди сприяють розвитку не тільки наукового підходу, але й мотивації до подальших досліджень і саморозвитку;

- Робота з різними інформаційними джерелами є важливим аспектом розвитку самоосвітньої компетентності, оскільки дозволяє дітям вчитися самостійно знаходити, аналізувати та використовувати інформацію. У сучасному світі доступ до різноманітних джерел інформації (книг, відео, онлайн-ресурсів) відкриває безліч можливостей для навчання і розвитку. Використання книг, навчальних відео та онлайн-ресурсів дозволяє учням ознайомлюватися з матеріалом з різних джерел і форматів. Це розвиває навички критичного мислення, оскільки учні повинні оцінювати достовірність і корисність отриманої інформації. Крім того, робота з такими джерелами допомагає розвивати навички самостійного планування навчального процесу, організовувати роботу з інформацією та систематизувати знання. Цей метод також сприяє розвитку інтересу до самостійного навчання, оскільки учні отримують можливість вибирати теми для дослідження, поглиблювати свої знання в обраних напрямках і вивчати матеріали за межами стандартної програми.

Використання цифрових технологій:

- Освітні платформи та додатки є потужними інструментами для інтерактивного навчання, що сприяють розвитку самоосвітньої компетентності учнів. Платформи, такі як *LearningApps* і *Kahoot*, дозволяють створювати інтерактивні вправи, вікторини, тести, ігри, що робить навчальний процес цікавим і динамічним. Використання цих інструментів дозволяє учням не тільки перевіряти свої знання, але й працювати над самостійним усвідомленням навчального матеріалу;

- Онлайн-бібліотеки та енциклопедії – формування навичок пошуку інформації. Онлайн-бібліотеки та енциклопедії (наприклад, *Google Books*,

Wikisource) стають важливими інструментами для розвитку навичок пошуку інформації. Вони надають учням доступ до величезного обсягу знань з різних тем, що дає можливість вивчати не лише підручкові матеріали, але й глибше досліджувати питання, які їх цікавлять. Цей інструмент допомагає розвивати критичне мислення, оскільки учні вчаться обирати надійні джерела інформації, оцінювати їх достовірність і використовувати різні ресурси для підтвердження або спростування своїх гіпотез. Також робота з онлайн-ресурсами дозволяє учням вдосконалювати свої навички організації і систематизації знань, оскільки вони отримують доступ до матеріалів, які можуть використовувати для самостійних досліджень.

Організація самостійної діяльності учнів:

- Складання плану навчання є важливою частиною процесу розвитку самоосвітньої компетентності. Учні повинні вчитися не лише виконувати завдання, але й ставити конкретні цілі, планувати свої кроки для досягнення результатів. Це вчить їх організовувати час, визначати пріоритети та працювати над покращенням власних результатів;

- Діагностика прогресу – самооцінка та взаємооцінка. Самооцінка і взаємооцінка є потужними інструментами для розвитку критичного мислення та рефлексії. Діти мають оцінювати свої досягнення, визначати сильні та слабкі сторони своєї роботи. Взаємооцінка допомагає учням оцінювати роботу своїх однокласників, надаючи конструктивний зворотний зв'язок і вчиться на помилках інших;

- Метод портфоліо – збирання власних досягнень. Портфоліо є потужним інструментом для відслідковування досягнень учнів, збирання їхніх робіт, рефлексій та зауважень. Це дозволяє дітям усвідомити свої досягнення, визначити напрямки для покращення та мотивує до подальшої роботи.

Основні висновки. Формування самоосвітньої компетентності у здобувачів початкової освіти є важливим для розвитку їхньої здатності до самостійного навчання, самоконтролю та критичного мислення. Це забезпечує основи для подальшого навчання і підготовки до активної життєвої позиції. Використання різноманітних методів, таких як складання планів навчання, самооцінка, метод портфоліо, інтерактивні методи (мозковий штурм, групова робота), а також цифрові технології, є ефективними інструментами для розвитку самоосвітньої компетентності. Ці методи допомагають здобувачам початкової освіти організовувати свою діяльність, оцінювати прогрес і активно включатися в процес навчання, що є ключовим для успішного освоєння самостійної навчальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бобро А., Коваль Т. Дидактичні умови організації самостійної роботи молодших школярів. *Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 3. С. 78–82.

2. Кміть О. В. Формування самоосвітньої компетентності учнів початкових класів. *Наукові інновації та передові технології: журнал*. Київ, 2021. № 2 (2). С. 220–230.

3. Кравченко-Дзондза О. Формування самоосвітньої компетентності учня початкових класів як педагогічна проблема. *Педагогічні науки : теорія та практика*. № 1. 2024. С. 86–92.

4. Крилова Л. Формування самоосвітньої компетентності учнів як важливої складової освітнього процесу у школі. *Педагогічна Житомирщина*. № 1 (33), 2024. С. 56–62.

5. Мося І. А. Формування самоосвітньої компетентності учнів засобами бібліотечних ресурсів. *Науково-педагогічні студії*. № 1. 2018. С. 91–98.

Ольга СИРОЄЖКО,
кандидатка педагогічних наук,
асистентка,
Національний університет
біоресурсів і
природокористування України

МОЖЛИВОСТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У контексті трансформації сучасної освіти та швидких змін у професійному середовищі ключовим завданням вищої школи постає формування у майбутніх фахівців готовності до інноваційної діяльності. Розвиток цифрових технологій, зміна ролі викладача та студента в освітньому процесі зумовлюють потребу у впровадженні гнучких, адаптивних моделей навчання. Однією з таких моделей є змішане навчання, яке поєднує традиційні форми освітньої взаємодії з дистанційними та цифровими компонентами.

Змішане навчання не лише розширює можливості доступу до знань, а й сприяє розвитку самостійності, креативності, критичного мислення, цифрової грамотності – тих компетентностей, які є основою інноваційної професійної діяльності. Особливої актуальності така модель набуває в умовах глобальних викликів, зокрема пандемії, війни, соціально-економічної нестабільності, коли освітній процес потребує гнучких рішень та швидкої адаптації.

Змішане навчання (blended learning) розглядається сучасними дослідниками як перспективна освітня технологія, що інтегрує переваги традиційного очного навчання та онлайн-компонентів, забезпечуючи гнучкість, індивідуалізацію та активну взаємодію у навчальному процесі. Така модель створює умови для формування інноваційного мислення,

адаптивності, цифрової та інформаційної грамотності – ключових складових професійної готовності майбутніх фахівців.

На думку О. Співаковського, змішане навчання дозволяє «модифікувати освітній простір, у якому студент стає активним суб'єктом власного професійного становлення», а отже – створює передумови для розвитку ініціативності, самостійності та здатності до прийняття нестандартних рішень [1].

Ю. Терещенко підкреслює, що «поєднання синхронної та асинхронної взаємодії в умовах змішаного навчання сприяє розвитку критичного мислення, рефлексивних умінь та навичок командної роботи» [2], які є базовими для інноваційної діяльності в умовах змін.

Згідно з дослідженнями А. Garrison & Н. Vaughan, змішане навчання посилює когнітивну, соціальну та педагогічну присутність, що позитивно впливає на мотивацію студентів, їхню активність у пошуку рішень, здатність працювати в міждисциплінарних командах і здійснювати управління власною освітньою траєкторією [3].

Варто також зазначити, що в контексті українських реалій змішане навчання відіграє роль адаптаційного механізму, здатного забезпечити безперервність освіти навіть в умовах кризових ситуацій (війна, пандемія, техногенні загрози) та одночасно формувати в молоді готовність до роботи в умовах невизначеності й змін.

На підставі аналізу напрацювань науковців можемо стверджувати, що потенціал змішаного навчання полягає не лише в трансформації форм і методів викладання, але й у забезпеченні умов для формування у здобувачів освіти комплексу інноваційних компетентностей, затребуваних у сучасному світі.

Отже, змішане навчання є ефективною педагогічною стратегією, яка поєднує кращі практики традиційної та дистанційної освіти, сприяючи формуванню гнучких освітніх траєкторій і розвитку ключових інноваційних компетентностей у здобувачів освіти.

Аналіз наукових джерел підтверджує, що така модель навчання забезпечує формування в студентів навичок самостійної роботи, критичного мислення, цифрової грамотності, командної взаємодії та адаптивності – якостей, необхідних для інноваційної професійної діяльності.

Важливою перевагою змішаного навчання є можливість реалізації принципів персоналізації, інтерактивності та міждисциплінарності в освітньому процесі, що забезпечує високий рівень мотивації й включеності студентів.

Список використаних джерел

1. Співаковський О. В. Освітні технології в умовах цифрової трансформації. Київ : *Освіта України*. 2021. С. 88–93.

2. Терещенко Ю. М. Змішане навчання як інструмент формування ключових компетентностей студентів. *Педагогіка і психологія*. 2020. Вип. 3. С. 102–107.

3. Garrison, D. R., & Vaughan, N. D. *Blended Learning in Higher Education: Framework, Principles, and Guidelines*. San Francisco: Jossey-Bass. 2008.

Алла ХОМЕНКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах стрімких змін на ринку праці та безпрецедентного технологічного розвитку виробництва особливої значущості набуває формування готовності майбутніх фахівців до інноваційної професійної діяльності. Сучасні роботодавці віддають перевагу спеціалістам, спроможним створювати оригінальні рішення, пристосовуватися до динамічних соціально-економічних трансформацій та ефективно використовувати передові технології. Усталені методи навчання, що ґрунтуються на трансляції готового знання, не відповідають викликам суспільства щодо якості професійної підготовки здобувачів вищої освіти, оскільки значний обсяг інформації швидко втрачає актуальність, а численні спеціальності майбутнього ще не з'явилися. Відтак, розвиток компетентностей інноваційної професійної діяльності стає не просто бажаним доповненням підготовки майбутніх фахівців, а необхідною умовою їх успішної самореалізації та конкурентоспроможності в професійному середовищі.

У цьому контексті впровадження міждисциплінарного підходу викликано необхідністю професійної підготовки інноваційно-орієнтованих фахівців: комплексні проблеми сучасного професійного середовища рідко вписуються в межі однієї дисципліни чи галузі знань, оскільки саме на перетині різних наук і напрямків найчастіше народжуються проривні відкриття та нововведення. Освітнє середовище, структуроване за принципами міждисциплінарної взаємодії, перетворюється на дієвий стимулятор творчого потенціалу та новаторського мислення здобувачів вищої освіти, які зможуть адекватно реагувати на постійні зміни у професійній сфері.

Аналіз наукових праць українських і зарубіжних учених показує, що дана проблема вивчалася за такими напрямками: методолого-теоретичні

засади формування інноваційної компетентності майбутніх фахівців (І. Гавриш, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Т. Калюжна, В. Кремень, Н. Ничкало, В. Моляко, О. Огієнко, В. Пінчук, О. Савченко С. Сисоєва, О. Пометун та ін.); впровадження міждисциплінарного підходу в освітній процес вищої школи (М. Артюшина, Р. Гуревич, І. Козловська, О. Коберник, О. Мариновська, Р. Михайлишин, Н. Мойсеюк, О. Топузов, А. Філіпенко, Л. Хоружа та ін.); використання інноваційних технологій у професійній підготовці (В. Биков, М. Жалдак, Г. Єльнікова, Л. Лук'янова, Л. Мільто, М. Солдатенко, О. Спірін, В. Радкевич, Ю. Радченко, Н. Терентьєва та ін.). Зарубіжні дослідження (М. Fullan, Н. Gardner, А. Hargreaves, J. Hattie, D. Kolb, K. Robinson, P. Senge, T. Wagner та ін.) спрямовані на вивчення практичних аспектів впровадження міждисциплінарних зв'язків з метою розвитку інноваційного мислення та креативності в умовах постійно змінюваного світу професій. Наукові праці цих учених закладають ґрунтовну теоретичну та емпіричну базу для розуміння важливості синергетичного поєднання знань з різних галузей у процесі підготовки фахівців, здатних до інноваційної діяльності, проте потребують подальшого розвитку з урахуванням стрімких технологічних змін та вимог сучасного ринку праці.

Інноваційна професійна діяльність як комплексний процес створення, впровадження та поширення новацій спрямована на якісне перетворення об'єктів професійного середовища та досягнення вищої результативності. Вона характеризується цілеспрямованим пошуком і застосуванням оригінальних рішень, що виходять за межі стандартних алгоритмів та усталених практик, реалізацією творчого підходу до виконання професійних завдань. *Сутність такої діяльності полягає в органічному поєднанні дослідницького, креативного та практично-впроваджувального компонентів, що дозволяє фахівцеві не лише адаптуватися до наявних умов, але й трансформувати їх, виступаючи агентом змін у професійному середовищі.* Інноваційна професійна діяльність передбачає здатність критично аналізувати наявні проблеми, генерувати альтернативні шляхи їх вирішення, обґрунтовано відбирати найбільш ефективні з них та реалізовувати інноваційні рішення, долаючи бар'єри, пов'язані з ризиками й невизначеністю [6].

Аналіз наукових джерел [3; 6] дозволяє стверджувати, що структурно інноваційна професійна діяльність містить мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний та рефлексивно-оцінювальний компоненти, які знаходяться в динамічній взаємодії та взаємозумовленості. Її реалізація відбувається через проходження послідовних етапів: від усвідомлення необхідності змін та формулювання інноваційної проблеми – до пошуку конструктивних ідей, їх розробки, апробації, впровадження та дифузії інновацій. Потрібно зазначити, що особливостями інноваційної професійної діяльності є, насамперед, її проєктний характер, а також високий ступінь автономності та відповідальності суб'єкта за результати, орієнтація

на перспективу, толерантність до невизначеності та готовність до розумного ризику. В умовах сучасних технологічних трансформацій вона набуває міждисциплінарного характеру, оскільки потребує інтеграції знань із різних галузей, здатності до синтезу різнорідної інформації та створення на цій основі якісно нових інтелектуальних продуктів, що мають соціальну значущість та економічну цінність.

Результати наукових досліджень учених Н. Кулалаєвої та М. Артюшиної [1], Е. Лузік [2], Н. Терентьєвої [4], А. Філіпенко [5] показують, що *міждисциплінарний підхід у педагогічній науці* доцільно розглядати як цілісну стратегію організації освітнього процесу, що ґрунтується на інтеграції змісту, методів і форм навчання з різних дисциплінарних галузей знань з метою формування в здобувачів освіти системного світогляду, розвитку критичного мислення та здатності застосовувати комплексні знання для вирішення складних професійних завдань, які виходять за межі окремих дисциплінарних концепцій, сприяючи тим самим розвитку інноваційного потенціалу особистості та її адаптивності до динамічних умов професійного середовища.

Важливим для нашого дослідження є питання впливу міждисциплінарної інтеграції професійної підготовки на формування інноваційного мислення майбутніх фахівців. Дослідження показує, що міждисциплінарна інтеграція виступає потужним чинником формування інноваційного мислення майбутніх фахівців, створюючи когнітивне підґрунтя для генерування оригінальних ідей та нестандартних рішень. Синтез знань з різних дисциплінарних галузей дозволяє здобувачам освіти виявляти неочевидні зв'язки між явищами і процесами, переносити методи та підходи з однієї сфери в іншу, що стимулює розвиток дивергентного мислення та здатності до концептуальних трансформацій.

Системне бачення проблем, що формується в процесі міждисциплінарної взаємодії, забезпечує багатовимірний аналіз професійних ситуацій, виявлення різноманітних факторів впливу та прогнозування наслідків ухвалених рішень. Важливо, що саме на перетині дисциплінарних меж створюється те інтелектуальне напруження, яке спонукає до подолання стереотипів, критичного осмислення усталених поглядів та пошуку альтернативних підходів. Таким чином, міждисциплінарна інтеграція не лише розширює інформаційний простір професійної підготовки, але й якісно трансформує когнітивні структури майбутніх фахівців, формуючи готовність до інтелектуального ризику, відкритість до нового та здатність до креативного синтезу різнорідних елементів – ключових характеристик інноваційного мислення, необхідних для успішної діяльності в умовах невизначеності та швидких змін.

На основі вивчення наукових джерел з проблем міждисциплінарної інтеграції у вищій освіті [1; 2; 3; 4; 5; 6], аналізу сучасного стану підготовки фахівців до інноваційної діяльності та виявлення потреб ринку праці в

міждисциплінарних компетентностях нами визначено організаційно-педагогічні умови впровадження міждисциплінарного підходу в систему підготовки майбутніх фахівців до інноваційної діяльності.

1. Проектування міждисциплінарних освітніх програм передбачає системну перебудову навчального процесу на основі інтеграції змісту різних дисциплін навколо ключових проблем професійної діяльності. Така перебудова ґрунтується на визначенні спільних змістових елементів, ключових концептуальних положень та наскрізних тем, що пронизують різні предметні галузі й забезпечують цілісне бачення професійної реальності. «Методологічною основою розроблення та реалізації міждисциплінарної програми виступають системний, синергетичний, компетентнісний, контекстний, суб'єктний, особистісно розвивальний та середовищний підходи» [1, с. 112]. Вважаємо, що використання даних підходів дозволяє чітко окреслити інтегровані результати навчання та забезпечити їх узгодження з потребами ринку праці. Важливим аспектом цього процесу є також визначення логіки міждисциплінарних зв'язків, їх типології та послідовності реалізації впродовж усього періоду навчання.

Потрібно зазначити, що особливої уваги при проектуванні міждисциплінарних освітніх програм, заслуговує питання балансу між фундаментальною підготовкою, яка забезпечує ґрунтовність знань з окремих дисциплін, та інтегративним компонентом, спрямованим на формування здатності до синтезу цих знань. Саме тому процес проектування має відбуватися на засадах колегіальності, із залученням викладачів різних дисциплін, роботодавців та самих здобувачів освіти. Результатом такої спільної роботи стає створення інтегрованих навчальних планів з гнучкою структурою, що передбачають модульну організацію змісту, варіативність освітніх траєкторій та можливість індивідуалізації навчального процесу. Зазначимо, що міждисциплінарні освітні програми мають забезпечувати не лише теоретичну підготовку, але й створювати умови для практичного застосування інтегрованих знань при вирішенні квазіпрофесійних завдань, моделюванні реальних ситуацій та виконанні проєктів.

2. Використання форм і методів міждисциплінарної взаємодії в освітньому процесі як системно організованого комплексу педагогічних технологій, спрямованих на подолання ізолюваності дисциплінарних знань та формування цілісного професійного світогляду майбутніх фахівців. На основі аналізу практичної діяльності викладачів вищої школи нами виокремлено найбільш ефективні форми міждисциплінарної взаємодії, до яких відносимо: по-перше, інтегровані лекції, що проводяться одночасно викладачами різних дисциплін і висвітлюють спільну проблему з різних фахових позицій; по-друге, бінарні семінари, які забезпечують діалог між представниками різних наукових шкіл; по-третє, міждисциплінарні проєкти, спрямовані на вирішення складних комплексних завдань; по-четверте, кейс-стаді, побудовані на матеріалі реальних професійних ситуацій; по-п'яте,

студентські дослідницькі групи, які об'єднують здобувачів освіти з різних спеціальностей для спільного пошуку інноваційних рішень.

На нашу думку, особливої уваги заслуговують інтерактивні технології навчання, такі як ділові ігри, симуляції, тренінги, що моделюють складні професійні ситуації та вимагають застосування знань з різних галузей наукових знань. Методичне забезпечення міждисциплінарної взаємодії передбачає розробку спеціальних дидактичних матеріалів, зокрема: 1) інтегрованих навчальних посібників, де висвітлююся зв'язки між різними дисциплінами; 2) комплексних завдань, що потребують синтезу знань з різних предметних галузей; 3) інтерактивних електронних ресурсів з гіпертекстовою структурою для простеження міждисциплінарних зв'язків; 4) портфоліо міждисциплінарних проєктів, які демонструють процес і результати інтеграції знань.

Особливу роль у міждисциплінарній взаємодії відіграють цифрові технології: вони створюють можливості для віртуального партнерства, спільного створення контенту та обміну ідеями між представниками різних дисциплін. Важливою умовою ефективності міждисциплінарної взаємодії є також систематична координація діяльності викладачів, узгодження термінології, методологічних підходів та критеріїв оцінювання, що забезпечує цілісність освітнього процесу.

3. Створення інтегративних навчальних курсів як інструменту формування інноваційних компетентностей передбачає особливий тип освітніх компонентів, структурованих навколо міждисциплінарних проблем, понять або методологічних підходів, які органічно поєднують знання з різних галузей у цілісну систему. На відміну від традиційних дисциплін, вони орієнтовані не на засвоєння окремих предметних знань, а на формування здатності до їх синтезу та застосування в нестандартних ситуаціях. Змістовою основою таких курсів виступають ключові проблеми професійної діяльності, метапредметні поняття та універсальні способи діяльності, що мають загальнонаукове та професійне значення. Структура інтегративних курсів передбачає наявність теоретичного ядра, яке забезпечує методологічну єдність різноманітного матеріалу, та практичної складової, спрямованої на застосування інтегрованих знань для вирішення професійних завдань інноваційного характеру. Важливою характеристикою таких курсів є використання проблемно-орієнтованого та проєктного навчання, завдяки чому відбувається формування цілісного досвіду професійної діяльності [2].

Відзначимо, що особлива роль інтегративних навчальних курсів у формуванні інноваційних компетентностей майбутніх фахівців полягає у створенні умов для розвитку креативного мислення, навичок комплексного аналізу проблем та генерування нестандартних рішень. Такі курси сприяють розвитку трансдисциплінарних умінь, зокрема системного мислення, здатності до концептуалізації та абстрагування, критичного аналізу

інформації з різних джерел, адаптивності до змінних умов професійного середовища. Ефективність інтегративних курсів як інструменту формування інноваційних компетентностей значною мірою залежить від використання активних та інтерактивних методів навчання, таких як: мозковий штурм, морфологічний аналіз, синектика, кейс-метод, методи дизайн-мислення, які стимулюють творчий пошук та вироблення оригінальних ідей.

Важливим також є міждисциплінарний діалог: створення умов для обміну думками, критичного осмислення різних точок зору та синтезу нового знання на основі інтеграції різних підходів. Це дозволяє не лише розширити професійний світогляд майбутніх фахівців, але й сформувати у них готовність до постійного професійного розвитку та самоосвіти, здатність адаптуватися до швидкозмінних умов ринку праці та генерувати інноваційні рішення у відповідь на нові виклики.

Забезпечення цих умов, на нашу думку, сприятиме формуванню цілісного міждисциплінарного світогляду майбутніх фахівців, розвитку гнучкості мислення та здатності до генерування новаторських рішень, що є необхідними компетентностями для успішної професійної діяльності в умовах постійних технологічних та соціально-економічних змін.

Таким чином, приходимо до висновку, що міждисциплінарний підхід є фундаментальною стратегією оптимізації процесу підготовки майбутніх фахівців до інноваційної професійної діяльності. Його системне впровадження забезпечує формування інтегрованих знань, розвиток когнітивної гнучкості та здатності до комплексного розв'язання складних професійних завдань, що є визначальними чинниками успішної інноваційної діяльності в умовах динамічного розвитку сучасного суспільства. Подальші перспективи дослідження даної проблеми вбачаємо у поглибленому вивченні механізмів інтеграції міждисциплінарних знань у практичній діяльності фахівців різних галузей та розробці методичного забезпечення для ефективного впровадження міждисциплінарних освітніх програм на різних рівнях вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Кулалаєва Н., Артюшина М. Методологічні засади розроблення міждисциплінарних освітніх програм у закладах вищої освіти України. *Вісник Черкаського НУ імені Б. Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2024. № 3. С. 110–118.

2. Лузік Е. В. Інтегративний навчальний курс як теоретико-методологічна основа професійного становлення творчої особистості фахівця в системі вищої технічної освіти. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія*. 2010. № 3. С. 4–13.

3. Михайлишин Р. Професійна готовність педагога до інноваційної діяльності: якісний аспект: *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2016. Вип. 31. С. 11–18.

4. Терентьева Н. Дослідження університетської освіти як феномену: міждисциплінарний підхід. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2017. Вип. 32. С. 29–38.

5. Філіпенко А. С. Міждисциплінарна методологія: базові принципи. *Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки»*. 2018. № 13. С. 7–13.

6. Формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності: теорія і практика: моногр. / Авт. кол.: О. Огієнко, Т. Калюжна, Л. Мільто, Ю. Радченко, К. Ковтун. Київ : Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. 2016. 258 с.

Світлана ШЕВЧИК,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Анжеліка ЛЕСИК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

РОЛЬ ПАРТНЕРСТВА МІЖ ШКОЛОЮ ТА БАТЬКАМИ У СТАТЕВОМУ ВИХОВАННІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Актуальність. У сучасному освітньому просторі надзвичайно важливою є тема статевого виховання, особливо в контексті формування гармонійної, свідомої особистості дитини. Проте в українському суспільстві ця тема ще часто залишається табуованою, що породжує низку проблем, зокрема недостатній рівень поінформованості як дітей, так і батьків.

Ступінь досліджуваності проблеми. Проблема статевого виховання дітей, зокрема в початковому шкільному віці, розглядалася в роботах багатьох українських та зарубіжних учених. Серед них варто відзначити дослідження таких науковців, як О. Безпалько, І. Бежа, О. Бялик, О. Голоцван, Т. Дьоміна, М. Дубовик, О. Кононко, А. Корнят, І. Кулик, Н. Лещук, Я. Сивохоп, А. Собчук, Л. Столович, В. Сухомлинського, які висвітлювали питання психосексуального розвитку дітей, формування гендерної ідентичності та роль родини в цьому процесі. Особливу увагу у наукових працях приділяється необхідності партнерства між школою та сім'єю, що простежується у працях Н. Гавриш, С. Максименко, І. Богданової. Однак

питання цілеспрямованої просвіти батьків саме щодо статевого виховання дітей молодшого шкільного віку досліджене недостатньо.

На сьогодні відсутні систематизовані підходи до формування компетентності батьків у сфері статевого виховання. Спостерігається розрив між науковими напрацюваннями у сфері психосексуального розвитку та практикою їх застосування в закладах початкової освіти. Це зумовлює потребу у подальшому вивченні шляхів підвищення рівня поінформованості батьків, розвитку їх готовності до відкритого й безпечного спілкування з дітьми на тему статевої ідентичності, безпеки, поваги до себе та інших.

Мета і методи дослідження. Метою дослідження є розкриття значення партнерства між школою та батьками у процесі статевого виховання здобувачів початкової освіти, охарактеризувати основні види такої співпраці та визначити її роль у формуванні цілісного, безпечного та гармонійного виховного середовища для дитини. У процесі дослідження були використані теоретичні методи, а саме: аналіз наукової літератури з питань статевого виховання, педагогіки партнерства, психології дитячого розвитку.

Сутність дослідження. Сучасні умови розвитку суспільства, динамічні зміни інформаційного простору та доступність різноманітного контенту зумовлюють необхідність переосмислення проблеми статевого виховання здобувачів початкової освіти. Ця проблема потребує розгляду крізь призму інтегративних процесів впливу на особистість дитини, формування культурологічного та педагогічного мислення, що сприяє цілісному підходу до виховання з урахуванням вікових, психологічних і соціальних особливостей дітей молодшого шкільного віку.

Статеве виховання – це цілеспрямований, педагогічно обґрунтований процес формування у дітей уявлень про стать, особливості розвитку чоловічого й жіночого організму, гендерні ролі, міжособистісні стосунки, а також розвиток відповідального, етичного та безпечного ставлення до власної статевої ідентичності й тіла.

У контексті початкової освіти статеве виховання передбачає:

- формування уявлень про себе як хлопчика або дівчинку;
- засвоєння соціально прийнятних моделей поведінки відповідно до статі;
- виховання поваги до себе та інших;
- розвиток навичок особистої гігієни;
- усвідомлення меж особистого простору та засвоєння правил безпечної поведінки, зокрема в ситуаціях ризику (домагання, насильство тощо).

Метою статевого виховання є гармонійний розвиток особистості, формування психологічної та емоційної зрілості, що включає усвідомлення власної статевої належності, розвиток толерантності, почуття відповідальності та поваги до себе й до інших.

Таким чином, статеве виховання в молодшому шкільному віці не зводиться до фізіологічних аспектів дорослого життя, а виступає засобом формування базових світоглядних уявлень, емоційної грамотності та навичок безпечної і шанобливої взаємодії з оточенням.

Успішне реалізування статевого виховання в початковій школі потребує активної участі не лише педагогів, але й тісної співпраці з батьками. Статеве виховання є комплексним процесом, що включає різні аспекти: психологічний, емоційний, соціальний, а тому взаємодія між школою і родиною є ключовою умовою для досягнення його ефективності.

Роль учителя полягає не лише в передачі знань, а й у створенні безпечного, відкритого розвивального освітнього середовища для обговорення питань статі, гендерних ролей та особистісних меж. Учитель має бути готовим до чутливих і, іноді, складних розмов з дітьми, а також володіти методами, які дозволяють делікатно й етично підходити до цих тем. Крім того, важливо, щоб педагог працював в тісному контакті з батьками, оскільки вони є першими вихователями, які впливають на формування у дітей ставлення до власної статевої ідентичності та безпеки.

Партнерство між школою та батьками, як зазначено у концепції НУШ, є ключовим компонентом ефективного статевого виховання, оскільки воно забезпечує створення єдиного інформаційного простору для дитини. У цьому контексті школа та родина мають бути не лише співучасниками виховного процесу, але й партнерами, які підтримують і доповнюють одне одного у формуванні у дитини здорових уявлень про статевість, гендерні ролі, міжособистісні стосунки та моральні норми [4].

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» зазначено, що **партнерство** – це узгоджені, злагоджені дії учасників спільної справи [2, с. 890]. Психологи І. Бех, С. Максименко, партнерство визначають, як форму співпраці, яка передбачає взаємну підтримку, обмін інформацією, спільне прийняття рішень та взаємоповагу між сторонами [1]. У контексті статевого виховання дітей це співробітництво між педагогами та батьками, спрямоване на створення цілісного і безпечного виховного середовища, яке забезпечить гармонійний розвиток дитини. Партнерство в освіті ґрунтується на ідеї рівноправності, відкритості та взаємної відповідальності за виховання і навчання [3; 4; 5].

Розглянемо **принципи партнерства** учителя і батьків щодо статевого виховання здобувачів початкової освіти. Принцип виховання – це основне педагогічне правило або орієнтир, на якому ґрунтується весь процес виховання, що визначає підходи, методи і стратегії взаємодії з вихованцями для досягнення певних цілей. Принципи виховання є фундаментом для формування етичних, моральних, інтелектуальних і фізичних якостей у дітей, а також для розвитку їхньої соціальної і емоційної зрілості.

Основою такого партнерства є концепція *загальної педагогічної відповідальності*, що визначає спільну роль учителів і батьків у розвитку

дітей. Учителя Нової української школи мають формувати позитивне ставлення до статевого виховання в освітньому середовищі, забезпечуючи підготовленість до обговорення питань статі, гендеру та здоров'я, а також сприяти розвитку емоційної грамотності дітей. У свою чергу, батьки, як основні вихователі, мають забезпечувати підтримку та закріплення отриманих знань у родинному середовищі, підтримуючи цілісність виховного процесу.

Партнерство між школою і батьками також ґрунтується на принципі *інтерактивності виховного процесу*, що полягає в обміні інформацією та спільному прийнятті рішень щодо підходів до виховання. Педагоги і батьки мають діяти в єдиному напрямку, забезпечуючи максимальну ефективність виховного впливу на дитину. Це дозволяє уникати суперечностей у підходах до навчання і виховання та забезпечити цілісність педагогічного процесу.

Крім того, важливим є принцип *педагогічної співучасті*, який передбачає активну роль батьків у плануванні і реалізації виховних заходів. Це означає, що взаємодія між педагогами та батьками не має обмежуватися лише комунікацією у разі необхідності, а повинна бути організована як постійний процес співпраці на всіх етапах навчання і розвитку дитини.

Не менш важливим є принцип *сімейно-орієнтованого підходу*, що враховує індивідуальні особливості кожної родини. Зважаючи на те, що виховання дітей значною мірою залежить від соціокультурного середовища родини, партнери повинні враховувати ці особливості при виборі методів і форм виховного впливу, створюючи умови для розвитку дитини відповідно до її особистісних і соціальних потреб.

Функціями партнерства учителя і батьків щодо статевого виховання здобувачів початкової освіти є:

1. *Інформаційна функція*. Партнерство між школою та батьками забезпечує обмін необхідною інформацією, що сприяє кращому розумінню процесу виховання. Вчителі початкової школи можуть надавати батькам інформацію про підходи до статевого виховання, а батьки, у свою чергу, діляться спостереженнями про свою дитину, що допомагає вчителю коригувати свою діяльність.

2. *Виховна функція*. Партнерство сприяє формуванню у дітей здорових уявлень про себе, свою стать, гендерні ролі та взаємоповагу до інших. Взаємодія між педагогами і батьками допомагає створити сприятливі умови для розвитку емоційної грамотності та соціальної компетентності дітей.

3. *Контролююча функція*. Партнерство передбачає, що педагоги та батьки спільно контролюють прогрес дітей у процесі виховання та розвитку, зокрема в сфері статевого виховання. Вони можуть разом обговорювати досягнення і проблеми, що виникають у дітей, та спільно знаходити шляхи їх вирішення.

4. *Підтримуюча функція*. Партнерство забезпечує емоційну підтримку для батьків і вчителів, що дозволяє краще справлятися з труднощами, що

можуть виникнути під час виховання дітей, зокрема в таких чутливих питаннях, як статеve виховання. Ця функція допомагає підтримувати моральну та психологічну стійкість, а також сприяє розвитку довіри між школою та батьками.

5. Прогностична функція Партнерство також передбачає прогностичний аспект, коли батьки та педагоги разом планують майбутні кроки розвитку дітей, оцінюють можливі проблеми та визначають стратегії для подолання труднощів, що можуть виникнути в процесі виховання. Це дозволяє забезпечити безпечне середовище для дитини і підтримувати її розвиток у відповідності з віковими та особистісними особливостями.

Види партнерства учителя і батьків щодо статевого виховання здобувачів початкової освіти:

1. Інформаційне партнерство. Інформаційне партнерство є основою для забезпечення спільної роботи між батьками та педагогами, в якому ключову роль відіграє обмін необхідною інформацією. Це співпраця, що дозволяє обом сторонам бути поінформованими щодо виховних аспектів, пов'язаних зі статеvim вихованням. Вчителі надають батькам актуальні дані про методи та підходи, які застосовуються під час навчання, а також про індивідуальні особливості кожного учня. Це дозволяє батькам зрозуміти, як проходить процес навчання та виховання дітей в школі, і допомагає їм відтворювати і підтримувати ті ж самі підходи вдома. Водночас батьки діляться з вчителями спостереженнями щодо поведінки, інтересів і психологічного стану своїх дітей вдома. Такий обмін інформацією дозволяє створити єдину виховну лінію, сприяючи більш ефективному формуванню у дітей правильних уявлень про себе, свою стать і взаємодію з іншими.

2. Консультативне партнерство. Консультативне партнерство ґрунтується на активному обміні порадами і рекомендаціями між батьками та вчителями. У цьому випадку вчителі виступають як консультанти для батьків, допомагаючи їм орієнтуватися в тонкощах статевого виховання, роз'яснювати вікові особливості розвитку дітей, давати практичні поради щодо ефективної комунікації з дітьми на чутливі теми. Це партнерство дозволяє батькам отримати експертні знання з різних питань, що стосуються виховання і розвитку дітей, зокрема в аспекті статевої освіти. Водночас батьки мають можливість висловити свої переживання та запитання, надавати вчителям інформацію про емоційний стан дітей або складнощі в сімейному середовищі, що допомагає педагогам краще адаптувати свої методи для задоволення потреб кожного учня. Тому таке партнерство є корисним не лише для розширення знань, а й для створення підтримуючого середовища для дитини.

3. Емоційно-підтримувальне партнерство. Емоційно-підтримувальне партнерство акцентує увагу на створенні довірчої та безпечної атмосфери для дітей, що є важливим для ефективного статевого виховання. У межах цього виду партнерства важливо, щоб вчителі та батьки працювали над

підтримкою емоційного благополуччя дитини. Статеве виховання є чутливою темою, тому допомога в створенні атмосфери, де дитина почувається безпечною, відкритою до обговорення своїх почуттів і переживань, є необхідною умовою. Вчителі повинні забезпечити підтримку в класі, допомогти дітям освоїти емоційну грамотність та навички самоконтролю. Батьки, у свою чергу, мають бути готовими активно підтримувати цю атмосферу вдома, надати дітям можливість висловлювати свої думки та ставлення до цих питань без страху осуду чи нерозуміння. Тільки в такій атмосфері підтримки та довіри діти можуть розвиватися психологічно та емоційно, формуючи здорові уявлення про себе та свої стосунки з іншими.

4. Практичне партнерство. Практичне партнерство включає в себе спільні дії батьків і вчителів, спрямовані на реалізацію конкретних завдань, що стосуються статевого виховання.

Стратегіями ефективної практичної співпраці вчителя та батьків є:

- *Інформаційні заходи для батьків:* організація батьківських зборів, тренінгів, семінарів з питань статевого виховання, де педагоги можуть надати практичні поради щодо того, як говорити з дітьми на делікатні теми.

- *Індивідуальні консультації:* створення можливості для батьків звертатися за порадами до вчителя з питань статевого виховання, особливо якщо виникають труднощі в родинному вихованні.

- *Інтерактивні матеріали для батьків:* розробка буклетів, пам'яток, рекомендаційних листів для батьків, що допомагають їм бути готовими до відкритих і відповідальних розмов зі своїми дітьми.

- *Спільні заходи:* проведення майстер-класів, тематичних вечорів для батьків і дітей, на яких обговорюються питання статевої ідентичності, взаємоповаги, безпеки, і ці цінності підтримуються в родинному середовищі.

Таке партнерство створює можливості для практичного відпрацювання методів виховання в реальних умовах, де батьки можуть побачити, як ці методи працюють у класі, а вчителі – як вони можуть бути застосовані вдома.

Отже, партнерство між школою і батьками є не лише формальною співпрацею, але й глибоким процесом взаємодії, що вимагає від педагогів і батьків взаєморозуміння, єдності в підходах до виховання та створення умов для розвитку дитини в безпечному і підтримуючому розвивальному середовищі.

Основні висновки. Партнерство між школою та батьками є важливою складовою ефективного процесу виховання та розвитку дітей, особливо в контексті таких чутливих тем, як статеве виховання. Залучення батьків до виховного процесу дозволяє забезпечити єдність підходів і принципів, що застосовуються як в навчальному закладі, так і вдома. Загалом, успіх статевого виховання в початковій школі можливий лише за умови активної і взаємодіючої співпраці між батьками, вчителями та іншими членами громади. Створення партнерських відносин між усіма учасниками процесу

виховання сприяє не тільки формуванню здорових, морально зрілих дітей, але й розвитку емоційної та соціальної компетентності, що є необхідною умовою для їх гармонійного розвитку в сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ-Чернівці : Букрек, 2018. 296 с.
2. Великий тлумачний словник української мови. URL : <http://www.lingvo.ua/> (дата звернення: 22.03.2025).
3. Корнят В. Статеве виховання школярів як складова діяльності соціального педагога в школі. *The pedagogical process. Theory and practice (series: pedagogy/)* № 4 (63), 2018. С. 91–96.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 10.02.2025).
5. Нежура Т., Собчук А. Статеве виховання дітей дошкільного віку через призму наступності систем дошкільної та початкової освіти. *Дошкільна педагогіка*. Вип. 31. Т. 2. 2021. С. 159–162.

Секція 3
ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ І САМОРОЗВИТКУ
ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Катерина БОЯРИНОВА,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Київський столичний
університет
імені Бориса Грінченка

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО
НАВЧАННЯ У ЛІЦЕЯХ З МІЖКУЛЬТУРНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ

Сучасна освіта переживає трансформацію під впливом цифровізації та глобалізації. В умовах воєнного стану, міграційних процесів та зміщення етнокультурного складу учнівських колективів особливої актуальності набуває питання організації профільного навчання у ліцях з міжкультурним середовищем. Цей процес вимагає нових педагогічних підходів, адаптивних моделей навчання та гнучких освітніх інструментів, здатних врахувати індивідуальні та культурні особливості учнів.

Цифрові технології стають не лише засобом модернізації змісту освіти, а й важливим чинником створення інклюзивного, діалогічного та мультикультурного освітнього простору. Їх застосування у профільному навчанні відкриває можливості для індивідуалізації навчального процесу, розвитку медіаграмотності, міжкультурної комунікації та критичного мислення.

Сучасні ліцеї України, особливо у великих містах та прикордонних регіонах, функціонують у мультикультурному освітньому просторі. Різноманітність етнічного, мовного та культурного досвіду учнів ставить нові виклики перед організацією профільного навчання. Паралельно цифровізація освітнього процесу формує нові моделі взаємодії, надаючи інструменти для диференціації, адаптації та інтеграції навчального контенту до потреб різних учнівських груп.

Ліцеї з міжкультурним середовищем стикаються з низкою викликів: нерівним доступом до ресурсів, різним рівнем підготовки учнів, мовними бар'єрами, упередженнями та необхідністю формувати толерантне середовище. Традиційні педагогічні інструменти не завжди дозволяють ефективно реагувати на ці виклики. У цьому контексті цифрові інструменти (платформи онлайн-навчання, штучний інтелект, цифрові бібліотеки, віртуальні лабораторії) мають потенціал забезпечити гнучкість, доступність і персоналізацію профільного навчання.

Дослідники вказують на позитивний вплив цифрових технологій на індивідуалізацію та диференціацію навчання (О. Спірін, Ю. Тріус, С. Шевцова). Іноземні науковці, зокрема J. Voogt, G. Knezek, підкреслюють роль ІКТ у розвитку навичок 21-го століття: креативності, комунікації, співпраці та критичного мислення, що надзвичайно важливо в мультикультурному середовищі.

Згідно з ЮНЕСКО (2022), використання EdTech (освітніх технологій) у навчанні може сприяти зменшенню освітньої нерівності в інклюзивних середовищах, зокрема у школах, де навчаються діти з різних країн, культур або соціальних груп.

У працях Н. Морзе (2021), О. Співаковського, С. Шишкіна (2020), С. Литвинова (2020) та інших дослідників EdTech вказується, що цифрові технології стають основою для інноваційного освітнього середовища, де можливе:

- інтегроване навчання,
- робота з мультимедійними джерелами,
- застосування штучного інтелекту у персоналізації навчання,
- забезпечення доступності матеріалу для учнів з різними освітніми потребами.

Зокрема, О. Пометун зазначає, що «цифрове навчання дозволяє формувати міжкультурні компетентності шляхом занурення в контексти, які неможливі у звичайному навчальному середовищі» (2022).

Практичними прикладами впровадження цифрових технологій у процес організації профільного навчання у ліцях з міжкультурним середовищем є такі: мобільні додатки для вивчення української мови – як підтримка учнів, для яких українська є не рідною; онлайн-платформи з гнучким вибором профільних дисциплін (наприклад, Moodle, ClassTime, Google Classroom); віртуальні екскурсії, освітні ігри, цифрові інтерактивні карти – як засіб вивчення культури України та культур інших народів; цифрові платформи для спільних проєктів (Padlet, Miro, Canva) – для розвитку командної роботи та міжкультурного діалогу та інш.

Отже, цифрові технології, за умови грамотного педагогічного дизайну, стають важливим інструментом організації ефективного профільного навчання в умовах міжкультурного середовища. Вони дозволяють подолати бар'єри в комунікації, індивідуалізувати освітній процес, розвивати ключові компетентності майбутнього.

Список використаних джерел

1. Морзе Н. В., Вембер В. Цифрова трансформація освіти в умовах змішаного навчання. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Т. 81. № 1. С. 1–13.

2. Шишкін С. О. Інформаційно-комунікаційні технології як чинник формування міжкультурної компетентності учнів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2020. Вип. 27. С. 119–123.

3. Литвинова С. Г. Цифрова компетентність вчителя в умовах нової української школи. *Освітній простір України*. 2020. № 2. С. 22–28.

4. Пометун О. І. Цифровізація освітнього простору: виклики та можливості. *Педагогічний дискурс*. 2022. № 18. С. 10–15.

Анастасія БУТ,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Лариса ЛІСІНА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Суспільний розвиток, динамічні зміни в усіх сферах людської діяльності зумовлюють потребу суспільства у формуванні всебічно розвинутої особистості з високим рівнем інтелектуального розвитку, здатної до створення та засвоєння інновацій у будь-якій галузі. Вирішення цього важливого завдання покладено, насамперед, на систему освіти, що потребує принципово нових підходів до освітнього процесу, постійного оновлення форм та методів навчання з метою більш ефективного впливу на розвиток особистості учня. Серед ключових компетентностей, якими необхідно оволодіти молодшим школярам, виокремлено математичну. Вона є необхідною для розвитку логічного мислення, просторової уяви, уміння аналізувати, моделювати й розв'язувати проблеми, що є основою для успішної адаптації дитини до реального життя.

Метою дослідження є аналіз педагогічних підходів до формування математичної компетентності учнів початкової школи в умовах сучасного освітнього середовища на основі розкриття змісту понять «компетентність», «компетентнісний підхід» та «математична компетентність».

У наукових працях Т. Байбари, Н. Бібік, О. Біди, В. Бондар, М. Вашуленко, Н. Кобзар, Л. Коваль, С. Лейко, О. Онопрієнко, О. Пометун, О. Савченко та ін. розкрито сутність понять «компетентність» і «компетентнісний підхід», здійснено класифікацію ключових компетентностей, зокрема математичної,

а також проаналізовано методологічні й практичні підходи до формування математичної компетентності здобувачів початкової освіти.

У сучасній освітній практиці ефективність навчального процесу безпосередньо пов'язується із впровадженням компетентнісного підходу. Цей підхід розглядається як ключова стратегія оновлення освіти, що орієнтована на розвиток здатності особистості ефективно діяти в різних життєвих ситуаціях. «Компетентність» у цьому контексті трактується як інтегрований результат навчання, який охоплює не лише засвоєння знань, а й уміння застосовувати їх у практиці, використовуючи власний досвід. У своєму науковому доробку Н. Рудницька поділяє думку Н. Бібік, яка підкреслює, що компетентнісний підхід виступає важливим інструментом модернізації змісту освіти. Він передбачає формування в учнів універсальних умінь і навичок, які дозволяють їм вирішувати проблеми в реальному житті [3].

На думку сучасних науковців, компетентнісний підхід в освіті характеризується кількома ключовими ознаками. По-перше, він передбачає зосередження уваги на результатах навчання. По-друге, відбувається перехід від традиційної моделі передачі знань до нової освітньої концепції, заснованої на самостійному, більш активному здобутті знань. І, по-третє, особливу увагу приділяють формуванню ключових компетентностей, які мають загальний, позапредметний характер, а також розвитку загальних предметних умінь [3].

Як зазначає у своїх працях О. Онопрієнко до основних властивостей усіх ключових компетентностей, зокрема й математичної, належать такі характеристики, як поліфункціональність, тобто придатність до застосування в широкому колі життєвих ситуацій; надпредметність, яка виявляється в універсальності цих компетентностей, їх здатності виходити за межі окремих освітніх галузей і об'єднувати різні навчальні предмети в єдиний цілісний зміст; міждисциплінарність, що формується в процесі опанування навчального матеріалу з різних дисциплін та одночасно сприяє його більш глибокому розумінню; багатокомпонентність, яка включає знання, уміння, навички та ціннісні орієнтири, а також спрямованість на розвиток у здобувачів освіти критичного мислення та здатності до рефлексії [2].

Метою математичної освіти в початковій школі є формування у молодших школярів загально предметних (ключових) і спеціальних (математичних) компетентностей.

Н. Рудницька інтерпретує математичну компетентність у більш загальному значенні, визначаючи її як «цілісне утворення особистості, що відображає готовність до вивчення дисциплін, які вимагають математичної підготовки, а також здатність використовувати свої математичні знання для розв'язання різного роду практичних і теоретичних проблем і задач, які зустрічаються у будь-якій діяльності» [3].

Науковиця Я. Гаєвець у своєму дослідженні зазначає, що Н. Листопад виділяє практичний аспект математичної компетентності, притаманний Концепції НУШ, а саме «уміння бачити та застосовувати математику в реальному житті, розуміти зміст і метод математичного моделювання, вміння будувати математичну модель, досліджувати її методами математики, інтерпретувати отримані результати, оцінювати похибку обчислень» [1].

У своїх дослідженнях Я. Гаєвець посиляється на думку О. Онопрієнко, яка підкреслює, що процес формування математичної компетентності учнів початкової школи на уроках математики має будуватися за чіткою послідовністю дій. Насамперед важливо забезпечити зв'язок навчання з реальним життям, зокрема поєднувати вивчення основ наук із різними видами праці, підкреслюючи цінність знань для суспільства. Далі необхідно створити мотивацію для актуалізації теми, що вивчається. Наступним етапом є формування системи знань, які засвоюються через розв'язання проблемних ситуацій і узагальнення фактичного матеріалу. Водночас слід розвивати в учнів особисту відповідальність за рівень власних знань і формувати навички самоосвітньої діяльності. Важливим також є здійснення моніторингу та корекції розвитку особистості через виховання та самовиховання. Завершальним компонентом алгоритму є формування вміння застосовувати здобуті знання та особистий досвід у практиці, зокрема під час розв'язання ситуативних завдань [1].

У сучасних умовах питання організації навчання математики в початковій школі за допомогою дистанційних технологій набуває особливої актуальності, що потребує уточнення і адаптації традиційних алгоритмів. Для ефективного формування математичної компетентності учнів у такому форматі важливо, щоб учитель добирав інтернет-ресурси, які не лише сприяють оцінюванню, а й мотивують дітей до самостійної пізнавальної діяльності. Дистанційне навчання – це не лише передача завдань через онлайн-платформи, а й постійний супровід учителя: пояснення, консультації, зворотний зв'язок, аналіз помилок і організація рефлексії [1].

Отже, формування математичної компетентності в учнів початкової школи в умовах сучасного освітнього середовища є надзвичайно важливою складовою якісної освіти, що відповідає викликам часу. Компетентнісний підхід, як стратегія оновлення змісту та форм навчання, забезпечує розвиток в учнів здатності застосовувати здобуті знання у практичній діяльності, адаптуватися до різних життєвих ситуацій і вирішувати реальні проблеми. Математична компетентність, як ключова, охоплює не лише володіння математичними знаннями, а й уміння логічно мислити, моделювати, аналізувати, робити висновки, приймати рішення. Ефективне її формування потребує педагогічної майстерності, продуманого використання сучасних методів навчання, включаючи цифрові технології, створення мотиваційного й розвивального середовища, яке сприяє самостійній пізнавальній

діяльності. Такий підхід сприяє не лише успішному навчанню математики, а й формуванню всебічно розвиненої особистості, здатної діяти творчо, відповідально та впевнено в умовах швидких змін сучасного світу.

Список використаних джерел

1 Гаєвець Я., Математична компетентність здобувачів початкової освіти. *Актуальні питання природничо-математичної освіти*. 2022, Випуск 2(20). С. 82–87.

URL : <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3fe7cf60-bc60-46a2-a5b1-63b1eac8bb1a/content> (дата звернення: 04.05.2025).

2 Онопрієнко О. Компетентнісний потенціал навчальної діяльності на уроках математики у НУШ. *Початкова освіта в парадигмі Нової української школи : виклики часу*. Глухів. 2023. С. 104–107.

URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735372/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%93%D0%BB%D1%83%D1%85%D1%96%D0%B2.pdf> (дата звернення: 04.05.2025).

3 Рудницька Н. Формування математичної компетентності в учнів початкової школи згідно концепції НУШ. *Актуальні проблеми початкової освіти : теорія і практика*. Житомир. 2023. С. 57–59.

URL : <http://eprints.zu.edu.ua/38444/1/%D0%A0%D1%83%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf> (дата звернення: 04.05.2025).

Анастасія ГОЛОВКО,

здобувачка першого

(бакалаврського)

рівня вищої освіти,

Бердянський державний
педагогічний університет

Надія ЩЕРБАКОВА,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка,

Бердянський державний
педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТФІЛЬМІВ ТА АНІМАЦІЙ ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ З ЕТИКЕТНИМИ НОРМАМИ

Актуальність. У сучасному освітньому просторі зростає потреба у формуванні в молодших школярів морально-етичних норм, що є основою ефективної соціалізації дитини. Проблема засвоєння правил етикету набуває особливої ваги в умовах постійних змін у суспільстві, інтенсивного розвитку цифрових технологій та зростання ролі візуального контенту у

повсякденному житті дітей. Мультфільми та анімації, як доступний і привабливий для учнів інструмент, мають значний виховний потенціал. Їх цілеспрямоване використання в освітньому процесі сприяє не лише засвоєнню норм ввічливої поведінки, але й розвитку емпатії, критичного мислення та моральної рефлексії. Актуальність теми зумовлена необхідністю пошуку ефективних, інтерактивних методів виховання культури поведінки у молодших школярів, зокрема через впровадження мультимедійних засобів у навчально-виховний процес.

Ступінь досліджуваності проблеми. Тема формування етикетних норм у молодших школярів знаходить своє відображення в роботах вітчизняних і зарубіжних педагогів та психологів, серед яких варто виокремити Л. Артемову, Н. Гавриш, Т. Піроженко, О. Савченко. Дослідники акцентують увагу на важливості раннього морального виховання, розвитку навичок спілкування, культури поведінки у дітей молодшого шкільного віку. Окремі праці присвячені використанню в освітньому процесі мультимедійних технологій, зокрема анімації та відеоматеріалів. Проте спеціальних комплексних досліджень, які б розкривали педагогічний потенціал мультфільмів саме у формуванні етикетних норм, на сьогодні недостатньо. Це зумовлює потребу в подальшому теоретичному аналізі та практичному впровадженні інноваційних підходів у цій сфері.

Мета дослідження – виявлення виховного потенціалу мультфільмів та анімацій у процесі ознайомлення молодших школярів з нормами етикету та визначення умов їх ефективного використання в освітньому середовищі початкової школи.

У процесі вивчення процесу ознайомлення молодших школярів з етикетними нормами за допомогою мультфільмів та анімацій як засобів виховного впливу прагнули з'ясувати, як зміст мультфільмів, поведінка персонажів та сюжетні лінії можуть сприяти усвідомленому засвоєнню дітьми правил ввічливої поведінки, розвитку моральних якостей та формуванню позитивної соціальної взаємодії в умовах початкової школи.

Коли молодші школярі взаємодіють із мультфільмами, які демонструють приклади ввічливої поведінки, поваги, взаємодопомоги та моральних виборів, вони не просто сприймають інформацію, а й активно формують власні уявлення про етикетні норми. У процесі перегляду та подальшого обговорення сюжетів учні вчаться аналізувати поведінку персонажів, співпереживати та робити висновки щодо того, які вчинки є прийнятними, а які – ні. Наприклад, аналіз серії мультфільмів про дружбу чи правила поведінки в громадських місцях дозволяє учням самостійно формулювати правила етикету та застосовувати їх у власному житті.

Важливим аспектом впливу мультфільмів та анімацій на формування етикетних норм у молодших школярів є їх здатність викликати емоційний відгук та ідентифікацію з героями. Завдяки яскравим образам, зрозумілим діалогам і моральним висновкам, мультфільми допомагають дітям краще

засвоювати поняття добра, взаємоповаги, толерантності й відповідальної поведінки. Персонажі, які демонструють приклади ввічливості, вирішення конфліктів мирним шляхом або турботи про інших, слугують своєрідними рольовими моделями, на яких діти будують власні уявлення про соціально прийнятну поведінку.

Мультфільми, які демонструють приклади ввічливої поведінки, доброзичливості чи вирішення конфліктів, стають основою для створення рефлексивного простору, де учні можуть висловлювати власні думки, ділитися враженнями та співвідносити поведінку героїв зі своїми вчинками. Проведення таких заходів у форматі мініпроектів, обговорень або театралізованих постановок сприяє розвитку не лише етикетної культури, а й комунікативних і креативних навичок.

Таким чином, мультфільми та анімації виступають не просто розважальним контентом, а важливим виховним ресурсом, здатним сприяти формуванню моральних цінностей та соціальних компетентностей у дітей молодшого шкільного віку.

Основні висновки. Отже, використання мультфільмів та анімацій у процесі ознайомлення молодших школярів з етикетними нормами є ефективним педагогічним засобом, який поєднує навчання з емоційним впливом і візуальною наочністю. Завдяки впровадженню анімаційного контенту учні краще розуміють моделі соціально прийнятної поведінки, розвивають емпатію, критичне мислення та вміння аналізувати вчинки героїв. Особливої значущості набуває інтеграція мультфільмів з активними формами роботи – обговореннями, творчими вправами, рольовими іграми, мініпроектами. Це не лише сприяє глибшому засвоєнню етикетних норм, а й формує навички комунікації та співпраці. Практичний потенціал мультфільмів як дидактичного інструменту зумовлює потребу в подальшому науковому осмисленні та розробці методичних рекомендацій щодо їх системного використання в освітньому процесі початкової школи.

Список використаних джерел

1. Гарбар С. В. Використання мультиплікаційних фільмів у формуванні природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2022. № 50. С. 56–58.

2. Печенюк О. В. Мультфільм як засіб формування моральних якостей молодших школярів. *Проблеми сучасної педагогіки.* 2021. № 2. С. 78–82.

3. Сидоренко Н. П. Анімаційні фільми як інструмент виховання етичних норм у дітей. *Педагогічний альманах.* 2023. № 53. С. 134–138.

4. Коваленко І. Ю. Формування етичної поведінки засобами мультфільмів. *Теоретичні та методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді.* 2020. № 1. С. 90–95.

Юлія ЗАКАЛЮЖНА,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет,
вчителька початкових класів
Гімназії №12 м. Самар
Крістіна ПЕТРИК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

РОЛЬ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ТА ОСОБИСТІСНОМУ ЗРОСТАННІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Сучасна парадигма вищої педагогічної освіти в Україні зазнає глибоких трансформацій, які зумовлені як внутрішніми освітніми реформами, так і глобальними викликами. В цих умовах підготовка майбутнього вчителя має бути спрямована не лише на засвоєння фахових знань, а й на розвиток його як особистості, здатної креативно мислити, адаптуватися до викликів, здійснювати інноваційну діяльність, самоаналіз, рефлексію та прагнути до постійного самовдосконалення. Особливої уваги в цьому контексті потребує створення сприятливого освітнього середовища, яке сприятиме розвитку та саморозвитку майбутніх фахівців. Особливо важливо це для підготовки майбутніх учителів, адже саме вони відіграють ключову роль у формуванні наступних поколінь.

Проблема створення та розвитку освітнього середовища в закладах загальної середньої і вищої освіти традиційно привертає увагу вітчизняних і зарубіжних науковців, залишаючись актуальним напрямом педагогічних досліджень. Різні аспекти цього феномену розкриваються у працях М. Братко, В. Желанової, В. Ільїної, О. Кабацької, Л. Калашнікової, Л. Карпової, О. Кошіль, О. Марченко, О. Ярошинської та інших.

Науковці приділяють значну увагу визначенню сутності й класифікації освітнього середовища, його структури та функцій. У дослідженнях І. Коновальчука, Н. Клокар, О. Попової, О. Романовського розглядаються інноваційні педагогічні практики як один із ключових чинників підвищення ефективності функціонування освітнього середовища в закладах освіти. Серед зарубіжних учених, які зробили вагомий внесок у розроблення теоретичних і практичних засад освітнього середовища, варто відзначити М. Брекегельменса, Ф. Ваббелса, П. Джексона, Р. Мейгана, Л. Перкінса, П. Тейлора, К. Тобіна, Х. Уолберга та інших.

Мета статті – проаналізувати сутність і складові освітнього середовища закладу вищої освіти, визначити його вплив на професійне становлення та особистісне зростання майбутнього вчителя.

Освітнє середовище сучасного закладу вищої педагогічної освіти розглядається як багатокомпонентна система, що поєднує фізичну, соціальну, інформаційну, психологічну й культурну складові. Його основне завдання полягає не лише у формуванні знань, а й створенні умов для становлення, особистісного зростання, самореалізації, розвитку критичного мислення, емоційного інтелекту та соціальної активності здобувачів [1].

Так, на думку М. Братко, освітнє середовище варто розглядати як загальний, сукупний, об'єднаний, інтегральний, цілісний чинник розвитку і становлення особистості, що відіграє значну роль у модифікації її поведінки, впливає на формування здібностей, потреб, інтересів, свідомості» [2, с. 16].

У структурі освітнього середовища можна виокремити чотири провідні функції: мотиваційна – формування внутрішнього інтересу до навчання, саморозвитку, готовності до змін; когнітивна – підтримка пізнавальної активності, розвитку аналітичного мислення та академічної самостійності; соціальна – формування вміння взаємодіяти в колективі, розв'язувати конфлікти, брати відповідальність; психоемоційна – забезпечення психологічного комфорту, підтримка особистісної стійкості та самоповаги.

Середовище ЗВО охоплює всі аспекти освітнього процесу: фізичний простір, педагогічні методи, цифрові ресурси, соціальні взаємодії. Важливо, щоб воно було гнучким, відкритим до інновацій та підтримувало особистісний розвиток здобувача освіти. У широкому розумінні воно включає не лише матеріально-технічну базу, а й організаційну культуру, традиції, емоційний клімат та міжособистісні відносини в педагогічному середовищі [3, с. 127].

Важливою складовою сучасного освітнього середовища ЗВО стають інноваційні технології. Використання гейміфікації, адаптивних платформ, віртуальної та доповненої реальності створює додаткові можливості для самостійного навчання та розвитку професійних компетентностей. Проєктне й проблемне навчання, педагогіка партнерства та тьюторський супровід, цифрова комунікація й електронне портфоліо, інклюзивні практики і підтримку психічного здоров'я – усе це сприяє персоналізації освітнього процесу та кращому засвоєнню матеріалу.

Також суттєвим чинником становлення та розвитку особистості майбутнього педагога є створення умов для рефлексії, відкритого обговорення цінностей професії, аналізу педагогічних ситуацій. Такі елементи дозволяють здобувачеві вищої освіти усвідомити власну освітню ідентичність і сформулювати готовність до постійного професійного самовдосконалення.

Попри значний потенціал освітнього середовища для особистісного зростання майбутніх педагогів, існують і певні виклики, зокрема такі як:

забезпечення доступу до якісних цифрових ресурсів та сучасного обладнання; формування культури академічної доброчесності та самостійності; підтримка психологічного здоров'я та емоційної рівноваги учасників освітнього процесу.

Отже, освітнє середовище відіграє ключову роль у формуванні не лише професійної, а й особистісної готовності майбутнього вчителя до діяльності в умовах змін. Його ефективність полягає в здатності стимулювати самостійність, формувати потребу в знаннях, створювати атмосферу підтримки, інтелектуальної свободи та конструктивного діалогу. Формування такого середовища – завдання не лише викладача чи адміністрації, а й самих здобувачів, які стають активними учасниками та співавторами власної освітньої траєкторії.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід і українські перспективи. Київ : Либідь, 2021. 256 с.

2. Братко М. Управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу: теорія і практика : монографія. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2017. 424 с.

3. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка вищої школи. Київ : Академія, 2019. 320 с.

4. Третяков П. І. Інноваційні технології в освіті: теорія і практика. Харків : Освіта, 2023. 304 с.

Олександр ІВАНІЦЬКИЙ,
доктор педагогічних наук,
професор,
Запорізький національний
університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ОСВІТНІХ НАУК ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Створення багаторівневої системи вищої освіти, що має завершені професійні рівні [3], робить систему підготовки майбутнього педагога більш гнучкою, дає можливість студенту обрати свою освітню траєкторію з урахуванням особистих пізнавальних і професійних інтересів і запитів, а також з урахуванням потреб як шкіл різного типу (гімназій, ліцеїв), так і закладів вищої освіти. Важливим напрямком підготовки таких фахівців є формування готовності до ефективної організації, застосування і удосконалення освітнього середовища.

Мета проведеного дослідження полягала у знаходженні ефективних і результативних шляхів професійної підготовки здобувачів спеціальності А1 Освітні науки другого (магістерського) рівня вищої освіти, які навчаються в рамках освітньо-професійної програми «Організація освітнього середовища» [2], а саме:

- виявлення чинників, які впливають на формування рівня цієї підготовки;
- обґрунтування специфічних особливостей системи підготовки фахівців у рамках даної освітньо-професійної програми;
- створення моделі підготовки майбутнього магістра освітніх наук до розробки, застосування і удосконалення освітнього середовища;

У своєму дослідженні ми виходили з наступних концептуальних засад:

1. Тип професійної діяльності, пов'язаної з організацією освітнього середовища, характеризується тим, що це переважно розумова діяльність, спрямована на вирішення складних задач дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері освіти, педагогіки, та гуманітаристики, пов'язаних з процесом навчання як складної динамічної системи [2]. Професійна діяльність магістра освітніх наук вимагає сформованість комплексу здатностей вирішувати практичні задачі щодо організації ефективної діяльності освітнього середовища усіх рівнів освіти, з урахуванням буття українського суспільства у період війни та повоєнної відбудови.

2. Необхідність вирішення у процесі професійної діяльності майбутнього магістра освітніх наук значної кількості як досить простих, так і складних за конструкцією педагогічних завдань вимагає вироблення у нього комплексу компетентностей, а отже, відповідної системи організації підготовки майбутнього магістра освітніх наук у закладі вищої освіти.

Відповідно до поставленої мети первинним етапом роботи було створення моделі підготовки майбутнього магістра освітніх наук до організації і використання інноваційного освітнього середовища. Як таку модель ми розглядали комплекс «освітньо-професійна програма – навчальний план», в якому перша становить собою зміст освіти, другий – зміст навчання. Під змістом освіти ми розуміємо у даному випадку мету, перелік компетентностей і програмних результатів навчання та перелік навчальних дисциплін. Зміст навчання постає у відношенні до змісту освіти як засіб у відношенні до мети і становить собою в розглянутому аспекті конкретизацію обсягу навчальних дисциплін і видів педагогічної практики [1].

Вирішуючи завдання оцінки ефективності розробленої моделі, ми виходили із таких принципів:

- повинна бути забезпечена повнота і завершеність підготовки майбутніх магістрів освітніх наук до організації та ефективного використання освітнього середовища;

- необхідно сформувати практичну готовність до організації освітнього середовища (від проектування до аналізу результатів використання);

- необхідно забезпечити посеместрову наступність у змісті підготовки на засадах системно-діяльнісного підходу до цього процесу.

Сутність діяльнісного підходу полягає в тому, що при розробці змісту моделюється майбутня професійна діяльність магістранта у навчальному процесі таким чином, щоб, по-перше, дати студентам вірне, повне уявлення про цілісну професійну діяльність при розробці, застосуванні та удосконаленні освітнього середовища, і, по-друге, забезпечити таке повне оволодіння способами (діями, операціями) професійної діяльності, щоб магістр освітніх наук міг швидко адаптуватися до конкретних умов застосування освітнього середовища.

Сутність принципу наступності у змісті підготовки майбутнього магістра освітніх наук полягає у виваженій послідовності вивчення навчальних дисциплін, яка забезпечує формування всіх поданих у освітньо-професійній програмі компетентностей: при вивченні змісту навчання враховується все те, що було вивчено на попередньому етапі, і з орієнтацією на це розробляються склад і структура змісту навчального матеріалу, а також визначається організація навчального процесу.

Таким чином, концептуальними основами підготовки магістрів освітніх наук до організації освітнього середовища є визначення змісту цієї підготовки та розробка її моделі у вигляді комплексу «освітньо-професійна програма (мету, перелік компетентностей і програмних результатів навчання та перелік навчальних дисциплін) – навчальний план (конкретизацію обсягу навчальних дисциплін і видів педагогічної практики)» з дотриманням принципів повноти і цілісності, формування у магістрантів практичної готовності та наступності у змісті цієї підготовки.

Список використаних джерел

1. Навчальний план підготовки здобувачів освітнього ступеня магістр спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки освітньо-професійної програми «Організація освітнього середовища»
URL : <https://www.znu.edu.ua/ukr/pk/4362/5172/12409> (дата звернення: 06.05.2025).

2. Освітньо-професійна програма «Організація освітнього середовища». Сайт Запорізького національного університету
URL : https://www.znu.edu.ua/opp/mag/spp/opp_pvsh_24.pdf (дата звернення: 06.05.2025).

3. Про освіту : Закон України. Поточна редакція від 02.05.2025.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 06.05.2025).

Любомира ІЛІЙЧУК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Прикарпатський національний
університет імені Василя
Стефаника

ВПЛИВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У контексті системних трансформацій, що актуалізуються в площині модернізації вищої педагогічної освіти України, освітнє середовище розглядається як визначальний системоутворювальний чинник забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців початкової освіти. Це багатокомпонентне, інтегроване та поліфункціональне утворення, що характеризується цілісністю, динамічністю й багаторівневістю, включає в себе комплекс взаємопов'язаних соціокультурних, психолого-педагогічних, організаційно-методичних, матеріально-технічних і цифрових детермінант, які опосередковують результативність освітнього процесу та сприяють цілісному професійному становленню здобувачів вищої освіти. З огляду на вектори сучасного освітнього дискурсу, освітнє середовище закладу вищої освіти має відповідати критеріям відкритості, інноваційності, інклюзивності, доступності, академічної доброчесності, а також реалізовувати принципи студентоцентризму та суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії. Його структурно-функціональна організація має бути спрямована на формування та розвиток ключових професійних компетентностей здобувачів вищої освіти, що забезпечують їхню готовність до ефективної педагогічної діяльності, інноваційного пошуку, критичного мислення й неперервного професійного самовдосконалення.

Якість вищої освіти в сучасному науково-педагогічному контексті є інтегральною категорією, що репрезентує сукупність характеристик освітньої діяльності, змісту, технологій та результатів навчання, які корелюють із цілями освітньої політики, вимогами державних стандартів та очікуваннями ключових стейкхолдерів. У контексті професійної підготовки фахівців початкової освіти поняття якості охоплює не лише рівень академічної успішності здобувачів освіти, а й глибину сформованості професійних компетентностей, здатність до реалізації інноваційної педагогічної практики, адаптивність до динамічних трансформацій в галузі освіти [3]. Забезпечення високого рівня якості професійної підготовки майбутнього вчителя передбачає наявність цілісного, сприятливого та системно організованого освітнього середовища, яке акумулює ресурсно-потенційні умови для розвитку особистісної автономії, критичного мислення, педагогічної рефлексії, ціннісної орієнтації та професійної

самореалізації майбутнього фахівця.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки термін «освітнє середовище» інтерпретується як інтегральна просторово-часова та соціокультурна система, яка охоплює природне або штучно організоване оточення учасників освітнього процесу в межах освітнього простору. Це середовище репрезентує поєднання змістових компонентів освіти, дидактичних засобів, інструментів цифровізації, комунікативних і діяльнісних практик, спрямованих на активізацію творчого потенціалу особистості, її когнітивний, ціннісний і професійний розвиток. Освітнє середовище включає сукупність педагогічно доцільних умов, навчально-виховних ситуацій, а також систему міжособистісних взаємин, що формуються у процесі спільної освітньої діяльності суб'єктів освітнього процесу. Йому притаманна наявність складної багаторівневої структури з ієрархічними (вертикальними) зв'язками між рівнями, а також сукупність якісних характеристик і чинників, що детермінують його ефективність і вплив на результативність професійної підготовки [1, с. 10]. У широкому соціальному контексті освітнє середовище розглядається як структурний компонент мегасистеми соціального середовища, в межах якої воно виконує функції трансляції знань, культурних норм, соціальних очікувань і забезпечує умови для професійної соціалізації особистості та її інтеграції у професійну спільноту.

Освітнє середовище є системоутворювальним феноменом, що репрезентує інтегрований комплекс соціально-педагогічних, організаційно-методичних, просторово-предметних, ціннісно-сміслових і психоемоційних чинників, які в сукупності формують умови для ефективного функціонування освітнього процесу, забезпечують його результативність та сприяють розвитку освіченої, соціально зрілої і професійно орієнтованої особистості здобувача вищої освіти. У цьому контексті освітнє середовище постає не лише як зовнішня умова, що впливає на особистість студента, а й як динамічна система взаємодії, у межах якої розгортається взаємозумовлений процес суб'єкт-суб'єктної комунікації, професійної соціалізації та особистісного становлення. З одного боку, середовище виконує роль каталізатора розвитку інтелектуального, морального, комунікативного й професійного потенціалу здобувача вищої освіти, з іншого – саме студент, активно взаємодіючи із середовищем, змінює його через індивідуальні освітні траєкторії, особистісний досвід і суб'єктивну рефлексію.

У межах професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів освітнє середовище виконує функцію смислового поля, яке забезпечує не лише накопичення знань і практичних навичок, а й формування професійної ідентичності, розвиток педагогічного мислення, рефлексивних умінь, здатності до педагогічної імпровізації та готовності до функціонування в умовах варіативності освітнього простору. Ефективно організоване освітнє

середовище створює необхідні передумови для професійного зростання майбутнього педагога, адже воно підтримує мотиваційно-ціннісні орієнтації, сприяє усвідомленню професійного вибору, активізує механізми самопізнання й самореалізації, формує готовність до адаптації в умовах реального педагогічного процесу.

Особливу значущість набуває питання розбудови такого освітнього середовища, яке стимулює розвиток ключових компонентів професійної компетентності, зокрема когнітивного, емоційно-ціннісного, діяльнісного та рефлексивного. Йдеться про створення умов, за яких майбутній учитель не лише оволодіває інструментальними знаннями й уміннями, а й розвиває здатність до формулювання та розв'язання педагогічних завдань, до інноваційного пошуку та критичного аналізу професійних ситуацій, до стратегічного бачення власної освітньої траєкторії, що в підсумку визначає якість його професійної підготовки як довготривалий і цілісно орієнтований результат. Крім того, освітнє середовище закладу вищої освіти покликане забезпечити умови для поступового формування у майбутнього фахівця цілісного образу власного професійного «Я», актуалізації індивідуально-особистісного потенціалу, розвитку рефлексивної культури та накопичення суб'єктного досвіду в освітньо-професійній взаємодії [2, с. 217]. Саме в такому середовищі здобувач вищої освіти набуває здатності до осмислення професійно значущих смислів, інтеграції особистісного й професійного розвитку та самоствердження у вибраній фаховій діяльності.

Отже, освітнє середовище є ключовим чинником забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Його вплив реалізується через створення сприятливих умов для формування професійної ідентичності, розвитку педагогічної компетентності, активізації суб'єктного досвіду та особистісного зростання здобувачів вищої освіти. Освітнє середовище виступає системним утворенням, що інтегрує педагогічні цілі, ціннісно-сміслові орієнтири, дидактичні ресурси, соціокультурні взаємодії й інституційну підтримку. Саме завдяки його цілісній, багаторівневій і динамічній структурі стає можливим формування ключових професійних компетентностей, готовності до інноваційної діяльності та рефлексивного професійного саморозвитку.

Список використаних джерел

1. Петренко О. Б. Дефініція і сутнісне наповнення поняття «освітнє середовище» у контексті сучасної освітньої парадигми. *Інноватика у вихованні*. 2018. Вип. 7(2). С. 6–16.

2. Товканець Г., Королович О. Освітнє середовища як чинник оптимізації підготовки творчого вчителя у закладі вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2024. № 1(54). С. 216–219. URL : <https://doi.org/10.24144/2524->

[0609.2024.54.216-219](#) (дата звернення: 06.05.2025).

3. Tsiuniak O., Ilichuk L., Riznyk V., Kondur O. Professional values of a modern teacher as the basis for ensuring the quality of education during war conditions. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2024. Vol. 11. № 3. С. 68–74. URL : <https://doi.org/10.15330/jpnu.11.3.68-74> (дата звернення: 06.05.2025).

Анна Марія КАРАЇМ,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Волинський національний
університет імені Лесі Українки
Тетяна ПОРУЧИНСЬКА,
кандидатка біологічних наук,
доцентка,
Волинський національний
університет імені Лесі Українки

ПАМ'ЯТЬ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Постановка проблеми. Успішність навчальної діяльності здобувачів вищої освіти значною мірою залежить від рівня розвитку когнітивних процесів, серед яких пам'ять відіграє провідну роль. Особливо це актуально для студентів гуманітарного профілю, навчання яких передбачає інтенсивну роботу з вербальними та семантично складними матеріалами. Зважаючи на це, актуальною є необхідність вивчення особливостей функціонування різних типів пам'яті як чинника ефективності засвоєння навчального матеріалу. Попри значну кількість досліджень із цієї тематики [1–3], особливості короткочасної вербальної пам'яті здобувачів гуманітарних спеціальностей недостатньо представлені у сучасному науковому дискурсі.

Метою дослідження є визначення рівня розвитку слухової, зорової та смислової пам'яті у здобувачів вищої освіти гуманітарних спеціальностей.

Результати дослідження. У дослідженні взяли участь 21 здобувачка вищої освіти гуманітарного спрямування факультету іноземної філології, віком 17–18 років. Для оцінювання особливостей пам'яті проведено тестування за трьома її типами: слуховою, зоровою та смисловою. Під час експерименту зорової пам'яті учасники отримують картки зі словами, розміщеними текстом донизу, щоб унеможливити попереднє ознайомлення. Далі, за сигналом, здобувачі перевертають картки текстом догори та впродовж однієї хвилини ознайомлюються зі словами. Після проходження

виділеного часу картки закриваються, і через 10 секунд паузи учасники записують слова, які запам'ятали.

При дослідженні слухової пам'яті, ведучий повільно зачитує вголос список із 20 слів, дотримуючись інтервалу в 5 секунд між кожним із них. Після завершення читання робиться 10-секундна пауза, після чого, за командою, учасники записують у протокол усі слова, які змогли згадати. При цьому порядок запису не має значення – слова можна фіксувати в довільній послідовності.

Дослідження смислової пам'яті проводиться в такий спосіб: експериментатор чітко і голосно зачитує 20 понять, роблячи паузи, достатні для того, щоб учасник встиг зафіксувати потрібні йому графічні позначки. Після кожного почутого поняття здобувачі відразу вносять у протокол символи або замальовки (без використання слів), які відображають асоціації, що виникли під час сприйняття. Через 30 хвилин, орієнтуючись на власні позначки, учасник має відтворити й записати всі 20 понять, причому важливо точно відтворити початкові слова.

Оцінювання результатів для кожного типу пам'яті здійснюється за формулою 1:

$$K = n/20, \quad (1)$$

де, K – коефіцієнт запам'ятовування, що відображає рівень розвитку певного типу пам'яті;

n – кількість правильно відтворених слів (понять), які учасник запам'ятав і записав;

20 – загальна кількість слів, поданих для запам'ятовування в межах одного дослідження (незалежно від типу пам'яті – зорової, слухової чи смислової).

Цей коефіцієнт дозволяє об'єктивно порівнювати рівень розвитку різних типів пам'яті у здобувачів освіти. Після обробки результатів встановлено такі середні показники: слухова пам'ять – $0,595 \pm 0,03$; зорова пам'ять – $0,648 \pm 0,03$; смислова пам'ять – $0,626 \pm 0,04$.

Отримані результати свідчать про переважання зорової пам'яті у досліджуваних студенток. Це узгоджується з особливостями вищої нервової діяльності осіб із гуманітарним типом мислення, для яких характерне образне, асоціативне та візуально-емоційне сприймання інформації. Незначне відставання смислової пам'яті (0,62) також вказує на високий рівень розвитку логічного осмислення матеріалу, що важливо для аналізу й інтерпретації гуманітарних знань. Найнижчі результати демонструє слухова пам'ять (0,59), що може вказувати на потребу в додатковій педагогічній підтримці під час сприймання аудіо-інформації або лекційного матеріалу. Слід зазначити, що порівняння середніх величин за Т-критерієм Ст'юдента не виявило статистично достовірного переважання якогось із типів пам'яті у досліджуваних групі ($p \geq 0,05$). Для встановлення індивідуальних закономірностей розвитку вербальної пам'яті застосовували кореляційний

аналіз за Пірсоном, значимими вважали кореляції за $p \leq 0,05$. Встановили прямі кореляційні зв'язки між всіма досліджуваними типами вербальної пам'яті, однак значимих рівнів кореляції досягали тільки при порівнянні масивів даних слухової та смислової пам'яті ($R=0,59$).

Висновки. Найвищі показники отримано під час дослідження зорової та смислової пам'яті, що свідчить про переважання візуально-смислового способу обробки інформації у гуманітаріїв. Водночас менш розвинена слухова пам'ять може виступати обмежувальним чинником у навчанні, орієнтованому на сприймання аудіо-інформації. Таким чином, результати дослідження підкреслюють важливість врахування індивідуальних особливостей пам'яті при організації освітнього процесу, зокрема через доцільне поєднання візуальних, аудіальних і смислових методів подання навчального матеріалу задля підвищення його ефективності.

Список використаних джерел

1. Гуменюк Г. В. Аналіз властивостей пам'яті та їх специфіки: системний підхід. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2011. № 14. С. 177–185. URL : <http://zum.onu.edu.ua/index.php/2227-6246/article/download/160802/160007> (дата звернення: 06.05.2025).

2. Доброштан Н., Куліш О. Вікові особливості у дослідженнях видів і процесів пам'яті. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2020. Випуск 7. С. 37–44. URL : <https://doi.org/10.30970/PS.2020.7.6> (дата звернення: 06.05.2025).

3. Клевака Л., Захарченко Є. Особливості розвитку пам'яті у студентському віці. *Прояви резилієнтності на різних рівнях системи: сім'я, освіта, суспільство під час війни* : матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф. (23 листопада 2023 року). Полтава. 2023. С. 152–155. URL : <https://reposit.nupr.edu.ua/handle/PoltNTU/13988> (дата звернення: 06.05.2025).

Карина КОВАЛЬ,
асистентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ МІЖСОБИСТІСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Цифрова трансформація сучасної освіти є одним із визначальних факторів, що впливає на зміни у змісті, формах та засобах організації освітнього процесу. Особливо помітно це проявляється у зміні характеру комунікації між учасниками освітнього процесу: педагогами, учнями, батьками, адміністрацією освітнього закладу та представниками

громадськості. Впровадження цифрових технологій не лише розширює можливості доступу до інформації, а й актуалізує нові форми міжособистісної взаємодії, що потребують додаткових соціально-комунікативних навичок. У цьому контексті забезпечення ефективної, конструктивної та емоційно безпечної комунікації між здобувачами освіти набуває особливого значення для реалізації цілей освітньої діяльності [2].

Особливої актуальності це питання набуває в умовах початкової школи, де формуються основи соціальної поведінки дитини та її перші уявлення про взаємодію з іншими в соціумі [3]. Одним із провідних чинників, що визначає якість міжособистісної взаємодії в цифровому просторі, є толерантність. Вона розглядається сучасними науковцями (К. Гнатівська, Ю. Гоменюк, І. Івашко, М. Капітоненко, Л. Ключек, В. Лапа, І. Петренко, С. Радченко, О. Савченко, І. Степанова, І. Уличний, В. Філіпчук та ін.) як моральна якість, що охоплює здатність до прийняття інших, відкритість до діалогу, здатність до співпереживання, а також повагу до думки та гідності інших. Цифрове середовище як засіб виховного впливу на особистість здобувачів освіти є об'єктом дослідження таких учених: К. Журба, Л. Канішевська, Р. Малиношевський, С. Федоренко, Н. Харченко та ін. Однак проблема толерантної взаємодії між здобувачами початкової освіти у цифровому середовищі недостатньо розглядається сучасними вченими та потребує подальших досліджень.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування толерантності як чинника ефективної міжособистісної комунікації здобувачів початкової освіти у цифровому середовищі.

Міжособистісна комунікація у цифровому середовищі є складним процесом, що поєднує як вербальні, так і невербальні форми взаємодії. Для здобувачів початкової освіти, чий емоційний інтелект і навички саморефлексії ще тільки формуються, цифрова комунікація вимагає наявності певних соціальних орієнтирів і моделей поведінки, заснованих на принципах поваги, терпимості, співпереживання [4].

Толерантність розглядається не лише як риса особистості, а як умова конструювання безпечного освітнього середовища, у якому кожна дитина має можливість вільно висловлювати власну думку без страху перед засудженням чи агресією [1]. Цифровий простір створює нові виклики, що пов'язані з відсутністю миттєвої емоційної реакції, а отже підвищеним ризиком нерозуміння, відчуження чи навіть проявів кібербулінгу [2]. За цих умов толерантність виступає не лише запобіжником конфліктів, а й засобом формування конструктивної соціальної взаємодії.

Процес формування толерантності вимагає активної участі вчителя як організатора взаємодії, фасилітатора та морального орієнтира. Педагогічна діяльність повинна бути спрямована на створення умов, у яких учні навчаються співпрацювати, слухати одне одного, зважати на відмінності у думках [6]. У цифровому середовищі це реалізується через впровадження

технологій, що підтримують діалогічність, взаємоповагу та емоційне включення в процес спілкування [2].

Окрім організації безпосередньої взаємодії, важливим завданням є формування у дітей цілісного уявлення про цифрову етику як систему норм і правил поведінки у віртуальному середовищі. Цей процес передбачає розвиток навичок відповідальної цифрової взаємодії, усвідомлення наслідків власних дій і висловлювань, а також виховання емоційної чутливості до почуттів та переживань інших людей [4]. Формування зазначених якостей створює надійну основу для успішного засвоєння навчального матеріалу, розвитку комунікативної й соціальної компетентності здобувачів освіти, що відповідає ключовим завданням Нової української школи.

Отже, толерантність виступає системоутворювальним чинником міжособистісної комунікації в умовах цифрового середовища початкової освіти. Її формування є не лише моральним обов'язком сучасного закладу загальної середньої освіти, а й необхідною умовою створення продуктивного освітнього простору. Успішна реалізація цього завдання потребує комплексного підходу, що передбачає методичну підтримку вчителів, інтеграцію принципів толерантності у навчальні програми та систематичне використання цифрових ресурсів з урахуванням вікових та психологічних особливостей учнів.

Список використаних джерел

1. Гнатовська К. С. Толерантність як запорука гуманізації суспільних відносин. *Interdisciplinary research: scientific horizons and perspectives* : collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the III International Scientific and Theoretical Conference (May 6, 2022). Vilnius, Republic of Lithuania : European Scientific Platform, 2022. Vol. 2. Pp. 117–118.

2. Журба К. О., Канішевська Л. В., Малиношевський Р. В., Харченко Н. В., Федоренко С. В. Виховання дітей та молоді у цифровому просторі : посібник. Київ : Національна академія педагогічних наук України. Інститут проблем виховання, 2022. 124 с.

3. Капітоненко М., Філіпчук В., Івашко І., Гоменюк Ю., Степанова І., Радченко С., Петренко І. Культура миру: посібник з толерантності. Київ : Міжнародний центр перспективних досліджень, 2018. 91 с.

4. Клочек Л., Уличний І. Комунікативна толерантність як психологічний чинник справедливості у педагогічній взаємодії. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2021. Вип. 15 (60). С. 79–88.

5. Лапа В. М. Розвиток комунікативної толерантності школярів в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Технології забезпечення роботи практичного психолога з дітьми та молоддю з особливими освітніми потребами*: збірник наукових робіт учасників круглого столу та науково-

методичного семінару (19 березня 2021 р.) / за наук. ред. Г. М. Бевз, І. В. Петренко, В. І. Юрченко. Київ : ІСПП НАПН України, 2021. С. 79–82.

6. Савченко О. Толерантність як цінність шкільної освіти. *Педагогічні інновації у фаховій освіті*. 2017. Вип. 1. С. 13–16.

Андріан КУЗА,
здобувач першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Ольга КАЧЕРОВА,
старша викладачка,
Бердянський державний
педагогічний університет

АРТПЕДАГОГІКА ЯК СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: ПРОСТІР ДЛЯ САМОВИРАЖЕННЯ І ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

У контексті модернізації освіти сучасна педагогічна наука дедалі наполегливіше зосереджується на вихованні цілісної, творчої особистості вчителя, здатної до самоаналізу, нестандартного підходу до освітнього процесу та безперервного вдосконалення. У цьому контексті артпедагогіка виступає в особливій ролі як педагогічна система, що інтегрує художньо-творчі практики у професійну підготовку майбутніх педагогів. Вона створює сприятливі умови для розвитку емоційної сприйнятливості, відчуття прекрасного, комунікативних навичок, а також допомагає знижувати рівень стресу та розвивати навички самоконтролю.

Артпедагогіка – це міждисциплінарна галузь, що поєднує елементи педагогіки, психології, мистецтва та арт-терапії з метою цілісного розвитку особистості. Як зазначає О. Овчарук, артпедагогіка ґрунтується на ідеї використання мистецтва як засобу гуманізації освіти та розвитку особистісного потенціалу майбутнього вчителя [2].

Під час застосування арт-методик активізується творче мислення, розвивається здатність до емпатії, також ці вправи враховують розвиток дрібної моторики, слухового та візуального сприйняття здобувачів, що вкрай важливо при організації педагогічної діяльності. Трансформуючи освіту в сучасних умовах артпедагогіки, пропонуємо розглянути наступні методики для розвитку емоційного інтелекту та творчого потенціалу дитини:

- «Чарівні плями» – на аркуші ставимо пляму фарби, складаємо навпіл, а потім уявляємо, що це за істота.

- «Кольорова музика» – обрати кольори, що відповідають звукам інструментів, і намалювати «музичну картину».
- «Звуки уяви» – прослухати звуки (шум вітру, пташиний спів) і розповісти, що уявляється.
- «Малюнок із сюрпризом» – намалювати звичайний предмет, перетворивши його на щось фантастичне.
- «Живий портрет» – придумати характер і біографію персонажа, зображеного на малюнку.
- «Фантазійний театр» – інсценізація діалогу між вигаданими персонажами.

Слід зазначити, що одним із ключових аспектів артпедагогіки є її здатність розвивати емоційний інтелект і рефлексивні здібності педагога. За словами Г. Балл, включення творчих практик у навчання сприяє внутрішній мобілізації особистості, розвитку гнучкості мислення та професійної ідентичності [1].

Художньо-творчі методики забезпечують:

- простір для самовираження;
- можливість глибше усвідомити власні емоції;
- розвиток креативності.

Варто звернути увагу, що метод емоційного малюнка дозволяє здобувачам висловити своє ставлення до професійних ситуацій невербальними засобами, що підвищує здатність до рефлексії та самопізнання.

У системі підготовки педагогічних працівників, арт-практики виступають у ролі простору для свободи. Самовираження через мистецтво допомагає учням долати внутрішні бар'єри, страхи та соціальні обмеження. Як зазначає Л. Карамушка, залучення майбутніх вчителів до мистецької діяльності сприяє формуванню професійної суб'єктності. Педагог-ментор використовує мистецтво як потужний інструмент для розвитку образного мислення, навчаючи дітей бачити за зовнішньою формою внутрішній зміст, вловлювати метафори та символи. [2].

Важливим інструментом тут виступають тренінги особистісного росту, зокрема з елементами драми, які дають змогу майбутньому педагогу моделювати професійно значущі ситуації, «проживати» їх емоційно та аналізувати з позиції майбутньої педагогічної діяльності.

Сформувати арт-простір в педагогічному навчальному закладі допоможе:

- організація студій (театральних, художніх, літературних);
- інтеграція арт-компонентів у дисципліни педагогічного циклу;
- проведення майстер-класів з різних видів мистецтва;
- використання арт-технік на практичних заняттях.

Зазначаємо, що у практиці Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії артпедагогіка реалізується через інтеграцію креативних завдань у

курси «Педагогічна майстерність», «Психологія» та «Основи педагогічної творчості».

Формування педагогічного професіоналізму передбачає не тільки знання, але й світоглядні, морально-естетичні орієнтири, які часто задаються саме через мистецтво. Артпедагогіка долає будь-які бар'єри та сприяє: усвідомленню педагогічного покликання; розвитку емпатії як ключової риси гуманістичного вчителя; вихованню відповідального ставлення до педагогічної ролі.

Арт-методики допомагають майбутнім вчителям не тільки ефективніше засвоювати професійні знання, але й вчитися працювати зі своїми емоціями, що є важливим у профілактиці емоційного вигорання.

Отже артпедагогіка як складова освітнього середовища відкриває нові можливості для особистісного та професійного розвитку майбутніх учителів. Вона створює простір для творчого самовираження, активізує внутрішні ресурси особистості, формує емоційну та естетичну чутливість. Таким чином, художньо-творчі методики є важливим елементом професійного зростання педагога, збільшуючи його здатність до самоаналізу, емпатії та інноваційної педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Балл Г. А. Психологія творчості. Київ : Либідь, 2007. 248 с.
URL : <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi77/0057335.pdf> (дата звернення 03.05.2025).

2. Карамушка Л. М. Психологія професійного розвитку вчителя: навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 192 с.
URL : <https://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/282/7771/23906-1?inline=1> (дата звернення 04.05.2025)

3. Овчарук О. В. Арт-педагогіка в контексті сучасної освіти: теоретико-методологічні засади. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2021. № 37. С. 12–18.

URL : <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/issue/download/27/46> (дата звернення 03.05.2025)

Ольга ЛЕБІДЬ,
докторка педагогічних наук,
професорка,
ВНЗ «Університет імені
Альфреда Нобеля»

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛОГ-ЖУРНАЛІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ

У сучасному академічному просторі зростає увага до формування рефлексивно-прогностичної компетентності майбутніх докторів філософії. Підготовка здобувачів третього рівня вищої освіти вимагає не лише глибокого оволодіння методологією наукового дослідження, а й розвитку здатності до саморегуляції, критичного аналізу власної діяльності та усвідомленого науково-професійного зростання. У цьому контексті дедалі більшої актуальності набуває використання лог-журналів як інструменту саморефлексії та супроводу індивідуальної освітньо-наукової траєкторії.

Лог-журнал («*Learning Log*») – це метод лонгітюдного дослідження, який збирає дані протягом певного періоду часу» [2, с. 120]; інструмент, який використовується для оцінювання навчання на основі досвіду [1]; вид формувального оцінювання, яке здійснюється впродовж тривалого часу [2, с. 118]; структурований академічний журнал, який веде студент у процесі навчання, використовуючи цифрові інструменти для фіксації навчального поступу, рефлексії та аналізу здобутих знань [3, с. 110]. Лог-журнали допомагають персоналізувати навчальну діяльність [4], фіксувати ресурси та є ефективним засобом заохочення студентів до рефлексії над навчанням. Вони мають структуру, яка суттєво відрізняється від традиційних видів оцінювання, таких як есе та звіти [2, с. 117].

Лог-журнали набувають дедалі більшої популярності як засіб формувального оцінювання, особливо у поєднанні з практиками на робочому місці, навчанням через діяльність або курсами, що базуються на філософії активного навчання як найефективнішого способу досягнення освітніх результатів [1].

Щодо структури лог-журналів, дослідники виокремлюють такі ключові елементи: мета (цілі), вжиті заходи, оцінка результатів, подальші кроки [2, с. 119]; самооцінювання, когнітивна активність, опис поведінки, пов'язаної зі зверненням до попереднього матеріалу, тривалість навчальної взаємодії, рівень завершення контенту [4, с. 103]. Студенти мають можливість фіксувати у лог-журналі власний прогрес і розуміння, а також запитання та коментарі, очікування, уявлення про рівень розвитку вмінь, визначати власні сильні та слабкі сторони [3, с. 110].

Використання лог-журналів у підготовці майбутніх докторів філософії ґрунтується на ідеї усвідомленого фіксування дій, рефлексії та оцінки

власного наукового розвитку. За допомогою лог-журналу аспіранти мають можливість структурувати як змістовно-методологічні, так і організаційні аспекти реалізації дисертаційного проєкту: від формулювання мети до самооцінювання результатів і планування наступних кроків.

Особливої значущості використання лог-журналів набуває на етапах, де необхідне осмислення складних наукових завдань, наприклад, у процесі формування наукового апарату дослідження або вибору методів емпіричної перевірки гіпотез. Крім того, лог-журнали можуть інтегруватися в супровід наукового керівництва, надаючи змогу виявляти труднощі, своєчасно реагувати на запити аспірантів та сприяти більш ефективній індивідуалізації навчально-наукової траєкторії.

Пропонуємо ознайомитись з авторською моделлю лог-журналу, яка відображає структуру початкового етапу реалізації дисертаційного проєкту – етапу наукового пошуку та проектування (див. рис. 1). Метою впровадження лог-журналу реалізації дисертаційного проєкту є активізація критичного мислення майбутніх докторів філософії, поглиблене осмислення змісту дослідницьких дій, підвищення усвідомленості в навчальному процесі та формування відповідальності за хід і результати власної наукової роботи.

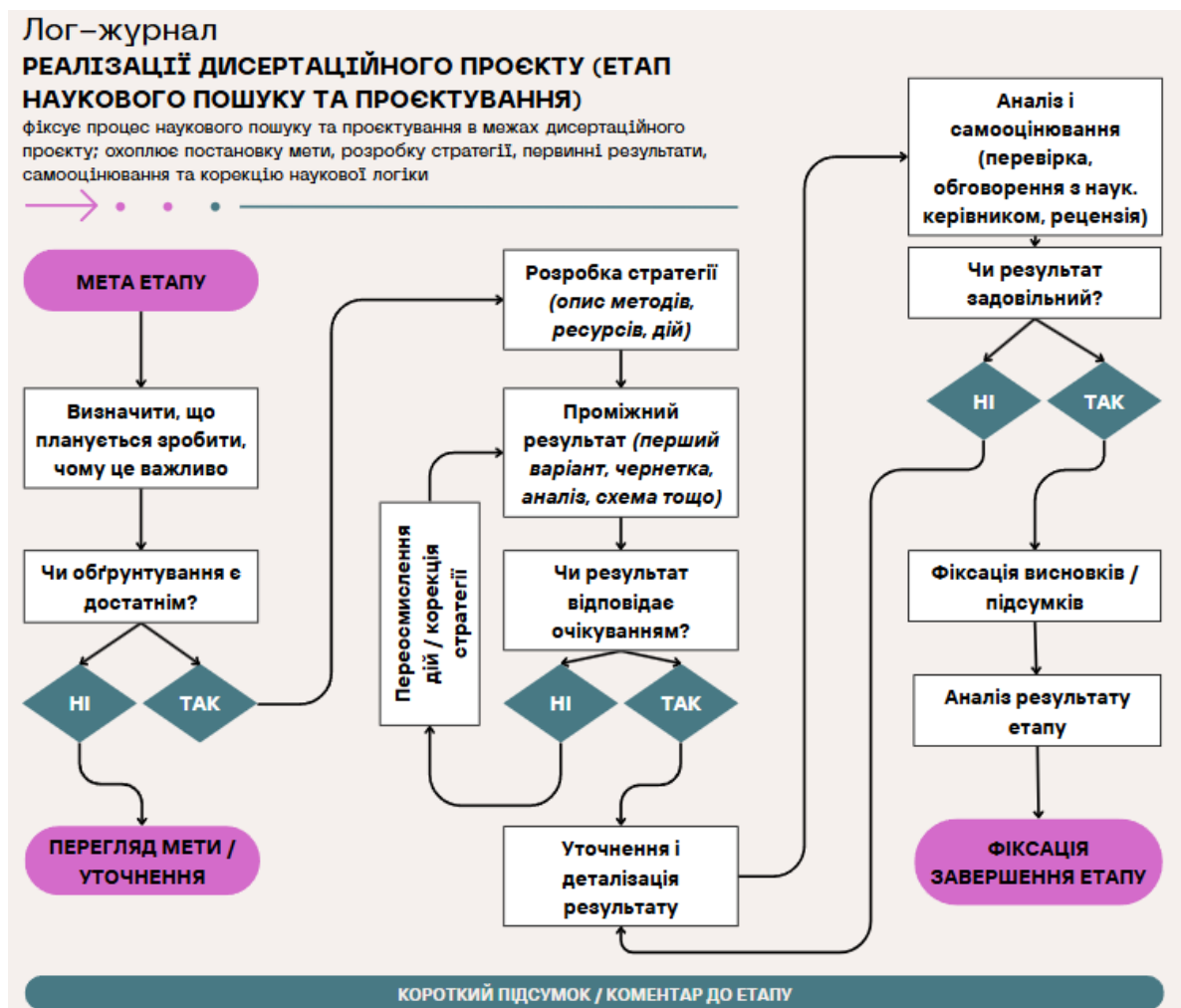

Рис. 1. Схема лог-журналу реалізації етапу наукового пошуку та проектування дисертаційного проєкту

Отже, лог-журнал на етапі наукового пошуку та проектування дисертаційного проєкту виконує не лише функцію хронологічної фіксації дій майбутніх докторів філософії, а й є ефективним інструментом підтримки усвідомленого дослідницького руху. Запропонована структура лог-журналу охоплює такі ключові компоненти реалізації дисертаційного проєкту на різних етапах: постановка мети, обґрунтування дослідницької стратегії, фіксація проміжних результатів, їх оцінка, уточнення, самооцінювання та формулювання висновків. Такий підхід сприяє розвитку рефлексивно-прогностичної компетентності майбутніх докторів філософії та формування дослідницької автономії.

Інтеграція лог-журналу в професійну підготовку майбутніх докторів філософії забезпечує системність та послідовність у реалізації дисертаційного проєкту, а також підтримує внутрішню мотивацію до наукової праці.

Список використаних джерел

1. Friesner, T., Hart, M.C. Learning Log Analysis: Analysing Data That Record Reflection and Experiential Learning. The 4th European Conference on Research Methodology for Business and Management, Université Paris-Dauphine (Paris, France 21–22 April). 2005.
2. Friesner, T., Hart, M.C. Learning Logs: Assessment or Research Method? *Electronic Journal of Business Research Methods*, 2005. vol. 3. Issue 2. pp. 117–122.
3. Nikolić Maksić, T., Ljujić, B. The Use of Learning Log in Online Education. *ICT in the Education of the Balkan Countries*. Varna. 2010. Pp. 109–113.
4. Ogata, H., Majumdar, R., Flanagan, B. Learning in the Digital Age: Power of Shared Learning Logs to Support Sustainable Educational Practices. *IEICE Transactions on Information and Systems*, 2023. vol. E106–D, No. 2.

Володимир ЛЕСИК,
здобувач першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Карина КОВАЛЬ,
асистентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ РУХЛИВИХ ІГОР ТА ЕСТАФЕТ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Уроки фізичної культури в початковій школі посідають важливе місце у всебічному розвитку молодших школярів, адже саме в цей період закладаються основи здорового способу життя, формуються рухові навички, розвиваються фізичні якості та виховується позитивне ставлення до спорту і активного відпочинку [1]. Для здобувачів початкової освіти надзвичайно важливо, щоб заняття не лише сприяли фізичному розвитку, а й викликали інтерес, емоційне піднесення, бажання рухатися й брати активну участь у колективній діяльності [5]. Зважаючи на вікові та психологічні особливості молодших школярів, фізичне виховання має базуватися на ігровій діяльності, що є доступною та зрозумілою.

Інтерес науковців до проблеми підвищення ефективності уроків фізичної культури в початковій школі зростає в умовах модернізації освітнього процесу та переорієнтації на особистісно орієнтоване навчання. Особливу увагу в цьому контексті привертає використання рухливих ігор та естафет як засобів активізації фізичної діяльності молодших школярів, формування мотивації до здорового способу життя та розвитку ключових фізичних якостей [3]. Питанню впровадження рухливих ігор та естафет у фізичне виховання здобувачів початкової освіти присвячені праці таких учених, як А. Боляк, Н. Боляк, Н. Бондарчук, С. Дудіцька, О. Качана, А. Козлов, Г. Коломоєць, А. Лесик, А. Медвідь, О. Несен, А. Ребрина, О. Тимочко, А. Царик, В. Чернов та ін.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування особливостей використання рухливих ігор та естафет на уроках фізичної культури в початковій школі.

Одним із найефективніших інструментів у педагогічному арсеналі вчителя фізичної культури є цілеспрямоване використання рухливих ігор та естафет. Вони поєднують у собі елементи навчання, розвитку та виховання, забезпечуючи не лише активну фізичну діяльність, а й формування важливих особистісних якостей: витривалості, наполегливості,

дисциплінованості, вміння працювати в команді, дотримуватись правил і поважати інших учасників. Завдяки своїй динамічності, емоційності й варіативності, рухливі ігри та естафети сприяють підвищенню мотивації до занять фізичною культурою, створенню позитивного психологічного клімату та ефективному залученню кожного учня до освітнього процесу [4].

Рухливі ігри – це природна й близька дитині форма діяльності, яка поєднує розвиток фізичних якостей із позитивними емоціями. Естафети, своєю чергою, створюють атмосферу змагання, додають урокам енергійності й стимулюють дітей до активної участі. Вони сприяють розвитку швидкості, спритності, кмітливості, а також формують почуття колективної відповідальності та взаємопідтримки [6].

Особливістю використання ігор та естафет є їхня універсальність: вони можуть адаптуватися до різного рівня підготовленості учнів, включати елементи навчального матеріалу та створювати можливості для участі дітей з особливими освітніми потребами. Завдяки цьому кожен учень має змогу відчувати успіх, отримати задоволення від руху та позитивне підкріплення [2].

Ефективне використання рухливих ігор та естафет на уроках фізичної культури вимагає від учителя не лише професійних знань, а й високого рівня гнучкості, творчості й педагогічної інтуїції. Вчитель повинен уміло планувати структуру уроку, добираючи ігрові завдання відповідно до вікових, індивідуальних і психофізіологічних особливостей дітей, враховуючи рівень їхньої фізичної підготовленості, мотивації й темпераменту. Особливої уваги потребує варіативність ігор, чергування різних видів активності, адаптація завдань для інклюзивного навчального середовища. Креативність та емоційна залученість учителя є вирішальними для створення атмосфери зацікавлення, командного духу та позитивного сприйняття рухової активності [1; 6].

Такий підхід не лише сприяє зміцненню фізичного здоров'я учнів, але й створює умови для формування позитивного соціального досвіду, розвитку комунікативних навичок, виховання самодисципліни, відповідальності, витривалості та вміння працювати в команді. Рухливі ігри та естафети стають не просто формою організації освітнього процесу, а педагогічним інструментом, що забезпечує комплексний розвиток дитини.

Список використаних джерел

1. Коваль К. В., Лесик А. С. Використання інноваційних методів навчання в системі розвитку фізичних якостей здобувачів початкової освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 5 (39). С. 315–325.

2. Несен О. О., Козлов А. В. Фізичне виховання з методикою навчання у закладах початкової освіти : навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти факультету початкового навчання Харківського національного

педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. 191 с.

3. Бондарчук Н. Я., Чернов В. Д., Тимочко О. І. Методичні аспекти організації і проведення рольових рухливих ігор на заняттях з фізичної культури в початковій школі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2021. Вип. 1 (48). С. 44–47.

4. Рухливі ігри та естафети з методикою викладання : навч.-метод. посіб. / уклад.: С. П. Дудіцька, А. М. Медвідь, А. П. Царик. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Рута, 2020. 227 с.

5. Методичний путівник Нової української школи : фізична культура : збірник методичних матеріалів / за заг. ред. О. А. Качана. Краматорськ : Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2021. 62 с.

6. Нова українська школа: методика навчання фізичної культури у 1–4 класах закл. заг. сер. освіти : навчально-методичний посібник / А. А. Боляк, Г. А. Коломоєць, А. А. Ребрина, Н. Л. Боляк. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2021. 160 с.

Діана МАЛЄЄВА,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Лариса ЛІСІНА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет

САМОРОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Сприймання є початковою ланкою процесу учіння. Людина сприймає явища й процеси навколишнього світу за допомогою органів чуття чи інформацію про них у вигляді вербальної дії, друкованого тексту або комп'ютерного відтворення. Процес буде ефективним, якщо студенти будуть обізнані в необхідності тих чи інших знань. Тому вже на цьому етапі значну роль відіграє практика.

Наступний етап – розуміння. Саме тут формується свідомість особистості, розвиваються її інтелектуальні можливості та інтереси. Студентів необхідно спонукати до запам'ятовування не всього обсягу інформації, а виділення суттєвого, того, що становить основу оволодіння новим навчальним матеріалом.

Останній етап учіння узагальненням і систематизацією. Узагальнення передбачає уявне виділення й об'єднання окремих властивостей, що належать певному класу предметів, перехід від окремого до загального. Систематизація – мисленнєва діяльність, у процесі якої знання про вивчені об'єкти збираються в певну систему на основі обраного принципу.

На всіх етапах процесу учіння своєрідним психічним і логічним індикатором пізнавальної діяльності є практика. Застосування знань, умінь і навичок є завершальним етапом циклу учіння.

Інноваційні процеси у сфері вищої освіти вимагають створення інноваційного освітнього середовища від розвитку якого значною мірою залежить конкурентоспроможність майбутніх фахівців на ринку праці та ефективність процесу їхнього професійного становлення у закладах вищої освіти. Сучасні запити до конкурентно спроможного фахівця передбачають орієнтацію на спеціаліста високої кваліфікації, який досконало володіє новітніми технологіями. Застосування цифрових технологій, інтерактивних платформ та проектного навчання трансформуює освітнє середовище у багатовимірний простір, який сприяє розвитку творчості та самореалізації майбутнього вчителя.

Розвиток цілісної особистості студента був і залишається центральною темою і метою вищої освіти. Разом з тим соціокультурна зорієнтованість підкреслює важливість всестороннього розвитку цілісної особистості за допомогою вдосконалення не тільки інтелектуальної компетентності та практичних навичок, але й але й формує систему моральних цінностей, а також релігійні, емоційні, соціальні та естетичні аспекти особистості. Здатність ефективно функціонувати в полікультурному суспільстві стає не лише центральним аспектом особистісного розвитку, але й однією із ключових складових професійної самореалізації майбутнього фахівця. Це дає підставу розглядати соціокультурну компетентність як мету і результат підготовки студентів – майбутніх фахівців системи діяльності «людина-людина».

Освітнє середовище має бути не лише місцем отримання знань, а й простором для розвитку духовних, моральних та особистісних якостей людини. Важливим є створення умов для формування автономної, відповідальної та активної особистості, яка здатна проявити свою індивідуальність.

Процес саморозвитку пов'язаний із усвідомленням себе як особистості, своїх цінностей, здібностей та прагнень. А середовище допомагає створити умови для формування позитивної «Я-концепції», що стає основою для побудови гармонійної особистості. В свою чергу, саморозвиток неможливий без рефлексії, яка виникає у процесі засвоєння моральних норм.

Педагог відіграє важливу роль у розвитку особистості, він виступає наставником, який підтримує учня у відкритті його внутрішнього потенціалу.

Головне завдання педагога – мотивувати, спрямовувати та створювати умови для активного розвитку особистості учня.

Таким чином, освітнє середовище має бути побудоване на принципах діалогу, співпраці та партнерства між учнями, педагогами та батьками. Окрім цього, учасники освітнього процесу повинні активно залучатися до творчих і дослідницьких діяльностей, що стимулюють їхнє особистісне зростання.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Київ : Либідь. 2003. 344 с.
2. Вольнова Л. М. Соціальна складова професійної компетентності студентів – майбутніх фахівців системи діяльності «людина-людина». *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2010. № 7. С. 376–383.
3. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: підруч. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. Київ : Знання-Прес, 2003. 418 с.
4. Цюняк О.П. Інноваційне освітнє середовище як чинник професійного ставлення майбутніх магістрів початкової освіти. 2019. Випуск 14. Т.1. С 175–178.

Ольга МАЛОФЕЄВА,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Лариса ЛІСІНА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зважаючи на сьогоднішні відчутні зміни в суспільстві, що пов'язані з його глобалізацією та технологізацією, актуальною є проблема готовності людини вирішувати нестандартні проблеми, аналізувати ситуації та приймати адекватні рішення стосовно тих чи інших фактів. Відповідно сучасна система освіти покликана виховувати особистість і готувати фахівців, які зможуть забезпечити необхідні умови для формування нового покоління згідно із сучасними потребами суспільства.

Згідно з визначенням С. Терно, з педагогічної точки зору критичне мислення – це комплекс мисленнєвих операцій, що характеризується здатністю людини: аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел; бачити проблеми, ставити запитання; висувати гіпотези та оцінювати альтернативи; робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його [3].

Завдяки концепціям Нової Української школи та Державному стандарту початкової освіти, сучасна освітня реформа інтегрує навички критичного мислення як наскрізне вміння учнів початкової школи. Відповідно, вчителі мають опанувати технологію розвитку критичного мислення [1, 2].

Всесвітній економічний форум визнав критичне мислення однією з найважливіших навичок сучасної людини XXI століття, що полягає в умінні знаходити, аналізувати й оцінювати інформацію з різних джерел, стійкості до маніпулятивних впливів ЗМІ та соціуму, прийнятті виважених рішень, знаходженні ефективних шляхів вирішення проблем [5].

Розвиток критичного мислення є об'єктом дослідження багатьох наук: філософії, логіки, психології, педагогіки тощо. Так, у роботах А. Біне, Дж. Дьюї, Ж. Піаже, А. Штерна та ін. розглядається проблема критичного мислення з позицій психології. У педагогічному науковому просторі це питання вивчали С. Воропай, К. Корсак, Т. Олійник, О. Пошетун, В. Попков, Ю. Стежко, А. Тягло, та ін. [4].

У сучасному освітньому середовищі розвиток критичного мислення є основою для підготовки інноваційно орієнтованих педагогів початкової школи. Ця компетенція дозволяє майбутнім учителям аналізувати педагогічні ситуації, створювати нові підходи до викладання та сприяти всебічному розвитку учнів.

Виділяють три основні ефективні методичні підходи до формування критичного мислення. Перший – проблемно-орієнтоване навчання, що полягає в створенні педагогічних ситуацій, які потребують аналізу та прийняття рішень. Другий – кейс-метод, який передбачає розгляд реальних або змодельованих освітніх ситуацій. Третій – дебати та дискусії, що сприяють розвитку вмінь аргументації та формуванню обґрунтованих висновків.

Критичне мислення безпосередньо впливає на інноваційну діяльність вчителя. При інтеграції технологій учитель із розвиненим критичним мисленням може оцінювати доцільність використання цифрових ресурсів у навчальному процесі. Наприклад, викладач здатний аналізувати освітні платформи, як-от інтерактивні дошки, навчальні програми, застосунки для перевірки знань, і обирати ті, що найбільш ефективно розвивають навички учнів. Такий підхід не тільки модернізує навчання, а й робить його більш цікавим і практичним.

Критичне мислення дозволяє вчителю ефективно планувати, реалізовувати та оцінювати результати освітніх проєктів. Наприклад, створення навчального проєкту для учнів початкової школи потребує ретельного відбору матеріалів, чіткого визначення завдань і постійного моніторингу процесу. Учитель має аналізувати сильні та слабкі сторони проєкту, робити висновки та коригувати подальшу діяльність. Тим самим надаючи змогу учням всебічного розвитку.

Здатність критично мислити сприяє генеруванню нових ідей і підходів. Учитель, який володіє цим умінням, може знаходити нестандартні рішення для складних освітніх ситуацій, наприклад, адаптувати програму для учнів із різними рівнями підготовки чи для учнів з особливими освітніми потребами. Також він здатен розробляти унікальні уроки, що відповідають сучасним викликам і зацікавлюють дітей.

Критично мислячий педагог оцінює нові методики, освітні теорії та підходи. Він розрізняє обґрунтовані наукові ідеї від популістських або недостатньо перевірених практик. Це забезпечує впровадження тільки тих інновацій, які реально сприяють розвитку освіти.

Сучасний освітній процес є динамічним, тому вчителі часто стикаються з новими викликами, наприклад, дистанційним навчанням або введенням нових стандартів. Розвинуте критичне мислення допомагає майбутньому викладачеві швидко адаптуватися до цих змін, аналізувати нововведення та інтегрувати їх у свою діяльність. Отже, критичне мислення дозволяє вчителю створювати умови для розвитку творчого, сучасного та технологічного освітнього середовища.

Проте існує низка перешкод, які ускладнюють цей процес. Вчителі початкової школи, особливо на початку своєї кар'єри, можуть бути зосереджені на виконанні навчальних планів і недостатньо приділяти увагу розвитку критичного мислення як власного, так і в учнів. Відсутність наставництва, яке б сприяло професійному розвитку, може стати додатковою перешкодою.

У щільному графіку роботи вчителя часто бракує часу для роздумів, аналізу навчальних ситуацій і пошуку інноваційних рішень. Планування уроків і виконання адміністративних завдань залишає мало можливостей для саморозвитку. Освітні установи іноді не надають достатньо ресурсів і тренінгів для розвитку критичного мислення. Курси підвищення кваліфікації можуть не враховувати потреби вчителів у цьому аспекті.

Важливою є можливість реалізації творчих підходів у навчанні, яка може бути знехтувана ригідними стандартами та орієнтацією на тестові результати.

Для подолання можливих перешкод важливе проведення регулярних тренінгів з розвитку критичного мислення для майбутніх педагогів, а також інтеграція спеціальних методик і завдань у програми підготовки вчителів. Підтримувальне середовище, яке заохочує аналіз, обмін ідеями та рефлексію,

розробка гнучких навчальних планів, які дозволяють вчителям використовувати творчий підхід дає можливість для розвитку критичного мислення для інноваційної діяльності вчителя.

Розвиток критичного мислення у майбутніх учителів початкової школи є ключовим чинником формування їхньої готовності до інноваційної професійної діяльності. Це мислення дає змогу педагогам усвідомлено аналізувати освітні ситуації, ухвалювати виважені рішення та ефективно використовувати сучасні педагогічні технології. В умовах модернізації освіти саме критичне мислення забезпечує здатність вчителів адаптуватися до змін, працювати з різними навчальними підходами та задовольняти потреби учнів із урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

Використання критичного підходу у професійній діяльності сприяє впровадженню інноваційних методик, таких як проєктне навчання, дискусії, аналіз кейсів та інші інтерактивні форми роботи. Це дозволяє вчителю не лише підвищувати якість навчання, а й створювати умови для всебічного розвитку учнів. Розвиток критичного мислення у педагогів також позитивно впливає на їхню здатність працювати в команді, вирішувати проблемні ситуації та постійно вдосконалюватися.

Таким чином, формування критичного мислення в майбутніх учителів початкової школи є невід'ємною складовою їхньої професійної підготовки. Воно забезпечує якісну взаємодію з учнями, сприяє впровадженню інновацій у освітній процес та формує підґрунтя для успішної педагогічної діяльності в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.10.2020 № 87-2018-п. *Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-p#Text> (дата звернення: 23.11.2024).

2. Нова українська школа. *Міністерство освіти і науки України*. URL : <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?&type=all&tag=nova-ukrainska-shkola/> (дата звернення: 22.11.2024).

3. Терно С. О. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії: посібник для вчителя. Запоріжжя : Запорізький національний університет. 2012. 70 с.

4. Шанскова Т. Розвиток критичного мислення майбутніх вчителів початкових класів Нової української школи у процесі професійної підготовки в ЗВО. *Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу: досвід, реалії, перспективи*. Зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

(29 листопада 2022 року) / за заг. ред. І. В. Голубовська. Житомир : ФОП «Н. М. Левковець», 2022. С. 142–146.

5. Якими будуть основні 10 навичок у 2025 році – Всесвітній економічний форум опублікував список. *Нова українська школа*. URL : <https://nus.org.ua/news/yakymy-budutosnovni-10-navychok-u-2025-rotsi-vsesvitnij-ekonomichnyi-forumopublikuvav-spysok/> (дата звернення: 23.11.2024).

Златослава МІСНІК,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Ольга СТАРОКОЖКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ПІДВИЩЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОЛЕКТИВУ ЗА РАХУНОК УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ

Актуальність. Підвищення діяльності колективу за рахунок вдосконалення мотивації є надзвичайно важливою у сучасному управлінні закладами освіти. Добре спроектована мотиваційна система здатна значно підвищити продуктивність праці, залученість працівників та загальний психологічний клімат в організації. Проблема мотивації людей до продуктивної праці не нова. Ця проблема на протязі багатьох століть хвилювала найвидатніші уми людства, тому що: працею створюється матеріальна і духовна культура суспільства. Як писав один із класиків політичної економії В. Петті: «земля – мати багатства, а праця – батько його» [1, с. 6].

Ступінь досліджуваності проблеми. Сучасна проблема мотивації персоналу полягає в її недосконалості: керівники не завжди приділяють їй належну увагу, обмежене фінансування заходів з її покращення, а також загальна байдужість до мотиваційної політики у закладах. Зростає значення соціально-психологічних аспектів, що сприяють досягненню високих результатів за мінімальних витрат [1, с. 7–6]. Теоретичні засади мотивації активно досліджували як зарубіжні вчені (А. Маслоу, Ф. Герцберг, К. Альдерфер, В. Врум), так і вітчизняні (В. Маслов, О. Захарова, Л. Шкваря). Однак ефективне впровадження цих підходів у практику досі викликає труднощі [8, с. 45–78]. На практиці заклади часто обмежуються

короткостроковими стимулами, ігноруючи довгострокову мотивацію, яка базується на розвитку працівника, його залученні до рішень, кар'єрному зростанні та відчутті значущості праці. Необхідно глибше вивчати внутрішні мотиви працівників і створювати умови, що сприятимуть їхній лояльності, ініціативності та відповідальності. В умовах цифровізації, дистанційної роботи й змін у структурі трудових ресурсів мотиваційні підходи потребують адаптації. Зростає роль гнучкого графіка, балансу між роботою й особистим життям, корпоративної культури й соціального пакету. Особливої уваги потребує мотивація молоді покоління Z, яка цінує не лише оплату, а й інноваційне середовище, зворотний зв'язок, розвиток soft skills і відчуття значущості праці [9, с. 103–128]. Отже, мотивація персоналу залишається актуальною темою, що потребує нових підходів на основі поєднання класичних теорій з сучасними практиками.

Мета і методи дослідження. Метою дослідження є проведення аналізу класичних теорій мотивації з ціллю впровадження їх основних положень у сучасних українських закладах освіти. Основними методами дослідження є проведення історично-логічного аналізу наукових праць, що обговорюють мотивацію праці, включаючи роботи вчених. Метод спостереження, що також є важливим аспектом вивчення психологічних аспектів мотивації через безпосередню взаємодію з персоналом, що дозволяє отримати більш глибоке розуміння їх мотивів і бажань.

Сутність дослідження. У нинішніх умовах трудової кризи більшість працівників залишаються на нижчих рівнях потреб за Маслоу – фізіологічному та потребі в безпеці. Праця для них – не самореалізація, а засіб виживання. За таких умов важко очікувати ініціативності чи зростання кваліфікації. Основне завдання – створити умови, які дозволяють перейти до вищих рівнів потреб: поваги, причетності та самореалізації [6, с. 2]. Сучасні підходи до мотивації базуються на змістовних і процесуальних теоріях. Змістовні аналізують базові потреби, процесуальні – розумові процеси, що зумовлюють прагнення до винагороди. Потреби формують інтереси, інтереси – мотиви, а мотиви – поведінку людини. Маслоу виокремлює п'ять рівнів потреб: фізіологічні, безпеки, соціальні, поваги та самореалізації. Перші два – первинні, інші – вторинні [6, с. 12]. Д. Мак-Клелланд зосередився на потребах влади, успіху і причетності [7, с. 13]. Ф. Герцберг розділив чинники на гігієнічні (умови праці, зарплата, стосунки) та мотиваційні (успіх, визнання, розвиток) [2, с. 62]. К. Альдерфер у теорії ERG виділив три групи: існування, комунікація та зростання, допускаючи як прогресію, так і регресію потреб [3, с. 42]. Д. Мак-Грегор запропонував теорії «Х» і «Y»: перша – про уникнення роботи та відповідальності, друга – про прагнення до розвитку, відповідальності й самовираження. У теорії очікувань В. Врума мотивація залежить від взаємозв'язків: зусилля – результат, результат – винагорода, цінність винагороди. Теорія спільного управління підкреслює, що залучення працівників до прийняття рішень підвищує їхню

продуктивність і задоволення роботою. Мотивація залежить від культури, економічної ситуації та менталітету. Для українських працівників характерні прагнення до колективізму, матеріальної вигоди та уникнення відповідальності. Раніше мотивація базувалась на стандартах командної системи, і частина цих підходів збереглась. Найефективнішими сьогодні є процесуальні теорії – очікувань та справедливості. Керівник має аналізувати потреби працівників, переконувати в досяжності винагороди та забезпечити прозорість мотиваційної системи. Працівники повинні чітко розуміти, за що отримують премії, підвищення або визнання.

Основні висновки: У сучасному світі домінуючим фактором ефективної діяльності різного типу праці є мотивація, яка безпосередньо впливає на результати роботи. Мотивовані працівники задоволені роботою і виконують її добре. Брак мотивації виражається в різних порушеннях трудової дисципліни: збільшення прогулів і особистих розмов під час роботи, повільне виконання своїх прямих робочих обов'язків. Крім усього іншого, у працівників нез'являється бажання брати на себе відповідальність. Сучасний керівник повинен враховувати всі фактори, щоб забезпечити успішну роботу підприємства. Одним з таких факторів є проблема мотивації. При формуванні оптимальної системи мотивації сучасним керівникам підприємств необхідно використовувати класичні теорії мотивації і враховувати менталітет українського народу. Враховуючи нинішню ситуацію в Україні та розглядаючи особливості економічного і функціонального розвитку її структур, можна прийти до висновку, що час мотивації, заснованої лише на грошовому заохоченні, поступово йде в минуле. Але проблема мотивації в Україні на практиці ще довго буде чекати свого розв'язку.

Список використаних джерел

1. Колот А. М. Мотивація персоналу: Підручник. Київ : КНЕУ, 2002. 337 с.
2. Ремесник Т. С., Долгальова О. В. Нематеріальна мотивація як основний чинник підвищення ефективності праці на підприємстві. *Електронний науково-практичний журнал «Збірник наукових праць ДонНАБА»*. Краматорськ. 2019. Вип. 2. 2019 (16). С. 106–110.
3. Альдерфер К. П. Емпірична перевірка нової теорії людських потреб. *Організаційна поведінка та ефективність людських ресурсів*. 1969. 4(2), С. 142–175.
4. Дуглас Мак-Грегор та людська сторона підприємства. URL : http://socioego.ru/teoriya/teor_manag_teor_motiv/_mac_greg.html (дата звернення 22.04.2025).
5. Шкваря Л. Г. Управління персоналом : Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 328 с.

Анетта ОМЕЛЬЧЕНКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА

У сучасних умовах реформування освіти особливої актуальності набуває проблема формування гармонійно розвиненої особистості педагога, здатного до творчої діяльності, самореалізації й безперервного самовдосконалення. Вчитель мистецтва, як носій естетичних і духовних цінностей, повинен не лише передавати знання, а й бути прикладом креативної особистості. У цьому контексті важливу роль відіграє освітнє середовище як чинник саморозвитку.

Освітнє середовище – це цілісна система соціальних, педагогічних, матеріально-технічних і духовно-культурних умов, які створюють можливості для ефективного навчання, виховання та розвитку особистості. Воно включає просторово-матеріальні умови (навчальні аудиторії, лабораторії, творчі майстерні); соціальні взаємини (викладачі, здобувачі, адміністрація); інформаційне поле (доступ до джерел знань, цифрових технологій); емоційно-психологічний клімат (атмосфера довіри, підтримки, співпраці).

Велику роль має освітнє середовище у формуванні професійних якостей у майбутнього вчителя мистецтва. При цьому освітнє середовище сприяє розвитку творчості завдяки участі у вебінарах, конкурсах, майстер-класах; формує ціннісні орієнтири через включення у художньо-естетичні проекти; організовує кооперації та комунікації, що включає взаємодію в рамках групових занять, фестивалів, участь у професійних об'єднаннях, обмін досвідом з колегами, участь у різних форумах; сприяє цілеспрямованому самовдосконаленню, мотивації до професійного та особистісного росту.

Для сприяння саморозвитку майбутнього вчителя мистецтва освітнє середовище має бути особистісно зорієнтованим; відкритим до інновацій; інтегрованим у культурне життя суспільства; забезпеченим сучасними ресурсами.

Саморозвиток майбутнього вчителя мистецтва охоплює кілька важливих напрямів: професійна компетентність, культурна обізнаність, психолого-педагогічні знання, цифрова грамотність, особистісний розвиток та зв'язки з професійної спільнотою. Професійна компетентність майбутнього вчителя мистецтва включає знання сучасних методик, ознайомлення з історією мистецтва як західного, так і українського;

володіння практичних навичок у різних формах музичної діяльності: гри на музичному інструменті, вокально-хоровій роботі, музично-ритмічних вправах. Фундаментальним аспектом у саморозвитку вчителя музичного мистецтва є культурна обізнаність, оскільки саме вона формує глибину розуміння змісту музики, її контексту та здатність передати цінності мистецтва учням. Обов'язковими компонентами цього напряму є розширення світогляду, куди входить знання історії музики різних епох і народів, розуміння соціокультурного контексту створення музичних творів, формування поваги до культурної спадщини та національної ідентичності; естетичне мислення майбутнього вчителя мистецтва формується завдяки аналізу та інтерпретації музичних творів, вмінням бачити красу в різноманітних формах мистецтва, розвитку художнього смаку й емоційної чутливості. Для розвитку культурної обізнаності в Україні існують такі популярні ресурси, як-от Ukraine NOW: Ukrainian Music – сучасна українська музика, Культурометр – новини та аналітика з культурного життя України, YouTube-канали: ArtUkraine, Kultura Ukrainy, Ukrainian Live Classic; освітня платформа Prometheus та інші.

Для створення освітнього середовища майбутній вчитель мистецтва повинен мати психолого-педагогічні знання, а саме розуміння вікової психології учнів, навички ефективної комунікації, вміння мотивувати та надихати учнів.

Дуже важливим напрямом у створенні освітнього середовища є цифрова грамотність майбутнього вчителя мистецтва. Використання цифрових інструментів у навчанні (електронні музичні інструменти, цифрові виставки, онлайн-курси) є вимогою сучасного освітнього процесу з інтеграцією технологій у творчий процес.

Отже, освітнє середовище виступає важливим чинником формування особистості вчителя мистецтва, його професійної і творчої самореалізації. Створення сприятливих умов для саморозвитку – одне з ключових завдань сучасної педагогіки.

Список використаних джерел

1. Жога Р. А. Структура фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. *Вісник науки та освіти*. Вип. 2(8). Київ. 2023. С. 397–409.

2. Смолюк А. І. Організаційно-педагогічні умови професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи. *Педагогічні науки*. Вип. 103. Київ-Херсон : Видавничий дім «Гельветика». 2023. С. 21–27.

3. Фрицюк В. А., Фрицюк В. М. Мотивація професійного саморозвитку майбутніх педагогів-музикантів у творчому освітньому середовищі університету. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*.

Юлія ПЕНТКО,
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
ВНЗ «Університет імені
Альфреда Нобеля»

ПОТЕНЦІАЛ СТУДЕНТСЬКОГО ВІКУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЗДАТНОСТІ ДО САМОНАВЧАННЯ

Студентський вік є важливим етапом у розвитку особистості, що сприяє формуванню широкого спектру компетентностей, пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю. У цей період відбувається удосконалення вже набутих умінь і стратегій навчання та діяльності, а також виникають нові психологічні новоутворення, що зумовлені як зовнішніми, так і внутрішніми факторами [2]. Це фаза інтенсивного навчання, засвоєння теоретичних знань та набуття практичних навичок, необхідних для професійної реалізації. Студенти отримують можливість експериментувати, досліджувати різні напрями, брати участь у наукових проєктах і стажуваннях, що закладає основу для їхнього фахового становлення [5]. Крім того, міжособистісна взаємодія з одногрупниками та викладачами сприяє розвитку важливих соціальних і комунікативних навичок, які є невід'ємною частиною професійної компетентності. Таким чином, зовнішнє середовище, у якому перебуває студент, та соціальна взаємодія справляють істотний вплив на процес формування його професійної компетентності [7].

Водночас значущу роль відіграють і внутрішні психічні процеси. У межах особистісного розвитку студентський вік ставить перед індивідом низку завдань, пов'язаних із формуванням цінностей, світоглядних позицій, умінь, інтеграцією різних сторін особистості, прагненням до самоактуалізації та самореалізації. Уже наявні навички вдосконалюються, відбувається переоцінка копінг-стратегій та формування нових [6]. Психічні новоутворення цього періоду спрямовані на адаптацію до змін середовища та нових життєвих викликів.

Однією з ключових компетентностей, що формується у студентському віці, є здатність до самонавчання. Саме вона визначає подальший професійний і особистісний розвиток. Основою самонавчання виступає саморегуляція, яка передбачає здатність до усвідомлення наслідків власної діяльності, самоконтроль та рефлексію [1].

У науковій літературі самонавчання тісно пов'язується із процесами самоактуалізації [4]. Зазначається, що прагнення до особистісного зростання

є базовою потребою людини і включає самопізнання, самовдосконалення, реалізацію внутрішнього потенціалу у соціально прийнятній формі. Це, у свою чергу, є проявом особистісної цілісності та автентичності [3].

Аналізуючи наукові джерела, можна виокремити низку чинників, що впливають на формування здатності до самонавчання:

1. Освітній сеттінг – це навчальне середовище, що формує відповідні умови для формування компетентностей майбутнього фахівця, зокрема й самоосвітньої. До нього належать навчальні програми, педагогічні підходи, взаємодія з викладачами та однокурсниками, а також технічні ресурси. Правильно організоване освітнє середовище забезпечує зрозумілу, передбачувану й підтримувальну атмосферу для всіх учасників освітнього процесу.

2. Соціальна взаємодія – один із ключових чинників формування професійної ідентичності та освітніх стратегій. Особистісні приклади викладачів і колег формують підходи до навчання, впливають на мотиваційну сферу та сприяють розвитку здатності до самонавчання. Саме в контексті соціальної взаємодії формується здатність до саморефлексії.

3. Мотиваційна сфера – визначає спрямованість діяльності студента, впливає на його вибір та забезпечує актуалізацію вольових якостей у ситуаціях, що вимагають напруження зусиль. Для самонавчання вольовий компонент є критично важливим.

4. Індивідуальні особистісні характеристики – наявні навички, навчальні стратегії, риси характеру та природні задатки виступають основою для подальшого розвитку особистості. Вони впливають на ефективність розвитку здатності до самонавчання [2].

5. Потреба в самоактуалізації – є частиною мотиваційної структури, проте має універсальний характер, оскільки є притаманною людині загалом. Вона виступає важливою складовою розвитку як окремої особистості, так і суспільства загалом, і повинна враховуватись при розвитку здатності до самонавчання.

Таким чином, студентський вік є надзвичайно важливим періодом для розвитку здатності до самонавчання. У цей час закладається основа для безперервного особистісного та професійного зростання.

Список використаних джерел

1. Балашов Е. М. Теоретичні моделі й концепції саморегульованого навчання. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»*. 2020. № 10. С. 51–59.

2. Кахно І. В. Особистісний розвиток студентів-лікарів у професіогенезі. *Актуальні проблеми психології*. 2015. Т. VII. Вип. 38. С. 213–222.

3. Максименко С. Д. Теорія учбової діяльності В. В. Давидова. *Проблеми сучасної психології*. 2016. Вип. 34. С. 7–16.

4. Старинська Н. В. Особливості самоактуалізації майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. Київ : Інтерсервіс, 2015. С. 53–87.

5. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. [для студ. вищих навч. закладів]. Київ, 2017. С. 246–253.

6. Яворовська Л. М., Камишнікова Р. Ф., Поліванова О. Є, Яновська С. Г., Куделко С. М. Психологічні особливості студентського віку. На допомогу кураторам. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. Вип. 3. 88 с.

7. Montero García-Celay I., de Dios M. J. About Paul Pintrich's work: self-regulation of motivational and cognitive processes in educational settings. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 2004. 2 (1). С. 189–196.

Анатолій СЛИЖУК,

здобувач другого

(магістерського)

рівня вищої освіти,

Бердянський державний

педагогічний університет

Ольга СТАРОКОЖКО,

кандидатка педагогічних наук,

доцентка,

Бердянський державний

педагогічний університет

ЗБЕРЕЖЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО І ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ТИМЧАСОВОЇ ОКУПАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ

Актуальність. Масштабна військова агресія породила гострі виклики для психологічного благополуччя освітньої спільноти України, зумовивши критичну необхідність розробки ефективних механізмів збереження ментального здоров'я учасників освітнього процесу. Статистичні дані свідчать про значне зростання проявів посттравматичного стресового розладу, тривожності та депресивних станів серед освітян та здобувачів освіти на тимчасово окупованих територіях. Понад 60% педагогічних працівників зазнали суттєвого погіршення психологічного стану внаслідок бойових дій та окупації [1]. Міжнародні дослідження підтверджують руйнівний вплив збройних конфліктів на ментальне здоров'я учасників освітнього процесу, що проявляється у порушенні базового відчуття безпеки та дестабілізації освітнього середовища [2].

Ступінь досліджуваності проблеми. Наукова спільнота активно досліджує психологічні наслідки військової агресії для освітнього середовища. Вагомий внесок у розуміння проблематики зробили В. Лунов та А. Толстоухов, дослідивши феномен освітньої резильєнтності в умовах війни.

Я. Омельченко розробила технології розвитку життєстійкості дітей військовослужбовців. К. Відерманн та співавтори запропонували комплексний підхід до вдосконалення системи психологічної підтримки в освітній політиці під час криз. Водночас питання збереження ментального здоров'я учасників освітнього процесу в умовах окупації залишається недостатньо вивченим та потребує подальших системних досліджень.

Мета і методи дослідження. Метою дослідження визначено розробку науково обґрунтованих рекомендацій щодо збереження психологічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах війни та тимчасової окупації територій. Методологічну основу дослідження складають системний, особистісно-орієнтований та діяльнісний підходи. Використано методи теоретичного аналізу наукової літератури, узагальнення практичного досвіду, анкетування та глибинних інтерв'ю з освітянами.

Сутність дослідження. Психотравматичний досвід війни створює множинні виклики для збереження ментального здоров'я освітньої спільноти. Травматичні події призводять до порушення базового відчуття безпеки, втрати контролю над життєвими обставинами та руйнування усталених соціальних зв'язків. Освітняни на окупованих територіях зіштовхуються з додатковими стресорами: примусовою зміною навчальних програм, ідеологічним тиском, загрозами фізичній безпеці. Масштабні психологічні наслідки військової агресії проявляються у зростанні рівня тривожності, депресивних станів та посттравматичних розладів серед педагогічних працівників. Особливо гострою постає проблема професійного вигорання освітян в умовах постійної невизначеності та психологічного напруження [2]. Результати досліджень підтверджують руйнівний вплив окупації на освітнє середовище та психологічне благополуччя здобувачів освіти. Порушення звичного режиму навчання, втрата соціальних контактів та постійний стрес негативно позначаються на навчальній мотивації та академічній успішності. Спостерігається зростання проявів агресивної поведінки, тривожних розладів та психосоматичних реакцій серед учнів. Психологічна травматизація дитячого населення на окупованих територіях потребує розробки спеціалізованих програм психологічної реабілітації та підтримки [1].

Практичний досвід демонструє результативність інтегрованого підходу до психологічної підтримки освітньої спільноти. Першочергового значення набуває створення безпечного освітнього простору, що передбачає фізичну безпеку, психологічну підтримку та відновлення соціальних зв'язків.

Спільна робота може показати, як люди можуть створити групу, як у школі чи на спільних проєктах, де кожен допомагає один одному. Тілесно-орієнтована терапія, арт-терапія та методи зворотнього зв'язку можуть допомогти людям відчувати значно менше стресу, що демонструють й численні нейробіологічні дослідження. Групові заняття допомагають спілкуватися про те, як впоратися з важкими думками та почуттями, а також

отримати пораду від друзів [3]. Люди ростуть, навчаючись дбати про свої думки та почуття, зберігати холоднокрівність і справлятися з труднощами.

Інституційний рівень охоплює розробку політик та процедур реагування на кризові ситуації, створення системи психологічного супроводу персоналу та впровадження програм профілактики професійного вигорання [1]. Міждисциплінарна взаємодія фахівців у забезпеченні психологічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану становить комплексну систему професійної діяльності, спрямовану на подолання психотравматичних наслідків військової агресії. Координація зусиль різних спеціалістів забезпечує всебічний підхід до психологічної підтримки та реабілітації постраждалих від воєнних дій. Інтеграція професійних компетенцій психологів, педагогів, соціальних працівників та медичних фахівців створює синергетичний ефект у процесі відновлення психологічного благополуччя учасників освітнього процесу [1]. Психологічна служба системи освіти виступає координаційним центром міждисциплінарної взаємодії, забезпечуючи методичну підтримку та супервізію фахівців різного профілю. Розробка програм психологічної допомоги базується на врахуванні специфіки травматичного досвіду різних категорій постраждалих – внутрішньо переміщених осіб, мешканців прифронтових територій, родин військовослужбовців. Диференційований підхід до надання психологічної підтримки передбачає залучення профільних спеціалістів відповідно до характеру психотравматизації та індивідуальних потреб клієнтів [2].

Формування міждисциплінарних команд фахівців здійснюється на основі принципів професійної компетентності, етичної відповідальності та готовності до постійного професійного розвитку. Спеціальна підготовка членів команди включає опанування методів кризового консультування, технік стабілізації психоемоційного стану, протоколів роботи з гострою травмою та посттравматичним стресовим розладом. Супервізійна підтримка забезпечує професійне зростання фахівців та профілактику емоційного вигорання при роботі з травмованими клієнтами [3]. Інтегративний підхід до збереження психологічного здоров'я учасників освітнього процесу передбачає поєднання індивідуальних та групових форм психологічної допомоги з елементами психоедукації та соціально-педагогічної підтримки. Психологічне консультування спрямовується на стабілізацію психоемоційного стану, подолання симптомів посттравматичного стресу, відновлення копінг-стратегій та ресурсних станів. Групова робота забезпечує формування мереж соціальної підтримки, обмін досвідом подолання травматичних переживань, розвиток навичок психологічної самопомоги [1].

Психоедукаційний компонент міждисциплінарної взаємодії реалізується через проведення тематичних семінарів, вебінарів та тренінгів з питань психологічної безпеки, управління стресом, розвитку

стресостійкості. Підвищення психологічної грамотності учасників освітнього процесу сприяє своєчасному виявленню ознак психологічного неблагополуччя та звернення за професійною допомогою. Інформаційно-просвітницька робота охоплює поширення матеріалів з психологічної самопомоги через різні канали комунікації [2].

Соціально-педагогічний супровід передбачає створення підтримуючого освітнього середовища, адаптацію навчального процесу до психологічних потреб травмованих дітей та підлітків. Впровадження технік емоційної регуляції, елементів арт-терапії та тілесно-орієнтованих практик у освітній процес сприяє гармонізації психоемоційного стану учнів. Організація позанавчальних заходів спрямовується на розвиток соціальних зв'язків та відновлення відчуття безпеки [1]. Медичний компонент міждисциплінарної взаємодії забезпечує діагностику та лікування психосоматичних розладів, які часто супроводжують переживання травматичного досвіду. Координація роботи психологів та медичних фахівців дозволяє своєчасно виявляти випадки, що потребують психіатричної допомоги та медикаментозної підтримки. Інтеграція психотерапевтичних та медичних інтервенцій підвищує ефективність реабілітації постраждалих від психотравматичного впливу воєнних дій [3].

Розвиток цифрових форматів психологічної підтримки розширює можливості надання професійної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах обмеженого доступу до очних форм роботи. Онлайн-консультування через захищені платформи відеозв'язку забезпечує конфіденційність та психологічну безпеку клієнтів при обговоренні травматичного досвіду. Групові онлайн-зустрічі створюють простір для формування спільнот взаємопідтримки та обміну ресурсними стратегіями подолання стресу [2].

Психологічна підтримка педагогічних працівників становить окремий напрямок міждисциплінарної взаємодії, спрямований на профілактику професійного вигорання та підтримку психологічної стійкості освітян. Організація груп професійної підтримки, балінтовських груп, супервізійних сесій сприяє опрацюванню складних професійних ситуацій та розвитку навичок психологічної самопомоги. Підвищення психологічної компетентності педагогів включає оволодіння методами першої психологічної допомоги та базовими навичками кризового консультування [4].

Міждисциплінарна взаємодія у роботі з родинами учасників освітнього процесу передбачає комплексний підхід до подолання сімейних криз, викликаних травматичним досвідом війни. Сімейне консультування спрямовується на відновлення внутрішньосімейної комунікації, подолання конфліктів, розвиток навичок емоційної підтримки. Залучення соціальних працівників забезпечує вирішення соціально-побутових проблем родин, які опинились у складних життєвих обставинах внаслідок воєнних дій [2].

Організація системи професійної підтримки фахівців включає регулярні супервізійні зустрічі, балінтовські групи, навчальні семінари з обміну досвідом роботи з травмою. Профілактика вторинної травматизації та емоційного вигорання спеціалістів здійснюється через впровадження практик психологічної гігієни, технік саморегуляції, методів відновлення ресурсних станів. Підвищення кваліфікації фахівців охоплює опанування нових методів психологічної допомоги та розвиток навичок міждисциплінарної комунікації [3].

Моніторинг ефективності міждисциплінарної взаємодії здійснюється через систему показників психологічного благополуччя учасників освітнього процесу, аналіз зворотного зв'язку від клієнтів, оцінку динаміки симптомів посттравматичного стресу. Регулярна супервізія роботи міждисциплінарних команд дозволяє своєчасно виявляти проблемні аспекти та вдосконалювати механізми професійної взаємодії [1].

Основні висновки. Збереження ментального здоров'я учасників освітнього процесу в умовах війни потребує системного підходу, що охоплює індивідуальний, груповий та інституційний рівні. Комплексність та багаторівневість проблеми вимагає розробки інтегрованих програм психологічної підтримки, які враховують специфіку травматичного досвіду різних категорій освітньої спільноти. Результати дослідження підтверджують необхідність створення безпечного освітнього простору як фундаментальної умови збереження психологічного благополуччя учасників освітнього процесу. Міждисциплінарний підхід до психологічної підтримки освітян має базуватися на поєднанні різних форм та методів роботи, включаючи індивідуальне консультування, групову психотерапію, тренінгові програми та супервізійний супровід. Особливого значення набуває розвиток професійних спільнот підтримки та впровадження системи профілактики професійного вигорання педагогічних працівників. Впровадження дистанційних форматів психологічної допомоги розширює можливості доступу до професійної підтримки для учасників освітнього процесу на окупованих територіях. Психологічна реабілітація освітньої спільноти потребує розробки спеціалізованих методик роботи з травматичним досвідом війни. Пріоритетного значення набуває підготовка фахівців психологічної служби системи освіти до роботи в кризових умовах, формування компетенцій кризового консультування та посттравматичної реабілітації. Координація зусиль різних фахівців забезпечує комплексний підхід до подолання психологічних наслідків військової агресії.

Список використаних джерел

1. Омельченко Я. М. Застосування технології розвитку життєстійкості дітей військовослужбовців, що мають прояви посттравматичного стресового розладу : методичний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово». 2023.

C. 87–114. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736404/> (дата звернення: 12.04.2025).

2. Tolstoukhov, Anatolii and Lunov, Vitalii, Educational Resilience in Turmoil: Psychological Well-Being and Mental Health Among Ukrainian Educational Community During the Russo-Ukrainian War (November 8, 2023). Available at SSRN: URL : <https://ssrn.com/abstract=4683791> or

URL : <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4683791> (дата звернення: 12.04.2025).

3. Wiedermann, C. J., Barbieri, V., Plagg, B., Marino, P., Piccoliori, G., & Engl, A. Fortifying the Foundations: A Comprehensive Approach to Enhancing Mental Health Support in Educational Policies Amidst Crises. *Healthcare (Basel, Switzerland)*, 11(10), 2023, 1423.

URL : <https://doi.org/10.3390/healthcare11101423> (дата звернення: 12.04.2025).

Євген СЯБРЮК,

здобувач другого

(магістерського)

рівня вищої освіти,

Бердянський державний
педагогічний університет

Лариса ЛІСІНА,

докторка педагогічних наук,
професорка,

Бердянський державний
педагогічний університет

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Питання інноваційного розвитку освіти та освітніх інновацій є актуальним, оскільки викликає широкий суспільний та науковий резонанс. Інноваційна освітня діяльність включає в себе розвиток творчого потенціалу педагогів, що стосується не тільки створення і поширення новизни, а й зміни способу діяльності, стилю мислення учасників освітнього процесу. Головною особливістю інноваційної освітньої діяльності вищих навчальних закладів є підвищення ефективності освітнього процесу.

Впровадження та систематичне використання сучасних інформаційних технологій в освітньому процесі університету сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів і викладачів, зміцненню освітнього процесу, появі стійкого інтересу до навчання, підвищенню мотивації до пізнавальної діяльності, формуванню потреби в самонавчанні, здатності до саморозвитку, самоідентифікації в навчальній діяльності. Коли позиція викладача змінюється, він стає носієм педагогічних принципів нового

педагогічного мислення і співпраці, фахівцем, здатним проектувати і перепроєктувати свою діяльність.

Інноваційні технології включають в себе процес комп'ютеризації, спрямований на створення методичної системи навчання, орієнтованої на розвиток педагогічної майстерності майбутніх вчителів, формування навичок самостійного пошуку знань і здійснення інформаційно-педагогічної та експериментально-дослідницької діяльності, а також самостійної обробки навчальної інформації.

Незважаючи на обширність наукових досліджень, які присвячені різним аспектам досліджуваної проблеми, вони свідчать про системний підхід до вивчення визначених проблем в сучасних умовах.

Метою дослідження – проаналізувати та висвітлити зміст інноваційних педагогічних методів навчання та їх використання у вищій освіті.

Одним із шляхів модернізації системи освіти є впровадження інноваційних технологій і методів навчання в освітній процес університету. Інновація – нова форма організації діяльності та управління, новий тип технологій, що охоплює різні сфери людської діяльності. Інноваційна освітня технологія розглядається як особлива організація діяльності і мислення, спрямована на організацію інновацій в освітньому просторі, або як процес засвоєння, впровадження і поширення нового в освіті.

Інновація в освітньому процесі означає внесення нового в об'єкти, зміст, форми і методи навчання і виховання при організації спільної діяльності учасників освітнього процесу.

Інноваційні технології, що застосовуються в системі вищої освіти, моделюють викладачами зміст, форми і методи освітнього процесу відповідно до поставлених цілей з використанням новизни в практиці освітньої діяльності сучасних університетів, використовуються такі методи навчання, як диференційоване, проблемне, контекстне навчання, ігрові методи навчання, Інформаційні технології, кредитно-модульні технології, особистісно-орієнтоване навчання та ін.

Сучасний дидактичний пошук методів контекстного навчання фокусується на тісному взаємозв'язку навчання з безпосередніми життєвими потребами, інтересами і досвідом учнів.

Такий підхід до організації процесів професійного навчання сприяє створенню атмосфери формування професійної компетентності, перетворюючи аспіранта не тільки в суб'єкта пізнання, а й власного професійного та особистісного розвитку.

Одним з видів застосування сучасних інноваційних методів навчання в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів є інформаційні технології, для успішного і цілеспрямованого використання яких, викладачі повинні знати принципи їх дидактичних можливостей і функцій.

Ефективність використання сучасних інформаційних технологій в процесі формування основ педагогічної майстерності майбутнього вчителя

забезпечується різноманітністю форм подачі інформації, високим ступенем наочності та можливістю організації колективної та індивідуальної дослідницької роботи.

Упровадження інноваційних технологій у процес професійної підготовки майбутніх учителів допоможе їм освоїти матеріал в індивідуальному темпі, використовуючи зручні методи сприйняття інформації, що викликають позитивні емоції і формують позитивну мотивацію до навчання. Посилити професійну підготовку студентів в університеті можна за рахунок впровадження комп'ютерних презентацій, електронних словників, підручників, методичних посібників; Для майбутніх вчителів-навчальні посібники, програми-тренажери, словники, довідники, енциклопедії, відеоуроки, бібліотеки електронних наочних посібників, тематичні комп'ютерні ігри.

Зміст інформаційно-розвиваючих методик, спрямованих на формування основ педагогічної майстерності майбутніх вчителів, що володіють необхідною системою знань і великим обсягом інформації, включає лекції, семінари, практичні заняття, самостійне вивчення літератури. Підвищення ефективності лекцій – це система мультимедійних лекцій, яка повинна враховувати індивідуальність, авторський підхід лектора, особливості дисципліни, рівень підготовки студентської аудиторії.

Використання інформаційних технологій на практичних заняттях відкриває широкі перспективи. Дуже ефективним засобом навчання є опрацювання теоретичних матеріалів за допомогою презентацій і методів майндмепінга (створення логічних схем). Технічною перевагою інформаційних технологій є використання гіпертекстової інформації, яка забезпечує зручний доступ до довідкових даних, глосарію та анімаційних додатків.

Наявність програмних засобів дозволяє студентам виконувати рекурсивні дії і в режимі реального часу відстежувати рівень професійного прогресу в освоєнні основ педагогічної майстерності.

Використання інформаційних технологій у цьому контексті сприятиме не тільки підвищенню мотивації майбутнього педагога на більш високому рівні, але й розвитку його критичного мислення, формуванню телекомунікаційного співтовариства, реалізації позитивних форм конструктивної комунікативної взаємодії.

Розвитку інформаційної культури сприяє самостійна дослідницька діяльність студентів, яка вимагає індивідуального підходу і впливає на сформований індивідуальний стиль професійної діяльності. Продуктивним методом такої роботи є підготовка окремих освітніх і дослідницьких робіт, таких як наукові доповіді, які представляють собою публічно вимовлені повідомлення, докладний виклад певних наукових питань.

Одним з важливих елементів освітнього процесу у вищих навчальних закладах є науково-дослідна діяльність студентів, що включає підготовку

наукових звітів, рефератів, семестрових робіт, дипломних робіт. Поява мережових засобів комунікації і глобальної мережі Інтернет сприяє впровадженню проблемно-дослідницьких комп'ютерних методів навчання в процес професійної підготовки майбутніх вчителів. Тому дослідницька діяльність студентів є невід'ємною складовою застосування інформаційних технологій, сприяє розвитку інформаційних здібностей і становить основу педагогічної майстерності майбутніх учителів. У процесі наукової діяльності майбутній педагог отримує знання, набуває досвід інформаційної діяльності в області програмного забезпечення, а також досвід взаємин людини і комп'ютера.

Інноваційна освітня діяльність – складний процес, що вимагає вмілого і конструктивного управління. Впровадження інноваційних освітніх технологій дозволяє істотно змінити освітній процес і вирішити проблеми розвитку, особистісно-орієнтованого навчання, диференціації, гуманізації та формування індивідуальної освітньої точки зору.

У сучасному навчальному процесі необхідно використовувати як традиційні, так і інноваційні методи викладання, які не менш ефективні, а в інших випадках без цього просто неможливо обійтися. Вони завжди повинні бути взаємопов'язані і доповнювати один одного. Ці 2 поняття повинні існувати на одному рівні.

Підводячи підсумок, можна відзначити, що впровадження інноваційних технологій в навчальний процес системи освіти Університету дозволить підвищити освітні навички та професійні вміння майбутніх викладачів, що беруть участь в інноваційному процесі, а також поліпшити якісні показники успішності студентів. Одночасно модернізується вся регіональна система освіти, а розвиток університету відстежується на основі пошуку, розробки та впровадження інноваційних освітніх технологій. Забезпечується науково-методична підтримка розвитку освітніх установ. На рівні особистості фахівця відстежується формування сучасного стилю мислення з такими характеристиками, як креативність, послідовність, гнучкість, динамізм, перспективність, об'єктивність, концептуальність.

Список використаних джерел

1. Гречаник Б. В. Інноваційний потенціал вітчизняних ВНЗ: особливості та проблеми його формування. *Інвестиції: практика та досвід*. Київ. 2010. №11. С. 24–27.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 218 с.
3. Коваль Т. І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності : Навч.-метод. посібник. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2009. 380 с.
4. Кошечко Н. В. Методика викладання у вищій школі : Навч. посібник. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. 115 с.

Володимир ТАТАРІН,
здобувач третього (освітньо-
наукового) рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Світлана ХАТУНЦЕВА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ПАРТНЕРСЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДО ПОДОЛАННЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВИХ БАР'ЄРІВ

Актуальність. Сучасний освітній контекст характеризується посиленням вимог до професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови. Особливої актуальності набуває завдання формування їхньої компетентності у подоланні емоційно-вольових бар'єрів, що виникають у процесі педагогічної взаємодії з учнями. У зв'язку з цим важливим є створення партнерського освітнього середовища, що забезпечує рівноправну суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників освітнього процесу, сприяючи професійному й особистісному розвитку майбутніх педагогів.

Проблема впровадження партнерської взаємодії у закладах вищої освіти досліджувалась багатьма науковцями. Зокрема, О. Коханова [1] розглядає педагогічне партнерство як форму взаємодії, що базується на рівності, взаємній відповідальності та суб'єктності учасників освітнього процесу. А. Кук-Сатер [4] наголошує на важливості принципів взаємності, довіри та спільного прийняття рішень між викладачами й студентами. О. Савченко [3] підкреслює, що створення партнерського середовища в закладі вищої освіти є необхідною організаційно-педагогічною умовою для формування професійної компетентності майбутніх учителів. Л. Мерсер-Мапстоун та ін. [5] доводять, що участь студентів у партнерських освітніх практиках сприяє розвитку критичного мислення, комунікативних навичок, емпатії та здатності до саморефлексії. О. Онаць [2] акцентує на тому, що сформованість компетентності партнерської взаємодії є ключовим показником готовності майбутніх учителів до ефективної професійної діяльності. Загалом, аналіз літератури підтверджує, що партнерське середовище є визначальним чинником для розвитку як фахових, так і особистісних якостей педагога, зокрема і його компетентності у подоланні емоційно-вольових бар'єрів.

Мета та методи дослідження. Мета цієї статті полягає у визначенні сутності та значення створення партнерського середовища у процесі

підготовки майбутніх учителів англійської мови до подолання емоційно-вольових бар'єрів. У процесі дослідження використано методи теоретичного аналізу наукової літератури та узагальнення власного педагогічного досвіду.

Результати дослідження. Партнерське середовище в освітньому процесі передбачає перехід від традиційної ієрархічної взаємодії до суб'єкт-суб'єктної моделі організації освітнього процесу. Основними принципами такого середовища є рівність, добровільність, спільна відповідальність, прозорість у прийнятті рішень, що створює сприятливу атмосферу довіри й взаємоповаги між студентами та викладачами [1].

Вплив створення партнерського середовища на формування компетентностей майбутніх учителів англійської мови можна деталізувати за такими компонентами:

1. *Мотиваційний*: партнерська взаємодія створює атмосферу довіри й відкритості, де студенти відчують себе активними та важливими учасниками освітнього процесу. Це підвищує їхню внутрішню мотивацію до навчання, заохочує до співпраці з одногрупниками та викладачами, стимулює пізнавальний інтерес і прагнення вдосконалювати свої професійні навички.

2. *Когнітивний*: у партнерському освітньому середовищі студенти беруть участь у спільних дискусіях, аналізують педагогічні кейси та разом шукають шляхи подолання емоційно-вольових бар'єрів. Це сприяє розвитку критичного мислення, навичок аналізу та синтезу інформації, а також уміння знаходити нестандартні рішення педагогічних проблем.

3. *Діяльнісно-практичний*: студенти виконують завдання в командах, що дозволяє їм розвивати навички ефективної співпраці, управління конфліктами, контролю емоційних реакцій і підтримки мотивації учнів у навчанні. Взаємодія в партнерському середовищі допомагає формувати лідерські якості, комунікативні вміння та здатність до ефективної командної роботи.

4. *Аналітико-рефлексивний*: у процесі спільної діяльності студенти регулярно отримують зворотний зв'язок, аналізують успіхи й помилки, що формує в них навички самоаналізу, самооцінки та адаптивності. Це дозволяє їм краще розуміти власні реакції та вдосконалювати свої педагогічні підходи.

5. *Особистісний*: створення партнерського середовища сприяє формуванню у студентів емоційної та вольової стійкості, а також навичок саморегуляції й адаптивності. Спільна робота допомагає їм виробити здатність прогнозувати можливі труднощі, використовувати превентивні стратегії та ефективно управляти процесом подолання бар'єрів у педагогічній діяльності.

Ефективне впровадження партнерської моделі в підготовку майбутніх учителів англійської мови відбувається поетапно. Перший етап – *визначення і планування* – передбачає спільний аналіз потреб, цінностей та пріоритетів усіх учасників освітнього процесу. На цьому етапі визначаються загальні цілі,

розподіляються ролі, обов'язки та очікування студентів і викладачів. Важливо також передбачити потенційні труднощі, серед яких можуть бути як організаційні обмеження (недостатність ресурсів, часу), так і психологічні бар'єри (наприклад, побоювання втрати авторитету з боку викладача або пасивність студентів). Основною проблемою цього етапу є обмежене розуміння учасниками сутності партнерства. Щоб мінімізувати ці труднощі, доцільно проводити вступні тренінги, діалогічні обговорення і спільні проєктні наради, спрямовані на формування спільного бачення та готовності до взаємодії.

Другий етап – *реалізація та координація* – полягає у практичному впровадженні партнерських підходів через активне залучення студентів до виконання навчальних і методичних завдань. У цей період застосовуються інтерактивні форми роботи (групова робота, кейс-аналіз, проєктне навчання), що сприяють розвитку комунікативних і організаційних навичок, а також формуванню емоційної стійкості в умовах співпраці. Однак на цьому етапі можуть виникати труднощі, зокрема низький рівень включеності окремих студентів або складнощі з координацією колективної діяльності. Для їх подолання важливо впроваджувати ефективну систему комунікації (в тому числі з використанням цифрових інструментів), забезпечувати підтримку викладача як фасилітатора, а також заохочувати активність студентів через позитивне підкріплення та зворотний зв'язок.

Третій етап – *аналіз результатів* – орієнтований на оцінювання досягнень, отриманих у ході взаємодії, як за кількісними, так і за якісними показниками. Важливою умовою цього етапу є спільне обговорення результатів, аналіз успіхів та виявлених проблем. Типовим бар'єром є недостатня прозорість оцінювання або сприйняття оцінки як зовнішнього вердикту, а не інструменту зростання. Щоб подолати цю проблему, доцільно запроваджувати спільне визначення критеріїв оцінювання, забезпечувати відкритість процедури зворотного зв'язку та залучати студентів до само- і взаємооцінювання.

Завершальним є *етап рефлексії*, що спрямований на глибоке осмислення учасниками освітнього процесу власного досвіду, досягнень і труднощів у партнерській взаємодії. Цей етап відіграє ключову роль у формуванні професійної самосвідомості майбутнього педагога. Проте основною проблемою тут часто є поверхнєве ставлення до рефлексивної діяльності, що обмежує її розвивальний потенціал. Для активізації глибокої рефлексії застосовуються спеціальні методики: ведення рефлексивних щоденників, аналіз кейсів, фасилітовані обговорення, інтервізійні сесії. Це дозволяє студентам не лише оцінити власні дії, а й усвідомити внутрішні зміни, сформулювати установку на постійне самовдосконалення і підготуватися до наступного циклу професійного зростання.

Висновки. Отже, створення партнерського освітнього середовища в процесі підготовки майбутніх учителів англійської мови є ефективною

умовою для подолання емоційно-вольових бар'єрів, що сприяє формуванню професійних компетентностей і особистісному розвитку студентів. Успішна реалізація партнерської моделі вимагає комплексного підходу до вирішення потенційних проблем і системної роботи на кожному з етапів її впровадження.

Список використаних джерел

1. Коханова О. П. Психологічні особливості формування здатності до партнерської взаємодії майбутніх учителів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2012. 200 с.
2. Онаць О. Суб'єктна партнерська взаємодія у реалізації державно-громадського управління закладами загальної середньої освіти як інновація. *Проблеми сучасного підручника*. 2024. № 31. С. 117–130
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник. Київ : Грамота, 2012. 504 с.
4. Cook–Sather A., Bovill C., Felten P. Engaging Students as Partners in Learning and Teaching: A Guide for Faculty. San Francisco : Jossey–Bass, 2014. 257 p.
5. Mercer-Mapstone L., Dvorakova S. L., Matthews K. E., Abbot S., Cheng B., Felten P., Knorr K., Marquis E., Shammass R., Swaim K. A Systematic Literature Review of Students as Partners in Higher Education. *International Journal for Students as Partners*. 2017. 1(1). P. 15–37.

Тетяна ФАТ'ЯНОВА,
асистентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасний етап реформування освіти в Україні супроводжується активним впровадженням інноваційних освітніх технологій, що є особливо актуальним для підготовки майбутніх учителів початкової школи. Швидкі зміни соціокультурного середовища, глобалізаційні процеси та потреба суспільства у вихованні творчої, ініціативної, неординарної особистості, що є однією з ключових ідей концепції Нової української школи, висувають нові вимоги до професійної компетентності педагога.

Майбутній учитель початкової школи має бути не лише передавачем знань, а й наставником, здатним виховувати відповідального громадянина та патріота. У цьому контексті саме інноваційні освітні технології стають

ефективним засобом формування професійної компетентності педагога, сприяючи розвитку у студентів сучасного педагогічного мислення, креативності та готовності до впровадження новітніх методів навчання у своїй діяльності.

Проблема вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів залишається одним із пріоритетних напрямів наукових досліджень. Науковці розглядають різноманітні аспекти цього процесу. Зокрема, методологічні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи висвітлюються у працях О. Мурашенко, О. Скворцової, О. Комар, І. Синевич, В. Борисова та інших. Питання впровадження інноваційних технологій в освітній процес закладів вищої освіти стало предметом досліджень таких учених, як О. Огієнко, Т. Яковишиної, О. Дубасенюк, О. Шаран, Ф. Ващук, Т. Туркот, В. Руденко та інших.

У сучасній педагогіці поняття «інновації» розглядається як результат творчого пошуку нових, нестандартних шляхів розв'язання різноманітних педагогічних завдань. Наслідком цього процесу може стати створення новітніх навчальних технологій, впровадження оригінальних виховних ідей, розробка нових форм і методів виховання, а також нестандартних підходів до управління освітнім процесом.

На думку І. Синевич, інноваційність у педагогічній діяльності не повинна розглядатися як самоціль. Ефективне управління процесом упровадження нововведень можливе лише за умови усвідомлення факторів, що забезпечують їхню результативність і сприяють подальшому розвитку. Науковець зазначає, що серед таких чинників доцільно виокремити два ключові. Перший – суб'єктивний, який включає індивідуальні здібності та талант педагога. Другий – об'єктивний, що охоплює рівень здобутої освіти, сформованість самосвідомості, володіння дослідницькими методами, прагнення до успіху та високий інтелектуальний потенціал [3].

Отже, інноваційні освітні технології являють собою системні процеси, спрямовані на цільовий вплив на «студента» з метою повного задоволення його потреб. Як зазначає О. Шаран, їхнє застосування не лише сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу, а й забезпечує якісне оновлення його складників, виводячи студента на новий рівень [4].

Формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи передбачає не лише засвоєння теоретичних знань, а й активне використання інтерактивних методів навчання, цифрових технологій та інноваційних педагогічних підходів. Значну роль у цьому процесі відіграють практико-орієнтовані методи навчання, що дозволяють майбутнім педагогам ефективно адаптуватися до сучасних викликів освітнього середовища та забезпечувати якісну підготовку молодших школярів відповідно до чинних стандартів освіти.

На сучасному етапі розвитку освіти існує багато інноваційних освітніх технологій, що дозволяють формувати професійні компетентності майбутніх

вчителів початкової школи. На основі аналізу науково-педагогічної літератури встановлено, що серед найбільш поширених варто виділити такі:

- інформаційно-комунікаційні технології: включають використання цифрових платформ, інтерактивних дошок, онлайн-ресурсів, що забезпечують доступ до великого обсягу навчальної інформації та сприяють індивідуалізації навчання;

- технології змішаного та дистанційного навчання: поєднують традиційні очні заняття з онлайн-форматом, що дозволяє студентам самостійно опрацьовувати матеріали та вдосконалювати свої навички;

- інтерактивні технології навчання: включають активні методи, такі як мозковий штурм, ділові ігри, дебати, що сприяють розвитку комунікативних та аналітичних здібностей студентів;

- технологія розвитку критичного мислення: передбачає формування навичок аналізу, оцінювання та створення аргументованих висновків, що є важливим для професійного зростання майбутніх педагогів;

- технологія майндмепінгу: використання графічних схем для структурування інформації та полегшення її запам'ятовування;

- проектна технологія навчання: передбачає самостійну або групову розробку та реалізацію проектів, що допомагає студентам застосовувати знання на практиці [3; 5]. Застосування цих підходів дозволяє студентам здобувати практичні навички, навчатися працювати в команді, шукати нестандартні рішення, набувати професійних компетентностей та адаптуватися до сучасних викликів освітнього середовища.

На думку О. Огієнко та О. Муращенко, успішність інноваційної педагогічної діяльності визначається рівнем усвідомлення вчителем практичної значущості освітніх інновацій не лише у професійному, а й в особистісному вимірі [1; 2]. Тобто ефективна реалізація інновацій у педагогічній діяльності потребує не тільки глибоких знань із педагогічної інноватики, а й сформованої готовності до впровадження нововведень. Тому особливу увагу слід приділити педагогічній підготовці, яка сприятиме розвитку цієї готовності у майбутніх учителів.

Висновки. Отже, сучасний етап реформування освіти в Україні ставить перед майбутніми вчителями початкової школи нові вимоги, пов'язані з впровадженням інноваційних освітніх технологій. Формування професійної компетентності педагога неможливе без розвитку креативного мислення, готовності до постійного самовдосконалення та вміння застосовувати сучасні методи навчання й виховання. Інноваційні технології створюють сприятливі умови для реалізації потенціалу майбутніх учителів, забезпечують підвищення якості освітнього процесу та сприяють підготовці фахівця, здатного ефективно діяти в умовах Нової української школи. Саме тому важливо зосередити увагу на вдосконаленні професійної підготовки студентів педагогічних спеціальностей, орієнтуючи їх на творчість, гнучкість та відкритість до інновацій.

Список використаних джерел

1. Муращенко О. В. Інноваційна педагогічна діяльність майбутніх учителів початкових класів. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2023. № 104. С. 43–49.
2. Огієнко О. І. Теоретичні засади інноваційної педагогічної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 1 (44). С. 154–162.
3. Синевич І. С. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкових класів через впровадження педагогічних інновацій. *Київський науково-педагогічний вісник*. 2016. № 7. С. 159–166.
4. Шаран О. Використання інноваційних освітніх технологій у процесі формування методико-математичної компетентності майбутніх фахівців початкової та дошкільної освіти. *Молодь і ринок*. 2019. № 9 (176). С. 55–59.
5. Яковишина Т. В. Роль інноваційних педагогічних технологій у процесі формування громадянської солідарності майбутніх учителів початкових класів НУШ. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 13. URL : <https://doi.org/10.5281/zenodo.14728239> (дата звернення: 19.03.2025).

Анастасія ФЕДОРЧЕНКО,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Ольга КАЧЕРОВА,
старша викладачка,
Бердянський державний
педагогічний університет

МИСТЕЦЬКИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ КРЕАТИВНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасні освітні тенденції, що орієнтуються на розвиток особистості, здатної творчо мислити, приймати нестандартні рішення та адаптуватися до змін, особливої значущості набуває формування креативного освітнього середовища у системі підготовки майбутнього вчителя початкових класів. Педагог НУШ еволюціонував від «лектора» до компетентного фахівця, який усвідомлює важливість розвитку емоційного інтелекту та творчого потенціалу дитини, закладає основи естетичного сприйняття світу, художньо-образного мислення та емоційної чутливості здобувачів початкової освіти.

Мистецький підхід у професійній підготовці майбутніх учителів є потужним засобом розвитку креативності, естетичного смаку, образного бачення та педагогічної майстерності. Ознайомлення студентів з різними художніми техніками, які стимулюють уяву, заохочують до експериментів з кольором, формою, звуком (грязайль, пуантилізм, монотипія), опанування методичних прийомів їхнього застосування, а також виконання евристичних завдань, сприяє не лише розвитку творчого потенціалу самого студента, а й формуванню вмінь створювати сприятливе естетико-емоційне середовище для майбутніх учнів. Адже педагог допомагає дитині розкрити її унікальне бачення світу, створює атмосферу довіри та підтримки на уроці, використовує мистецтво як потужний інструмент для розвитку образного мислення, навчаючи дітей бачити за зовнішньою формою унікальність.

Мета дослідження полягає в розкритті особливості мистецького підходу у формуванні креативно-освітнього середовища у підготовці вчителя початкових класів. Мистецький підхід інтегрує в навчальний процес художні техніки, естетичні цінності, творчі форми і методи пізнання дійсності.

Мистецький підхід – це педагогічна стратегія, що базується на використанні мистецтва як засобу формування естетичної культури, творчого потенціалу, емоційної сфери та критичного мислення здобувачів освіти. Він передбачає не лише вивчення образотворчого, музичного чи театрального мистецтва, а й активне залучення до художньої діяльності як форми самореалізації й засобу пізнання світу через естетичну взаємодію [2;3].

Л. Масол акцентує увагу на важливості інтегрованого вивчення мистецьких дисциплін, де поєднуються музика, образотворче мистецтво, хореографія, театралізація. Такий синкретизм забезпечує багатогранне сприйняття мистецтва, активізує емоційно-чуттєву сферу особистості, розвиває естетичні судження, уяву, творчу ініціативу майбутніх педагогів. Інтегративний підхід є особливо актуальним у початковій школі, де синтез мистецтв сприяє гармонійному розвитку дитини та формуванню ключових компетентностей [1].

У свою чергу, І. Руденко підкреслює виховний потенціал мистецьких технік: заняття образотворчою діяльністю формує в здобувачів освіти не лише художньо-естетичну культуру, а й риси особистості, важливі для педагогічної професії – чуйність, наполегливість, спостережливість, терпіння, емоційну відкритість, здатність до емпатії та співпереживання. Це створює передумови для формування педагогічного оптимізму та емпатійного ставлення до дитини, що є базовими складниками сучасної педагогічної майстерності [2].

Мистецький підхід у підготовці вчителя початкових класів виступає не лише дидактичною технологією, а й світоглядною основою педагогічної діяльності. Він сприяє формуванню цілісної особистості педагога, здатного створювати креативно-освітнє середовище, що надихає дитину на

саморозвиток, вільне вираження емоцій, ціннісне ставлення до мистецтва та світу в цілому.

Отже, впровадження мистецького підходу у процес підготовки вчителя початкових класів відіграє важливу роль у формуванні креативно-освітнього середовища. Використання художніх технік, інтеграція різних видів мистецтва, застосування евристичних завдань і створення умов для самовираження студентів не лише активізують пізнавальну діяльність, а й формують у майбутніх педагогів гнучке, естетично орієнтоване мислення, здатність до творчої педагогічної взаємодії. Мистецький підхід сприяє гармонійному поєднанню професійної компетентності та креативності, що відповідає сучасним освітнім запитам та концепції Нової української школи. Таким чином, системне впровадження мистецьких методик у зміст фахової підготовки майбутніх учителів є необхідною умовою для формування інноваційного, емоційно насиченого та особистісно зорієнтованого освітнього середовища у педагогічній освіті.

Список використаних джерел

1. Масол. Л. М. Методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво». URL : https://drive.google.com/file/d/1FsW1_dmDY2hs8OdrOAWjOgA-4dbzrQ4N/view?usp=drivesdk (дата звернення 04.05.2025)
2. Руденко І. В. Виховний потенціал художніх технік у навчанні майбутніх вчителів образотворчого мистецтва : зб. матеріалів Всеукраїнської наук.-прак. конф. Харків : ФОП Петров В. В., 2016. С. 174–177.
3. Овчарук О. В. Арт-педагогіка в контексті сучасної освіти: теоретико-методологічні засади. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2021. № 37. С. 12–18.
URL : <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/issue/download/27/46> (дата звернення 04.05.2025)

Анастасія ФЕДОРЧЕНКО,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Лариса ЛІСІНА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет

СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ВЧИТЕЛЯ

Актуальність. Створення інноваційного освітнього середовища в початковій школі є ключовим аспектом для розвитку професіоналізму вчителя, оскільки воно забезпечує умови для застосування нових педагогічних технологій, методик та підходів у навчальному процесі. Це середовище повинно сприяти інтеграції міждисциплінарних знань, стимулювати креативність, співпрацю та самостійне мислення молодших школярів, а також підтримувати активну взаємодію між усіма учасниками навчального процесу – учнями, вчителями, батьками та громадою. Вчитель у такому середовищі має змогу постійно розвивати свої професійні компетентності, використовувати сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання, що підвищують ефективність освітнього процесу. Це також створює можливості для індивідуалізації навчання, дозволяючи враховувати потреби та інтереси кожного учня.

Ґрунтуючись на результатах системного аналізу наукових праць А. Островського, А. Хомярчук, І. Неділько, Л. Магдисюк, М. Островської, Н. Цуканової можна зробити висновок, що інноваційне освітнє середовище є тим простором, де вчителі можуть експериментувати з новими методами, розвивати свої професійні навички та практичні уміння, активно взаємодіяти з колегами, обмінюватися досвідом та удосконалювати свою педагогічну майстерність. У таких умовах педагогічна діяльність стає не тільки процесом навчання здобувачів початкової школи, але й постійним самовдосконаленням та професійним розвитком самого вчителя.

Мета дослідження розкрити особливості створення інноваційного освітнього середовища в початковій школі як важливого чинника професійного зростання вчителя.

Виклад основного матеріалу. Основним завданням створення інноваційного освітнього середовища в початковій школі є розвиток високоінтелектуального учня. Для цього вчитель повинен володіти

психологічними прийомами, які дозволяють ефективно взаємодіяти з учнями як під час уроків, так і позаурочний час. Важливою умовою успіху є індивідуальний підхід до кожного учня, що сприяє їхньому максимальному розвитку [2].

Інноваційна діяльність вчителя початкових класів невід'ємно пов'язана з інноваційним освітнім середовищем, адже саме таке середовище створює умови для впровадження нових підходів, методик та технологій у навчальний процес. Інновації включають не лише використання сучасних технологій, але й зміни в організації навчання, а також у взаємодії між учнями, вчителями та батьками. Вчитель, працюючи в такому середовищі, виступає не лише як носій знань, а й як координатор і модератор навчального процесу, що дозволяє учням активно долучатися до освітнього процесу через практичні, інтерактивні завдання, колективну роботу та проекти [2].

Інноваційне середовище стимулює вчителів до постійного професійного розвитку, надаючи їм можливість тестувати нові підходи до навчання, застосовувати інноваційні методи оцінювання та зворотного зв'язку. Це середовище, яке сприяє розвитку творчості, критичного мислення та адаптивності у дітей, дозволяє вчителям не тільки реалізувати свої професійні компетенції, а й розширювати горизонти педагогічної діяльності. Як результат, інноваційне середовище стає основою для впровадження змін, які ведуть до підвищення якості освіти та професійного зростання вчителя [1],[2].

Створення інноваційного освітнього середовища в початковій школі є важливою умовою для професійного зростання вчителя, оскільки воно передбачає впровадження нових педагогічних технологій. Зокрема, використання інтерактивного навчання, мультимедійних засобів та комп'ютерних технологій дозволяє вчителям адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб молодших школярів, створюючи ефективніші та мотивуючі ситуації для навчання. Вчителі, освоюючи ці інструменти, розвивають свої педагогічні навички та здатність до саморозвитку, що сприяє їхньому професійному зростанню. Крім того, інноваційне середовище передбачає впровадження компетентнісного підходу, орієнтуючи навчання на розвиток таких ключових навичок, як критичне мислення, самостійність та креативність. Для вчителів це означає необхідність постійно адаптувати свої методи до нових вимог освітнього процесу, що в свою чергу сприяє їх професійному зростанню. Створення таких умов є важливим фактором у розвитку як здобувачів початкової школи, так і педагогів, що допомагає зробити освіту більш адаптованою до сучасних вимог [3].

Створення інноваційного освітнього середовища в початковій школі є важливим чинником, який сприяє не лише розвитку молодших школярів, а й професійному зростанню вчителя. В умовах сучасної освіти, зокрема в рамках Нової української школи (НУШ), інноваційність стає необхідною

складовою освітнього процесу, адже вона дозволяє підвищити якість навчання та ефективність педагогічної діяльності. Однією з основних складових інноваційного середовища є впровадження сучасних технологій у навчання. Вчителі, які активно використовують інтерактивні платформи, електронні ресурси та інші цифрові інструменти, мають можливість не лише зробити процес навчання більш цікавим і доступним для здобувачів початкової школи, але й розвивати свої професійні навички. Це сприяє їх постійному самовдосконаленню, адаптації до нових умов та підвищенню педагогічної майстерності.

Не менш важливим аспектом є створення сприятливого психологічного клімату в класі, де учні відчують себе комфортно і мають можливість до творчого самовираження. Підтримка вчителем індивідуальних потреб кожного молодшого школяра, розвиток її креативних здібностей, а також активне включення батьків у процес навчання створюють умови для професійного зростання педагога. Вчитель, працюючи в такому середовищі, стає більш гнучким, відкритим до нових ідей та підходів [1].

Застосування нових методів навчання, інтерактивних технологій та психологічної підтримки учнів допомагає педагогу постійно вдосконалювати свою діяльність, створюючи позитивні умови для розвитку молодших школярів і власної професійної кар'єри.

Висновок. Створення інноваційного освітнього середовища в початковій школі є важливою умовою професійного зростання вчителя. Це середовище сприяє розвитку педагогічних навичок, використанню нових методів та технологій, а також стимулює особистісне зростання молодших школярів. Впровадження сучасних підходів та активна взаємодія з здобувачами початкової школи дозволяють вчителю підвищувати свою майстерність, створюючи умови для якісної освіти та розвитку креативності молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Неділько І. М., Хомярчук А. П., Магдисюк Л. І. Інноваційне освітнє середовище: теоретичний аспект. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 6(11). С. 278–287.

URL : <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20829/1/1547.pdf> (дата звернення: 10.04.2025).

2. Островська М., Островський А. Створення інноваційного середовища у початковій школі, яка здійснює освітній процес у міжкультурному середовищі. *Психолого-педагогічні науки*. 2021. С. 84–93.

URL : <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2068/1/12.pdf> (дата звернення: 10.04.2025).

3. Цуканова Н. М. Інноваційна діяльність вчителя початкових класів *Педагогічні науки*. 2024. № 215. С. 322–325.

Наталія ЧМЕЛЬОВА,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Крістіна ПЕТРИК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ФЕНОМЕН САМООСВІТИ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ: ВИКЛИКИ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Актуальність. Сучасне освітнє середовище переживає глибокі трансформації, зумовлені розвитком цифрових технологій, глобалізаційними процесами та зростанням вимог до професійної мобільності. Стрімкі зміни у способах здобуття знань, необхідність постійного оновлення компетенцій і самостійного опанування нової інформації висувують перед майбутніми вчителями нові виклики. Зокрема, концепція Нової української школи акцентує на формуванні в педагогів навичок самоосвіти як запоруки їхньої готовності до безперервного професійного розвитку, творчої самореалізації та гнучкого реагування на зміни у сфері освіти. Таким чином, у підготовці сучасного вчителя надзвичайно важливим стає не лише набуття фундаментальних знань, а й формування внутрішньої мотивації до самонавчання, саморозвитку та критичного осмислення власної педагогічної практики [3, с. 16].

Ідеї самоосвіти як основи розвитку особистості активно досліджували такі вчені як Л. Виготський, І. Зязюн, А. Маслоу, Н. Ничкало, К. Роджерс, О. Савченко та ін., які розглядали здатність до самонавчання як невід'ємну складову професійної зрілості майбутнього педагога. Вагомий внесок у вивчення педагогічних умов розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців зробили О. Пометун, С. Сисоєва, Л. Хомич, А. Цимбалару та ін., наголошуючи на значенні освітнього середовища як активного чинника стимулювання самостійної навчальної діяльності [1; 5]. Проте незважаючи на значний науковий доробок, проблема розвитку самоосвіти у контексті викликів сучасного освітнього середовища залишається відкритою, що й зумовлює актуальність, багатогранність та необхідність подальших досліджень цієї теми.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати роль освітнього середовища у формуванні самоосвітньої компетентності майбутнього педагога.

Основний виклад матеріалу. Набуття професійної компетентності майбутнього вчителя у сучасних умовах неможливе без розвитку навичок самоосвіти. Змінність освітніх пріоритетів, інтеграція цифрових технологій у навчальний процес, а також потреба в постійній актуалізації знань і умінь висувають особливі вимоги до здатності педагога до самостійного навчання та самовдосконалення. У цьому контексті освітнє середовище виступає як активний чинник розвитку особистісного потенціалу майбутнього вчителя, сприяючи формуванню його самостійності, рефлексії та критичного мислення.

Однією з ключових характеристик ефективного освітнього середовища є його здатність стимулювати прагнення до самопізнання та саморозвитку. У процесі професійної підготовки особливо важливим є початкове створення умов для самостійного вибору студентами освітніх траєкторій, опрацювання додаткової літератури, участі у проєктах, дослідницьких роботах, самоаналізу результатів власної діяльності. Сприятливе освітнє середовище підтримує прагнення студентів до самоосвіти через відкритість інформації, доступ до сучасних електронних ресурсів, участь у тренінгах, майстер-класах, конференціях [2].

У наукових дослідженнях Н. Ничкало, С. Сисоевої, Л. Хомич підкреслюється, що здатність до самоосвіти тісно пов'язана із розвитком внутрішньої мотивації, що формується у процесі активної взаємодії здобувача з освітнім середовищем. Саме мотиваційна складова самоосвітньої діяльності дозволяє майбутньому вчителю долати труднощі самостійного навчання, ставити перед собою нові цілі, критично оцінювати свої досягнення та прагнути до особистісного і професійного зростання. Серед ефективних засобів розвитку самоосвітньої компетентності варто виділити такі, як рефлексивні щоденники, індивідуальні освітні маршрути, створення персональних освітніх проєктів та участь у професійних спільнотах. Ці інструменти сприяють розвитку вміння усвідомлювати власні освітні потреби, планувати і самостійно будувати свій навчальний процес, що є необхідною умовою професійного становлення майбутнього вчителя в сучасному освітньому середовищі [1; 5].

Особливої уваги заслуговує також проблема використання цифрових технологій у розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів. Різноманітні онлайн-курси, освітні платформи, форуми і спільноти створюють нові можливості для самонавчання, але водночас вимагають від студентів навичок критичної оцінки інформації, самодисципліни та відповідальності за власне навчання. Відповідно, важливим завданням сучасної педагогіки є не лише забезпечення доступу до освітніх ресурсів, а й

формування культури самоосвіти як невід'ємної складової професійної діяльності.

Розвиток здатності до самоосвіти у майбутнього вчителя нерозривно пов'язаний із формуванням відповідальності за власне професійне становлення. Поступово здобувач вищої освіти має усвідомити, що процес набуття знань не обмежується лише періодом формальної освіти, а є безперервним шляхом удосконалення компетентностей протягом усього життя. Саме тому важливо створювати такі умови, за яких майбутні педагоги відчуватимуть потребу в оновленні своїх знань, здатність самостійно формулювати навчальні цілі, шукати та критично оцінювати інформацію, інтегрувати нові знання у власну педагогічну практику. Велику роль у цьому відіграють освітні проекти, дослідницька діяльність, участь у професійних об'єднаннях та тренінгах, що допомагають не тільки розширити кругозір майбутнього фахівця, а й розвинути навички самоменеджменту та саморефлексії. Таким чином, інтеграція елементів самоосвітньої діяльності в навчальний процес педагогічної підготовки є одним із стратегічних напрямків розвитку особистості сучасного вчителя [6].

Практика сучасної педагогіки свідчить, що формування навичок самоосвіти майбутнього вчителя є найбільш ефективним у середовищі, яке поєднує активне залучення до навчальної діяльності, рефлексію власного досвіду та творчий підхід до професійних завдань. Важливу роль відіграють такі освітні практики, як інтерактивне обговорення актуальних питань, аналіз конкретних професійних ситуацій, виконання індивідуальних і колективних творчих досліджень. Особливе значення має наставництво, за якого викладачі не тільки передають знання, а й демонструють особистий приклад безперервного самонавчання та професійного розвитку, мотивуючи здобувачів вищої освіти до самостійного пошуку нових знань і удосконалення власних умінь [4].

Загалом, формування здатності до самоосвіти у майбутнього вчителя є багатокомпонентним процесом, що потребує цілеспрямованої педагогічної підтримки, створення мотивуючого освітнього середовища та розвитку відповідних особистісних якостей здобувачів освіти. Варто наголосити, що основа внутрішньої мотивації до подальшої самоосвітньої діяльності закладається ще на початкових етапах здобуття педагогічної професії. Систематичне залучення студентів до активного пошуку знань, критичного аналізу інформації, участі у науково-дослідницькій роботі та рефлексії власного професійного зростання стає тим фундаментом, на якому згодом вибудовується стійка потреба в саморозвитку впродовж усього життя.

Висновок. Формування здатності до самоосвіти у майбутнього вчителя є складним і багатовимірним процесом, що передбачає розвиток внутрішньої мотивації, самостійності, рефлексії та здатності до критичного мислення. Сучасне освітнє середовище повинно бути максимально сприятливим для формування цих якостей, надаючи студентам можливості для особистісного

та професійного зростання через активне включення у навчально-дослідницьку діяльність, створення індивідуальних освітніх траєкторій, застосування інтерактивних технологій. Важливою умовою є також педагогічна підтримка на шляху розвитку самоосвітньої компетентності, яка дозволяє здобувачам освіти усвідомити цінність безперервного навчання у професійній діяльності. Відтак, успішне формування мотивації та навичок самоосвіти закладає підґрунтя для майбутнього саморозвитку вчителя і забезпечує його готовність відповідати на виклики динамічного суспільства.

Список використаних джерел

1. Кузьма-Качур М. І., Горват М. В., Чорноличак О. М. Самоосвіта вчителя: історичний аспект. *Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука»*. Мукачєво-Ченстохова : РВВ МДУ; Академія ім. Я. Длугоша. 2021. № 1 (30). С. 61–66.
2. Любчак Л. В. Професійні компетентності педагога Нової української школи. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2020. № 61. С. 140–145.
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., Шиян Р.; за заг. ред. Грищенка М. Київ : МОН України. 2016. 40 с.
4. Рябченко О. В. Особливості управління розвитком самоосвітньої діяльності педагога. *Розвиток системи управління організацією* : матеріали Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. з міжнар. уч. (19–20 травня 2022 року) / за заг. ред. проф. Р. Черновол-Ткаченко, проф. О. Мармази, доц. О. Гречаник. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. С. 185–190.
5. Шара С. О. Самоосвіта викладача як запорука підвищення професійної педагогічної майстерності. *Науковий журнал «Витоки педагогічної майстерності»*. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка. 2021. Вип. 27. С. 238–243.
6. Яремчук Я. І., Марчук О. О. Самоосвіта вчителя та вимоги до неї. *Дослідження інновацій та перспективи розвитку науки і техніки у ХХІ столітті* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 25–26 листоп. 2021 р.) / Міжнар. економ.-гуманіт. ун-т ім. акад. Степана Дем'янчука. Рівне : Видавн. дім «Гельветика», 2021. Ч. IV. С. 244–245.

Ольга ШВЕД,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Лариса ЛІСІНА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У СТВОРЕННІ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність. В умовах стрімких змін у суспільстві та освіті підготовка майбутніх вчителів вимагає інноваційних підходів до організації освітнього середовища. Міждисциплінарний підхід стає ключовим фактором у формуванні компетентностей педагогів початкової школи нового покоління, здатних ефективно працювати в умовах глобалізації та цифровізації освіти. Інтеграція знань з різних дисциплін не лише розширює кругозір майбутніх вчителів, але й сприяє розвитку їх критичного мислення, креативності та адаптивності.

Проблема міждисциплінарного підходу в освіті вчителів початкової школи привертає увагу багатьох українських науковців. Серед них варто відзначити роботи О. Я. Савченко, В. Р. Ільченко, О. В. Онопрієнко та Н. М. Бібік. Вона зосереджувала увагу на формуванні предметних компетентностей в учнів початкової школи, що вимагає від вчителів міждисциплінарного підходу [1].

Мета дослідження. Теоретично обґрунтувати моделі міждисциплінарного освітнього середовища для підготовки майбутніх вчителів початкової школи, яка б забезпечувала формування їх професійних компетентностей відповідно до вимог сучасної освіти.

Сутність дослідження. Н. М. Бібік наголошує на важливості міждисциплінарного підходу для формування ключових компетентностей майбутніх вчителів, які є необхідними для успішної професійної діяльності в умовах Нової української школи [1].

Сутність міждисциплінарного підходу у створенні освітнього середовища для майбутніх вчителів початкової школи полягає в інтеграції знань, методів і практик з різних наукових дисциплін та галузей знань. Цей підхід передбачає комплексне переосмислення структури та змісту педагогічної освіти, спрямоване на подолання фрагментарності знань та формування цілісного світогляду майбутніх педагогів. В основі

міждисциплінарного підходу лежить ідея про те, що сучасний вчитель початкової школи повинен володіти не лише глибокими знаннями з окремих предметів, але й вміти інтегрувати ці знання для вирішення складних педагогічних завдань [2].

Реалізація міждисциплінарного підходу в освітньому середовищі для майбутніх вчителів початкової школи починається з інтеграції змісту навчальних дисциплін. Це передбачає створення інтегрованих курсів, які об'єднують споріднені теми з різних предметів, дозволяючи студентам бачити зв'язки між різними галузями знань та формувати цілісне розуміння педагогічних процесів. Важливим аспектом є впровадження інноваційних педагогічних технологій, таких як проектне навчання, кейс-метод, проблемно-орієнтоване навчання, які вимагають від студентів застосування знань з різних дисциплін для вирішення комплексних завдань [3].

Розвиток критичного та системного мислення є ще одним ключовим компонентом міждисциплінарного підходу. Майбутні вчителі вчать аналізувати проблеми з різних точок зору, знаходити нестандартні рішення та адаптувати свої знання до мінливих умов освітнього середовища. Це досягається через створення навчальних ситуацій, які моделюють реальні професійні завдання вчителя початкової школи та вимагають комплексного застосування знань з педагогіки, психології, методики викладання та предметних дисциплін [3].

Важливим елементом міждисциплінарного підходу є інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у всі аспекти професійної підготовки. Формування цифрової компетентності майбутніх вчителів стає не окремим завданням, а наскрізною лінією, яка пронизує весь процес навчання. Це дозволяє підготувати педагогів, здатних ефективно використовувати сучасні технології в освітньому процесі та адаптуватися до швидких змін у цифровому світі.

Особлива увага в рамках міждисциплінарного підходу приділяється розвитку *soft skills*: комунікативних навичок, емоційного інтелекту, адаптивності. Ці навички є критично важливими для сучасного педагога, який повинен вміти ефективно взаємодіяти з учнями, батьками, колегами та адміністрацією школи. Формування цих навичок відбувається через інтеграцію відповідних елементів у всі навчальні курси та практичні заняття [3].

Висновок. Міждисциплінарний підхід у створенні освітнього середовища для майбутніх вчителів початкової школи є не просто інноваційною тенденцією, а необхідною умовою підготовки компетентних педагогів, здатних відповідати на виклики сучасної освіти та суспільства. Цей підхід забезпечує формування цілісного професійного світогляду, розвиток критичного мислення, креативності та адаптивності майбутніх вчителів, що є ключовими факторами їх успішної професійної діяльності в умовах постійних змін та інновацій в освітньому просторі.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: poradник для вчителя. Навч. метод. посібник. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.
2. Екологічна компетентність учителя Нової української школи. Навч. метод. посібник в таблицях і схемах. Упорядники Коваль О. В., Погасій І. О. Чернівці : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2019. 40 с.
3. Підготовка майбутніх фахівців початкової та дошкільної освіти: стратегії реформування : колективна монографія. За ред. В. М. Чайки, О. І. Янкович. Тернопіль, 2019. 232 с.

Андрій ЩЕРБАК,
здобувач другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Лариса ЛІСІНА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Кожен віковий період має свої особливості розвитку, які потрібно враховувати при навчанні. Але особливу увагу потрібно приділяти старшому підлітковому віці, адже вони на шляху професійного самовизначення. Серед українських вчених особливості навчання старшокласників досліджували М. Бочаріна, Л. Ващенко, М. Козир, Н. Пророк тощо.

Старший шкільний вік, або рання юність, охоплює період розвитку дітей віком від 16 до 17 (18) років, що відповідає віку учнів X-XI класів середньої школи [2].

До кінця цього віку школяр набуває того ступеня психічної зрілості, яка достатня для початку самостійного життя, подальшого навчання у ЗВО або ЗПТО після закінчення школи.

Розвиток розумових здібностей та прагнення до глибшого теоретичного узагальнення стимулюють роботу старшокласників над мовленням, породжують у них бажання викладати свої думки у більш точні та яскраві словесні форми, використовувати для цієї мети афоризми, витяги з наукових праць та художніх творів [7].

Все це необхідно враховувати у навчально-виховній роботі та допомагати учням відточувати свої думки, вчити їх звертатися до словника, докладно роз'яснювати наукові терміни, іноземні слова тощо [4].

Старшокласників відрізняє підвищена пізнавальна та творча активність, вони завжди прагнуть дізнатися щось нове, чомусь навчитися, причому робити все по-справжньому, професійно, як дорослі [3].

Це стимулює підлітків до виходу за межі звичайної шкільної навчальної програми у розвитку своїх знань, умінь та навичок.

У старшому шкільному віці відзначається вибірковий характер ставлення до шкільних предметів. Старшокласники цікавляться двома-трьома профільюючими стосовно майбутньої професії предметами при байдужості до решти.

Це свідчить про наявність у багатьох старшокласників сформованих інтересів, пов'язаних з їхньою професійною спрямованістю.

Поведінка старшого школяра все більше стає цілеспрямовано-організованою, свідомою, вольовою [6].

Дедалі більшу роль відіграють свідомо вироблені чи засвоєні критерії, норми та свого роду життєві принципи.

Старший шкільний вік дуже сприятливий для розвитку не лише художньо-образотворчих та музичних, а також математичних, літературних, конструктивно-технічних, наукових здібностей [5].

Таким чином, ми можемо виділити такі особливості навчання старшокласників:

1. Учні старших класів мотивовані на навчання і досягнення успіху.
2. Вони зіставляють свої здібності з вимогами до майбутньої обраної професії.
3. Уміють ставити перед собою навчальну проблему і дослідницьким шляхом розв'язувати її.

Список використаних джерел

1. Добростан О. В., Іваненко Р. В., Коваленко Л. А. Вивчення мотивації до навчання старшокласників в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*, (3), 2024, С. 49–54. URL : <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2024.3> (дата звернення: 09.04.2025).

2. Ілляшик К. К. Тривожність як фактор неуспішності у підлітковому віці. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2017. № 7. С. 80–88.

3. Козинська Д. О., Чебикін О. Я. Вплив рівня тривожності на пізнавальну мотивацію учнів. *Актуальні проблеми сучасної психології* : мат. II Всеукр. наукової інтернет-конференції, 15 жовт. 2021 р. Одеса. 2021. С. 72–80.

4. Козир М. Розвиток мотивації школярів до навчання засобами ІКТ. *Освітологічний дискурс*. 2020. Том 31. № 4. С. 231–246.

5. Пророк Н. В. Мотивація до учіння сучасників: особливості методологічного підходу. *Київський науково-пед. вісник*. 2020. № 21. С. 107–113.

6. Пророк Н. В., Кондратенко Л. О., Манилова Л. М. Психологічна діагностика мотивації особистості до навчання в умовах інформаційного суспільства : монографія / за ред. Н. В. Пророк. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2020. 131 с.

7. Сватенкова Т. Мотиваційний потенціал підлітка у період дистанційного навчання. *Педагогічна освіта : Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2022. № 36(2). С 100–107.

Секція 4
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ
ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Анна БІДНИК,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Євгенія КОЧЕРГА,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ
АРТТЕРАПЕВТИЧНИХ ПРАКТИК У РОБОТІ З ПІДЛІТКОВИМИ
КОНФЛІКТАМИ

Тема конфліктів завжди залишається актуальною, оскільки вони є невід'ємним елементом людського життя. Особливо конфлікти можуть загострюватися в підлітковому віці, оскільки це вік є критичним етапом формування особистості. У цей період підвищується потреба у самостійності, зростає чутливість до оцінки з боку дорослих, загострюється відчуття справедливості. Все це часто провокує непорозуміння й конфлікти – насамперед із батьками та педагогами. Ще одним із факторів, який може значно впливати на появу та загострення конфліктів серед підлітків є загальна несприятлива ситуація в Україні через повномасштабне вторгнення. Отже, незадоволення потреби у безпеці, зростання рівня тривожності серед дітей та підлітків, складні соціальні обставини, а також порушення емоційного клімату в родині зумовлюють зростання конфліктної поведінки.

Вітчизняна система освіти, яка перебуває під впливом глибоких суспільних трансформацій і кризових викликів важливим питанням наразі є підготовка педагогічних працівників до роботи з конфліктами, зокрема через впровадження інноваційних психолого-педагогічних практик. На нашу думку, однією з таких є ефективних практик є арттерапія, яка поєднує педагогіку, психологію й творчість для гармонізації внутрішнього стану людини будь-якого віку. Проте використання педагогічними працівниками арттерапії у професійній діяльності вимагає їх ґрунтовної підготовки до цього процесу під час їх навчання у ЗВО.

Дослідники визначають ряд педагогічних умов застосування елементів арт-терапії у ЗВО: 1) створення спеціального креативного середовища, що сприятиме усвідомленню студентами цінностей, необхідності та потреби використання арт-терапевтичних технологій в освітньому процесі ...; 2) формування відповідних знань, умінь і навичок щодо використання майбутніми учителями арт-терапевтичних технологій у професійній діяльності; 3) побудова у ЗВО освітнього процесу з обов'язковим включенням арт-терапії та її елементів до різних дисциплін; 4) підготовка майбутнього вчителя ... до створення авторських арт-терапевтичних продуктів» [3, с.292-293]. Зазначені педагогічні умови реалізуються в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету під час викладання для майбутніх вчителів дисципліни «Психологія конфлікту», вивчення якої передбачає формування теоретичних основ поняття про конфлікти, їх причини, особливості перебігу. А також формування практичних навичок попередження та вирішення конфліктів, зокрема і засобами арттерапії.

У контексті підготовки майбутніх вчителів до роботи з підлітковими конфліктами доцільно визначити основні функції арттерапії в роботі з конфліктами:

- діагностична, яка передбачає виявлення внутрішніх переживань, які складно виразити словами;
- ресурсна, яка полягає в активізації особистісних сил для подолання стресу;
- розвивальна, яка виражається у формуванні емоційного інтелекту, емпатія та саморефлексії;
- профілактична, яка передбачає зменшення рівня внутрішньої напруги та агресії.

Наведемо декілька прикладів арттерапевтичних вправ, які можуть використовуватися для роботи з підлітковими конфліктами:

Нижче подано опис ефективних арттерапевтичних вправ, що можуть бути застосовані у груповій або індивідуальній роботі з підлітками:

1. Малюнок «Мій внутрішній вулкан». Мета: усвідомлення тригерів агресії. Опис: Підліток малює свій «емоційний вулкан» та ситуації, які його «виводять із себе». Обговорюються можливі стратегії саморегуляції.

2. Малюнки «Конфлікт і мир». Мета: порівняльний аналіз моделей поведінки. Опис: Учасники створюють два малюнки: перший – образ конфлікту, другий – мирного вирішення. Аналіз допомагає виявити ефективні підходи до взаємодії.

3. Маска емоцій. Мета: розкриття прихованих емоцій. Опис: Підлітки створюють маску, на зовнішній частині якої – те, що бачать інші, на внутрішній – справжні почуття. Рефлексія дозволяє осмислити дисонанс між зовнішнім і внутрішнім.

4. Казкотерапія «Герой і конфлікт». Мета: формування ресурсної моделі поведінки. Опис: Створення історії, у якій вигаданий герой долає конфліктну ситуацію, – можливість обговорити способи вирішення та подолання труднощів.

5. Колаж «Я і конфлікти». Мета: візуалізація конфліктних моделей. Опис: Створення тематичного колажу із зображень журналів, який символізує ставлення до конфліктів та бачення себе в таких ситуаціях.

Отже, як бачимо із зазначених прикладів, під час роботи з підлітковими конфліктами можна використовувати різні види арттерапії, зокрема терапію малювання, маскотерапію, казкотерапію, колажування. Також можна використовувати ліплення, драматерапію, музичну терапію та ін. [1; 2]. Усі ці арттерапевтичні практики дозволяють підлітку «говорити» мовою символів, уникати прямого конфліктного протистояння та переосмислювати свої емоції й почуття у безпечному середовищі.

На практичних заняттях майбутні вчителі виконують різноманітні вправи, що надає їм глибше розуміння процесів, які відбуваються в арттерапевтичній роботі. На власному прикладі студенти вчаться працювати з власними емоційними станами, розвивають арттерапевтичну чутливість, що у майбутньому допоможе їм ефективно використовувати арттерапевтичні техніки у роботі з підлітковими конфліктами.

Список використаних джерел

1. Кочерга Є. В., Мотуз Т. В. Роль і місце навчальної дисципліни «Вирішення конфліктів арт-методами» в системі підготовки майбутніх вчителів початкових класів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи» № 86. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Вип. 86. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 123–127.

2. Кочерга Є. STEAM: інтеграція природничих наук та мистецтва у контексті здоров'язбереження. *Проблеми розвитку професійних компетентностей вчителів природничо-математичного напрямку* : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (12 грудня 2019 року, м. Дніпро). Дніпро : КЗВО «ДАНУ» ДОР», 2020. С. 128–130.

3. Яковишина Т. Педагогічні умови застосування арт-терапії у підготовці вчителів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип 28. Том 4. С. 292–293. URL : https://www.aphn-journal.in.ua/archive/28_2020/part_4/45.pdf (дата звернення: 08.04.2025).

Ольга БОРОДА,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Запорізький національний
університет
Галина ЛОКАРЄВА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Запорізький національний
університет

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ДО ДОСЯГНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО УСПІХУ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Освіта є однією з ключових сфер суспільного розвитку, а її ефективність безпосередньо залежить від професійного рівня, активності та мотивації вчителів. У сучасних умовах, коли реформи освітньої системи вимагають від педагогів гнучкості, творчого підходу та постійного самовдосконалення, мотивація до професійного успіху набуває особливого значення. Прагнення до самовдосконалення, самоосвіта є важливими чинниками професійного зростання вчителя, що забезпечують розширення його творчих можливостей, пізнавальних інтересів та формування творчої індивідуальності [3].

Мотивований педагог здатний не лише ефективно реалізовувати навчальні програми, але й формувати в учнів ціннісні орієнтації, критичне мислення та навички саморозвитку. Дослідження особливостей мотивації до професійного успіху дозволяє виявити механізми, що сприяють підвищенню продуктивності вчителів, їхній стійкості до стресу та здатності впроваджувати інновації в освітній процес.

Під мотивацією професійного розвитку розуміється складний процес спонукання індивіда до такої діяльності, яка буде спрямована на одержання певних результатів у процесі праці та спрямована на досягнення особистого змісту у професії. Професійна діяльність є тією сферою людської життєдіяльності, в якій відбувається реалізація людиною свого потенціалу, яка, в свою чергу, прагне зони своєї найбільшої компетентності, щоб почуватися впевнено в процесі діяльності, виконуючи її більш ефективно [2].

Мотивація є одним із ключових чинників, які впливають на професійний розвиток і успіх сучасного вчителя. Вона визначає рівень залученості, натхнення та прагнення досягати високих досягнень у викладацькій діяльності.

Мотивація професійного розвитку вчителя – це процес спонукання педагога до активної педагогічної діяльності, спрямованої на отримання

нового якісного результату та зосередженої на досягненні особистого змісту у професії [4]. Мотивація безпосередньо впливає на рівень задоволеності професійною діяльністю, ініціативності, на готовність до підвищення кваліфікації та використання новітніх методів навчання. Недостатній рівень мотивації може призвести до професійного вигорання, зниження продуктивності та втрати інтересу до викладання. Вивчення особливостей мотивації допоможе розробити ефективні підходи до її стимулювання:

- **Забезпечення якості викладання:** мотивація сприяє підвищенню якості навчання, оскільки вчителі, які мають високу мотивацію, стараються використовувати інноваційні методи, технології та підходи.
- **Професійний розвиток:** високий рівень мотивації стимулює вчителів до постійного самовдосконалення, підвищення кваліфікації та освоєння нових знань.
- **Задоволеність роботою:** мотивовані вчителі отримують більше задоволення від своєї професійної діяльності, що позитивно впливає на їхнє психічне здоров'я та самопочуття.

Чинники, які впливають на мотивацію вчителя та забезпечують ефективність його професійної діяльності, створюють певні умови до професійного зростання педагогічного працівника. Їх теоретично можна поділити на матеріальні (заробітну плату, премії, оплата робочих потреб, пенсійні виплати) та нематеріальні (визнання та статус, усна та письмові подяки, корпоративні заходи, можливість кар'єрного зростання, творчість, методичний супровід діяльності) [1].

Основними чинниками мотивації сучасного вчителя до професійного успіху вважаємо:

- **Визнання та підтримка:** висока оцінка роботи вчителя з боку керівництва, колег, учнів та батьків є потужним стимулом для подальших зусиль та професійного розвитку.
- **Кар'єрні перспективи:** можливості для кар'єрного росту та підвищення професійного статусу стимулюють вчителів до більшої віддачі та самовдосконалення.
- **Матеріальна винагорода:** адекватний рівень оплати праці є важливим фактором мотивації, оскільки забезпечує фінансову стабільність та впевненість у майбутньому.
- **Професійний розвиток:** курси підвищення кваліфікації, тренінги, семінари та інші форми професійного навчання сприяють підвищенню мотивації через розширення знань та навичок.
- **Робоче середовище:** сприятливі умови праці, підтримка з боку адміністрації та колег, а також забезпечення необхідними ресурсами створюють позитивний клімат для роботи.

Стратегії підвищення мотивації у вчителів до професійного успіху забезпечуються завдяки:

- Індивідуальному підходу: розуміння унікальних потреб та очікувань кожного вчителя дозволяє створювати індивідуальні мотиваційні програми.
- Підтримці інновацій: заохочення до використання новітніх технологій, методик та інноваційних підходів у навчанні стимулює професійний розвиток.
- Забезпечення зворотного зв'язку: регулярний зворотний зв'язок від керівництва, колег та учнів дозволяє вчителям бачити результати своєї роботи та коригувати підходи до викладання.
- Підвищення кваліфікації: організація різноманітних курсів, тренінгів та семінарів сприяє розширенню професійних знань та навичок, професійного тезаурусу.
- Покращення матеріально-технічної бази: забезпечення сучасними засобами навчання, технологіями та ресурсами створює сприятливі умови для роботи вчителя.

Мотивація є ключовим чинником, який забезпечує професійний успіх сучасного вчителя. Підвищення мотивації сприяє якості викладання, задоволеності роботою та професійному розвитку. Важливо забезпечити вчителям необхідну підтримку, визнання, кар'єрні перспективи та умови для постійного вдосконалення на державному рівні.

То ж, дослідження мотивації передбачає аналіз як внутрішніх (інтерес до професії, прагнення до самореалізації, відчуття значущості своєї діяльності), так і зовнішніх (матеріальне заохочення, кар'єрне зростання, суспільне визнання) ресурсів. Виявлення особливостей впливу цих аспектів допоможе визначити найефективніші стратегії стимулювання педагогів.

Результати дослідження можуть бути використані в освітній політиці, програмах підвищення кваліфікації вчителів, системах мотивації та управління персоналом у школах. Вони сприятимуть удосконаленню підходів до підтримки професійного розвитку педагогів, підвищенню престижу вчительської професії та покращенню якості освіти загалом.

Список використаних джерел

1. Колот А. М., Цимбалюк С. О. Мотивація персоналу : підручник. Київ : КНЕУ, 2011. 397 с.
2. Максименко С. Д. Механізми розвитку особистості: збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології», 2018. Вип. 40. С. 7–23.
3. Редько С. І. Дослідження мотиваційних джерел педагогічних працівників як чинника успіху загальноосвітнього навчального закладу. *Педагогічний процес: теорія і практика*, 2015. №3-4 (48-49). С. 29–34.
4. Сагач О. Мотивація як складова професійного розвитку майбутнього вчителя. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 2019. Вип. 27 (2). С. 105–110.

5. Сиско Н. М. Мотивація як важливий чинник неперервного професійного розвитку викладача закладу професійної освіти. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту, імені Івана Огієнка, серія «Педагогічна»*, 2018. № 24, С. 177–180.

6. Шпичак І. Мотивація професійного зростання педагогів в умовах нової української школи. *Нова педагогічна думка*, 2020. № 3 (103). С. 100–104.

Катерина ВЛАСЮК,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Марина НЕСТЕРЕНКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ВПЛИВ ПСИХОСОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПІДЛІТКА НА ТРАНСФОРМАЦІЮ СІМЕЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Підлітковий вік – це критичний етап розвитку, який охоплює період з 12 до 18 років і характеризується значними змінами у ставленні до себе, до інших і до навколишнього світу. Згідно з термінологією, прийнятою в психології, підлітки – це особи віком 10-19 років (ранній підлітковий вік – 10-14 років; пізній – 15-19 років) [3, с. 12]. Цей період є одним із найскладніших у становленні особистості, оскільки супроводжується суттєвими фізіологічними, емоційними, когнітивними та соціальними трансформаціями. Усе це неминуче впливає на динаміку сімейної комунікації, зумовлюючи появу конфліктів, емоційного відчуження та потребу у переосмисленні виховних підходів з боку батьків.

Першочерговим аспектом, який трансформує сімейну комунікацію, є фізіологічний розвиток підлітка. Як зазначає Р. Павелків, підлітковий вік супроводжується суттєвими фізіологічними перебудовами, зокрема статевим дозріванням, що активізує діяльність ендокринної системи. Посилене вироблення гормонів (тестостерону у хлопців, естрогену та прогестерону у дівчат) впливає на нервову систему, спричиняючи перепади настрою, підвищену збудливість і втому. Одночасно відбувається зміна зовнішності: зростання, формування статури, поява вторинних статевих ознак. Такі трансформації мають значення для становлення ідентичності, оскільки підлітки починають оцінювати себе через призму соціальних уявлень про фізичну привабливість [2, с. 229].

На думку Т. Черкашиної, невідповідність власного тіла ідеалізованим образам, популяризованим у медіа, може викликати комплекси та незадоволення собою. Часто підлітки переживають через акне, непропорційність тіла чи затримку у фізичному розвитку порівняно з однолітками. Це впливає на впевненість у собі, здатність будувати соціальні контакти, що може проявлятися замкненістю або демонстративною поведінкою для привернення уваги. Також фізіологічні зміни можуть викликати відчуття дискомфорту, що впливає на загальне емоційне тло [5, с. 89].

Емоційна сфера розвитку підлітка, як зазначає В. Немеш, характеризується нестабільністю настрою, бажанням самотійності та проявом протестної поведінки. Підлітки прагнуть відстоювати власні погляди та автономію, нерідко сприймаючи батьківський контроль як втручання у їхній особистий простір. У відповідь на спроби посилити контроль виникають конфлікти, які можуть призводити до емоційного віддалення між поколіннями. Тому батькам слід визнавати право підлітка на особистий простір і поступово надавати йому можливість приймати самотійні рішення [1, с. 94].

Когнітивні зміни, зокрема розвиток абстрактного мислення та критичності до авторитетів, суттєво впливають на комунікацію підлітків із батьками. Р. Павелків підкреслює, що підлітки починають активно ставити під сумнів погляди батьків, формуючи власні ціннісні орієнтири та переконання [2, с. 231]. Цей процес супроводжується зростанням інтересу до нових ідей, які можуть не співпадати з родинними традиціями. У такій ситуації дорослі повинні перейти від авторитарного до демократичного стилю спілкування, демонструючи відкритість до діалогу та повагу до думки підлітка. Це допоможе знизити рівень напруженості у спілкуванні й уникнути загострення міжособистісних конфліктів.

Соціальна перебудова є ключовим чинником, що трансформує сімейні комунікації, оскільки підліток поступово переносить центр уваги з родинного оточення на групу однолітків. Як зазначають О. Хомчук і Т. Пономаренко, дружні стосунки на цьому етапі набувають не лише емоційної, а й ідентифікаційної значущості, стаючи джерелом підтримки, розуміння й орієнтирів для самовираження. Потреба у соціальному визнанні спонукає підлітка адаптувати власну поведінку до норм і очікувань ровесників, що нерідко супроводжується дистанціюванням від батьків [4, с. 110]. Для збереження ефективного спілкування батькам слід з повагою ставитися до соціальних контактів своєї дитини, уникаючи критики її друзів і прагнучи зрозуміти внутрішні мотиви такої поведінки.

Таким чином, сімейна комунікація у підлітковому віці вимагає значних змін з боку батьків, оскільки підліток переживає комплексний психосоціальний розвиток, що впливає на всі сфери його життя. Для забезпечення гармонійних відносин і підтримки здорового психологічного

клімату у родині дорослим необхідно враховувати особливості цього періоду: демонструвати емпатію, підтримувати відкритий діалог і використовувати демократичний стиль виховання. Такий підхід дозволить мінімізувати конфліктні ситуації, сприятиме формуванню відповідальної, соціально зрілої особистості та забезпечить успішну адаптацію підлітка до дорослого життя.

Список використаних джерел

1. Немеш В. І. Емоційна трансформація підліткового віку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Психологія*. 2021. Вип. 3. С. 93–95. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/42577/1/36-.pdf> (дата звернення: 11.03.2025).
2. Павелків Р. В. Вікова психологія: підручник. Київ : Кондор, 2015. 469 с.
3. Токарева Н. М., Шамне А. В., Макаренко Н. М. Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу : монографія. Кривий Ріг, 2014. 312 с. URL : <https://doi.org/10.31812/0564/1760> (дата звернення: 11.03.2025).
4. Хомчук О. П., Пономаренко Т. І. Особливості психоемоційних станів підлітків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2024. Вип. 1. С. 109-113. URL : <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2024.1.20> (дата звернення: 12.04.2025).
5. Черкашина Т. О. Ставлення до власної зовнішності як чинник соціалізації особистості в юнацькому віці. *Габітус*. 2020. Вип. 11. С. 88–91. URL : <http://habitus.od.ua/journals/2020/11-2020/17.pdf> (дата звернення: 12.04.2025).

Тетяна ГОЛОВАНОВА,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Запорізький національний
університет

ГЕНДЕРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ ІННОВАТИКИ

Системний характер інновацій в освіті дозволяє розглядати інноваційність як відповідь на виклики часу, тому необхідність своєчасних освітніх інновацій обумовлена соціальними, культурними, економічними, політичними чинниками [4].

Проблема формування гендерної компетентності майбутніх фахівців окреслює важливу і актуальну тематику – розвиток компетентностей у сфері гендерної рівності фахівців дошкільної освіти. Утвердження гендерної чутливості як компонента професійної підготовки педагогів справді

відповідає сучасним вимогам до освіти та інноваційним тенденціям у педагогіці.

На теперішній час компетентнісний підхід в освіті відіграє особливу роль у підготовці майбутніх фахівців, оскільки через освітні програми у студентів мають бути сформовані не тільки знання, уміння, навички, а й певні компетентності як загальна здатність, що ґрунтується на знаннях, власному досвіді, цінностях, здібностях, отриманих в процесі освітньої діяльності [5]. Методологічні проблеми гендерного підходу в дошкільній та початковій освіті висвітлені в роботі [1].

Актуальність проблеми зумовлена низкою суперечностей, що виникають у процесі формування гендерних компетентностей майбутніх фахівців як інноваційного напрямку в освіті, а саме:

- між зростаючими вимогами суспільства до формування гендерно чутливої, толерантної особистості та збереженням в навчально-виховному процесі закладів освіти застарілих уявлень і стереотипів [6];

- між необхідністю упровадження сучасних педагогічних технологій формування гендерних компетентностей у практику дошкільної та початкової освіти та недостатньою методичною і професійною підготовленістю педагогічних працівників до реалізації відповідних інноваційних підходів у практику роботи [2].

В контексті впровадження Стратегії гендерної рівності у сфері освіти безпосередньо актуальні для дошкільця є такі напрями роботи [6]:

По-перше, формування недискримінаційного освітнього середовища: важливо забезпечити простір, вільний від гендерних упереджень і стереотипів, де дитина почувається прийнятою та рівноправною.

По-друге, створення безбар'єрного, інклюзивного середовища, дружнього до сімей з дітьми, тобто позитивного середовища для всіх дітей, незалежно від статі, соціального статусу чи особливих освітніх потреб.

По-третє, використання інноваційних педагогічних технологій, форм та методів виховання, що унеможливають дискримінацію, активне впровадження ігрових, проєктних, партнерських технологій, які стимулюють рівноправну взаємодію між дітьми.

По-четверте, виховання з урахуванням принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків як пріоритетне завдання. Це означає включення ідей гендерної рівності до змісту виховної роботи, зокрема у взаємодії з родинами.

По-п'яте, упровадження сертифікаційних тренінгових програм та програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників з питань гендерної рівності і недискримінації.

По-шосте, сприяння у закладах дошкільної освіти заохоченню дітей до спільної господарсько-побутової праці, спільних занять/ігор, спільного користування ігровим/навчальним інвентарем. Цей пункт є особливо важливим для дошкільного віку, зокрема старшого дошкільного віку,

оскільки саме в грі та спільній діяльності формуються первинні уявлення про ролі й рівність.

По-сьоме, те, що стосується закладів вищої освіти. Формування уявлень про рівні права та можливості жінок і чоловіків – важливо, але на рівні дошкілля це відбувається через ігрові, образні форми, а не свідоме усвідомлення рівних прав і можливостей. Тому, розроблення програм підготовки фахівців з гендерних питань – важливо для фахової освіти, запровадження гендерної складової у стандартах вищої освіти – стосується переважно педагогічної підготовки у вишах.

Українські науковці визначають комплекс компетентностей, необхідних для успішного застосування гендерного підходу в майбутній професійній діяльності студентів. Дослідниками виокремлено деякі ключові структурні компоненти гендерної компетентності [2].

Гендерна компетентність майбутніх вихователів передбачає здатність підтримувати індивідуальність кожної дитини, враховуючи її унікальні особливості, незалежно від статі, гендерної ідентичності чи соціального контексту. Важливим аспектом професійної підготовки є усвідомлення гендерних стереотипів, механізмів їхнього впливу на світогляд дитини та вміння формувати інклюзивне освітнє середовище, вільне від упереджень. Застосування гендерночутливої комунікації, зокрема вживання фемінітивів, що дозволяє майбутнім педагогам формувати культуру рівності у взаємодії з дітьми та їхніми родинami. Для ефективної взаємодії з дітьми важливо враховувати не лише мовні, а й невербальні аспекти комунікації, дотримуючись принципів поваги, відкритості та безпечного простору. Гендерна компетентність педагогів виявляється у вмінні критично аналізувати зміст навчальних матеріалів та усвідомлювати наявність гендерних стереотипів, навіть у схвалених підручниках та програмах [2].

Розробка гендерночутливих уроків передбачає включення завдань і прикладів, які не закріплюють традиційні гендерні ролі, а демонструють рівну участь жінок і чоловіків у всіх сферах життя. Позакласні заходи мають бути організовані так, щоб не закріплювати стереотипи, забезпечувати рівну участь дівчат і хлопців та відображати сучасне розуміння гендерної рівності.

Формування гендерної компетентності передбачає вміння педагогів проводити інклюзивні заходи, уникати сексистських сюжетів і сприяти розвитку критичного ставлення до стереотипного контенту у ЗМІ [2].

Об'єктивне оцінювання навчальних досягнень без гендерних упереджень передбачає однакові вимоги, критерії та пояснення для всіх учнів і учениць незалежно від статі, а також недопущення стереотипних пояснень успішності чи поведінки.

Вчительство має володіти знаннями та навичками розпізнавання і реагування на випадки гендерно зумовленого й домашнього насильства, діючи відповідно до чинного законодавства та в інтересах захисту дитини.

Запобігання та реагування на шкільний булінг, зокрема з мотивів гендерної ідентичності або нестереотипної поведінки, є невід'ємною складовою гендерної компетентності педагогів і потребує співпраці з психологічними службами та батьківством [2].

Підтримка ненасильницького спілкування і кооперації між дітьми, а також сприяння формуванню батьківства без гендерних стереотипів є ключовими чинниками створення інклюзивного й рівноправного освітнього середовища.

Розвиток цих компонентів готовності майбутнього педагога дошкільної освіти дозволить йому ефективно використовувати можливості й продуктивно перетворювати ресурси освітнього середовища, самостійно вирішувати практичні труднощі при здійсненні гендерного виховання.

Одним із шляхів ефективного використання ідей компетентнісного підходу в освіті є посилення міжнаукового компоненту в структурі освітніх програм через створення міжпредметних курсів, в яких інтегруються знання, практичні уміння й навички з різних дисциплін.

До таких курсів належить і дисципліна за вибором «Гендерні компетентності педагога» [3]. Використання знань з цієї дисципліни в освітньому процесі передбачає проведення занять, на яких інтегруються знання, уміння й навички з дошкільної педагогіки, початкової освіти, гендерної соціології, гендерної психології, гендерної педагогіки, інформаційно-цифрових технологій, засновані на використанні методів активного навчання.

Педагоги зі сформованими гендерними компетентностями здатні забезпечити рівні можливості для всіх дітей, краще розуміють гендерні проблеми, як надавати відповідну підтримку і сприяти соціальній адаптації учнів. Освіта, яка підтримує гендерну рівність, сприяє зміцненню соціальної згуртованості, що є критично важливим задля вирішення завдань воєнного стану та повоєнного відновлення суспільства. Цей курс відповідає вимогам інноваційності, тому що знання в галузі гендерних компетентностей дозволяють педагогам бути більш підготовленими до змін у суспільстві та гендерної соціалізації, відповідати на сучасні виклики.

Список використаних джерел

1. Гендерні стандарти сучасної освіти: збірка рекомендацій. Частина 1. 2010. Програма розвитку ПРООН в Україні. 328 с. URL : https://gender.org.ua/images/lib/2011_gender_standards_p1.pdf (дата звернення: 17.04.2025).
2. Гендерна компетентність вчительства : посібник / Т. Чернецька та ін.; Unicef: для кожної дитини, Центр гендерної культури. 2024. 40 с. URL : <https://surli.cc/bzqgxe> (дата звернення: 17.04.2025).

3. Гендерні компетентності педагога. НМКД СЕЗН ЗНУ (презентаційний курс лекцій, методичні рекомендації до семінарських занять та самостійного вивчення дисципліни, тестові завдання для поточної атестації та підсумкового контролю знань). URL : <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=13944> (дата звернення: 17.04.2025).

4. Голованова Т. П. Особливості інноваційних процесів в сучасній освіті. Організація освітнього середовища : матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. С. 69–72.

URL : https://www.znu.edu.ua/faculty/spp/nauka/ped/zb_rnik_konferents_yi_o_os_2024_1.pdf (дата звернення: 17.04.2025).

5. Іваницький О. І., Голованова Т. П. Педагогічна підготовка майбутніх учителів спеціальності 014 Середня освіта на засадах поєднання компетентнісного, контекстного та акмеологічного підходів. В кн.: *Moderní aspekty vědy: LI. Díl mezinárodní kolektivní monografie* Прага: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. 2024. С. 170–186. URL: <https://doi.org/10.52058/51-2024> (дата звернення: 17.04.2025).

6. Про схвалення Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації : Розпорядж. Кабінету Міністрів України від 20 груд. 2022 р. № 1163-р. Законодавство України : офіц. вебпортал / Верхов. Рада України. Київ, 2022. URL : <https://surl.li/rdfctr> (дата звернення: 17.04.2025).

Юліана ГОНЧАРЕНКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Запорізький національний
університет
Костянтин КУЗЬМІН,
старший викладач,
Запорізький національний
університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОГНІТИВНОЇ СФЕРИ МАЙБУТНІХ АКТОРІВ ЗАСОБАМИ ХОРЕОГРАФІЇ

Формування когнітивної сфери майбутніх акторів є важливим аспектом їхньої професійної підготовки, адже акторська майстерність вимагає не лише фізичної виразності, а й розвинених інтелектуальних та емоційних здібностей. Хореографія, як мистецтво руху, виступає ефективним інструментом для розвитку когнітивних здібностей, що є основою для створення переконливих сценічних образів. Використання хореографічних

практик у підготовці акторів сприяє інтеграції психолого-педагогічних і соціокультурних чинників, забезпечуючи цілісний розвиток особистості майбутнього фахівця. Формування когнітивної сфери майбутніх акторів засобами хореографії має низку особливостей, які зумовлені специфікою акторської професії та унікальними можливостями танцювального мистецтва. Хореографія не лише розвиває фізичну виразність, але й активно впливає на інтелектуальні, емоційні та соціальні аспекти підготовки акторів, сприяючи їхній професійній готовності [4]. Виділимо основні особливості цього процесу.

1. Запам'ятовування складних рухових послідовностей.

Танцювальні заняття вимагають від акторів засвоєння послідовностей рухів, їхньої ритмічної та просторової структури, що активізує коротко- та довготривалу пам'ять. Наприклад, вивчення танцювальних комбінацій тренує здатність швидко опановувати інформацію, необхідну для запам'ятовування текстів ролей, сценічної взаємодії та режисерських вказівок. Регулярна практика розвиває моторну пам'ять, дозволяючи акторам автоматично виконувати складні рухи, звільняючи когнітивні ресурси для емоційної та психологічної роботи над образом.

2. Формування стійкості уваги та концентрації.

Танець вимагає високого рівня зосередженості, адже актор має одночасно контролювати техніку рухів, ритм, взаємодію з партнерами та виразність. Такі вправи розвивають стійкість уваги, що є критично важливою на сцені для миттєвої реакції на зміни в постановці чи поведінку інших акторів [5]. Наприклад, групові танці тренують розподілену увагу, допомагаючи акторам відстежувати кілька елементів одночасно, що сприяє ефективній роботі в ансамблі.

3. Розвиток креативного мислення та уяви.

Імпровізація в танці є ключовим елементом акторської творчості, відкриваючи простір для створення власних рухів чи інтерпретації музики. Це стимулює асоціативне мислення та уяву, допомагаючи акторам знаходити нестандартні рішення для втілення персонажів. Наприклад, техніки, такі як контактна імпровізація, сприяють розвитку інтуїтивного мислення, що є цінним для створення психологічно достовірних ролей.

4. Поглиблення емоційного інтелекту.

Танець дозволяє акторам досліджувати та виражати емоції через мову тіла, розвиваючи самосвідомість і здатність інтерпретувати емоційні стани. Групові постановки сприяють формуванню емпатії та комунікативних навичок, адже актори вчаться відчувати настрій партнерів і адаптуватися до нього [2]. Це особливо важливо в театральній роботі, де емоційна взаємодія з іншими персонажами формує драматургічну основу вистави.

5. Поєднання когнітивних і фізичних процесів.

Танцювальні заняття унікально інтегрують розумову та тілесну діяльність, сприяючи нейропластичності мозку. Регулярна практика

активізує зв'язки між ділянками мозку, що відповідають за пам'ять, координацію та емоції [3]. Це допомагає акторам швидше засвоювати нові техніки, адаптуватися до режисерських вимог і ефективніше працювати над ролями. Дослідження підтверджують, що танці підвищують когнітивну гнучкість, дозволяючи акторам легко переключатися між сценічними завданнями.

6. Занурення в соціокультурний контекст.

Вивчення танцювальних традицій, стилів та їхньої історії розширює світогляд акторів, допомагаючи краще розуміти контекст ролей, особливо в постановках з історичним чи етнічним характером [1]. Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення та культурної рефлексії, що є важливим для акторів у глобалізованому світі, де розуміння культурного розмаїття стає частиною професійної компетентності.

Таким чином, формування когнітивної сфери майбутніх акторів засобами хореографії є багатогранним процесом, що поєднує розвиток пам'яті, уваги, уяви, емоційного інтелекту та соціальних навичок. Хореографія виступає як інтегративний інструмент, який не лише вдосконалює фізичну підготовку, але й формує інтелектуальну та емоційну основу для професійної діяльності акторів. Ці особливості роблять хореографію незамінною складовою підготовки фахівців театрального мистецтва, сприяючи створенню глибоких і переконливих сценічних образів.

Список використаних джерел

1. Барнич М. М. Майстерність актора. Техніка «обману» : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2016. 304 с.
2. Ключева С. Д., Куркудим Л. Б. Особливості акторської майстерності у хореографії. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства* : матеріали VII Міжнар. конф. молодих учених та студентів (м. Одеса, 04-05 лист. 2021 р.). Одеса, 2021. Т. 1. С. 49–51.
3. Мартиненко О. В. Теорія і методика роботи з хореографічним колективом : навч. посіб. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2016. 342 с.
4. Ребрина А. А., Павлюк О. С., Ференчук Б. М., Мозолук О. В. Засоби ритміки і хореографії у професійній підготовці майбутнього фахівця. *Проблеми освіти*. 2013. № 76. С. 29–34.
5. Рожко М. М. Формування пластичної культури студентів мистецьких факультетів педагогічних університетів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2006. 22 с.

Вероніка ГОРЯНІНА,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Карина КОВАЛЬ,
асистентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ У СУЧАСНИЙ ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

На сучасному етапі розвитку української освіти особливого значення набуває питання інтеграції національних традицій у виховний процес початкової школи. Реформа Нової української школи наголошує на необхідності виховання всебічно розвиненої, патріотично налаштованої особистості, яка шанує культурну спадщину свого народу. Традиції як частина національної ідентичності виступають важливим ресурсом для формування духовно-моральних цінностей молодших школярів у контексті глобалізації та цифровізації.

Виховання як цілеспрямований систематичний вплив на особистість здобувача початкової освіти стало об'єктом дослідження сучасних науковців, методистів та вчителів: І. Барбашова [1], М. Кірик [4] та ін. Збереження й відтворення національних виховних засад розглядалися в працях таких видатних дослідників, як Н. Бондаренко [2], В. Згонник [6], С. Косянчук [2], І. Сухопара [6] та ін. Вони обґрунтовували значення народної педагогіки як основи формування духовно-моральних якостей особистості. Вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних аспектів виховання на основі українських традицій зробили Л. Гриценко [3], Т. Коваль [5], Т. Саєнко [3] та ін. Окремі напрямки впровадження елементів української традиційної культури в освітній процес початкової школи досліджуються в контексті патріотичного, естетичного, морального та громадянського виховання. Попри наявність численних досліджень, питання цілісної інтеграції українських традицій у виховну систему початкової школи в умовах сучасного освітнього простору залишається недостатньо розробленим і потребує подальшого глибокого аналізу.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування значення інтеграції українських традицій у сучасний виховний процес початкової школи. Для досягнення поставленої мети нами використано комплекс теоретичних методів дослідження: аналіз, синтез та узагальнення психолого-педагогічної літератури.

Система виховання в початковій школі є ключовим чинником у становленні особистості дитини, адже саме в цей період у неї змінюється провідна діяльність, соціальний інститут розвитку та з'являється новий значимий дорослий. Українські традиції виступають ефективним засобом формування духовно багатой, емоційно стабільної, морально відповідальної особистості, здатної до усвідомленого громадянського вибору.

І. Барбашова наголошує на важливості виховання в молодших школярів етичних чеснот і загальнолюдських цінностей через залучення дітей до традицій родинного побуту, народної обрядовості та фольклору. Вона зазначає, що саме родинна традиція як перше джерело виховання має закладатися і продовжуватися у шкільному середовищі [1].

Н. Бондаренко підкреслює значення використання елементів народної педагогіки, зокрема прислів'їв, приказок, народних казок, як засобів формування моральних переконань. Її дослідження доводять, що використання таких засобів сприяє емоційному зануренню дітей у культурний контекст українського народу [2].

Натомість Л. Гриценко та Т. Саєнко наголошують на важливості традиційних свят (Андріївських вечорниць, Різдва, Великодня) у згуртуванні учнівського колективу та вихованні поваги до історії свого народу. Науковці зазначають, що участь у театралізованих діях сприяє емоційному збагаченню та розвитку творчого потенціалу учнів. Зокрема, обряди весни, жнив і весілля, що існують у народній культурі, передають символічно важливі зразки поведінки, які формують уявлення про добро, справедливість, взаємоповагу та спільність [3].

На думку М. Кірик, необхідно осучаснювати форми ознайомлення дітей з традиціями, використовуючи інтерактивні ігри, мультимедійні презентації, віртуальні екскурсії до музеїв народної творчості, проєктну діяльність із залученням батьків. Такі підходи дозволяють зберігати автентичність при максимальному зацікавленні учнів [4].

Т. Коваль обґрунтовує систему виховної роботи, в якій народна культура інтегрується в усі компоненти шкільного життя – години спілкування, позакласні заходи, предметні тижні. Вона вважає доцільним введення календарно-обрядових тем у межах тижнів патріотичного, екологічного, естетичного виховання [5].

В. Згонник та І. Сухопара стверджують, що систематичне впровадження українських традицій у виховний процес забезпечує не лише патріотичне виховання, а й формує в учнів сталу національну ідентичність. Етнопедагогіку слід розглядати як важливий компонент сучасної освіти, що здатний поєднати національне виховання з формуванням активної життєвої позиції, ціннісного ставлення до культурної спадщини та громадянської відповідальності [6].

Інтеграція українських традицій у виховний процес початкової школи є надзвичайно важливою умовою формування духовно-моральної особистості, яка з повагою ставиться до національної культури [5].

Проаналізовані праці засвідчують, що народна педагогіка забезпечує емоційно насичене, змістовне, глибоко особистісне виховання дітей. Виховні традиції українського народу, передані через обрядовість, фольклор, символіку, родинні цінності, створюють ґрунт для розвитку таких рис, як патріотизм, відповідальність, шанобливість, доброзичливість [2; 3; 5].

У сучасних умовах особливого значення набуває поєднання традиційного змісту виховання з інтерактивними, ігровими, проєктними методами. Це сприяє підвищенню мотивації учнів, забезпечує доступність національної культури для дитини ХХІ століття.

Таким чином, цілісна інтеграція українських традицій у виховний процес початкової школи повинна стати не епізодичним, а системним підходом до формування національно свідомого громадянина.

Список використаних джерел

1. Барбашова І. Основи педагогіки : навчальний посібник. 3-тє видання, оновлене та виправлене. Мелітополь : Видавничий будинок міської друкарні, 2022. С. 48–50.

2. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків. Київ : Фенікс, 2022. С. 17–18.

3. Гриценко Л., Саєнко Т. Вивчення традицій народної творчості України в закладах позашкільної освіти. *Педагогічні науки* : збірник наукових праць. 2022. № 79. С. 129–134.

4. Кірик М. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. Львів : Світ, 2019. 136 с.

5. Коваль Т. В. Українські народні традиції та звичаї як засіб національного виховання молодших школярів в умовах НУШ. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2022. № 2 (2). С. 546–554.

6. Сухопара І. Г., Згонник В. А. Потенціал української народної гри у вивченні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 12 (40). С. 866–877.

Альбіна ДЕГТЯРЬОВА,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Лариса ЛІСІНА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПАМ'ЯТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ЯДС

У сучасних умовах реформування освіти особливої актуальності набуває питання розвитку пізнавальних процесів молодших школярів, зокрема пам'яті як однієї з основ навчальної діяльності. Від рівня розвитку пам'яті залежить здатність дитини до засвоєння нового матеріалу, збереження й відтворення знань, формування навчальних навичок. У початковій школі учні ще тільки опановують механізми навчання, тому роль учителя полягає не лише у передачі знань, а й у створенні педагогічних умов, які сприяють розвитку когнітивної сфери дитини. Особливе значення в цьому контексті має інтегрований курс «Я досліджую світ», у якому поєднано природничу, соціальну, громадянську, мистецьку й технологічну складові, що відкриває широкі можливості для використання різноманітних дидактичних прийомів, спрямованих на активізацію пам'яті. Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю наукового осмислення та практичного впровадження ефективних методів навчання, які сприяють формуванню довільної, образної, логічної та емоційної пам'яті учнів молодшого шкільного віку.

Проблема розвитку пам'яті в педагогічній науці розглядалася багатьма українськими дослідниками. Зокрема, питаннями пізнавальної активності, пам'яті та мислення у дітей молодшого шкільного віку займалися В. Давидов, Д. Ельконін, Н. Бібік, О. Савченко, Н. Скрипченко, О. Пометун, Л. Занков, Г. Щукіна. Так, О. Савченко наголошувала, що «одним із головних завдань початкової школи є формування вмінь навчатися, що передбачає розвиток пам'яті, уваги, мислення» [1]. Дослідниця підкреслює, що систематичне застосування розвивальних методик навчання стимулює формування стійкої довільної пам'яті. Н. Бібік акцентує увагу на створенні «навчальних ситуацій, які активізують мислення і запам'ятовування через практичну діяльність учня» [2]. Також вагомий внесок у вивчення проблеми внесли психологи Л. Виготський та О. Леонтьєв, які стверджували, що пам'ять у дітей

розвивається через засвоєння соціального досвіду, активну взаємодію з навколишнім середовищем та дорослими. Таким чином, науковці наголошують на важливості організації навчального середовища, що передбачає інтенсивну діяльність учнів, яка, в свою чергу, сприяє розвитку пізнавальних процесів, зокрема пам'яті.

Метою даної доповіді є дослідження педагогічних умов і методів навчання, які сприяють розвитку пам'яті здобувачів початкової освіти на уроках курсу «Я досліджую світ». Реалізація цієї мети передбачає вивчення засобів, що активізують пізнавальну діяльність молодших школярів, створення відповідного навчального середовища, добір ефективних прийомів і форм роботи, які не лише сприяють запам'ятовуванню, а й забезпечують глибше осмислення матеріалу.

Розвиток пам'яті учнів здійснюється через різні засоби: образні опори, ігрові методики, практичні дії, використання наочності, повторення, рефлексію, обговорення та інтерактивні вправи. Особливо ефективним є застосування дидактичних ігор, що поєднують елементи емоційного впливу, рухової активності та образного мислення. Наприклад, під час вивчення теми «Дикі та свійські тварини» гра «Відповідність» допомагала учням закріпити уявлення про свійських тварин, запам'ятати, яку користь вони приносять людині. Завдяки такій діяльності в учнів формувалося не механічне, а логічне запам'ятовування, пов'язане з аналізом і класифікацією. Важливу роль відіграє й емоційний компонент – діти краще запам'ятовують матеріал, якщо він викликає позитивні емоції. Гра «Я лечу в космос», під час якої учні уявляли себе космонавтами і складали розповіді про можливі відкриття у космосі, сприяла розвитку уяви, образної пам'яті та зв'язного мовлення. Такі вправи поєднують ігровий підхід із розвитком вищих психічних функцій.

Значний потенціал для розвитку пам'яті мають також завдання на випереджальну самостійну роботу. Вони активізують довільну пам'ять, стимулюють дитину до пошуку інформації, формування власного бачення. Наприклад, учні отримували завдання поставити питання до нового матеріалу, знайти кілька варіантів відповіді, проаналізувати свою роботу, допомогти однокласнику. Така діяльність вимагає не лише запам'ятати інформацію, а й гнучко нею оперувати. У процесі взаємодії з матеріалом розвивається логічна пам'ять, заснована на розумінні, а не на механічному заучуванні. Як зазначає Л. Занков, «найкраще запам'ятовується те, що є предметом активної розумової діяльності».

Важливим педагогічним засобом є організація навчальних екскурсій, під час яких учні не просто слухають учителя, а безпосередньо взаємодіють із предметами довкілля, спостерігають, порівнюють, фіксують результати, аналізують побачене. Наприклад, під час екскурсії в парк учні можуть запам'ятати пори року, зміни в природі, назви рослин та тварин. Відбувається активне залучення сенсорної пам'яті, а спостереження у

реальному середовищі формують міцніші зв'язки між об'єктами знання. У поєднанні з подальшим обговоренням у класі екскурсія перетворюється на комплексну педагогічну ситуацію, яка сприяє розвитку всіх видів пам'яті – сенсорної, короткочасної та довготривалої. Під час обговорення важливо стимулювати учнів висловлювати власну думку, згадувати побачене, описувати емоції – це сприяє активному відтворенню інформації й створенню власного когнітивного досвіду.

Таким чином, педагогічні умови, які сприяють розвитку пам'яті на уроках «Я досліджую світ», охоплюють створення позитивної мотиваційної атмосфери, застосування активних методів і форм навчання, використання дидактичних ігор, обговорень, випереджальних завдань, організацію навчальних екскурсій. Важливо пам'ятати, що успішний розвиток пам'яті у початковій школі можливий лише за умов системної та цілеспрямованої роботи вчителя, його уваги до індивідуальних особливостей дітей. Як зазначає О. Пометун, «розвиток мислення, пам'яті й мовлення учнів не є додатковим компонентом уроку, а основою якісного засвоєння знань» [3]. Застосування відповідних педагогічних засобів не тільки підвищує ефективність навчання, а й формує в учнів здатність до самостійного пізнання та саморозвитку. Отже, формування пам'яті учнів молодшого шкільного віку є стратегічним завданням сучасної початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Горіна О. Психологічні особливості емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку в процесі навчання. *Věda a perspektivy*. 2023. № 5(24). URL : [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-5\(24\)-336-346](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-5(24)-336-346) (дата звернення: 12.04.2025).

2. Інтегрований підхід до використання технологій STEM та STREAM-освіти на уроках «Математики», «Я досліджую світ», «Мистецтва», «Літературного читання» у початковій школі / О. О. Красовська та ін. *Дослідження інноваційних та перспективи розвитку науки і техніки у XXI столітті*. 2022. URL : <https://doi.org/10.36059/978-966-397-278-7-33> (дата звернення: 12.04.2025).

3. Павленко В. Використання ІКТ на уроках у початковій школі. *Distance Education in Ukraine: Innovative, Normative-Legal, Pedagogical Aspects*. 2024. № 4. С. 357–370. URL : <https://doi.org/10.18372/2786-5495.1.18917> (дата звернення: 12.04.2025).

Олена ДЕМЕЩИК,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Карина КОВАЛЬ,
асистентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Формування високоморальної особистості є важливим завданням не лише сучасної освіти, але й усього суспільства. У молодшому шкільному віці активно засвоюються моральні цінності, що сприяє розвитку характеру, розуміння допустимих і недопустимих вчинків, підвищенню впевненості у собі та набуттю інших важливих особистісних якостей. Мораль є фундаментом особистісного розвитку та соціальної взаємодії. Вона визначає загальноприйняті норми поведінки, що регулюють стосунки між людьми. Для дітей період молодшого шкільного віку є вирішальним у формуванні морального світогляду, оскільки набуті знання закладають основу для їхньої подальшої поведінки у дорослому житті.

Інтерес науковців до проблеми формування моральних цінностей у здобувачів початкової освіти посилюється в умовах реформування освітньої системи та впровадження компетентнісного підходу до навчання. Зокрема, питанням морального виховання в контексті початкової освіти присвячено дослідження таких учених, як N. Christner, S. Hindman, R. King, T. Krettenauer, M. Paulus, A. Pereira, C. Pletti, В. Імбер, Н. Казьмірчук, К. Колеснік, Н. Комарівська, В. Лаппо, О. Третяк та ін.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування особливостей формування моральних цінностей у дітей молодшого шкільного віку та визначення основних факторів, що впливають на їх становлення.

За результатами дослідження N. Christner, C. Pletti та M. Paulus, діти 6–7 років здатні правильно визначати зміст життєвих ситуацій у різних сферах. У молодшому шкільному віці відбувається розвиток ієрархії норм: на початку цього періоду для дітей важливіші умовні (соціальні) норми, а ближче до 10 років основну роль починають відігравати моральні норми, що характерні авторитетному дорослому. Приблизно з 7 років діти починають краще контролювати егоїстичні імпульси та демонструють здатність до морального вибору. У цей період самосприйняття дитини стає більш складним, включаючи елементи абстрактного мислення та формування

самооцінки, що, своєю чергою, сприяє глибшому засвоєнню моральних цінностей і їх інтеграції у світоглядну систему особистості [1].

Досягнення цілей морального виховання передбачає формування у молодших школярів здатності до саморегуляції: здатність ініціювати, контролювати та змінювати поведінку відповідно до моральних норм. Діти регулюють свою поведінку орієнтуючись на очікувані наслідки та визначають дії відповідно до соціальних стандартів [3].

Моральне самосприйняття є важливим чинником формування моральних принципів. Дослідження показують, що діти, які усвідомлюють наслідки своїх вчинків схильні до просоціальної поведінки [1; 6].

Батьки відіграють вирішальну роль у формуванні моральних цінностей. Діти, які отримують тепло і підтримку, частіше засвоюють цінності доброти, тоді як жорстоке виховання може спричинити імпульсивність і зниження моральної саморегуляції [4]. Водночас авторитарний стиль виховання у деяких культурах також може сприяти моральному розвитку, якщо поєднується з емоційною підтримкою. Авторитарна модель виховання, яка включає чіткі вимоги, але водночас підтримку та довіру до дитини, може сприяти формуванню моральних принципів [5].

Віртуальна реальність (VR) є перспективним інструментом для формування моральних цінностей у дітей. За переконанням S. Hindman, R. King та A. Pereira, VR може сприяти розвитку виконавчих функцій, які впливають на моральну поведінку. VR-технології можуть створювати середовища, які сприяють активному навчанню та високому рівню залученості учнів, що важливо для морального виховання. Однак необхідно детальніше вивчати, як саме діти сприймають і реагують на такі технології, адже їхній досвід взаємодії з VR значно відрізняється від досвіду дорослих [2].

Таким чином, формування моральних цінностей у дітей молодшого шкільного віку є важливим завданням сучасного суспільства, оскільки в цей період активно засвоюються норми поведінки, що впливають на характер, соціальну взаємодію та світогляд дитини. Мораль є фундаментом особистісного розвитку, регулюючи поведінку через систему загальноприйнятих норм і принципів. Вона визначає межі між добром і злом, справедливістю й несправедливістю, правильним і неправильним, впливаючи на різні сфери життя: навчання, соціальну взаємодію, сімейні стосунки та дружбу.

Список використаних джерел

1. Christner N., Pletti C., & Paulus M. Emotion understanding and the moral self-concept as motivators of prosocial behavior in middle childhood. *Cognitive Development*. 2020. № 55. URL : <https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2020.100893> (дата звернення: 21.04.2025).

2. Hindman S., King R. & Pereira A. Virtual reality based executive function training in schools: The experience of primary school-aged children, teachers and training teaching assistants. *Computers in Human Behavior Reports*. 2024. №16. URL : <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2024.100500> (дата звернення: 21.04.2025).

3. Krettenauer T. Development of moral identity: From the age of responsibility to adult maturity. *Developmental Review*. 2022. Vol. 65. URL : <https://doi.org/10.1016/j.dr.2022.101036> (дата звернення: 21.04.2025).

4. Комарівська Н. О., Колеснік К. А., Казьмірчук Н. С., Імбер В. І. Підготовка вчителя початкових класів до морального виховання молодших школярів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 67. 2023. С. 87–95.

5. Лаппо В. В. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Івано-Франківськ : НАІР, 2023. 384 с.

6. Третяк О. П. Виховання моральних цінностей у молодших школярів НУШ : навчально-методичний посібник. Вид. 2-ге, переробл. ІПО Київського університету імені Бориса Грінченка. Харків : Друкарня Мадрид, 2021. 209 с.

Ангеліна ДЬОРІНА,
студентка,
Комунальний заклад
«Жовтоводський фаховий
педагогічний коледж»

Ольга РУДЧИК,
кандидатка педагогічних наук,
викладачка,
Комунальний заклад
«Жовтоводський фаховий
педагогічний коледж»

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Зростання інклюзивної освіти в Україні зумовлює потребу в удосконаленні педагогічних підходів до взаємодії з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Одним із ключових пріоритетів сучасної освіти є сприяння успішній соціалізації. До соціальних навичок належать уміння налагоджувати конструктивну комунікацію, працювати в команді, розв'язувати конфліктні ситуації, виявляти емпатію та усвідомлювати себе. Важливою та ефективною формою розвитку цих якостей є ігрові технології, що поєднують природну для дітей активність із цілеспрямованим педагогічним впливом.

Метою дослідження є вивчення потенціалу ігрових технологій у розвитку соціальних навичок учнів початкової школи з ООП та визначення ефективних форм ігор, що сприяють інклюзії. Завдання полягають у класифікації ігрових технологій, аналізі їх застосування в освітньому процесі та виявленні психолого-педагогічних умов їх ефективного використання.

Ігрові технології – це сукупність педагогічних прийомів, заснованих на використанні гри як провідної діяльності дитини. Ігрові технології класифікують за видами: **дидактичні ігри**, що сприяють розвитку пізнавальних процесів; **сюжетно-рольові ігри**, які допомагають опановувати соціальні ролі та вдосконалювати мовлення; **рухливі ігри**, спрямовані на формування фізичних умінь і поведінкових реакцій; **соціально-тренінгові ігри**, які підтримують емоційний розвиток і самовираження; а також **цифрові ігри**, які можуть бути ефективними за умови їх адаптації до індивідуальних потреб дитини.

Ігрова діяльність традиційно розглядається як провідна форма навчання та соціалізації дитини. У контексті інклюзивної освіти гра набуває ще більшого значення, оскільки дозволяє забезпечити м'яке входження дитини з ООП у соціум, сприяє формуванню довіри, комунікативних умінь і позитивної самооцінки. Успішне застосування ігрових технологій можливе за умови ретельного добору форм гри, адаптованих до індивідуальних особливостей розвитку дитини [3].

Сюжетно-рольові ігри є надзвичайно ефективними у формуванні соціальних навичок. Імітація життєвих ситуацій дозволяє дитині з ООП безпечно відпрацьовувати моделі поведінки. Наприклад, ігри «Поліклініка», «Школа», «Магазин», «Лікарня» допомагають дитині опановувати соціальні ролі, розвивати мовлення, ініціативність та вміння підтримувати діалог. Такі ігри потребують активної фасилітації з боку педагога або асистента, який допомагає зберігати структуру гри та стимулює участь усіх дітей [2].

Емоційна сфера дитини з ООП потребує особливої підтримки. Ігри на розпізнавання та вираження емоцій сприяють розвитку емоційного інтелекту, що є базою для конструктивної взаємодії. Наприклад, ігри «Покажи емоцію», «Я – в дзеркалі», «Емоційне лото» формують здатність ідентифікувати емоційні стани та співпереживати. Особливо корисними ці ігри є для дітей з РАС, які мають труднощі в інтерпретації невербальних сигналів.

Настільні ігри у форматі спільного досягнення мети (наприклад, «Лото професій», «Пазли для команди», «Розкажи історію по малюнках») навчають дітей працювати в команді, дотримуватись черги, домовлятися, приймати поразку. Такий підхід дозволяє виховувати вміння взаємоповаги та підтримки в групі.

Для дітей з гіпер- або гіпочутливістю сенсорного сприйняття (поширеною серед дітей з аутизмом або ЗПР) рекомендовано

використовувати ігри на дотик, нюх, слух. Наприклад: «Чарівна скринька», «Відгадай за дотиком», «Пісочна терапія». Такі ігри допомагають знижувати тривожність, покращують самоусвідомлення тіла та сприяють сенсорній інтеграції.

Комп'ютерні ігри, за умови адаптації інтерфейсу (простий дизайн, повільний темп, голосові підказки), можуть бути потужним освітнім ресурсом. Ігри на кшталт «Світ почуттів», «Говоримо разом», «Розфарбуй настрій» дозволяють дитині інтерактивно взаємодіяти з матеріалом, сприяють розвиткові мовлення, уваги та когнітивних функцій. Участь дорослого у супроводі таких ігор залишається обов'язковою.

Результативність використання ігрових технологій визначається врахуванням індивідуальних особливостей дітей: для дітей із розладами аутистичного спектра необхідна чітко структурована гра з передбачуваними, повторюваними діями; для дітей з інтелектуальними порушеннями доцільно застосовувати спрощені рольові ігри, доповнені наочністю; для дітей із затримкою психічного розвитку найбільш ефективними є емоційно забарвлені ігри, що стимулюють мовленнєву активність. Участь педагога або асистента як фасилітатора забезпечує ефективну модерацію ігрового процесу та адаптацію до потреб кожної дитини.

У ході педагогічної практики було проведено серію спостережень за участю дітей з особливими освітніми потребами (зокрема з розладами аутистичного спектра та затримкою психічного розвитку) у сюжетно-рольових, кооперативних, рухливих та інтерактивних іграх. Результати дослідження засвідчили зростання рівня мовленнєвої активності, підвищення ініціативності та залучення до колективної діяльності, формування позитивного емоційного фону, а також покращення здатності дотримуватися правил гри та черговості у взаємодії з однолітками. У навчальному закладі заняття з використанням ігрових технологій сприяли значному прогресу в поведінковій регуляції, зниженню тривожності та покращенню самосприйняття дітей.

Педагогічна практика свідчить, що найкращі результати демонструють діти, які регулярно беруть участь у структурованих ігрових заняттях із чіткими правилами та залученням ровесників. Сприяють успіху: адаптований простір, підтримка асистента, поступове ускладнення завдань, рефлексивні обговорення після гри. Педагогам доцільно системно впроваджувати ігрові методи в освітній процес, застосовувати індивідуалізовані підходи до організації гри з урахуванням особливостей розвитку кожної дитини, включати елементи фасилітації для підтримки та модерації ігрової взаємодії, активно розвивати співпрацю з батьками у контексті ігрової діяльності, а також проводити рефлексію після гри з метою закріплення набутого соціального досвіду та стимулювання самопізнання дитини.

Ігрові технології є важливою складовою інклюзивної освіти, що дозволяє забезпечити повноцінну соціалізацію дітей з ООП. Їх застосування сприяє розвитку комунікативних умінь, емоційної стабільності, здатності до співпраці. Успішність ігрових практик залежить від кваліфікації педагогів, готовності до адаптації змісту гри та організаційного забезпечення інклюзивного середовища. Перспективним напрямом є інтеграція цифрових ігор та онлайн-інструментів у процес соціального навчання.

Список використаних джерел

1. Боряк О. В. Діагностика, формування й корекція мовленнєвої діяльності дітей із порушеннями інтелектуального розвитку молодшого шкільного віку: теорія і практика : монографія. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2018. 458 с.

2. Голубюк Ю. Вплив ігрових технологій на розвиток пізнавальної діяльності здобувачів освіти з особливими освітніми потребами молодшого шкільного віку. *Імідж сучасного педагога*. № 3 (216). 2024. С. 61–66.

3. Давиденко Г. В. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація : монографія. Вінниця : ТВОРИ, 2023. 240 с.

4. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти : Постанова КМ України від 15.09.2021 No 957. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-organi-a957>

Лариса ІВАНОВА,
кандидатка філософських наук,
доцентка,
Запорізький національний
університет

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ТАКТУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Сучасні вимоги до педагогічної освіти акцентують увагу не лише на засвоєнні теоретичних знань, але й на формуванні практичних умінь та особистісних якостей майбутнього вчителя. Однією з ключових таких якостей є педагогічний такт – важливий інструмент ефективної взаємодії з учнями, що базується на розумінні дитячої психології, повазі до особистості та вмінні знаходити оптимальні рішення в різноманітних педагогічних ситуаціях [1, с. 247].

Вивчення науково-педагогічних джерел з проблеми дослідження переконливо свідчить про необхідність створення спеціальних педагогічних умов для успішного формування педагогічного такту у студентів в процесі їхньої професійної підготовки у закладах вищої освіти.

По-перше, важливо уточнити розуміння самого терміна «педагогічна умова». Як зазначає В. Полонський, педагогічні умови являють собою сукупність різноманітних факторів – природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх обставин, які мають значний вплив на розвиток особистості, її поведінку, виховання та становлення [3, с. 101]. І. Зязюн розглядає педагогічні умови як результат цілеспрямованого відбору та застосування елементів змісту, методів, прийомів та організаційних форм навчання, спрямованих на досягнення конкретних дидактичних цілей [1]. У науково-педагогічних дослідженнях під цим поняттям часто розуміють комплекс проблем навчально-виховного процесу, ефективне вирішення яких можливе за умови забезпечення певних, чітко визначених обставин. Обґрунтування таких умов, як правило, відображає суб'єктивне бачення дослідником компонентів педагогічного процесу. В. Манько визначає педагогічні умови як взаємопов'язану систему внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування освітнього процесу, що забезпечує його високу ефективність та відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності [2, с. 45].

У контексті нашого дослідження ми розглядаємо педагогічні умови як фактори, що впливають на процес досягнення мети формування педагогічного такту, та обставини, що сприяють розвитку цього процесу в рамках вивчення педагогічних дисциплін.

На основі аналізу науково-педагогічної літератури та власного бачення проблеми, ми виокремлюємо наступні ключові педагогічні умови ефективного формування педагогічного такту у студентів:

1. Суб'єктивація процесу вивчення педагогічних дисциплін. Ця умова є першочерговою та фундаментальною. Вона передбачає створення такого освітнього середовища, в якому студент перестає бути пасивним спостерігачем, а стає активним учасником процесу пізнання. Суб'єктивація характеризується залученням студентів до практичної діяльності, аналізу реальних педагогічних ситуацій, дослідницької роботи та творчого застосування теоретичних знань. Така підхід орієнтує викладача на особистісно-орієнтовану взаємодію зі студентами, врахування їхніх індивідуальних особливостей, здібностей та стратегій розв'язання навчальних завдань.

2. Створення постійного інтерактивного середовища у процесі вивчення педагогічних дисциплін. Ефективне формування педагогічного такту неможливе без активної взаємодії між студентами та викладачем, а також між самими студентами. Інтерактивне середовище сприяє обміну думками, обговоренню проблемних ситуацій, спільному пошуку рішень та розвитку комунікативних навичок, які є невід'ємною складовою педагогічного такту. Використання різноманітних інтерактивних методів навчання, таких як дискусії, рольові ігри, кейс-методи, мозкові штурми, проектна діяльність, створює можливості для моделювання педагогічних

ситуацій та аналізу тактовних і нетактовних способів поведінки.

3. Саморефлексія студентів у просторі психолого-педагогічної культури. Педагогічний такт значною мірою залежить від здатності вчителя до самопізнання, розуміння власних емоцій та реакцій, а також усвідомлення впливу своєї поведінки на учнів. Розвиток навичок саморефлексії є важливою умовою формування педагогічного такту. Заохочення студентів до аналізу власного педагогічного досвіду (наприклад, під час педагогічної практики), обговорення їхніх відчуттів та переживань, сприяє глибшому розумінню себе як майбутнього педагога.

Важливо підкреслити, що педагогічний такт не є набором окремих прийомів чи технік. Це – інтегральна якість особистості вчителя, яка визначається багатьма аспектами: його світоглядними переконаннями, загальною культурою, культурою поведінки, знанням самого себе, рівнем загальної та спеціальної підготовки, а також запасом відповідних умінь і навичок.

Педагогічний такт може проявлятися по-різному залежно від індивідуальних особливостей вчителя – його віку, темпераменту, характеру, особистих переваг тощо. Саме тому педагогічний такт кожного окремого педагога є унікальним та індивідуальним.

Формування педагогічного такту передбачає постійне самовдосконалення майбутніх викладачів, розвиток таких якостей, як спостережливість, уважність до учнів, довірливість, справедливість, витримка та самовладання [1].

Педагогічний такт також проявляється у гнучкості поведінки вчителя, його здатності використовувати різноманітні тактики залежно від конкретної ситуації та виконуваної ролі. Безпосередність, щирість та відкритість є особливо важливими в індивідуальних бесідах, а довірливе спілкування – у неформальній обстановці.

Педагогічний такт не є вродженою якістю, він виховується та набувається разом із професійною майстерністю. Це – результат духовної зрілості педагога та постійної роботи над собою. Щоб бути тактовним, соціальному педагогу недостатньо лише знати вимоги педагогічної етики та бути переконаним у їхній важливості. Він повинен володіти цілим комплексом морально-психологічних якостей, які допомагають йому ефективно реалізовувати ці вимоги у своїй професійній діяльності:

- Спостережливість та уважність до учнів.
- Витримка, самовладання та здатність приймати педагогічно доцільні рішення в конфліктних ситуаціях.
- Уміння контролювати свої емоції та стримувати негативні прояви.
- Самовикритичність у поєднанні з чуйністю та емпатією.
- Здатність передбачати наслідки своїх слів та вчинків.
- Творче мислення, сміливість та рішучість у вирішенні моральних дилем.

Окрім внутрішніх якостей, педагогічний такт також передбачає володіння зовнішніми навичками вираження почуттів – через погляд, міміку, жести, тобто складові техніки спілкування [3].

Формування педагогічного такту є складним та багатогранним процесом, який потребує цілеспрямованих зусиль як з боку викладачів педагогічних дисциплін, так і самих студентів. Створення сприятливих педагогічних умов, що включають суб'єктивацію навчання, організацію інтерактивного середовища та стимулювання саморефлексії, є важливим кроком на шляху підготовки компетентних та тактовних майбутніх педагогів, здатних ефективно взаємодіяти з учнями. Педагогічний такт, що базується на глибоких знаннях, особистісній зрілості та розвинених комунікативних навичках, є запорукою успішної педагогічної діяльності та гармонійних взаємовідносин в освітньому процесі.

Список використаних джерел

1. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії : навч. посіб. Київ : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.

2. Литвин А., Мацейко О. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 4. С. 43–63.

3. Люріна Т. І. Підготовка вчителя у контексті сучасних вимог до розвитку особистості. Наукові праці. *Педагогіка, психологія і соціологія*. 2010. Вип. 8. С. 101–105.

Аліна ЗАХАРЧУК,
студентка,
Комунальний заклад
«Жовтоводський фаховий
педагогічний коледж»

Ольга РУДЧИК,
кандидатка педагогічних наук,
викладачка,
Комунальний заклад
«Жовтоводський фаховий
педагогічний коледж»

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

У світлі освітньої реформи та реалізації Концепції Нової української школи (НУШ) особливої актуальності набуває проблема підготовки майбутнього вчителя до роботи в нових умовах. Змішане навчання – одна з провідних форм організації освітнього процесу, яка поєднує переваги

традиційного і дистанційного навчання, створюючи гнучке та інклюзивне середовище. Особливої уваги потребує викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», який передбачає формування в учнів ключових компетентностей через дослідницьку діяльність, пізнання довкілля, міжпредметні зв'язки та особистісно орієнтовану взаємодію [2].

Курс «Я досліджую світ» є фундаментальним у початковій школі, оскільки формує в учнів цілісну картину світу на основі міжгалузевої інтеграції – природничої, соціальної, громадянської, технологічної та здоров'язбережувальної складових [1]. Завдяки діяльнісному підходу курс сприяє розвитку в учнів навичок спостереження, аналізу, постановки запитань, дослідження і рефлексії [5].

Змішане навчання в початкових класах – це не просто чергування онлайн- та офлайн-уроків. Це нова педагогічна філософія, що передбачає перерозподіл ролей у навчальному процесі, активізацію самостійної роботи учнів, залучення цифрових інструментів, хмарних сервісів та мультимедійного контенту. У цьому контексті вчитель перетворюється з джерела інформації на фасилітатора, консультанта, наставника.

Змішане навчання (blended learning) – це поєднання традиційної очної форми навчання з елементами дистанційного або онлайн-навчання. Такий формат забезпечує:

- гнучкість у виборі часу й темпу засвоєння матеріалу;
- розширення ресурсної бази за рахунок цифрових інструментів;
- активізацію самостійної та дослідницької діяльності учнів;
- кращу диференціацію та індивідуалізацію навчання [4].

Для курсу «Я досліджую світ» це особливо важливо, адже зміст програми спрямований на розвиток дослідницьких, комунікативних, соціальних та природничих компетентностей, які зручно формувати як під час проєктної діяльності, так і в онлайн-середовищі.

Майбутній учитель, який планує викладати курс ЯДС у форматі змішаного навчання, має володіти такими компетентностями:

1. Предметна компетентність – глибоке знання змісту курсу, методик його викладання та інтеграційних підходів [2].

2. Цифрова компетентність – вміння використовувати освітні платформи (Google Classroom, Zoom, ClassDojo), інтерактивні сервіси (LearningApps, Kahoot, Padlet) і додатки для візуалізації досліджень (Canva, Google Earth тощо);

3. Методична компетентність – вміння планувати уроки з урахуванням змішаного формату, адаптувати методи до онлайн-середовища, організовувати самостійну роботу учнів та контролювати її результати [2].

4. Психолого-педагогічна готовність – здатність мотивувати учнів, налагоджувати емоційний контакт, враховувати особливості сприймання інформації в різних форматах (наочно, аудіально, інтерактивно) [5].

У межах фахової підготовки студентів педагогічних спеціальностей доцільно впроваджувати навчальні модулі та практичні заняття, спрямовані на освоєння цифрових сервісів для створення якісного освітнього контенту. Важливим компонентом такої підготовки є розробка інтегрованих мініпроектів, які передбачають можливість реалізації як у форматі очного, так і дистанційного навчання (наприклад, «Досліджуємо воду: вдома і в класі»). Також доцільно опановувати технології створення цифрових портфоліо учнів, організації онлайн-екскурсій, використання віртуальних лабораторій і симуляційних платформ.

Формування професійної компетентності майбутнього вчителя здійснюється як у процесі аудиторного навчання, так і в ході педагогічної практики. До ефективних форм роботи належать:

- тренінги та майстер-класи, присвячені розвитку цифрової грамотності;
- симуляційні заняття, що моделюють уроки в умовах змішаного навчання;
- проєктна діяльність, у межах якої студенти створюють авторські інтегровані розробки з використанням ІКТ;
- аналіз і спостереження за уроками викладачів, які активно впроваджують змішане навчання;
- підготовка рефлексивних есе й створення професійного портфоліо, що дає змогу простежити динаміку педагогічного становлення.

Як приклад реалізації теми «Живі організми навколо нас», очний етап може передбачати вивчення різноманітності рослин на території шкільного подвір'я. Дистанційна частина – створення інтерактивної карти виявлених об'єктів із використанням Google My Maps або Canva. Під час опрацювання теми «Вода і її властивості» учні проводять експерименти з водою безпосередньо в класі, а вдома фіксують результати у вигляді коротких відео та розміщують їх на спільних платформах, таких як Padlet або Jamboard. Це сприяє залученню до навчання, підтримує інтерес і забезпечує інтерактивну взаємодію.

Підготовка майбутнього вчителя до викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в умовах змішаного навчання є комплексним процесом, що охоплює професійні, цифрові, методичні та психологічні аспекти. Сучасний педагог має бути не лише передавачем знань, а фасилітатором навчального процесу, який вміє поєднувати цифрові інструменти з традиційною педагогікою, забезпечуючи повноцінне навчання учнів незалежно від формату.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М., Бондарчук Г. Л., Гущина Н. І. Методичні рекомендації до інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Київ : Освіта, 2020.

2. Гресь А. В. Дослідницька діяльність як засіб розвитку мислення учнів. Тернопіль : Підручники і посібники, 2022.

3. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова КМ України від 06.10.2020 № 87-2018-п. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п#Text>.

4. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : Світовий досвід та українські перспективи. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.

5. Савченко О. Я. Нова українська школа: поради і орієнтири для вчителя. Київ : Генеза, 2019.

Марина ЗАХАРЧУК,
студентка,
Комунальний заклад
«Жовтоводський фаховий
педагогічний коледж»

Ольга РУДЧИК,
кандидатка педагогічних наук,
викладачка,
Комунальний заклад
«Жовтоводський фаховий
педагогічний коледж»

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

У сучасному світі, який постійно змінюється і висуває нові виклики до особистості, особливого значення набуває вміння критично мислити, аналізувати інформацію, знаходити нові знання і застосовувати їх на практиці. Освіта вже не обмежується передачею знань від учителя до учня – вона має на меті формування активної, допитливої, мислячої особистості, здатної самостійно орієнтуватися в інформаційному просторі, шукати відповіді на складні запитання і відповідально діяти в житті. Саме тому актуальним стає завдання розвитку дослідницьких умінь уже з молодшого шкільного віку.

У концепції Нової української школи одним із центральних принципів є діяльнісний підхід до навчання, що передбачає залучення учнів до активного пізнання навколишнього світу через дослідження, проекти, експерименти[3]. Особливу роль у цьому процесі відіграє інтегрований курс «Я досліджую світ», який поєднує в собі елементи природничих, соціальних, громадянських і здоров'язбережувальних знань, формуючи у школярів цілісну картину світу та водночас навички дослідницької діяльності.

Цей курс орієнтований не лише на засвоєння фактів, а й на формування в учнів уміння ставити запитання, спостерігати, аналізувати, робити

висновки та застосовувати здобуті знання у нових ситуаціях. Через інтеграцію змісту та використання різних форм активного навчання створюються оптимальні умови для розвитку дослідницьких навичок у природному і соціальному контексті, з урахуванням вікових особливостей молодших школярів.

В умовах трансформації української освіти та впровадження компетентнісного підходу, питання формування дослідницьких умінь набуває особливої значущості. Здобуття учнями здатності досліджувати навколишній світ, ставити запитання, знаходити й перевіряти відповіді на них, аналізувати результати – це не просто навчальна мета, а ключовий елемент формування **особистості майбутнього громадянина**. Уміння досліджувати є основою наукового, критичного та незалежного мислення – тобто тих рис, яких вимагає сучасне суспільство.

Актуальність даної проблеми визначається також тим, що в умовах цифрового та інформаційного перевантаження сучасна дитина має навчитися не лише споживати інформацію, а й осмислювати її, ставити під сумнів, порівнювати й систематизувати. Особливо важливо те, що дослідницька діяльність тісно пов'язана з внутрішньою мотивацією до навчання. Дитина, яка має можливість самостійно дослідити певне явище, поставити експеримент або перевірити гіпотезу, відчуває себе автором знань. Це формує позитивне ставлення до навчання, почуття успіху та відповідальності за результат. Таким чином, дослідницька діяльність не лише підвищує рівень знань, а й формує емоційно-вольову сферу та зміцнює пізнавальну самостійність [2].

Інтегрований курс «Я досліджую світ» – це базовий навчальний предмет у початковій школі в межах концепції Нової української школи, який є не лише джерелом знань про природу, суспільство, людину та технології, а й потужним інструментом для розвитку дослідницьких умінь учнів. Його мета – сформувати в молодших школярів цілісне уявлення про навколишній світ через особисту пізнавальну активність. Цей курс охоплює теми з природничої, соціальної, громадянської, здоров'язбережувальної, технологічної галузей. Завдяки цьому курс формує **широку пізнавальну базу**, в якій дитина може розвивати власне мислення, інтерес до дослідження навколишнього світу, критичну оцінку подій [5].

У курсі реалізуються різноманітні активні методи навчання, які безпосередньо сприяють розвитку дослідницьких умінь [3; 4]:

- міні-дослідження: прості експерименти або спостереження (наприклад, дослід із насінням: «Що потрібно для проростання?»);
- практичні завдання з використанням природних об'єктів (листя, каміння, вода, повітря);
- проектна діяльність, де учні самостійно або в парах досліджують обрану тему (наприклад, «Які дерева ростуть біля нашої школи?» або «Звідки береться вода в нашому крані?»);

- створення дослідницького портфоліо, в якому учні фіксують власні спостереження, роблять записи, малюють схеми, таблиці;
- інтерв'ювання членів родини або місцевих мешканців (наприклад, у темі «Професії нашої громади»);
- створення мап, моделей, діаграм, інфографіки для візуалізації результатів дослідження.

Інтеграція дає змогу не обмежувати мислення учня рамками одного предмета. Курс сприяє також формуванню **наукової грамотності**, яка визначається не лише як обсяг знань, а як здатність формулювати запитання, на які можна відповісти за допомогою наукового підходу. Такий формат навчання допомагає дитині стати *дослідником у повсякденному житті*, а не лише у межах уроку.

Регулярне залучення учнів до дослідницьких завдань розвиває впевненість у собі, самостійність, відповідальність, навички комунікації. Вони вчаться ставити запитання до світу і шукати на них відповіді, що є фундаментом пізнавальної активності впродовж усього життя.

Розвиток дослідницьких умінь в учнів початкової школи є пріоритетним завданням сучасної початкової освіти, що відповідає ключовим засадам компетентнісного підходу та впровадженню концепції Нової української школи. Уміння дитини ставити запитання, здійснювати спостереження, проводити досліді, аналізувати отримані результати та формулювати висновки – це не просто елементи навчальної діяльності, а базові компоненти життєвих компетентностей, що забезпечують успішну адаптацію до соціального середовища й гармонійний особистісний розвиток.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» є дієвим засобом формування таких умінь, оскільки пропонує навчальне середовище, в якому дитина не пасивно сприймає інформацію, а активно пізнає навколишній світ. Завдяки міжпредметній інтеграції, проблемно-дослідницькому підходу, практичній орієнтації завдань і цілісному розгляду тем, цей курс стимулює інтелектуальну зацікавленість, розвиток логічного мислення, творчої ініціативи та здатності до рефлексії.

Для ефективного формування дослідницьких умінь педагог має володіти сучасними методиками навчання, бути гнучким у використанні інноваційних технологій і створювати таке освітнє середовище, де кожна дитина відчуватиме підтримку у своїх пізнавальних зусиллях. Саме на етапі початкової освіти закладається основа самостійності, критичного мислення та наукової картини світу, що визначатимуть успішність подальшого навчання й особистісного зростання.

Таким чином, інтегрований курс «Я досліджую світ» є не лише методично виправданим, а й соціально значущим інструментом для розвитку дослідницької культури молодших школярів, формуючи нове покоління – свідомих, активних і мислячих громадян України.

Список використаних джерел

- 1 Бібік Н. М., Бондарчук Г. Л., Гущина Н. І. Методичні рекомендації до інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Київ : Освіта, 2020. 95с.
2. Білоусова Н., Гордієнко Т. Формування дослідницьких умінь молодших школярів на уроках із «Я досліджую світ». *Наукові записки. Серія Психолого-педагогічні науки (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)*. № 2. С. 20–25. URL : <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2023-PP-2-20-25> (дата звернення: 18.04.2025).
3. Нова українська школа : poradnyk dla vchytelia / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с. URL : <https://khsakhnov-ruo.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/Poradnyk-dlia-vchytelia-NUSH.pdf> (дата звернення: 18.04.2024).
4. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : Світовий досвід та українські перспективи. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.
5. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова КМ України від 06.10.2020 No 87-2018-п. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п#Text> (дата звернення: 18.04.2025).

Вікторія ІВДЕНКО,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Надія ЩЕРБАКОВА,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ЯК НОСІЯ ЕТИКЕТНИХ НОРМ: ВПЛИВ ОСОБИСТОГО ПРИКЛАДУ НА ПОВЕДІНКУ УЧНІВ

Актуальність. Сучасна освіта акцентує увагу на необхідності не тільки передачі знань, але й виховання в дітей важливих соціальних навичок, зокрема етикетної поведінки. Оскільки молодші школярі активно формують свої знання про соціальні норми, саме поведінка вчителя стає для них зразком. У цьому контексті роль учителя як носія етикетних норм є надзвичайно важливою, адже педагог виконує не лише функцію передавання академічних знань, а й навчає учнів взаємодіяти з оточенням відповідно до норм етикету, що сприяє формуванню в дітей адекватних соціальних

уявлень і навичок. Учитель, демонструючи належні манери, ставлення до учнів і до себе, створює основу для формування культурної поведінки дітей, що сприяє їх гармонійному соціальному розвитку.

Проблема формування етичної поведінки в не є новою, їй приділяли увагу давньогрецькі філософи (Аристотель, Демокрит, Платон, Сократ та ін.), гуманісти епохи Відродження (М. Монтень, Ф. Рабле, Ж. Руссо та ін.), педагоги й психологи минулого й сучасності (І. Бех, О. Духнович, А. Драган, Л. Карамаєва, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська та інші). Усі дослідники наголошують на важливості впливу особистого прикладу вчителя на поведінку учнів. Проведені наукові розвідки з визначеної проблеми показують, що етикетні норми краще засвоюються, коли учитель сам є носієм цих норм. Підхід, що акцентує увагу на морально-етичних аспектах педагогічної діяльності, відзначається актуальністю, оскільки на початковому етапі навчання вчитель виступає не тільки як джерело знань, але й як зразок соціальної поведінки.

Мета дослідження. Розглянути, як вчитель, через демонстрацію власної етикетної поведінки, впливає на формування відповідних норм в учнів початкової школи, зокрема їх поведінки, мовлення та емоційного сприйняття.

Сутність дослідження. Роль учителя в процесі формування етикетної поведінки учнів є надзвичайно важливою. Від того, як учитель демонструє власну поведінку, як ставиться до навколишніх людей, як реагує на різні ситуації, залежить багато чого в розвитку учнів. Це особливо важливо на початковому етапі навчання, коли діти починають усвідомлювати важливість культурних норм і етикету.

Саме особистий приклад педагога стає одним з найбільш ефективних способів передачі норм етикету. Учні спостерігають за вчителем, вивчають його реакції в соціальних ситуаціях і відтворюють ці моделі поведінки у своєму житті. Учитель, який дотримується етикету в повсякденному житті, стає не просто джерелом знань, а й носієм культурних стандартів, які потім учні застосовують у своїх взаєминах з іншими.

У цьому контексті значну роль відіграє емоційний інтелект учителя. Адже педагог, який здатний розуміти та ефективно керувати власними емоціями є важливим зразком для дітей, і саме це дозволяє формувати в учнів емоційну компетентність і здатність адекватно реагувати на різні соціальні ситуації. Ці якості є основою для розвитку емоційно-вольової сфери, що, в свою чергу, є фундаментом для формування культурної поведінки учнів.

Початковий етап навчання є критично важливим для закладання основ етикету. Це той період, коли діти починають усвідомлено опановувати правила культурної поведінки, і тому важливість особистого прикладу вчителя є вкрай важливою. Учні в цьому віці дуже чутливі до того, що відбувається навколо них, і якщо педагог демонструє повагу, ввічливість та

толерантність у взаємодії з іншими людьми, це створює підґрунття для формування цих якостей у молодших школярів.

У період навчання учнів у початковій школі важливо учить дітей розуміти та осмислено застосовувати ці правила на практиці. Використання ситуаційних ігор, де учні можуть розігравати різні соціальні ситуації та взаємодіяти один з одним, допомагає їм краще усвідомити норми поведінки та навчитись реагувати на них у реальному житті. Ці методи дають можливість дітям не лише усвідомлювати етикетні норми, але й переживати їх, що є важливим для їхнього внутрішнього розвитку.

Інтерактивні методи навчання є надзвичайно ефективними для формування етикетної поведінки учнів. Вони забезпечують можливість для молодших школярів практикувати ці норми в контексті реальних життєвих ситуацій. Наприклад, використання рольових ігор, дискусій, симуляцій дозволяє учням «вживатися» в різні соціальні ролі, переживати емоційно важливі моменти і, таким чином, засвоювати етикет у контексті реального спілкування.

Отже, інтерактивні методи сприяють не лише когнітивному засвоєнню норм етикету, а й емоційному переживанню цих норм, що важливо для розвитку соціальної та емоційної компетентності учнів.

Учитель, який застосовує інтерактивні методи навчання, стає не лише передавачем знань, а й провідником у світі соціальних норм. Він допомагає учням опанувати основи культури поведінки, й при цьому розвинути здатність до рефлексії, навчити школярів аналізувати свої вчинки і взаємодії з іншими людьми. Це важливо не тільки для формування етикетної поведінки, але й для розвитку загальних соціальних навичок, які допоможуть учням стати успішними в майбутньому, як у навчанні, так і в житті.

Таким чином, формування етикетної поведінки в учнів початкової школи є важливим аспектом сучасного освітнього процесу. Провідну роль у цьому процесі відіграє вчитель, який не лише навчає, але й власним прикладом демонструє зразки культурної поведінки. Саме особистість педагога, його манери, емоційна врівноваженість, ставлення до учнів і колег мають вирішальне значення у вихованні соціально адаптованих, ввічливих і емоційно зрілих особистостей. Застосування інтерактивних методів навчання, що дозволяють учням переживати соціальні ситуації в навчальному середовищі, значно підвищує ефективність засвоєння етикетних норм. Учитель виступає не лише джерелом знань, а й провідником у формуванні соціально-емоційної компетентності молодших школярів, що є основою для їхнього гармонійного розвитку та подальшої успішної соціалізації.

Список використаних джерел

1. Ковальчук В. А. *Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя* : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с.
2. Серман Л. Афективні аспекти впливу професійного іміджу вчителя на успішність учнів. *Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та перспективи* : зб. наук. праць / упоряд. Ю. І. Колісник-Гуменюк. Київ; Львів; Бережани; Гомель, 2018. Вип. 3. С. 153–157.
3. Шевчук М. В. Роль педагога у розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі застосування навчальної гри. *Андрагогічний вісник*. 2019. № 10. С. 153–157.

Мілана КАЧУР,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Приватна установа
«Заклад вищої освіти
«Міжнародний гуманітарно-
педагогічний інститут
«БЕЙТ-ХАНА»
Вікторія ВЕЛИЧКО,
викладач,
Приватна установа
«Заклад вищої освіти
«Міжнародний гуманітарно-
педагогічний інститут
«БЕЙТ-ХАНА»

ГЕНДЕР ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА КАТЕГОРІЯ: СТАНОВЛЕННЯ, САМОСПРИЙНЯТТЯ, ПОВЕДІНКОВІ РОЛІ

У сучасному соціумі поняття «гендер» стало ключовим у розумінні особистості, її соціального становлення та взаємодії зі світом. На відміну від біологічної статі, яка є вродженою характеристикою, гендер розглядається як соціально-психологічна категорія, що формується в процесі соціалізації й відображає набір очікувань, норм і поведінкових моделей, прийнятих у конкретній культурі.

Згідно з поглядами Сандри Бем (Sandra Bem), однієї з провідних дослідниць гендерної психології, індивід засвоює соціальні ролі через механізми гендерної схеми, яка впливає на самосприйняття та поведінкові вибори (Bem, 1981). Формування гендерної ідентичності відбувається в

кілька етапів, починаючи з раннього дитинства, коли дитина починає усвідомлювати себе як представника певної статі.

Гендерне самосприйняття – це результат впливу родини, школи, медіа та культурного середовища. Як зазначає Лоренс Колберг (Lawrence Kohlberg), гендерна ідентичність розвивається поступово і стає стабільною приблизно у віці 6–7 років, коли дитина починає розуміти незмінність статі (Kohlberg, 1966).

У підлітковому віці відбувається критичне осмислення гендерних ролей. Під впливом референтних груп та медіа молоді люди або адаптуються до традиційних очікувань, або прагнуть їх переосмислити. Наприклад, дослідження Керол Гілліган (Carol Gilligan) вказують на відмінності в ціннісних орієнтаціях хлопців і дівчат, особливо у питаннях морального вибору та взаємин (Gilligan, 1982).

Український контекст підтверджує необхідність формування гендерно-чутливого середовища. Зокрема, результати досліджень Інституту соціології НАН України (2021) свідчать, що 47% підлітків все ще дотримуються стереотипного уявлення про те, що «чоловік – головний у сім'ї», а «жінка повинна бути лагідною і слухняною». У школах традиційно дівчат частіше заохочують до гуманітарних дисциплін, а хлопців – до технічних. Це впливає не лише на самооцінку, а й на майбутній професійний вибір.

Прикладом інтеграції гендерної просвіти в Україні є ініціативи ГО «Інсайт» та проєктів за підтримки UN Women, які реалізують навчальні програми з гендерної рівності для вчителів, психологів, старшокласників. Такі програми навчають розпізнавати дискримінацію, протидіяти булінгу, формувати критичне мислення щодо нав'язаних гендерних норм.

У низці шкіл Львова, Харкова, Києва запроваджено гендерно-чутливе виховання в рамках курсів з громадянської освіти та психології. Учителі навчаються уникати сексистських висловів, надають рівний простір для самовираження, підтримують активну участь обох статей у навчальному процесі.

Поведінкові ролі, закладені гендерними нормами, часто є продуктом культурного стереотипування. Наприклад, у закладах професійної освіти дівчата все ще рідко обирають спеціальності з IT або технічного профілю, попри успіхи таких ініціатив як STEM is FEM.

Поведінкові ролі, закладені гендерними нормами, часто є продуктом культурного стереотипування. Хлопців традиційно навчають бути рішучими, домінантними, стриманими, а дівчат – емоційними, співчутливими, залежними. Це може обмежувати розвиток особистості та заважати самореалізації.

Сучасна педагогіка й психологія наголошують на необхідності формування гендерної чутливості, що передбачає вміння критично оцінювати стереотипи, приймати різноманіття поведінкових моделей та

підтримувати розвиток особистісного потенціалу незалежно від гендерних очікувань.

Як вказує Ю. Кривонос, освітнє середовище відіграє ключову роль у забезпеченні гендерної рівності, оскільки саме в школі формується ставлення до себе та інших через призму статевих і соціальних ролей (Кривонос Ю., 2018). У цьому контексті важливо впроваджувати інтерактивні методи навчання, профілактику дискримінаційних установок, формування поваги до індивідуальних відмінностей.

Отже, гендер – це не просто характеристика особистості, а динамічна соціально-психологічна структура, яка впливає на всі аспекти життя людини: від самосприйняття до соціальної поведінки. Розуміння гендерних особливостей сприяє гармонійному розвитку особистості, формуванню рівноправного суспільства та уникненню дискримінації. Завдання освіти полягає у формуванні відповідального ставлення до власної ідентичності та до інакшості інших.

Список використаних джерел

1. Bem, S. L. Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 1981. 88(4). P. 354-364.
2. Kohlberg, L. A cognitive-developmental analysis of children's sex-role concepts and attitudes. In E. Maccoby (Ed.), *The Development of Sex Differences*. Stanford University Press. 1966.
3. Gilligan, C. In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development. *Harvard University Press*. 1982.
4. Кривонос Ю. В. Гендерні аспекти в освітньому середовищі: виклики і перспективи. *Педагогічний альманах*. 2018. № 37. С. 45–50.
5. Інститут соціології НАН України. Щорічний звіт про стан суспільної думки. 2021.
6. UN Women Ukraine. Освіта та гендерна рівність: практика впровадження у школах України. 2023.

Марина КОНОНЕНКО,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Крістіна ПЕТРИК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

СТРАТЕГІЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ОСВІТНЬОГО ЛІДЕРСТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Вступ. У сучасному світі освітня сфера стикається з численними викликами, пов'язаними з соціальними, економічними, воєнними та екологічними кризовими ситуаціями. У таких умовах від освітніх лідерів вимагається не лише оперативне реагування, а й здатність до стратегічного мислення та вміння бачити ситуацію в цілому, передбачати наслідки рішень, приймати виважені управлінські кроки. Саме стратегічне мислення стає ключовим інструментом забезпечення стабільності, розвитку й ефективного функціонування освітніх інституцій у періоди нестабільності.

Проблематика стратегічного мислення в контексті освітнього лідерства досліджується сучасними українськими науковцями, зокрема О. Сухомлинською, яка акцентує на гуманістичних засадах лідерства в освіті; О. Овчарук, яка вивчає компетентнісний підхід у діяльності керівників закладів освіти; Н. Дем'яненко, яка аналізує управлінські стратегії в умовах змін; Л. Хомич, що приділяє увагу формуванню стратегічної культури лідера-управлінця; Н. Венцева, К. Коваль, А. Лесик, Т. Мухіна, К. Петрик, О. Попова, Т. Фат'янова розкрили роль лідерських якостей керівництва у збереженні та забезпеченні функціональності переміщених українських закладів вищої освіти під час війни. Особливу увагу сучасні дослідники приділяють розвитку стратегічного мислення керівників в умовах кризи, коли потрібні не лише адміністративні навички, а й гнучкість, інноваційність, розвинутий емоційний інтелект. Таким чином, вивчення особливостей стратегічного мислення та його впливу на освітнє лідерство набуває актуальності в умовах необхідності адаптації до змін і пошуку стійких моделей управління.

Мета дослідження визначити роль стратегічного мислення як базового компонента ефективного освітнього лідерства в умовах кризи та окреслити шляхи його формування і розвитку в керівників освітніх закладів.

Завдання дослідження полягають у тому, щоб розкрити сутність стратегічного мислення в умовах криз; з'ясувати його роль в ефективному

освітньому лідерстві; проаналізувати ключові компетентності лідера-стратега; окреслити шляхи формування стратегічного мислення у керівників закладів освіти.

Виклад основного матеріалу. У період нестабільності, глобальних викликів та суспільних трансформацій заклади освіти стають не лише об'єктом впливу криз, а й потенційними осередками відновлення, стабілізації та розвитку. У цьому контексті освітній лідер набуває нової ролі, не лише управлінця, але й антикризового стратегічного мислителя, здатного адаптувати систему до змін, мінімізувати ризики та забезпечити сталий поступ уперед.

Стратегічне мислення у сфері освіти можна розглядати як здатність керівника не обмежуватись короткостроковими рішеннями, а діяти на випередження, прогнозуючи можливі сценарії розвитку подій, вибудовуючи варіативні траєкторії прийняття рішень. Це мислення в категоріях цілісності, довгострокової перспективи, системного бачення проблем та їхніх можливих рішень. Освітній лідер, який мислить стратегічно, формує бачення розвитку закладу освіти не лише в умовах стабільності, а й в умовах невизначеності, що надзвичайно актуально у воєнний період в Україні. Однією з центральних компетентностей стратегічного мислення є вміння аналізувати складні ситуації та ухвалювати рішення на основі обмеженої інформації [3]. Це передбачає здатність до інтеграції різних джерел даних, вміння розрізняти головне і другорядне, швидко оцінювати ризики та можливості. Наприклад, у ситуації воєнної загрози керівник має не лише реагувати на поточні виклики, наприклад, організація укриттів, безпечного навчання тощо, а й вибудовувати освітній процес так, щоб зберігати його якість, підтримувати психоемоційний стан учасників освітнього процесу та готувати колектив до подальших можливих змін [2]. Не менш важливим аспектом стратегічного мислення є формування довгострокових цілей, які відповідають не лише державній освітній політиці, а й локальним запитам конкретної громади. У кризових умовах змінюється структура потреб: на перший план виходять питання психологічної безпеки, розвитку гнучких навичок *soft skills*, технологічної адаптації, педагогічної автономії та емоційної стійкості. Тому ефективний лідер має орієнтуватися в цих нових реаліях і формувати бачення, яке враховує не лише нормативну базу, але й реальний стан речей на місцях [4].

Особливу увагу варто приділити інноваційній складовій стратегічного мислення. У кризових умовах традиційні моделі управління часто втрачають ефективність, і саме здатність до нестандартних рішень, педагогічного експерименту, впровадження нових форм комунікації та цифрових технологій стає маркером сучасного освітнього лідерства. Наприклад, під час пандемії COVID-19, а згодом в умовах війни, виявилися вкрай необхідними цифрові платформи, альтернативні форми зворотного зв'язку, нові моделі взаємодії з батьками та учнями, побудовані на довірі та гнучкості. Варто

також відзначити, що стратегічне мислення вимагає високого рівня емоційного інтелекту. Лідер, який усвідомлює свій емоційний стан та стан своєї команди, краще розуміє, коли потрібно змінити стратегію, змінити тон спілкування або відкласти складне рішення. Уміння слухати, відчувати настрій колективу, розпізнавати сигнали втоми, апатії чи тривоги є важливими для своєчасного управлінського втручання [5, с. 113].

Стратегічне мислення тісно пов'язане з розвитком культури партнерства в закладі освіти. Лідер нового типу є не авторитарний управлінець, а фасилітатор командної роботи, який залучає учасників до прийняття рішень, підтримує ініціативи вчителів, учнів, батьків, ділиться відповідальністю. У кризових умовах такий підхід дозволяє не лише підвищити довіру в колективі, а й мобілізувати ресурси громади, розширити можливості для адаптації та розвитку. Окрему увагу заслуговує підготовка майбутніх лідерів до стратегічного управління [1]. Сучасна педагогічна освіта має передбачати розвиток системного мислення, навичок кризового менеджменту, гнучкості, проєктного підходу, вміння рефлексувати і працювати з невизначеністю. Формування таких якостей повинно відбуватись не лише на теоретичному рівні, а й у процесі практичної діяльності, під час участі у стажуваннях, тренінгах, кейс-симуляціях. Узагальнюючи, можна стверджувати, що стратегічне мислення є необхідною умовою ефективного освітнього лідерства в кризових умовах. Це не лише інструмент адаптації, а й важіль трансформації, що дозволяє не просто виживати у складних обставинах, а переосмислювати і змінювати освітній процес, надаючи йому нового змісту, гнучкості та внутрішньої стійкості.

Висновки. У сучасних кризових умовах стратегічне мислення виступає ключовим чинником ефективного освітнього лідерства. Воно дозволяє не лише оперативно реагувати на зовнішні виклики, а й передбачати їх, формуючи цілісне бачення розвитку освітньої установи.

По-перше, стратегічне мислення забезпечує здатність лідера діяти в умовах невизначеності, аналізувати складні ситуації, ухвалювати обґрунтовані рішення, прогнозувати наслідки та вибудовувати стратегії, що відповідають як загальнодержавним пріоритетам, так і локальним потребам громади.

По-друге, воно формує нову управлінську культуру, орієнтовану на партнерство, командну роботу, відповідальне лідерство та інноваційний підхід. Такий лідер здатний не лише підтримувати функціонування закладу освіти, а й ініціювати зміни, спрямовані на підвищення його стійкості, ефективності та людяності.

По-третє, стратегічне мислення сприяє гармонійному поєднанню емоційного інтелекту, професійної інтуїції та аналітичних навичок, що є необхідним у роботі з педагогічним колективом, учнями та батьками під час криз.

Таким чином, стратегічне мислення є не просто компетентністю сучасного керівника, а фундаментальною основою, на якій будується лідерство в освіті нового типу, гнучке, далекоглядне, людяне та здатне трансформувати кризу у можливість для зростання.

Список використаних джерел

1. Дубровіна І. В. Педагогічне стимулювання лідерства у студентів засобами активних форм навчання. *«Перспективи та інновації науки» Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. 2022. № 4 (9). С. 234–243.

2. Ковальчук В. І. Вплив професійного іміджу керівника на розвиток закладу освіти. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. 2023. № 2 (26). С. 198–206.

3. Лідерство та комунікації в організації : навч. посіб. / упорядники: Н. Я. Михаліцька, М. Р. Яцик. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 512 с.

4. Чемерис М. Б. Роль лідерства в трансформації управлінських парадигм в умовах європейської інтеграції. Трансформація менеджменту в умовах глобальної макроекономічної нестабільності : матеріали ІІІ всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 19–21 березня 2025 р.). Миколаїв : МНАУ, 2025. С. 167–170.

5. Kristina Petryk, Tetiana Mukhina, Karyna Koval, Nadiia Vientseva, Anzhelika Lesyk, Olha Popova and Tetiana Fatianova. The role of leadership qualities of the management in preserving and ensuring the functionality of relocated Ukrainian higher education institutions during the war. *Problems and Perspectives in Management*. 2025. 23(2-si), P. 100–120. URL : [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.23\(2-si\).2025.08](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.23(2-si).2025.08) (дата звернення: 22.04.2025).

Василь КОСТИНЮК,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Національний університет
біоресурсів і
природокористування України

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ

У сучасних умовах цифровізації суспільства інтернет-ресурси та соціальні мережі стають важливим інструментом формування національної ідентичності молоді. Студентська спільнота, як одна з найбільш динамічних і відкритих до змін соціальних груп, є надзвичайно чутливою до

інформаційного впливу, що надходить через цифрові канали комунікації. Це створює як нові можливості, так і виклики у процесі національного самовизначення.

Національна самосвідомість включає усвідомлення себе як частини певної національної спільноти, розуміння її історії, культури, мови, традицій, а також готовність брати участь у її збереженні та розвитку. Інтернет-ресурси, зокрема освітні платформи, медіаархіви, тематичні портали з української історії, культури та мистецтва, активно сприяють інформуванню студентів про національні цінності та символи. Особливо важливу роль відіграють цифрові проєкти, орієнтовані на популяризацію української мови, вшанування пам'яті національних героїв, відзначення важливих історичних дат. Такі ресурси дають можливість молоді самостійно поглиблювати знання про своє коріння, що є підґрунтям для формування усвідомленої громадянської позиції [1].

Соціальні мережі, у свою чергу, мають потужний потенціал як простір взаємодії, обміну думками та створення власного медіаконтенту. Через пости, блоги, сторіз, відео та прямі ефіри молодь не лише споживає, а й активно продукує інформацію, що стосується національної ідентичності. Відомими є приклади використання TikTok, Instagram, Facebook для популяризації української культури, традиційної музики, вишиванки, національної кухні [2]. Студенти охоче долучаються до флешмобів, тематичних онлайн-заходів до Дня вишиванки, Дня незалежності, Дня української писемності та мови, чим засвідчують свою причетність до українського культурного простору.

Разом з тим, варто зауважити, що соціальні мережі можуть також виступати джерелом дезінформації, маніпуляцій і нав'язування чужих цінностей. Тому важливо формувати у студентів критичне мислення, медіаграмотність, уміння ідентифікувати якісний національно орієнтований контент. Цьому сприяє інтеграція теми національної самосвідомості в освітній процес, створення креативних онлайн-курсів, залучення студентів до цифрового волонтерства, просвітницьких кампаній у мережі.

Досвід останніх років показав, що саме у віртуальному середовищі українська молодь активно самоорганізується, підтримує ініціативи, спрямовані на популяризацію національних символів, мови, історичної пам'яті. Особливо це стало очевидним під час суспільно-політичних викликів, коли мережа стала простором національної єдності, солідарності, взаємопідтримки. Це свідчить про глибокий потенціал інтернет-комунікацій у справі національного виховання.

Отже, використання інтернет-ресурсів та соціальних мереж може бути ефективним засобом формування національної самосвідомості студентської молоді за умови свідомого, критичного і патріотично орієнтованого підходу. Освітній процес має враховувати цю тенденцію, адаптуючи інструменти цифрової комунікації до цілей національного виховання, що сприятиме

підготовці майбутніх фахівців, здатних до інноваційної та суспільно значущої професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : наук. вид. Київ : Либідь, 2012. 336 с.

2. Павлушенко О. А., Мазай Л. Ю., Прокопчук Л. В., Павликівська Н. М., Інтернет-ресурси як засоби формування національно-патріотичного світогляду студентів. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2021, Том 85, №5. С. 130–146.

Дмитро КРАВЧЕНКО,

здобувач другого

(магістерського)

рівня вищої освіти,

Бердянський державний
педагогічний університет

Лариса ЛІСІНА,

докторка педагогічних наук,
професорка,

Бердянський державний
педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЛІДЕРСТВА СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ КОМАНДНИХ ВИДІВ СПОРТУ

Актуальність. Лідерські якості людини мають важливе значення у професійній та навчальній діяльності. Формування цих навичок у студентів закладів вищої освіти є одним із головних завдань для досягнення відповідного кваліфікаційного рівня. У цьому контексті спортивна колективна взаємодія, що відбувається з іншими людьми є унікальним засобом поєднання фізичної активності з розвитком соціально-психологічних здібностей.

Один з інструментів цієї колективної взаємодії є групові або командні види спорту. Саме в них, для того, щоб здобувати позитивний результат, досягати успіху, створюються умови, де кожен учасник утворює команду, розподіляючи ролі між собою, швидко приймаючи рішення, набуваючи згуртованості. Під час фізичної активності більшість учасників помилково зосереджуються лише на руховому та техніко-тактичному компоненті гри, ігноруючи важливі соціальні аспекти, їхній потенціал для формування лідерських якостей. Розвиток лідерських навичок цими засобами фізичного виховання є актуальним для подальшого потрапляння на високі вимоги

ринку праці, де роботодавці будуть надавати перевагу та цінувати тих співробітників, що мають добре розвинені комунікативні та організаційні здібності.

Ступінь досліджуваності проблеми. Питанням щодо розв'язання проблеми, яка стосується насамперед формування навичок лідерства студентів засобами командних видів спорту присвячені роботи В. Білогура, В. Бутенко, Б. Ремез, О. Bloшенко, А. Тінякова. Вони вважають, що студентська молодь має недостатній рівень фізичної підготовленості, розвитку морально-вольових якостей особистості, мотивації до занять, що передусім вимагає залучення та пошуку інноваційних форм та методів організації освітнього процесу, у тому числі і за допомогою командних видів спорту.

Мета дослідження – виявити та теоретично обґрунтувати можливий вплив командних видів спорту на виховання та формування лідерських навичок студентів закладів вищої освіти.

Методи дослідження – теоретичний аналіз, узагальнення літературних джерел, моніторинг.

Сутність дослідження. Будь-яку команду, групу, організацію, колектив не забезпечить максимальною користю жодний людський фактор, окрім лідерства. Лідер – здійснення досягнення цілей, координації дій, ефективності комунікації, вибіркової оптимальних шляхів задля вирішення складних завдань. Він повинен володіти якісним іміджем, харизматичністю, перспективним баченням мети, здатністю мотивувати, надихати чи підтримувати зміни задля розвитку. Тільки гнучкість та знання у сфері взаємовідносин можуть спрямувати учасників до спільної мети, роботи та підтримку власних прагнень. Ефективність має бути в симбіозі з простотою та зрозумілістю. Лідер має бути справжнім «бійцем» зі своїм неповторним стилем. Попри переважну серйозність, йому не завадить звичайне почуття гумору, оптимістичність і працьовитість. Тоталітарний, авторитарний, суворо управлінський, «твердий» стилі вже в минулому, бо сучасна стратегія повинна мати велику чутливість до потреб кожної ланки, порівнювальний аналіз випробуваних методів, щоб наштовхувати будь-яку особу на позитивний бік. Ціль, вплив, група – найважливіші три компоненти під час діяльності «ватажка» [1].

Сучасний освітній процес вимагає активного, цілеспрямованого, вмотивованого студента, який реалізовує та опановує різні компетентності, що виступають орієнтиром для досягнення успішних результатів. Усі спеціальності мають наповнюватися процесами занять фізичною культурою та спортом. Завдяки регулярності тренувальних циклів та залученню в фізкультурно-оздоровчих заходах, спортивна складова, здоровий спосіб життя буде набувати характер соціальної потреби для здобувачів освіти вищих навчальних закладів, оскільки міцно закріпиться в їхній освітній побут, можливо сформується стійкі спортивні інтереси [2].

Яскравим прикладом формування лідерських навичок студентів є їх залучення та діяльність у командних видах спорту. Завдяки їхній спрямованості на співпрацю та спільне досягнення цілей, відбувається створення реальних умов для формування лідерства.

У футболі, баскетболі, волейболі студенти поступово вчаться розподіляти ролі (амплуа), враховуючи сильні сторони кожного. Лідери мають проявляти здатність організовувати ефективну гру за допомогою якісного тактичного підбору, усвідомлюючи, що кожен гравець має індивідуальну фізичну, технічну підготовленість, антропометричні показники, тощо. Приймаючи на себе роль «капітана», здобувач бере на себе повну відповідальність колективу щодо результату, мотивації та вирішенню конфліктних ситуацій, критичних моментів гри.

Лідер повинен вчитися знаходити компроміси, створюючи сприятливу атмосферу для співпраці. Кожний командний вид спорту – переважно динамічна гра, тому можливі ситуації, які вимагають чіткого прояву лідерських навичок від всіх гравців у різних моментах.

Є багато командних видів спорту, які варто застосовувати задля розвитку співпраці, взаємоповаги та рівності можливостей між хлопцями та дівчатами. Волейбол, баскетбол 3×3, алтимат фризбі, корфбол і регбі-5 – це ефективні командні види спорту, що дають змогу розкрити сильні сторони кожного учасника незалежно від статі.

Волейбол – це не лише командний вид спорту, але й ефективний інструмент для розвитку лідерських якостей у студентів. Це здобувається утворенням особливих ігрових ситуацій. По-перше, гравцям варто наголосити на тому, щоб вони самостійно розподіляли між собою позиції на ігровому майданчику (амплуа). Також в цій ситуації потрібне додаткове призначення капітана, який координуватиме обговорення, враховуючи технічні, фізичні можливості кожного гравця. Таким чином, здобувач навчиться аналізувати здібності гравців, ухвалювати важливі рішення, аргументувати їх перед усією командою.

По-друге, лідеру потрібно надати можливість самостійно вирішувати тактичну складову гри. Це сприятиме розвитку здатностей планувати, вирішувати завдання в умовах обмеженого часу. У процесі гри неминуче виникатимуть ситуації, коли одна з команд програватиме. У таких випадках доцільно вводити коротку перерву – однохвилинний тайм-аут. Під час цієї паузи окремим студентам можна доручити добирати слова підтримки, мотивації та підбадьорення для своєї команди з метою мобілізації сил на досягнення позитивного результату.

Після завершення гри важливо виділити час на обговорення та аналіз. Здобувачі освіти мають дійти конструктивних висновків: що вдалося реалізувати, які були допущені помилки, і над чим слід попрацювати. Такий підхід сприятиме розвитку критичного мислення й пошуку шляхів для подальшого вдосконалення.

Потрібно давати нагоду кожному студенту організовувати та проводити окремі частини заняття. Наприклад, виконання загально розвивальних вправ на підготовчому етапі чи демонстрація вправ на розтягування м'язів у заключному. Варто дозволити всім спробувати себе в ролі лідера або капітана, щоб різні гравці отримували досвід, щоб розвивати особистісні, професійні якості.

Основні висновки. Будь-який студент у певній мірі має деякі лідерські задатки, які можуть розпочинати або відновлювати діяльність тільки в конкретних ситуаціях. Саме знайти, виявити, удосконалити, сформувати ці навички допоможуть командні види спорту. Тільки спортивному колективу притаманні ознаки згуртованості, стійкості, психологічної позитивної атмосфери, правильної ієрархії. Кожного заняття фізичного виховання потрібно спрямовувати здобувачів вищої освіти на розвиток морально-вольових якостей – цілеспрямованість, ініціативність, наполегливість, принциповість, сміливість, рішучість, враховуючи рівень фізичної підготовленості та індивідуальних особливостей, щоб покращувати потенціал лідерських навичок.

Список використаних джерел

1. Біда О., Орос І., Чичук А. Зміст та сутність поняття «Лідерство». *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки / ЦДУ ім. В. Винниченка*. 2021. № 197, С. 17–20.

2. Bloshenko O. I. Вплив фізичної культури та спорту на формування поведінки студента-лідера. *Лідери XXI століття. Формування особистості харизматичного лідера на основі гуманітарних технологій* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 27–28 вересня 2018 р. / ред. О. Г. Романовський; Нац. акад. пед. наук України [та ін.]. Харків : НТУ «ХПІ», 2018. С. 66–68.

Анжеліка ЛЕСИК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет
Ольга ПОПОВА,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ РЕЛОКОВАНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Актуальність. Воєнні дії на території України спричинили масове переміщення як громадян, так і установ, зокрема закладів вищої освіти. Релокація університетів – це не лише логістичне завдання, а й глибокий соціально-культурний та педагогічний виклик. Майбутні вчителі початкових класів, які здобувають вищу освіту в умовах переміщених ЗВО, яким є і Бердянський державний педагогічний університет (тимчасово переміщений до м. Запоріжжя), стикаються з новим середовищем, нестабільністю, емоційним виснаженням, потребою у швидкій адаптації. Актуальність дослідження полягає в необхідності цілісного осмислення того, як психолого-педагогічні та соціокультурні чинники впливають на професійне становлення майбутніх учителів початкових класів у релокованому університеті, і які умови можуть посилити або, навпаки, загальмувати цей процес.

Ступінь дослідженості проблеми. Питання адаптації освіти до умов кризових ситуацій не нове в педагогічній науці, однак у контексті повномасштабної війни й переміщення закладів вищої освіти воно набуває особливої значущості. Певні аспекти формування особистості вчителя в умовах нестабільності досліджували вітчизняні науковці (О. Сухомлинська, Л. Хомич, Т. Левченко, А. Лесик, О. Попова та інші), а також зарубіжні (L. Darling-Hammond, M. Cochran-Smith, A. Menter). Водночас питання формування майбутніх учителів початкових класів саме в умовах релокованих університетів залишається недостатньо вивченим і потребує системного аналізу та емпіричного підтвердження.

Мета дослідження – виявити основні психолого-педагогічні та соціокультурні чинники, що детермінують процес формування майбутніх учителів початкових класів в умовах переміщеного ЗВО.

Методи дослідження: теоретичний аналіз педагогічної та психологічної літератури під кутом зору досліджуваної проблеми; контент-

аналіз навчальних планів і освітніх програм; анкетування здобувачів вищої освіти (n = 30 осіб); педагогічне спостереження; напівструктуровані інтерв'ю з викладачами.

Сутність дослідження. Сучасні реалії, пов'язані з воєнним станом, поставили систему вищої освіти перед новими проблемами. Університети, що перемістилися, опинилися в іншому освітньому середовищі, з обмеженими ресурсами, зміненими логістичними й комунікаційними зв'язками [3]. Значна частина науково-педагогічних працівників і здобувачів змушені були переїхати в інше, більш безпечне місце проживання на території України або за її межами і продовжувати працювати дистанційно. Усе це, безумовно, вплинуло на якість і зміст підготовки майбутніх учителів. Серед визначальних чинників у формуванні майбутніх учителів початкових класів, на нашу думку, найважливішими є психолого-педагогічні [4]. Здобувачі вищої освіти вступають на навчання з власним досвідом втрат, евакуації, життя в новому місті, часто – без родини. Тож освітній процес для них – це не тільки про знання, а й про безпечний простір.

Значущими є навчальні заняття та конкретні заходи, які мотивують до здобуття освіти, сприяють розвитку емоційної стійкості, підтримують критичне мислення, здатність до рефлексії й саморозвитку. У цьому велика роль належить викладачеві як куратору, ментору.

Не менш важливими є соціокультурні детермінанти: інтеграція здобувачів у нову громаду, збереження власної ідентичності, міжкультурна комунікація. Саме через взаємодію з місцевим середовищем формуються нові педагогічні орієнтири, які ґрунтуються на повазі, толерантності й відповідальності.

Ми провели анкетування майбутніх учителів початкових класів, які навчаються в Бердянському державному педагогічному університеті на освітньо-професійних програмах «Початкова освіта» бакалаврського та магістерського рівнів щодо психолого-педагогічного та соціокультурного аспектів становлення. Так, нас цікавило, як оцінюють майбутні педагоги свою психологічну адаптацію до навчання після переміщення університету, чи відчують вони достатню підтримку з боку викладачів. Переважна більшість респондентів зазначили, що адаптувалися легко; 20 % зазначили труднощі в цьому процесі; у 12 % адаптація не завершилася. Тішить те, що всі здобувачі відчують постійну підтримку викладачів: індивідуальні консультації; психологічний супровід; гнучкий розклад та асинхронне навчання. Дещо знизився рівень мотивації (35 % респондентів), що можна пояснити психологічним станом, труднощами під час переміщення та облаштуванням нового місця проживання, мовний бар'єр (особливо в тих, хто переїхав за межі України).

Аналізуючи відповіді студентів на запитання соціокультурного блоку, ми з'ясували, що лише 23% було легко інтегруватися в нове соціальне середовище, 27% це зробити було дуже складно; 50 % досі не змогли

звикнути в новому середовищі. Усе це викликано труднощами міжкультурної та міжособистісної взаємодії, як вважають 75% опитаних. Щоб швидше адаптуватися, здобувачі активно беруть участь у волонтерських, громадських чи культурних ініціативах. Як наслідок, соціокультурні умови помірно впливають на якість професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Виявилося, що найбільш ефективними в цих умовах є:

- поєднання очного та дистанційного навчання;
- міждисциплінарні практики (зокрема в проєктній роботі);
- інтеграція досвіду волонтерської діяльності в педагогічну підготовку;
- регулярна психологічна підтримка через консультації або групові тренінги.

Ціннісна трансформація, яку проходять студенти в таких умовах, – це не лише результат подолання труднощів, а й формування нового образу вчителя-громадянина, здатного працювати в складному й динамічному світі.

Результати дослідження показали, що процес професійного становлення майбутніх учителів початкових класів під час дії воєнного стану стає значно складнішим. Тому формування їх в умовах релокованого ЗВО є процесом, що вимагає посиленого психолого-педагогічного супроводу. Важливою умовою є створення стабільного й безпечного освітнього середовища, де здобувачі відчувають підтримку й довіру. Варто враховувати, що соціокультурні умови (нове середовище, громада, мова спілкування, міжособистісні зв'язки тощо) мають значний вплив на самоідентифікацію майбутніх фахівців, які є переміщеними особами, їх професійні орієнтири й готовність до педагогічної діяльності.

Як свідчать відповіді респондентів на запитання анкети, ефективними стратегіями виявились такі: залучення до волонтерської діяльності, побудова горизонтальних зв'язків у новому середовищі, розвиток педагогічної рефлексії через менторство та тренінги.

Досить ефективною, на нашу думку, комплексна модель адаптації здобувачів освіти, упроваджена в Бердянському державному педагогічному університеті, яка має такі складники: емоційна підтримка (психологічні служби, кураторство); культурна адаптація (включення у місцеві ініціативи); навчальна гнучкість (індивідуальні освітні траєкторії); професійне наставництво.

Висновки. Формування майбутніх учителів початкових класів в умовах переміщеного університету потребує цілісного підходу, який поєднує психоемоційну стабілізацію та професійне зростання. Дієвим є поєднання традиційних і цифрових освітніх технологій з урахуванням досвіду кризового реагування. Доцільно інтегрувати практики психологічної підтримки в освітній процес. Соціокультурна взаємодія стає основою гуманістичної моделі підготовки майбутнього вчителя.

Отже, підготовка майбутніх учителів початкових класів у релокованому закладі вищої освіти – це не про «виживання», а про інновацію через адаптацію, про освіту як простір підтримки й відновлення. Це і є сьогодні нова парадигма педагогічної освіти, яка створюється під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, – чутлива до контексту, відкрита до змін і гуманістична за своєю суттю.

Список використаних джерел

1. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічна наука України в контексті європейських трансформацій. Київ : Педагогічна думка, 2020.
2. Darling-Hammond L. Teacher Education around the World: Changing Policies and Practices. Routledge, 2017.
3. Левченко Т. І. Психологічна стійкість особистості в умовах змін. Харків : Основа, 2022.
4. Лесик А., Попова О. Оптимізація професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах воєнного стану. *Наука і техніка сьогодні*. 2025. С. 673–679.
5. Demyanenko N. Teacher Education in Crisis Conditions: National Experience and Challenges// *Education in Emergencies*. 2023.
6. Menter A. Teacher education in times of disruption. SAGE Publications, 2021.

Ольга МАЛОФЕЄВА,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Тетяна МУХІНА,
старша викладачка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Сучасний етап розвитку освіти характеризується інтенсивною інтеграцією цифрових технологій у процес навчання, що особливо важливо в початковій школі. В умовах стрімкої цифровізації роль вчителя зазнає суттєвих змін, вимагаючи не лише опанування нових інструментів, але й глибокого розуміння їх психологічного та педагогічного впливу на

здобувачів початкової освіти. Дослідження таких науковців, як Л. Карташової, А. Гуржія, Т. Сорочан, О. Комар та ін., підкреслюють важливість вивчення впливу цифрових технологій на педагогічну діяльність, когнітивний розвиток молодших школярів та психологічну адаптацію майбутніх учителів початкових класів. Учені наголошують на необхідності розробки ефективних педагогічних стратегій та методик використання цифрових технологій у початковій школі. Актуальність даної роботи зумовлена не лише потребою підвищити якість освіти через цифрові інновації, але й необхідністю осмислення психологічних та педагогічних аспектів діяльності майбутніх педагогів у цьому процесі, що є ключовим фактором успішної цифрової трансформації початкової освіти [3; 5].

Мета дослідження – визначити та проаналізувати психолого-педагогічні аспекти професійної діяльності майбутнього вчителя початкових класів в умовах цифровізації освіти.

Постійна потреба в адаптації до змін і пов'язаний із цим стрес є одними з основних викликів, з якими зіштовхуються майбутні вчителі початкових класів. Використання цифрових технологій вимагає від майбутніх педагогів не лише технічної компетентності, а й психологічної готовності до роботи в умовах динамічних трансформацій. Дослідження Г. Іванюк підтверджує, що навчальні практики повинні включати елементи психологічної підтримки, спрямовані на подолання техностресу та розвиток упевненості у використанні новітніх освітніх методик. Підвищене психоемоційне напруження може виникати через необхідність швидкого опанування сучасних інформаційних технологій, зростання навантаження під час дистанційного навчання та страх втратити контроль над освітнім процесом у віртуальному середовищі. Для мінімізації негативних наслідків важливо створювати умови для постійного професійного розвитку майбутніх педагогів, а також приділяти увагу формуванню емоційної стійкості [2].

Майбутній учитель початкових класів відіграє ключову роль як посередник у формуванні цифрових компетентностей молодших школярів. Ефективне впровадження технологій сприяє розвитку критичного мислення, навичок самостійного пошуку й аналізу інформації, логічного мислення та творчості. Зокрема, інтеграція цифрових ігор і симуляцій у процес навчання допомагає не лише покращити засвоєння матеріалу, а й стимулює креативність здобувачів початкової освіти. Водночас важливо дотримуватися балансу між традиційними та цифровими методами навчання, аби уникнути перевантаження молодших школярів інформацією [4].

Одним із ключових чинників успішного впровадження сучасних інформаційних технологій у початковій школі є якісне методичне забезпечення, яке підвищує ефективність освітнього процесу та сприяє кращій взаємодії з учнями. Майбутній учитель початкових класів має не лише володіти цифровими інструментами, а й уміти адаптувати освітні

програми, використовуючи технології для реалізації принципів персоналізованого навчання. Методичне забезпечення передбачає розробку навчальних матеріалів із використанням цифрових ресурсів, інтеграцію онлайн-платформ у освітній процес, застосування сучасних засобів оцінювання. Це дозволяє урізноманітнити методи навчання, створити індивідуальні освітні траєкторії та підвищити мотивацію молодших школярів. Інтерактивні платформи, мультимедійні ресурси й віртуальні класи сприяють активному залученню учнів початкових класів до навчання, а використання таких систем, як Google Classroom або Moodle, забезпечує зручну комунікацію, організацію зворотного зв'язку та підтримку освітнього процесу. Окрім того, цифрові технології сприяють розвитку навичок співпраці через групові онлайн-проекти та інтерактивні завдання, що готує здобувачів початкової освіти до свідомого використання технологій у майбутньому [1].

Також особливої уваги потребує проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів через систематичне проходження тренінгів і курсів підвищення кваліфікації, що допомагає їм упевнено впроваджувати цифрові інновації в освітній процес. Крім того, важливою складовою професійної діяльності майбутнього педагога є розвиток цифрової грамотності здобувачів початкової освіти, що включає навчання безпечному, етичному та відповідальному використанню технологій.

Таким чином, цифровізація освіти висуває до майбутнього вчителя початкових класів нові вимоги, що стосуються не лише технічної компетентності, а й глибокого розуміння психологічних і педагогічних аспектів використання цифрових технологій. Впровадження електронних освітніх інструментів позитивно впливає на когнітивний розвиток молодших школярів, сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних навичок і креативності. Водночас це вимагає від майбутніх педагогів гнучкості, адаптивності та готовності до безперервного професійного розвитку.

Отже, успішне впровадження цифрових технологій у ЗЗСО можливе лише за умов цілеспрямованої підготовки майбутніх учителів початкових класів, розвитку їхніх цифрових і педагогічних компетентностей та створення сприятливого освітнього середовища, яке підтримує мотивацію й психологічне благополуччя молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Богданович Л. Цифрові технології у фаховій підготовці майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.* / Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка ; голов. Ред. М. О. Носко. Чернігів : НУЧК, 2023. Вип. 19 (175) С. 31–35.

URL : <https://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/8892> (дата звернення: 06.03.2025).

2. Іванюк Г. Практики психолого-педагогічного супроводу особистісного та професійного розвитку майбутніх педагогів в умовах дистанційного навчання. *Amazonia Investiga*. 2023. № 12(67). С. 250–264. URL : <https://doi.org/10.34069/AI/2023.67.07.23> (дата звернення: 06.03.2025).

3. Карташова Л., Гуржій А., Сорочан Т. Цифрове навчальне середовище нового покоління: екосистема для суб'єктів освітнього процесу. *Сучасні досягнення в науці та освіті* : зб. пр. XVI Міжнар. наук. конф. (1–8 листоп. 2021 р., м. Нетанія (Ізраїль)). Хмельницький : ХНУ, 2021. С. 63–66. URL : <https://elar.khmnpu.edu.ua/handle/123456789/10646> (дата звернення: 06.03.2025).

4. Качмар О., Барило С., Зінькова І. Цифрові технології в освітньому процесі початкової школи в реаліях масштабної військової агресії. *Академічні Візії*. 2023. № 19. URL : <https://doi.org/10.5281/zenodo.7875382> (дата звернення: 06.03.2025).

5. Комар О. Цифрова компетентність майбутнього вчителя початкової школи: підготовка до уроку математики. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. № 215. С. 51–55. URL : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-215-51-55> (дата звернення: 06.03.2025).

Катерина ОЛЬШАНСЬКА,

здобувачка першого

(бакалаврського)

рівня вищої освіти,

Бердянський державний
педагогічний університет

Надія ЩЕРБАКОВА,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка,

Бердянський державний
педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ (КВЕСТИ, ВІКТОРИНИ, СИТУАЦІЙНІ ІГРИ) У ФОРМУВАННІ ЕТИКЕТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Актуальність. У сучасній початковій освіті особлива увага приділяється не лише засвоєнню учнями базових знань, а й формуванню соціально значущих умінь і навичок, зокрема етикетної поведінки. Виховання ввічливості, культури мовлення, уміння дотримуватися норм спілкування є важливим чинником гармонійного розвитку особистості молодшого школяра. Одним із ефективних засобів досягнення цієї мети є впровадження інтерактивних методів навчання, які забезпечують активну

взаємодію між учителем і учнями, сприяють емоційному залученню та створюють умови для безпосереднього застосування етикетних норм у змодельованих життєвих ситуаціях. Зокрема, квести, вікторини, ситуаційні ігри як форми інтерактивного навчання сприяють розвитку комунікативних навичок, емоційного інтелекту та соціальної взаємодії, що є основою етикетної поведінки у дитячому колективі.

Відповідно до наукових досліджень (Васильєва С., Єфіменко І., Стахів М., Пітик О. та ін.), формування етикетної поведінки в молодших школярів тісно пов'язане з розвитком комунікативних умінь, мовленнєвої культури та емоційної компетентності, що найефективніше досягається через організацію інтерактивної взаємодії. У своїй роботі науковці (І. Єфіменко та ін.) обґрунтовують доцільність залучення інтерактивних технологій до процесу формування комунікативної компетенції молодших школярів, акцентуючи увагу на їхній ролі у засвоєнні етикетних норм спілкування. Дослідження М. Стахів та О. Пітик зосереджені на наступності у формуванні мовленнєвого етикету на межі дошкільної та початкової освіти, що дозволяє закладати основи культурної поведінки з раннього віку.

Про особливості застосування інтерактивних технологій у початковій школі йдеться у наукових доробках Н. Агаркової та С. Васильєвої. Дослідниці наголошують, що інтерактивна взаємодія є важливою у формуванні в учнів соціально значущої поведінки, яка базується на повазі, доброзичливості та ввічливості. Методичні аспекти організації інтерактивного навчання шляхом використання вікторин, ситуаційних ігор та різноманітних мовленнєвих вправ, розкриває М. Баліка. Вона наголошує, що саме такі завдання сприяють формуванню у школярів умінь дотримуватися норм етикету в реальних та змодельованих ситуаціях.

Отже, інтерактивні методи навчання, як доводять науковці є ефективними в контексті соціалізації учнів та формують здатність до співпраці, рефлексії та свідомого дотримання етикетних норм у навчальному й повсякденному середовищі.

Мета дослідження. Визначення способів організації взаємодії учнів, що забезпечуватимуть у них розвиток навичок ввічливого спілкування, толерантності, уміння діяти відповідно до загальноприйнятих соціальних норм.

Дослідження проблеми формування етикетної поведінки молодших школярів у контексті сучасної початкової освіти зосереджене на аналізі педагогічних умов і засобів, які сприяють становленню морально-комунікативної культури дитини. Одним із провідних напрямів такого формування є впровадження інтерактивних методів навчання. Науковці доводять важливість цього процесу саме в молодшому шкільному віці, оскільки в цей період відбувається активне становлення моральних уявлень, норм соціальної поведінки та загальної комунікативної культури.

Початковий етап навчання характеризується тим, що діти лише починають усвідомлювати значення правил поведінки, етикетних норм, прийнятих у суспільстві. Інтерактивні методи, зокрема, квести, вікторини, ситуаційні ігри – створюють природне середовище для того, щоб учні могли експериментувати з моделями поведінки, відчувати її соціальні наслідки, розуміти значення ввічливості, поваги, толерантності. Змодельовані у грі ситуації сприяють тому, що школярі не лише запам'ятовують правила, а усвідомлюють їх, що є підґрунтям формування особистісного ставлення до моральних норм.

Аналіз наукових і методичних джерел засвідчив, що ефективність формування етикетної поведінки в молодших школярів значною мірою залежить від особистості вчителя та його здатності створювати ситуації морального вибору, емоційного співпереживання й позитивної соціальної взаємодії. Такі умови реалізуються передусім через інтерактивне навчання, яке передбачає партнерську взаємодію, взаєморозуміння, рефлексію та спільну діяльність. Саме в такому навчальному середовищі учні поступово набувають не лише вміння дотримуватися етикетних норм у змодельованих ситуаціях, а й здатності переносити набуті соціальні навички у повсякденне життя.

Залучення молодших школярів до інтерактивної взаємодії активізує їхню пізнавальну й емоційну сферу, сприяє формуванню позитивного ставлення до правил культурного спілкування та закладає основи для подальшого морального розвитку. Ефективність таких методів зумовлена їхньою здатністю поєднувати навчальну мету з ігровою формою, що відповідає психологічним особливостям молодших школярів.

Отже, формування етикетної поведінки в молодших школярів є невіддільною складовою їхнього особистісного та соціального розвитку, що набуває особливої актуальності в умовах сучасної початкової освіти. Проведений аналіз наукових і методичних джерел підтверджує, що ефективність цього процесу значною мірою залежить від особистості вчителя, організації морально-ціннісного виховання та впровадження інтерактивних методів навчання. Квести, вікторини, ситуаційні ігри не лише створюють умови для активної участі учнів у навчальному процесі, а й формують у них здатність до співпраці, рефлексії, емоційного співпереживання та дотримання соціальних норм. Такі підходи забезпечують природне і мотиваційне середовище, у якому школярі не просто засвоюють етикетні правила, а набувають досвіду культурної поведінки в різних життєвих ситуаціях.

Таким чином, інтерактивне навчання виступає важливим педагогічним інструментом, що сприяє успішній соціалізації дитини та формуванню її морально-комунікативної культури.

Список використаних джерел

1. Стахів М. О., Пітик О. О. Засоби формування мовленнєвого етикету в умовах наступності дошкільної та початкової освіти. *Молодий вчений*. 2019. URL : <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2539/2523> (дата звернення 23.03.2025).

2. Баліка М. І. Методичні аспекти використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі. *Молодий вчений*. 2019. URL : <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2208/2192> (дата звернення 23.03.2025).

3. Стахів М. О., Грицай Н. С., Шибівська С. Ю. Розвиток ключових компетентностей учнів початкових класів засобами інтерактивних технологій. *Молодий вчений*. 2024. URL : <https://www.molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6213/6078> (дата звернення 23.03.2025).

Катерина ПОЛІЩУК,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Крістіна ПЕТРИК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ТА ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ПЕДАГОГІВ

Актуальність. Сучасна професійна діяльність дедалі частіше здійснюється в умовах підвищеного стресу, багатозадачності та емоційної напруги. Особливо це стало помітним в умовах соціальних криз, змін в освіті, війни та цифрової перебудови освітнього процесу. Одним із найпоширеніших наслідків перевантаження є професійне вигорання педагогів – синдром, що знижує ефективність роботи, викликає втрату мотивації та загрожує якості освітнього процесу. Це явище охоплює емоційне, інтелектуальне та фізичне виснаження, яке виникає внаслідок тривалого стресу на роботі. За даними досліджень, понад 60% педагогічних працівників в Україні стикаються з симптомами вигорання вже після перших трьох років діяльності.

Проблему професійного вигорання вивчали такі вчені: В. Бойко, який розробив методику діагностики стадій емоційного вигорання; Н. Водоп'янова сформулювала концепцію ресурсного підходу до стресу; американська дослідниця К. Масlach запропонувала класичну модель вигорання і розробила відповідний діагностичний тест. В українському науковому дискурсі цю проблему також активно вивчають Т. Семигіна, Н. Слюсаренко, Л. Вовк та інші, акцентуючи увагу на необхідності комплексної підтримки вчителя в умовах Нової української школи.

Мета статті – розкрити суть професійного вигорання у педагогічному середовищі та представити інноваційні стратегії саморегуляції, що сприяють збереженню психологічного здоров'я вчителів і підвищенню їх витривалості.

Виклад основного матеріалу. Професійне вигорання педагогів є складним багатовимірним явищем, що має як психологічні, так і організаційні чинники. У сучасних умовах освітніх трансформацій учителі все частіше переживають емоційне перенавантаження, зниження мотивації та втрату відчуття сенсу своєї професійної діяльності.

Це не лише негативно впливає на якість освітнього процесу, а й загрожує особистісному благополуччю самого педагога. Проявами професійного вигорання є зниження життєвої енергії, мотивації та професійна задоволеність.

До його основних компонентів належать: *емоційне виснаження*, що виявляється у хронічній втомі, апатії та втраті внутрішніх ресурсів; *деперсоналізація* – емоційне відсторонення від учнів, формальне ставлення до обов'язків, зниження емпатії; *зменшення або знецінення своїх успіхів у роботі* – знецінення власної праці, сумніви у професійній компетентності та ефективності.

Серед основних причин професійного вигорання педагогів можна виділити: надмірне емоційне навантаження; відсутність підтримки з боку адміністрації чи колег; конфлікти з батьками або учнями; нестабільність в освітній системі; нестача часу на особистий розвиток і повноцінний відпочинок [2].

У зв'язку з цим важливою складовою профілактики вигорання вчителів є впровадження інноваційних стратегій саморегуляції, серед яких:

1. Майндфулнес-практики – це методики розвитку усвідомленості через медитацію, дихальні вправи та техніки зосередження на «тут і тепер». Регулярна практика допомагає знизити рівень тривожності, стабілізувати емоційний стан, зменшити вплив стресових чинників і відновити психічну рівновагу.

2. Рефлексивні практики – включають ведення педагогічного щоденника, аналіз власних емоційних реакцій, роздуми над труднощами та перемогами у професійній діяльності. Це сприяє глибшому усвідомленню себе, причин емоційного вигорання та виробленню ефективних стратегій реагування на стрес.

3. Психогігієна та емоційна детоксикація – комплекс заходів, спрямованих на очищення психоемоційного простору: встановлення меж між роботою й особистим життям, дотримання режиму сну, фізична активність, розвантажувальні емоційні практики (наприклад, «виписування думок» або малювання емоцій).

4. Тренінгові програми та менторство – організовані зустрічі з коучами, психологами або досвідченими колегами, які надають емоційну підтримку, допомагають опрацювати професійні труднощі, розвинути навички саморегуляції та відновлення.

5. Гейміфікація відновлення – використання ігрових інструментів і мобільних додатків, що заохочують до турботи про себе у цікавій та доступній формі. Це можуть бути програми, які фіксують рівень стресу, нагадують про перерви, або пропонують короткі вправи для зняття напруги.

Один із прикладів – додаток **Forest**, що мотивує зосереджено працювати без відволікань. Під час концентрації «виростає» дерево, а якщо користувач відкриє інші програми – воно гине. Такий механізм перетворює саморегуляцію на захопливу гру: чим більше часу без телефону, тим густіший і красивіший віртуальний ліс. Гейміфікація в цьому додатку стимулює розвиток навичок фокусування, сприяє зниженню стресу та емоційному відновленню.

6. Метод «емоційної валізи» – застосування предметів чи зображень, які символізують певні емоції. Учитель може «збирати» емоції в уявну або реальну валізу, що сприяє усвідомленню почуттів, формуванню навичок їхньої регуляції та зниженню внутрішньої напруги [1; 3].

Застосування цих стратегій дозволяє педагогам не лише зберігати емоційний баланс, а й відновлювати внутрішні ресурси, підвищувати мотивацію до праці та попереджувати професійне вигорання. У результаті це забезпечує не лише особисте благополуччя вчителя, а й високу якість освітнього процесу та здоровий мікроклімат у шкільному середовищі.

Висновок. Професійне вигорання педагогів – це не лише особистісна, а й системна проблема, яка впливає на ефективність освітнього процесу. Інноваційні стратегії саморегуляції допомагають учителю підтримувати психологічну рівновагу, зберігати працездатність та мотивацію. Їх застосування є запорукою емоційного благополуччя, професійного довголіття та стабільного розвитку особистості педагога.

Список використаних джерел

1. Денищук І. Попередження емоційного вигорання та підвищення стресостійкості педагогів під час війни. *Імідж сучасного педагога*. № 3 (210). 2023. С. 89–95.

2. Міщенко М. Особливості емоційного вигорання педагогів в умовах війни. *Габітус*. 2023. № 51. С. 168–172.

З. Сидоренко Ж. Професійне вигорання педагогів в умовах дистанційного навчання. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія: Психологічні науки.* 2023. С. 72–79.

Ярослав ПРОКОПЕНКО,
здобувач другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Лариса ЛІСІНА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШІ ТА ГЕЙМІФІКАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У сучасній освітній сфері технології відіграють дві основні ролі: вони не лише є рушійною силою, що сприяє зміні традиційних підходів до навчання, а й створюють нові можливості для більш інтерактивного та персоналізованого навчання. Технології допомагають активно залучати студентів до освітнього процесу, дозволяють персоналізувати навчальні маршрути та покращують навчання в групах. Вищі навчальні заклади все частіше застосовують інноваційні технології, такі як віртуальна реальність (VR) та доповнена реальність (AR), щоб створювати нові можливості для ефективного навчання.

Одним з найбільш значущих інструментів для залучення студентів є гейміфікація, яка сприяє мотивуванню через використання елементів гри в навчальному процесі. Гейміфікація в освіті включає створення навчальних завдань з чіткими правилами, сюжетними лініями та винагородами. Це може бути як використання таких платформ, як Kahoot!, Quizizz чи Socrative, так і серйозних ігор, спеціально розроблених для досягнення конкретних навчальних цілей. Хоча дослідження показують ефективність гейміфікації в короткостроковому плані, одним з основних викликів є потенційне зниження мотивації студентів із часом. Проте існують приклади, коли використання гейміфікації, як у разі Kahoot!, здатне підтримувати високий рівень залученості студентів навіть при тривалому застосуванні [1; 3].

Використання технологій штучного інтелекту (ШІ) також починає набирати популярності в освітньому процесі. ШІ має потенціал автоматизувати різні аспекти навчання, такі як оцінювання, надання зворотного зв'язку, а також забезпечення індивідуального навчання через

інтерактивних ШІ-наставників. Наприклад, у деяких університетах вже використовуються чат-боти, як «Teacherbot», для спілкування з студентами через соціальні мережі, що дозволяє швидко відповідати на їх запитання. Крім того, ШІ дозволяє створювати середовище без суджень, де студенти можуть випробовувати свої ідеї без страху помилок, що значно знижує рівень стресу і сприяє розвитку креативності та навчальної автономії [1; 3].

Напрямок, де поєднуються технології ШІ та гейміфікація, є використання навчальних роботів. Роботи можуть бути використані як інструменти для навчання різних дисциплін, зокрема програмування та математики, сприяючи розвитку критичного мислення, навичок вирішення проблем і співпраці. Наприклад, роботизовані системи, що підтримуються ШІ, дозволяють студентам вивчати концепції ШІ через практичну діяльність, наприклад створення роботів та їх програмування [4]. Незважаючи на переваги цих технологій, їх використання вимагає значних витрат на налаштування та інтеграцію в навчальний процес.

Технології, що використовуються в освіті, можна розглядати як три основні категорії: гейміфікація, іммерсивне навчання та ШІ. Кожна з них має свої переваги та недоліки [2]. Гейміфікація ефективно залучає студентів через елементи гри, але може бути менш корисною в довгостроковій перспективі без належної інтеграції. Іммерсивне навчання, яке надає студентам можливість «зануритися» в навчальний процес, є складним та дорогим, але дає цінний досвід. ШІ, в свою чергу, дозволяє автоматизувати багато аспектів навчання, значно полегшуючи роботу викладачів і забезпечуючи персоналізований підхід до кожного студента.

Таким чином, інтеграція гейміфікації та ШІ в освітній процес відкриває нові горизонти для навчання, роблячи його більш інтерактивним, персоналізованим і доступним. Водночас важливо пам'ятати, що для досягнення максимального ефекту потрібно забезпечити відповідну підтримку та тренування для педагогів і студентів, а також врахувати можливі виклики та обмеження таких технологій.

Список використаних джерел

1. Duggal, K., Gupta, L. R., & Singh, P. (2021). Gamification and machine learning inspired approach for classroom engagement and learning. *Mathematical Problems in Engineering*, 2021(1), 9922775. URL : <https://doi.org/10.1155/2021/9922775> (дата звернення 23.03.2025).

2. Kumar, A. (2024). Gamification in training with next generation AI-virtual reality, animation design and immersive technology. *Journal of Experimental & Theoretical Artificial Intelligence*, 36(7), 1121–1134. URL : <https://doi.org/10.1080/0952813X.2024.1860315> (дата звернення 23.03.2025).

3. Nguwi, Y. Y. (2023). Technologies for education: From gamification to AI-enabled learning. *International Journal of Multidisciplinary Perspectives in Higher Education*, 8(1), P. 111–132.

4. Yang, Q. F., Lian, L. W., & Zhao, J. H. Developing a gamified artificial intelligence educational robot to promote learning effectiveness and behavior in laboratory safety courses for undergraduate students. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2023. 20. 18. URL : <https://doi.org/10.1186/s41239-023-00391-9> (дата звернення 23.03.2025).

Ангеліна РУБЦОВА,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Анжеліка ЛЕСИК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

На сучасному етапі розвитку у шкіл є важлива робота. Їм потрібно багато чому навчити учнів, щоб вони могли стати всебічно розвиненими та розумними. Важливою частиною цього є переконання, що учні багато навчаються та можуть думати самостійно.

Навчання в початковій школі – це основа всього подальшого освітнього процесу. Саме на цьому етапі формуються перші навички, уявлення про світ, а також ставлення до навчання загалом. Особливе місце серед навчальних предметів займає математика – не лише як система знань, а як потужний інструмент розвитку логічного мислення, пам'яті, уяви, послідовності дій та самодисципліни. Але щоб дитина не просто механічно засвоювала знання, а по-справжньому розуміла й хотіла вчитися, важливо зробити навчання цікавим і захоплюючим.

Вивчення математики в початковій школі допомагає дітям набути важливих математичних навичок, які вони можуть використовувати у повсякденному житті. Це також допомагає їм успішно вивчати інші предмети та забезпечує безперебійне навчання.

Учителі повинні пам'ятати, що кожна дитина особлива і вчиться по-своєму. Тому, дуже важливо переконатися, що діти можуть навчатися у

спосіб, який відповідає їхньому віку та здібностям. Потрібно, щоб вони могли розвивати свої таланти та інтереси під час навчання в школі. Одним із найефективніших методів у цьому напрямку є використання ігор.

Як зазначав К. Ушинський, діти повинні приходити до формулювання правил самостійно, а не отримувати їх у готовому вигляді. Цього значною мірою можна досягти завдяки дидактичним іграм, які активізують пізнавальну діяльність молодших школярів.

Ігри не лише мотивують дитину до навчання, а й забезпечують позитивний емоційний фон, який сприяє кращому засвоєнню знань. В умовах гри діти менше бояться помилок, вільніше висловлюють думки, проявляють ініціативу. Гра створює ситуації, в яких школярі вчаться діяти, приймати рішення, взаємодіяти з іншими, що позитивно впливає на формування особистості.

У грі ми можемо знайти спеціальні способи допомогти учням краще зрозуміти математику. Дидактичні ігри можна використовувати, щоб переконатися, що кожен учень отримує правильні завдання для них і допомагає їм вчитися та ставати кращими в математиці.

Якщо учень спочатку цікавиться лише грою, він швидко зацікавиться матеріалом, пов'язаним з грою. Вони відчуватимуть потребу вивчити, зрозуміти та запам'ятати цей матеріал, щоб вони могли брати участь у грі. Гра допомагає захопити й утримати увагу учня надовго, особливо на предмети, які можуть бути нудними чи складними. Наприклад, розв'язування математичних завдань може бути нудним для дітей, але якщо перетворити його на гру «Хто швидше?», воно стає захоплюючим і цікавим, тому що вони хочуть виграти та похвалитися своїми вміннями перед однокласниками.

Добре продумана навчальна гра допомагає дитині думати і відчувати одночасно, вчить самоконтролю та зміцнює рішучість. Гра цінна тим, що вона дозволяє дітям розважатися під час навчання, не втомлюється і скорочує час, який вони проводять на місці.

Мислення учнів на початку навчання у школі характеризується такими особливостями:

- спрямованістю на розв'язання конкретних завдань, які виникають під час діяльності дитини, включенням її у конкретну роботу;
- наочним і конкретним характером словесних понять, уявлень, властивостей, відношень, величин;
- наявністю в мисленні причинових зв'язків, значною мірою ще обмежених предметами індивідуального досвіду дитини;
- виникненням словесних, планувальних дій, роздумів. Така конкретність дитячого мислення чітко постає і під час розв'язування математичних задач.

Психологи виявили, що навчання, не цікавлячись ним чи не відчуючи до нього позитивних почуттів, не допоможе дітям у довгостроковій

перспективі. Вони можуть виконувати роботу, наприклад писати чи читати, але насправді це не змушує їх думати чи цікавитися.

Вони просто пасивно сприймають інформацію. А пасивне навчання не є хорошим способом отримати міцні знання. Діти часто погано запам'ятовують речі, тому що їм нецікаво вчитися. Але якщо ми зробимо для них щось цікаве, наприклад, задамо їм несподівані запитання або зробимо уроки веселими, їм буде цікаво вчитися.

Ігрові форми навчання сприяють використанню різних способів мотивації.

1. Мотиви спілкування: – діти разом розв'язують завдання та грають в ігри. Вони вчаться розмовляти один з одним і прислухатися до ідей своїх друзів. Коли вони разом працюють над завданнями, вони використовують різні ідеї та здібності. Спільні ігри допомагають їм стати ближчими друзями та весело проводити час разом.

2. Моральні мотиви: – у грі кожен учень має показати, хто він, що він знає, що він може робити, як він діє та наскільки він налаштований робити добре.

3. Пізнавальні мотиви: – кожна гра має кінцівку, яка заохочує гравця досягати своєї мети та навчатися попутно. У грі до всіх ставляться однаково, а результат залежить від умінь і зусиль гравця. Перемога приносить приємне відчуття і заохочує гравця продовжувати вчитися. Програш розглядається як частина гри та мотивує гравця думати та вчитися більше. Змагатися в іграх дітям весело і захоплююче. В іграх також є завдання, які змушують гравця думати та шукати відповіді.

Отже, ігрові методи навчання математики в початковій школі – це потужний інструмент розвитку інтелектуальних та особистісних якостей молодших школярів. Вони не лише сприяють глибшому засвоєнню знань, а й формують позитивне ставлення до навчального процесу. Через гру дитина пізнає світ, навчається співпрацювати, мислити і діяти. Завдання вчителя – грамотно інтегрувати гру в навчання, зробивши її ефективним засобом формування математичної компетентності.

Список використаних джерел

1. Дубровський В. Дидактичні ігри як засіб формування математичної компетентності учнів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 39, ч. 1. С. 259–263.

2. Жданов Д. Дидактичні можливості інтелектуальних ігор. *Завуч*. 2017. № 7 (301). С. 1–14.

3. Копосов П. Г. Нова українська школа: дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1–2 класів : навчально-методичний посібник. Харків : Фабула, 2021. 160 с.

4. Куріпка В. І. Дидактичні ігри з математики. *Початкове навчання та виховання*. 2016. № 31. С. 12–18.

5. Торбенко Н. Як зробити навчання цікавим? *Початкова освіта*. 2016. № 11 (347). С. 3.

Яна СЕМІВОЛ,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Марина НЕСТЕРЕНКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ПРОЦЕСУ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ВИКЛИКИ ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У сучасних умовах, коли дистанційне навчання стало невід'ємною складовою освітнього процесу, особливої актуальності набуває проблема адаптації першокласників до нових форматів взаємодії. Шестирічні діти абсолютно несамостійні, потребують не лише методичного супроводу, а й чітко організованої психолого-педагогічної підтримки, яка враховує їхню емоційну чутливість, обмеженість у саморегуляції та потребу в безпосередньому спілкуванні. Для вчителя це є серйозним викликом, що вимагає гнучкості, відповідної компетентності та досвіду роботи в умовах цифрового освітнього середовища. Саме тому питання ефективної підтримки адаптації першокласників до дистанційного навчання має важливе теоретичне та практичне значення.

Як для надзвичайно актуальної прикладної проблеми, в педагогічній науці обмаль публікацій, які б повноцінно та різнопланово розкривали її сутність. Окремі аспекти досліджувалися О. Гнатюк (проблеми дистанційного навчання та необхідність психологічної підтримки учнів у нових умовах навчання), Л. Козубай (адаптація освітнього процесу під час дистанційного та змішаного навчання), В. Кухаренком і В. Бондаренком (досвід дистанційного навчання в Україні в період пандемії коронавірусу), Н. Кучеренко (психологічні проблеми, що виникають у процесі дистанційного навчання) та ін.

Для значної кількості здобувачів початкової освіти у досить складних обставинах відбувається перше знайомство з цифровими технологіями в

контексті освітнього процесу [1]. У першому класі навчальна самостійність лише формується, тоді як дистанційний формат навчання передбачає, що учень володіє деякими цифровими навичками. У ситуації вимушеного впровадження такого формату навчання виникає суперечність між завданням, що ставиться перед дитиною, та її пізнавальними можливостями. Якщо ж накласти це на складний період шкільної адаптації, коли першокласник тільки звикає до шкільного режиму, правил і вимог, а також до необхідності навчальних дій, збільшується ризик емоційного перенавантаження, формування негативного ставлення до навчання та виникнення труднощів у подальшому засвоєнні навчального матеріалу, що, своєю чергою, може ускладнити процес соціалізації [4].

Як слушно зазначає Л. Козубай, діти по-різному реагують на дистанційне навчання. Не всім воно дається легко, комусь потрібна допомога дорослих – батьків і вчителів. Ця теза підкреслює, наскільки важливою є своєчасна психолого-педагогічна підтримка першокласників, а також готовність вчителя початкової школи діяти не лише як організатор освітнього процесу, а і як ментор, посередник і асистент дитини в умовах цифрової реальності. Такими методами підтримувальної взаємодії можуть бути групові й індивідуальні консультації, додаткові текстові та відеоінструкції, майстер-класи та інші активності [3].

Але, жоден з форматів не забезпечить достатнього соціального контакту та мотиваційної підтримки. Як стверджують В. Кобися й А. Остаповець, відсутність живого спілкування між учнем і вчителем негативно впливає на психоемоційний стан дітей, їхню адаптацію до нових умов, зацікавленість навчальним матеріалом, ускладнює засвоєння знань [2]. Допомогти дитині інтегруватися в новий колектив, включити її в освітній процес, зменшити рівень стресу, не виділяти з-поміж інших учнів як «жертву», мотивувати вчитися – це лише частина роботи, яку учителі повинні виконати в дистанційному форматі.

Психолого-педагогічна підтримка першокласників у процесі дистанційного навчання передбачає своєчасне виявлення труднощів адаптації, налагодження співпраці з батьками, використання інтерактивних методів навчання, а також забезпечення емоційного контакту між учнем і вчителем, що є необхідною умовою успішного входження дитини в освітнє середовище в умовах дистанційного навчання [5].

Таким чином, ефективна психолого-педагогічна підтримка адаптації першокласників до дистанційного навчання вимагає від сучасного вчителя початкової школи нових підходів, гнучкості та глибокого розуміння вікових і психологічних особливостей дитини. Недостатність соціальної взаємодії, обмежена сформованість самостійності та цифрових навичок у шестирічних учнів створюють виклики, які потребують системної педагогічної взаємодії з батьками, використання ресурсів емоційної підтримки та створення безпечного й мотивуючого навчального середовища. Майбутні вчителі

мають бути готовими до таких викликів, адже саме від якості їхньої підтримки значною мірою залежить успішність освітньої адаптації першокласників у цифрову добу.

Список використаних джерел

1. Дистанційне навчання в умовах карантину : досвід та перспективи : аналітико-методичні матеріали / кол. автор.; загальною редакцією О. М. Топузова; укл. М. В. Головка. Київ : Педагогічна думка, 2021. 192 с.
2. Кобися В. М., Остаповець А. С. Дистанційне навчання у воєнний час: перспективи впровадження змішаного навчання для здобувачів освіти, що знаходяться за кордоном. *Open educational e-environment of modern University*. 2025. № 18. С. 40–53.
3. Козубай Л. Адаптація освітнього процесу під час дистанційного та змішаного навчання. *Педагогічний вісник Поділля*. №3. 2022. С. 29–31.
4. Максименко С., Максименко К., Главник О. Адаптація дитини до школи. Київ : Мікрос-СВС, 2003. 111 с.
5. Організація дистанційного навчання в школі : метод. рекомендації. Міністерство освіти і науки України, 2020. URL : <https://ukr.school/organizatsiya-dystantsijnogo-navchannya-v-shkoli-metodychni-rekomendatsiyi-05-2020> (дата звернення 13.04.2025).

Марина СУХОВЕРША,
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
ВНЗ «Університет імені
Альфреда Нобеля»

ТРАНЗАКТНИЙ АНАЛІЗ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ПСИХОЛОГІЇ ДО ДИСТАНЦІЙНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ: МОЖЛИВОСТІ МОДЕЛІ «FUNCTIONAL FLUENCY»

Сучасні трансформації у сфері психологічної допомоги, спричинені глобальними соціальними викликами, зокрема пандемією, воєнним станом та цифровізацією, зумовили зростання потреби у психологах, здатних здійснювати якісне дистанційне консультування. Це, у свою чергу, вимагає оновлення змісту професійної підготовки майбутніх бакалаврів з психології з урахуванням специфіки дистанційної взаємодії з клієнтом. Одним із ефективних засобів формування готовності до дистанційного консультування є транзактний аналіз – теоретико-практичний підхід, що поєднує глибоке розуміння особистісної структури та міжособистісної комунікації.

Транзактний аналіз (ТА), розроблений Е. Берном, містить у собі потужний потенціал не лише як метод психотерапії, але й як дидактичний

інструмент у підготовці майбутніх психологів. Його основні концепції – «стани Я», транзакції, психологічні ігри, життєві сценарії – дають змогу майбутнім бакалаврам з психології усвідомлювати власні комунікативні патерни, аналізувати взаємодію з клієнтом та уникати неефективних або маніпулятивних стратегій. Це особливо актуально в умовах дистанційного консультування, де відсутність фізичної присутності ускладнює емоційне зчитування та підвищує ризик непорозуміння.

Застосування транзактного аналізу у системі професійної підготовки майбутніх бакалаврів з психології дозволяє не лише розвивати рефлексивність, комунікативну чутливість та емпатію, а й формувати базові навички аналітичної роботи з діалогом у дистанційному форматі.

Однією з інноваційних моделей, яка сформувалася в межах транзактного аналізу та має потенціал до інтеграції в систему професійної підготовки майбутніх бакалаврів з психології, є модель «*Functional Fluency*» [1]. Ця модель орієнтована на розвиток усвідомленої, адаптивної та ефективної поведінки в процесі міжособистісної взаємодії. Її актуальність значно зростає у зв'язку з необхідністю формування готовності студентів до здійснення дистанційного консультування, в межах якого комунікативна гнучкість і емоційна саморегуляція набувають особливого значення.

Модель «*Functional Fluency*» передбачає шість стилів поведінки, що реалізуються на основі п'яти его-станів особистості та можуть проявлятися як функціонально (ефективно), так і нефункціонально (деструктивно). Зазначені стилі охоплюють:

- турботливу поведінку, що характеризується емпатійністю, підтримкою та розумінням;
- структуруючу поведінку, яка передбачає чіткість, організованість та встановлення меж без виявів авторитаризму;
- самосвідому поведінку, яка виявляється через усвідомлення власних емоцій, мотивів і дій;
- оцінювальну поведінку, що ґрунтується на здатності до аналізу ситуацій, дотриманні поваги до себе та інших учасників взаємодії;
- спонтанну поведінку, що виражається у творчості, гнучкості та здатності до імпровізації;
- цілеспрямовану поведінку, орієнтовану на досягнення поставлених цілей.

У педагогічній практиці модель «*Functional Fluency*» застосовується для підвищення ефективності професійної взаємодії, розвитку емоційного інтелекту, формування навичок конструктивного вирішення конфліктних ситуацій, а також покращення психологічного клімату освітнього середовища. Її використання дозволяє формувати у майбутніх бакалаврів з психології здатність до рефлексії, саморегуляції, відповідального вибору стилю комунікації залежно від ситуації та контексту взаємодії.

Інтеграція моделі «*Functional Fluency*» в професійну підготовку майбутніх бакалаврів з психології може здійснюватися через такі методичні підходи: ознайомлення з теоретичними засадами моделі для визначення домінантних поведінкових стилів, аналізу педагогічних кейсів; проведення симуляційних вправ у форматі рольових ігор з моделюванням типових складних ситуацій у професійній діяльності з подальшим обговоренням ефективності обраних стилів поведінки; організація рефлексивної діяльності шляхом ведення студентами щоденників, в яких вони аналізують власну поведінку в комунікаційних ситуаціях; спільний аналіз практичних кейсів, розбір відеозаписів з метою виявлення особливостей застосування функціональних стилів; використання інструментів самооцінювання та психометричних тестів, зокрема TIFF (*Transactional Index for Functional Fluency*), які дозволяють студентам визначити свої сильні й вразливі сторони у поведінковій взаємодії.

Таким чином, модель «*Functional Fluency*» є ефективним інструментом у підготовці майбутніх бакалаврів з психології до дистанційного консультування, яка сприяє формуванню професійної зрілості, комунікативної гнучкості, емоційної компетентності й усвідомленої поведінки у міжособистісній взаємодії, що є необхідними складовими готовності до дистанційного консультування.

Список використаних джерел

1. Temple S. Update on the Functional Fluency Model in Education. *Transactional Analysis Journal*, 2004. 34:3, P. 197–204. URL : [10.1177/036215370403400302](https://doi.org/10.1177/036215370403400302) (дата звернення 21.04.2025).

Сергій ТЮТЮННИК,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
ВНЗ «Університет імені
Альфреда Нобеля»

МОЖЛИВОСТІ ПОДКАСТИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ФОРМУВАННЯ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується інформаційною перенасиченістю, зростанням запитів на психологічну грамотність та потребою у фаховому тлумаченні психоемоційних явищ. У цьому контексті зростає значення просвітницької компетентності майбутніх психологів, що передбачає здатність адаптувати наукові знання до потреб широкої аудиторії, формувати у громадськості адекватне розуміння психологічних процесів, сприяти профілактиці деструктивних станів.

На нашу думку, одним із сучасних і доступних інструментів формування просвітницької компетентності майбутніх психологів є подкаст, який дозволяє ефективно поєднувати наукову обґрунтованість із неформальною, діалогічною подачею.

Слово «подкаст» (*podcast*) походить від слів iPod та broadcast (транслявати, передавати) [3]. Подкастом є аудіотекст будь-якого жанру, що визначається певною часовою протяжністю, в деяких випадках супроводжується відеоматеріалом [1].

Як влучно зазначає Е. Лі (*Elliott S. Lee*) подкасти не є революційним інструментом навчання і не можуть замінити традиційні навчальні матеріали. Скоріше, подкасти можуть слугувати доповненням до інших форм навчання, оскільки наявність різноманітних засобів навчання допомагає стимулювати навчання студентів. Подкасти можуть бути новим способом взаємодії студентів з навчальним матеріалом [4]. Завдяки використанню подкастів у навчанні сучасна система освіти демонструє свою мобільність та адаптивний характер [1].

Щодо класифікації подкастів як інструменту навчання, то цікавою є точка зору Н. Грицик, яка виокремлює: «1) автентичні подкасти (аудіофайли, які не створюються спеціально для потреб навчання» [2]. У контексті формування просвітницької компетентності майбутніх психологів, автентичні подкасти – це реальні, неадаптовані медіапродукти, створені практиками, науковцями або журналістами для широкої аудиторії; «2) викладацькі подкасти – аудіофайли / відеофайли, записані викладачами, як правило, для своїх студентів. Мета цих подкастів – допомогти студентам в опануванні» [2] навчального матеріалу, роз'яснити складні теоретичні поняття, надати приклади їх практичного застосування у зрозумілій і доступній формі. «3) подкасти студентів – аудіофайли / відеофайли, записані як результат виконання індивідуальних або групових проєктів студентів» [2].

Наведемо приклади завдань із застосуванням подкасту, розробленого студентами, як інструменту формування просвітницької компетентності майбутніх психологів.

У контексті вивчення теми «*Психоемоційний розвиток підлітка*» (навчальна дисципліна «*Психологія розвитку*») майбутні психологи виконували завдання «Освітній подкаст із розбором кейсів», метою якого є сформувати вміння адаптувати психологічні знання до освітньо-просвітницької форми. Студентам необхідно було підготувати короткий аудіо-епізод подкасту (до 10 хв.), у якому описати конкретний психологічний випадок (наприклад, тривожність у підлітка, мобінг в колективі), пояснити це явище з наукової точки зору (коротко, доступно), сформулювати практичні поради для батьків, педагогів або однолітків.

Після проходження виробничої практики майбутнім психологам пропонувалось створити аудіо-щоденник рефлексій або спостережень.

Метою завдання є розвинути саморефлексію як складову просвітницької компетентності.

Студентам необхідно було записати 3 аудіо-епізодів (по 3–5 хв.), у яких відтворити результати спостереження за психологічними явищами, поведінковими проявами та комунікативними ситуаціями в соціальному середовищі; пояснити свої враження й пов'язати їх із теоретичними поняттями; зробити короткий просвітницький висновок («Що я дізнався і що з цим може зробити інший?»).

Під час вивчення теми «Етична взаємодія психолога з клієнтами та суспільством» (навчальна дисципліна «Професійна етика психолога») студенти записували подкаст-інтерв'ю з фахівцем. Метою завдання є навчити студентів комунікувати про психологічні теми в широкому соціальному контексті.

У межах завдання майбутні психологи практикувались організовувати і записувати відео-інтерв'ю (до 10 хв.) з психологом / викладачем / фахівцем у галузі психічного здоров'я, у якому необхідно було обговорити актуальну просвітницьку тему (наприклад: «Як говорити з підлітками про тривогу»), поставити спікерів запитання, актуальні для аудиторії неспеціалістів, сформулювати слухачам поради або ресурси для подальшого ознайомлення.

Таким чином, подкаст як інструмент навчання не лише урізноманітнює формати подачі навчального матеріалу, а й створює унікальні умови для формування просвітницької компетентності майбутніх психологів. Через залучення до створення подкастів студенти навчаються: адаптувати професійну інформацію до потреб неспеціалізованої аудиторії; обирати етичну та зрозумілу мову комунікації; формувати чіткі й практично орієнтовані меседжі; розвивати навички критичного аналізу, самоусвідомлення та професійного позиціонування в медіапросторі.

Список використаних джерел

1. Гриньова Ю., Рафальська М., Полодюк М. Використання подкастів та відеокастів під час вивчення англійської мови як метод розвитку навичок аудіювання. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2023. Вип. 3. С. 14–21.

2. Грицик Н. В. Технологія подкастинг у викладанні іноземної мови (за професійним спрямуванням). *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2015. № 124. С. 24–26.

3. Кіршова О. В. Подкаст як засіб навчання німецької мови студентів-філологів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2021. № 31. С. 281–291.

4. Lee E. S. Podcasts as a Learning Tool to Engage Students and Increase Understanding. 2020. URL : https://www.researchgate.net/publication/341357594_Podcasts_as_a_Learning_Tool_to_Engage_Students_and_Increase_Understanding (дата звернення 23.03.2025).

Анна ХОЛОД,
здобувачка першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Крістіна ПЕТРИК,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД АДАПТАЦІЇ ДО УМОВ НАВЧАННЯ У ЗЗСО

Адаптація до навчання у школі є складним етапом, що потребує від дитини значної психологічної мобілізації. Вона стикається з новими соціальними ролями, нормами поведінки та вимогами, що нерідко супроводжується відчуттям тривоги та стресу. Недостатня підтримка в цей період може призвести до серйозних наслідків, таких як шкільна дезадаптація, емоційні розлади та соціальні проблеми. Особливо актуальною ця проблема є в умовах сучасного світу, де здобувачі початкової освіти стикаються з додатковими стресовими факторами, такими як цифрова залежність, травматичний досвід, пов'язаний з воєнними діями та економічна нестабільність. Потрібно приділяти більше уваги індивідуальним відмінностям учня, оскільки кожна особистість унікальна. Особливо важливим є врахування нейропсихологічних особливостей молодших школярів, оскільки вони безпосередньо впливають на процес адаптації.

Проблема адаптації першокласників до умов навчання в школі залишається однією з центральних у сучасній педагогіці та психології, що зумовлено її багатовимірністю та складністю. Великий внесок у розгляд цієї проблеми зробили науковці Г. Балл, Л. Березовська, Л. Божович, В. Панок, Ж. Піаже, А. Реан, В. Роттенберг, М. Смоляк, Г. Сел'є, О. Скрипченко, Г. Хомич, А. Фурман та ін. Адаптації дітей молодшого шкільного віку присвячено праці Г. Бурменської, О. Гуріної, В. Каган, Л. Кальченко, Л. Міщик, Н. Захарової, Н. Лусканової та ін. Попри наявність значного обсягу наукових праць, що висвітлюють окремі аспекти цього процесу, ряд важливих питань і досі не отримав вичерпного наукового осмислення. Зокрема, недостатньо дослідженими залишаються нейропсихологічні механізми адаптації, вплив емоційного інтелекту на формування адаптаційних стратегій, а також роль цифрового середовища в контексті адаптаційного процесу молодших

школярів. Усе це свідчить про актуальність теми та необхідність подальших міждисциплінарних досліджень.

Мета статті – проаналізувати психологічні чинники, що впливають на адаптацію здобувачів початкової освіти до умов навчання в школі, а також визначити ефективні напрями та засоби психологічної підтримки в сучасному освітньому середовищі.

Адаптацію більшість науковців розглядають як інтегрований, комплексний підхід на біологічному, соціальному і психічному рівнях. В психології адаптація розглядається як процес установалення оптимальної відповідності особистості і навколишнього середовища під час здійснення притаманної людині діяльності, яка дає змогу задовольняти актуальні потреби й реалізовувати пов'язані з ними значущі цілі (зберігаючи при цьому психічне і фізичне здоров'я), забезпечуючи водночас відповідність психічної діяльності людини та її поведінки вимогам середовища. Важливими критеріями успішної адаптації здобувачів початкової освіти, як зазначають Л. Березовська і М. Смоляк, є продуктивність (як учень справляється з навчальною програмою) і психологічний (його емоційне самопочуття, відсутність внутрішнього напруження та дискомфорту) [1, с. 164].

Адаптаційний процес першокласника охоплює когнітивну, емоційно-вольову, мотиваційну та соціальну сфери. Важливими умовами успішної адаптації є сформованість довільної поведінки, позитивне ставлення до навчання, готовність до взаємодії з учителем та однолітками. У цьому контексті психологічна підтримка має бути цілісною та системною: вона включає діагностичну, профілактичну, корекційну й розвивальну роботу з дитиною, а також взаємодію з її батьками й педагогами [2].

Успішна адаптація першокласника залежить від поєднання кількох умов: готовності дитини до навчання, професійної компетентності вчителя, співпраці з батьками, позитивного емоційного клімату класу та організації цілеспрямованої психологічної підтримки [4].

Один із ключових напрямів підтримки – це індивідуалізація освітнього процесу з урахуванням вікових, емоційно-вольових та нейропсихологічних характеристик дитини. Молодші школярі з різним типом нервової системи, рівнем саморегуляції та емоційного інтелекту демонструють різну швидкість адаптації та потребують диференційованих підходів.

Важливу роль у зниженні рівня тривожності й стресу відіграють адаптивні педагогічні технології: ігрові методи, арттерапевтичні підходи, вправи на розвиток емоційної саморегуляції, вправи уважності (mindfulness), використання релаксаційних технік. Особливої уваги потребують молодші школярі, які мають досвід проживання в умовах війни, втрати близьких, переміщення чи інших травматичних подій – для них актуальним є індивідуальний психосоціальний супровід, зокрема через методи емоційної підтримки, групової терапії та безпечного комунікаційного простору [3].

Позитивний емоційний клімат класу, професійна чутливість педагога та ефективна міждисциплінарна взаємодія з фахівцями психологічної служби суттєво впливають на успішність адаптації молодших школярів до умов навчання у ЗЗСО. У цьому контексті роль вчителя початкових класів – не лише передавати знання, а й бути фасилітатором емоційної безпеки. Він має володіти елементарними знаннями з дитячої психології, вміти розпізнавати ознаки дезадаптації, налагоджувати контакт із учнями та батьками.

Постійна співпраця з батьками є запорукою сталості адаптаційного процесу у школі. Важливими є регулярні консультації, тренінги для батьків, просвітницькі заходи щодо підтримки молодших школярів у складних умовах. Особливої уваги потребують учні з досвідом травматичних переживань, пов'язаних із війною чи втратами. Для них рекомендовано впровадження психосоціального супроводу на рівні школи: індивідуальні консультації, безпечні комунікаційні простори, участь у програмах психоемоційного відновлення [3]. Належна організація партнерської взаємодії між педагогами, батьками та психологами забезпечує вчасне виявлення труднощів адаптації й сприяє їх подоланню на ранніх етапах.

Отже, успішна адаптація першокласника до шкільного середовища потребує комплексної психологічної підтримки, яка враховує сучасні соціальні виклики, індивідуальні й нейропсихологічні особливості учня, а також інтеграцію ефективних педагогічних і психолого-соціальних практик. Актуальність теми зумовлює потребу в подальших емпіричних і прикладних дослідженнях, спрямованих на розроблення й впровадження ефективних моделей адаптаційного супроводу молодших школярів у новій освітній реальності.

Список використаних джерел

1. Березовська Л. І., Смоляк М. А. Психологічні особливості адаптації школярів до навчання. *Вісник Національного університету оборони України. Питання психології*. 2014. № 4 (41). С. 162–167.

2. Коченгіна М. В. Готовність дитини до навчання в школі: психологічний аспект. Комунальний заклад «Харківська академія неперервної освіти», 2022. URL : http://edu-post-diploma.kharkov.ua/wp-content/uploads/2022/06/Kochengina_PO_Gotovnistj_28.06.2022.pdf (дата звернення: 20.04.2025).

3. Панок В. Г., Рибалка В. В., Шандрук С. К. та ін. Методики психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах війни : практ. посіб. / за наук. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2023. 212 с.

4. Психологічна адаптація дітей до школи – виклики та рекомендації:
URL : <https://psychologist.com.ua/psixologichni-aspekti-adaptatsii-ditej-do-shkoli-osnovni-vikliki-ta-rekomendatsii/> (дата звернення: 20.04.2025)

Ірина ЧЕРЕЗОВА,
кандидатка психологічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ЖИТТЕСТІЙКІСТЬ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах сучасних викликів особливої актуальності набуває проблема розвитку життєстійкості як особистісного ресурсу, зокрема на етапі професійної підготовки майбутніх фахівців. Сучасний освітній простір висуває надзвичайно великі вимоги до особистості вчителя. Для успішного здійснення професійної діяльності вчитель повинен мати не тільки арсенал професійних знань, умінь і навичок, а й здатність протистояти викликам сьогодення [1]. Також актуальність дослідження пояснюється зростанням вимог до компетентності фахівців соціономічних професій, серед яких звертають на себе увагу психологічні властивості особистості: вміння ефективно працювати в команді, допомагати іншим в самовизначенні, самореалізовуватися та приймати оптимальні рішення, співпереживати та надавати емоційну підтримку іншим [2; 3]. Відповідність фахівців таким вимогам безпосередньо корелює з рівнем їх життєстійкості.

Аналіз проблеми свідчить, що феномен життєстійкості досліджується переважно з позицій психології: аналіз поведінкових стратегій подолання критичних ситуацій; взаємозв'язок життєстійкості з основними конструктами, властивостями та станами особистості; застосування психологічних тренінгів в процесі формування життєстійкості особистості (Л. Бутузова, О. Завгородня, В. Климчук, О. Кокун, Т. Ларіна, С. Лукомська, А. Мірошникова, Т. Титаренко).

Автором поняття «життєстійкість» є американська дослідниця S. Kobasa (1979), яка довела, що підвищений рівень стресу надає можливості для особистісного зростання та актуалізації потенційних ресурсів. На думку її послідовника S. Maddi (2001), концепція життєстійкості базується на трьох складових: залученні (повна залученість до життєвих ситуацій), контролі (впевненість у тому, що можна впливати на хід подій і належно діяти) й прийнятті ризику (приймати мінливість за життєву норму) [4; с. 71].

В умовах сьогодення феномен життєстійкості значно розширює свої межі: від особистісного конструкта індивіда – до умови виживання. Як

зазначає Т. М. Титаренко, психологічний простір, що відтворює соціально-психологічний рівень життєтворення, та психологічний час, що відтворює ціннісно-смысловий рівень життєтворення, переструктуровуються та модифікуються. Проте життєві випробування не завжди призводять до травматизації, а стають каталізатором позитивних зрушень, зміцнення стосунків, зміни життєвої позиції, виявлення сильних сторін особистості [5; с. 4].

Проведені психологинєю дослідження дозволили виявити ресурси, які забезпечують постратматичне зростання особистості та активізують її життєстійкість:

- здатність особистості до відновлення власної цілісності і безперервності на якісно новому рівні завдяки реконструкції каузального зв'язку минулого, теперішнього і майбутнього та вибудови нових життєвих перспектив;

- здатність до активізації особистісної динаміки через посилення ціннісно-смыслового пошуку особистості, що окреслює горизонти самозмін і виступає енергетичним джерелом зростання;

- можливість підтримання продуктивності і самоефективності особистості, оновлення здатності до самореалізації, підвищення креативності у ставленні до власного життя;

- можливість після травматизації покращити власну комунікацію з оточенням; зростання комунікативної компетентності, що передбачає розвиток здатності встановлювати і підтримувати продуктивні, теплі, щирі стосунки, цінувати підтримку та надавати її іншим [6, с. 22].

Зазначений потенціал особистості є основою установки майбутнього вчителя на усвідомлення функцій педагогічної праці, професійної позиції, оптимальних способів діяльності, співвіднесення своїх здібностей з можливостями.

Висновок. В умовах війни професійна діяльність у сфері освіти передбачає значні психофізичні та психоемоційні навантаження, що вимагає психологічної готовності майбутніх фахівців до її реалізації. На нашу думку, життєстійкість, як здатність людини зберігати баланс між пристосуванням до нових вимог та прагненням жити гармонійно і повноцінно, є основою психологічної готовності до професійної діяльності в умовах гострих соціальних, політичних та економічних викликів.

Список використаних джерел

1. Вишньовський В. В. Формування психологічної готовності педагогічних працівників НУШ до професійної діяльності в умовах воєнного стану. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності* : збірник матеріалів VI Міжнар. наук.-практ.

конференції (м. Тернопіль, Україна, 05-06 жовтня 2023 року). Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2023. С. 46–48.

2. Глінчук Юлія. Розвиток життєстійкості майбутніх педагогів у процесі вивчення безпекових дисциплін. *Інноватика у вихованні*. Випуск 16. 2022. С. 95–101.

3. Кетлер-Митницька Т. С. Особливості посттравматичного зростання студентів соціономічних спеціальностей в умовах війни. *Журнал сучасної психології*. № 4. 2023. С. 41–47.

4. Кокур О. М. Життєстійкість як напрям сучасних психологічних досліджень. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Том V. Випуск 21. 2021. С. 68–81.

5. Титаренко Т. М. Особистість перед викликами війни : психологічні наслідки травматизації. *Проблеми політичної психології* : зб. наук. праць Асоц. політ. психологів України, Ін-ту соц. та політ. психології НАПН України. Вип. 5(19). Київ : Міленіум, 2017. С. 3–10.

6. Титаренко Т. М. Стратегії сприяння посттравматичному зростанню особистості. *Психологічні науки : проблеми і здобутки*. Вип. 1. 2017. С. 217–232. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pnpz_2017_10_16 (дата звернення : 05.05.2025).

Надія ЩЕРБАКОВА,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ

Наш науковий інтерес до проблеми професійної підготовки майбутніх учителів зумовлений прагненням виявити невикористані педагогічні резерви у формуванні їхньої готовності до освітньої діяльності загалом і до розвитку пізнавальної самостійності учнів, зокрема. Як засвідчує аналіз наукових джерел, інноваційний педагогічний досвід виникає у відповідь на виклики, пов'язані з організацією пізнавальної діяльності учнів, формуванням у них пізнавальної активності та самостійності.

Сучасна ситуація в освіті в умовах реформування системи підготовки педагогічних працівників характеризується оновленням змісту навчання, орієнтацією на компетентнісний підхід, цифровізацією освітнього процесу, гуманізацією взаємин між учасниками навчання. Це суттєво підвищує вимоги до випускників педагогічних закладів вищої освіти й актуалізує

потребу створення ефективних педагогічних умов їх професійного зростання.

Проблема готовності майбутнього вчителя до фахової діяльності досліджується багатьма науковцями. Їх увага зосереджується на закономірностях формування професійно значущих якостей особистості вчителя (Н. Дідух, Р. Хмелюк, В. Юрченко та ін.); на сутності вчительської професії (Ф. Гоноболін, Л. Коваль, Л. Хоружа та ін.); на структурі та змісті її окремих компонентів (В. Бондар, А. Ліненко, Г. Нагорна та ін.). У сучасних умовах професійна готовність розглядається як інтегрована характеристика особистості, яка включає мотиваційну, когнітивну, емоційно-вольову та діяльнісну складові.

Так, у нашому дослідженні мотиваційна складова характеризувала внутрішнє прагнення, бажання та зацікавленість майбутніх учителів оволодінням знаннями, уміннями, необхідними для формування пізнавальної самостійності учнів. Вона включала усвідомлення важливості цієї компетенції для розвитку молодших школярів, їхньої успішності в навчанні та становленні як самостійних особистостей. Відповідно було важливим формувати в студентів позитивну мотивацію до вивчення теоретичних і методичних аспектів проблеми пізнавальної самостійності. Для цього здійснювалось акцентування на значущості пізнавальної самостійності для успішного навчання та всебічного розвитку учнів; забезпечувалась демонстрація ефективних педагогічних практик учителів, які успішно формують пізнавальну самостійність; створювались ситуації успіху в навчальній діяльності студентів, пов'язаній із розробкою та застосуванням методів формування пізнавальної самостійності; заохочувалась дослідницька діяльність студентів у цій сфері.

Когнітивна складова в структурі готовності майбутніх учителів до формування пізнавальної самостійності учнів охоплювала знання здобувачів освіти про сутність пізнавальної самостійності, її структуру, рівні розвитку, закономірності формування в молодшому шкільному віці. Вона також включала знання про різноманітні методи, прийоми та технології, спрямовані на розвиток пізнавальної самостійності школярів.

Емоційно-вольова складова відображала емоційне ставлення майбутніх учителів до процесу формування пізнавальної самостійності учнів, їх наполегливість, цілеспрямованість, самостійність у прийнятті рішень та готовність до подолання труднощів, що можуть виникати в педагогічній діяльності. Розвиток цієї складової передбачав створення емоційно сприятливої атмосфери в процесі навчання студентів; заохочення їхньої ініціативності та самостійності у вирішенні навчальних завдань, пов'язаних із формуванням пізнавальної самостійності; надання можливостей для рефлексії власного педагогічного досвіду та аналізу труднощів, що виникають; формування вміння контролювати свої емоції та вольові зусилля

для досягнення педагогічних цілей; розвиток віри у власні педагогічні можливості щодо формування пізнавальної самостійності учнів.

Діяльнісна складова включала формування практичних умінь та навичок майбутніх учителя щодо планування, організації та здійснення освітнього процесу, спрямованого на формування пізнавальної самостійності учнів. Вона охоплювала вміння використовувати різноманітні методи та прийоми, створювати проблемні ситуації, організовувати дослідницьку діяльність, стимулювати самостійне мислення учнів, оцінювати рівень їхньої пізнавальної самостійності та коригувати педагогічну діяльність.

Ми передбачали, що успішна підготовка майбутніх учителів до формування пізнавальної самостійності молодших школярів має базуватись на цілеспрямованому розвитку всіх складових їхньої професійної готовності в тісній взаємодії та взаємозалежності.

Для визначення рівня готовності студентів педагогічного ЗВО до формування пізнавальної самостійності учнів було проведено експериментальне дослідження. Його результати засвідчили, що лише незначна частина студентів досягла достатнього рівня професійної підготовки; більшість продемонстрували середній рівень сформованості, тоді як окремі учасники виявили низький рівень готовності до формування пізнавальної самостійності учнів.

Удосконалення підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальної самостійності учнів початкових класів здійснювалося шляхом цілеспрямованого впровадження відповідного змісту та методик вивчення в межах основних дисциплін педагогічного циклу. Лекційні, практичні, семінарські заняття доповнювалися самостійною творчою роботою студентів, що дозволяло формувати не лише теоретичну обізнаність, а й практичну готовність до реалізації зазначеного напрямку в майбутній професійній діяльності.

На заняттях акцентувалась увага на сучасних підходах до розвитку пізнавальної самостійності учнів, розкривались ключові поняття – «пізнання», «самостійність», «пізнавальна активність», «мотивація навчання», «педагогічна підтримка» тощо. Важливе місце займали методичні аспекти формування самостійності в процесі викладання різних предметів початкової школи, як важливого міждисциплінарного середовища для розвитку ціннісних орієнтацій і самостійного мислення молодших школярів.

Організація навчального процесу передбачала дотримання таких педагогічних умов: забезпечення взаємозв'язку теоретичної підготовки з методичною діяльністю; реалізація індивідуально-диференційованого підходу до навчання; активне використання цифрових освітніх технологій.

Визначені умови діяли постійно й одночасно. Але для зручності аналізу результатів опис матеріалу викладено послідовно. У процесі реалізації першої умови увага акцентувалась на необхідності поєднання ґрунтовної теоретичної підготовки з методичними вміннями, необхідними для

формування самостійності учнів. Зверталась увага на труднощі, пов'язані з недостатньою теоретичною обізнаністю студентів щодо сутності пізнавальної самостійності та обмеженим досвідом її формування у практиці. Зміст навчання формувався на основі принципів науковості, доцільності, активності та самостійності. Підготовка майбутнього вчителя враховувала його індивідуальні психологічні та когнітивні особливості, ґрунтувалася на створенні проблемних ситуацій, емоційного фону, мотивації до навчання, акцентуванні на ключових елементах заняття.

Контрольний зріз підтвердив гіпотезу про те, що професійна готовність майбутнього вчителя до формування пізнавальної самостійності школярів прямо залежить від організації навчального процесу за відповідних педагогічних умов.

Список використаних джерел

1. Григорчук Т. В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування логічного мислення учнів нової української школи. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2020. С. 83–90. URL : <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2020-58-83-90> (дата звернення 25.03.2025).

2. Кравцова А. Розвиток соціалізації учнів початкової ланки освіти шляхом використання групових форм навчання. Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. 2017. № 75 (1). С. 412–419. URL : <https://osvita.eeipsy.org/index.php/eeip/article/view/327> (дата звернення 25.03.2025).

3. Щербакова Н., Голуб О., Лесик А. Шляхи удосконалення пізнавальної самостійності майбутніх учителів. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. Вип. 1. Бердянськ: БДПУ, 2022. С. 463–472. URL : <https://dspace.bdpu.org.ua/items/e691b360-c080-48e7-ab33-fffcddf8f900> (дата звернення 25.03.2025).

Секція 5
ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ТА ЛІДЕРСТВО В ОСВІТІ:
ТРЕНДИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Наталія ІРІДЧИНА,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Ольга СТАРОКОЖКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ
КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Актуальність дослідження розвитку управлінського потенціалу керівника закладу освіти зумовлена потребою в ефективному лідерстві для забезпечення сталого функціонування та інноваційного розвитку освітніх установ в умовах сучасних суспільних викликів і реформ. Сучасна система освіти України переживає період глибоких трансформацій, що вимагає від керівників закладів освіти не лише високого рівня професіоналізму, а й постійного розвитку управлінського потенціалу. Ефективний керівник – це лідер, здатний адаптуватися до змін, впроваджувати інновації та забезпечувати якість освітнього процесу. В умовах швидких змін та нових викликів, керівники повинні постійно вдосконалювати свої навички та знання. Важливо не лише реагувати на зміни, але й передбачати їх, створюючи стратегії розвитку закладу. Саме тому розвиток управлінського потенціалу керівника закладу освіти стає ключовим фактором успішного функціонування освітньої системи.

Ступінь досліджуваності проблеми. Проблема розвитку управлінського потенціалу керівника закладу освіти є предметом наукового інтересу як вітчизняних дослідників (Мельник В., Неверов С., Палюга О., Нагорна Н., Семанчина В. та ін.), зокрема в контексті підвищення якості управління, лідерства, професійної компетентності та впровадження інновацій. Однак, попри наявність окремих теоретичних і практичних напрацювань, відсутнє цілісне бачення системного підходу до формування управлінського потенціалу з урахуванням сучасних викликів, зокрема цифровізації, автономізації та воєнного стану. Це обумовлює потребу в подальших наукових дослідженнях, спрямованих на розроблення

ефективних моделей, технологій і механізмів розвитку управлінського потенціалу керівників закладів освіти.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розроблення практичних засад розвитку управлінського потенціалу керівника закладу освіти в умовах трансформації освітньої системи. Дослідження передбачає виявлення структурних компонентів управлінського потенціалу, критеріїв його сформованості та моделей розвитку управлінського потенціалу керівника закладу освіти.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові принципи аналізу, об'єктивності, неупередженості, цілісності. Було використано ряд основних методів: системного аналізу, моделювання та компаративного вивчення.

Сутність дослідження. Управлінський потенціал керівника закладу освіти – це інтегрована система особистісних, ділових і професійних якостей, що забезпечують здатність визначати цілі розвитку закладу, розробляти стратегії, мотивувати колектив, ефективно використовувати ресурси та контролювати результати діяльності. До основних компонентів управлінського потенціалу належать: 1) особистісний компонент: ціннісні орієнтації, мотивація, лідерські якості, харизма, комунікабельність, емоційний інтелект; 2) діловий компонент: знання та уміння в галузі менеджменту, досвід управлінської роботи, здатність приймати рішення, організаторські здібності; 3) професійно-когнітивний компонент: знання педагогіки, психології, предметної галузі, уміння організувати навчально-виховний процес, володіння сучасними педагогічними технологіями.

Також достатньо дослідженим є рефлексивний компонент. Він включає саморефлексію – здатність до критичного аналізу власної діяльності, усвідомлення своїх сильних та слабких сторін, прагнення до самовдосконалення та адаптивність – готовність до змін, здатність швидко адаптуватися до нових умов та викликів. Рефлексивність управлінця забезпечує постійне вдосконалення його професійних навичок [3]. Останнім виявленим компонентом був соціально-психологічний. Ми виявили, що компоненту притаманна командна робота, тобто здатність працювати в команді, створення сприятливого психологічного клімату, розподіл ролей та завдань відповідно до компетенцій членів колективу. Також взаємодія з громадськістю і соціальна відповідальність. Соціальна відповідальність менеджера освіти визначає якість його взаємодії з командою та громадськістю [2].

Серед найбільш поширених моделей розвитку управлінського потенціалу керівника закладу освіти виокремлюють:

Модель	Суть та переваги	Недоліки
Модель компетенцій	Фокус на розвитку конкретних управлінських компетенцій, чіткі критерії оцінювання	Може бути занадто жорсткою, не враховує індивідуальні особливості
Модель наставництва	Індивідуальний підхід, практичні знання, підтримка досвідченого фахівця	Залежність від особистості наставника, не підходить для досвідчених
Модель саморозвитку	Самостійна робота над розвитком, гнучкість	Потребує високої самоорганізації, ризик суб'єктивності

Оптимальним є поєднання різних моделей, що дозволяє максимально ефективно розвивати управлінський потенціал керівника.

Розвиток управлінського потенціалу керівника закладу освіти – це безперервний процес, що включає: спеціальну управлінську підготовку та підвищення кваліфікації; об'єктивну самооцінку професійних досягнень і результатів управлінської діяльності; формування та розвиток особистісних якостей, необхідних для лідерства; впровадження інноваційних підходів до управління та навчання; використання сучасних інформаційних технологій для оптимізації управлінських процесів.

Умовами формування управлінської компетентності керівника ЗНЗ в процесі професійної діяльності можуть стати різні форми прояву його професіоналізму в процесі проведення нарад, конференцій, педагогічних виставок та ін.

Психолого-педагогічними основами формування управлінської (професійної) компетентності визначаються: 1) сукупність якостей та властивостей особистості, зумовлених високим рівнем психологічної підготовки; 2) високий рівень професійної підготовленості до управлінської діяльності та ефективної взаємодії в процесі роботи в команді з педагогічним колективом, що можна розглядати як систему внутрішніх ресурсів керівника, необхідних для побудови результативної роботи загальноосвітнього навчального закладу [4].

Сучасна модель розвитку управлінської компетентності керівника закладу освіти має багаторівневу структуру, що включає: 1) теоретико-методичний компонент: знання теорії та методології управління, педагогічних систем, психолого-педагогічних і соціогуманітарних наук; 2) практико-пізнавальний компонент: участь у навчальному процесі,

стажування, обмін досвідом; 3) організаційно-технологічний компонент: впровадження сучасних технологій управління, організація ефективної роботи колективу; 4) професійно-особистісний компонент: розвиток лідерських якостей, емоційного інтелекту, здатності до саморефлексії [1]. Важливо також враховувати індивідуальні потреби та особливості кожного керівника, що сприятиме більш ефективному розвитку їхнього потенціалу. Крім того, необхідно створювати умови для постійного професійного зростання та підтримки мотивації до самовдосконалення. Таким чином, комплексний підхід до розвитку управлінської компетентності забезпечить високий рівень професіоналізму та ефективності керівників закладів освіти.

Основні висновки. Отже, розвиток управлінського потенціалу керівника закладу освіти – це ключова умова успішного функціонування та розвитку сучасної освітньої установи. Це динамічний, багатогранний процес, що потребує системного підходу, поєднання різних моделей і постійного самовдосконалення. Підготовка керівників, здатних до інновацій, лідерства та ефективного управління, є одним із головних завдань сучасної освітньої політики України. Важливо також забезпечити підтримку та розвиток професійних компетенцій керівників через постійне навчання та обмін досвідом. Залучення до міжнародних програм та проектів сприятиме розширенню управлінських горизонтів та впровадженню найкращих світових практик. Таким чином, системний розвиток управлінського потенціалу керівників закладів освіти є запорукою успішного майбутнього української освіти.

Список використаних джерел

1. Мельник В. К. Модель розвитку управлінської компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу. *Теорія і методика управління освітою*. 2009. № 2. С. 8.
2. Неверов С. В. Системний підхід до розвитку управлінського потенціалу в освіті. Дніпро : ДНУ, 2018.
3. Палюга О. С., Нагорна Н. В. Фактори впливу на розвиток управлінського потенціалу менеджера освіти. *Всеукраїнська науково-практична конференція*. Вінниця, 2024. С. 122–125.
4. Семанчина В. Управлінська компетентність керівника загальноосвітнього навчального закладу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2016. № 15. 457 с.

Ольга КОРОБОВА,
здобувачка третього (освітньо-
наукового) рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Надія ВЕНЦЕВА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ФАСИЛІТАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКІВ ЗЗСУ ЯК ДІЄВИЙ МЕХАНІЗМ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Актуальність дослідження. У сучасних умовах реформування освіти, впровадження компетентнісного підходу та орієнтації на учня як активного суб'єкта навчання зростає потреба у зміні управлінських підходів у закладах загальної середньої освіти. Особливої актуальності набуває фасилітаційна діяльність керівника, яка спрямована на створення сприятливого освітнього середовища, що сприяє зростанню навчальних досягнень здобувачів освіти.

Фасилітація в освітньому управлінні передбачає не контроль, а підтримку, не тиск, а стимулювання, не директивність, а партнерство. Керівник-фасилітатор виступає посередником між учасниками освітнього процесу, сприяє ефективній комунікації, створює простір для співпраці, самореалізації та розвитку ініціативи як з боку педагогів. Важливо, що фасилітаційний підхід дозволяє формувати безпечне, психологічно комфортне, інклюзивне середовище, де кожен здобувач освіти має можливість вчитися з урахуванням власних потреб і темпу. У такому середовищі значно підвищується мотивація до навчання, покращується емоційний стан, формується відповідальне ставлення до власного освітнього поступу.

Мета дослідження полягає у визначенні фасилітаційної діяльності керівників ЗЗСУ як дієвого механізму модернізації освітнього середовища в умовах сучасних викликів.

Сутність дослідження. Відповідно до Професійного стандарту керівника (директора) закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО), на нашу думку, однією із важливих професійних компетентностей є здоров'язбережувальна компетентність, яка покликана «забезпечити сприятливі умови в освітньому середовищі для кожного учня, залежно від його індивідуальних особливостей, потреб, інтересів та ергономічних вимог», а також «забезпечити умови праці для кожного працівника, облаштовувати робочі місця працівників закладу освіти з урахуванням санітарних і ергономічних вимог» [4].

Сприятливе освітнє середовище, сформоване за фасилітаційним підходом, включає фізичну, емоційну та соціальну безпеку, що є передумовою для підвищення академічних результатів учнів. Шкільні ресурси можна умовно поділити на три основні групи: архітектурно-просторові об'єкти (будівлі та меблі), дидактичне забезпечення (навчальні матеріали) та зони для відпочинку й активностей (ігрові та спортивні майданчики).

Рівень забезпеченості навчального закладу ресурсами як у якісному, так і кількісному вимірі суттєво впливає на ефективність реалізації освітніх програм. Наявність відповідного обладнання допомагає здобувачам освіти краще сприймати складні поняття та ідеї, які в іншому випадку можуть залишатися недоступними або неосмисленими. Організація матеріально-технічної бази закладу освіти значною мірою залежить від фасилітаційної діяльності керівника закладу освіти.

Шкільне середовище має забезпечувати умови для навчання та особистісного розвитку – як для здобувачів освіти, так і для педагогів. Педагоги потребують просторих і функціональних приміщень, лабораторій, бібліотек – як інструментів професійної діяльності. Здобувачам освіти, у свою чергу, потрібні майданчики для ігор, дозвілля та соціалізації, що сприяють формуванню комунікативних і соціальних навичок.

Фасилітаційна діяльність керівника сприяє ефективному використанню ресурсів, впровадженню інновацій, адаптації навчального середовища до потреб учнів із різними освітніми можливостями. Інфраструктура школи є важливим чинником у досягненні її стратегічних цілей, оскільки задовольняє фізичні й емоційні потреби всіх учасників освітнього процесу. Фізичні умови формуються за рахунок належного оснащення, а емоційний комфорт – через створення позитивного, доброзичливого, безпечного й надихаючого освітнього простору.

Навчальні ресурси становлять невід'ємну складову освітнього процесу, забезпечуючи його змістовність та ефективність. Згідно з вимогами Міністерства освіти і науки, підручники є базовим елементом матеріально-технічного забезпечення шкіл та найпоширенішим видом навчальної літератури [3]. На сьогодні друковані матеріали залишаються незамінним засобом навчання, а відтак – підручники є ключовими для ефективного засвоєння знань на всіх етапах шкільної освіти. Окрім того, вони забезпечують стандартизацію навчального контенту та підтримують якість реалізації освітніх програм.

Комп'ютерна техніка набуває все більшого значення в освітньому процесі шкіл. Як аудіовізуальні засоби, комп'ютери виступають інформаційними джерелами та візуальними інструментами, які сприяють кращому розумінню та тривалому засвоєнню навчального матеріалу. Крім того, їх використання розширює можливості взаємодії з іншими закладами освіти й науковими спільнотами.

В умовах дистанційного навчання комп'ютери відіграють особливо важливу роль у створенні нового знання, розвитку критичного мислення, рефлексивних навичок та вміння формулювати проблеми і самостійно знаходити шляхи їх розв'язання, а не просто відтворювати очікувані відповіді. У такому форматі освітнього процесу викладач змінює свою функцію: замість традиційної ролі носія знань, він стає фасилітатором навчання, який спрямовує, підтримує та мотивує здобувачів освіти до самостійного пізнання. Сучасні здобувачі освіти демонструють високу готовність до участі в онлайн-навчанні, а педагоги позитивно ставляться до інтеграції ІКТ у викладання, особливо в умовах цифрової трансформації освіти. Як зазначено у Концепції Нової української школи «ІКТ суттєво розширяють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси, таким чином формуючи в учня важливі для нашого сторіччя технологічні компетентності» [2].

Розвинена шкільна інфраструктура є важливим чинником підвищення якості освітнього процесу. Так, використання спортивних споруд сприяє підвищенню залученості та мотивації навіть у менш активних або академічно вразливих учнів. Фізична активність та ігрові зони створюють позитивний емоційний клімат, допомагають знижувати стрес і підтримують моральний стан школярів, особливо під час інтенсивного навчального навантаження.

Санітарні умови – туалети, умивальники, доступ до води – є ключовими для збереження гігієни та загального здоров'я школярів.

Дослідники В. Пономаренко, Т. Воронцова та інші наголошують на тому, що «безпечна і дружня до дитини школа» має визначальний вплив на розвиток пізнавальних здібностей школярів, що сприйняття учнями умов у класі тісно пов'язане з рівнем їхніх навчальних досягнень. Більше того, у сприятливому, підтримувальному навчальному середовищі здобувачі освіти досягають кращих результатів [1].

Психологічний клімат у закладі, підтриманий фасилітаційним управлінням, безпосередньо впливає на рівень навчальних досягнень, розвиток ключових компетентностей та емоційний добробут учнів. Освітнє середовище школи та емоційний клімат у класі суттєво впливають на якість освітнього процесу. Естетичний вигляд будівлі та благоустрій шкільної території виступають важливим джерелом мотивації як для здобувачів освіти і педагогів, так і для представників громади та освітніх партнерів.

Основні висновки. Фасилітаційна діяльність керівників закладів загальної середньої освіти відіграє важливу роль у створенні освітнього середовища, яке сприяє всебічному розвитку й успішному навчанню учнів. Завдяки фасилітаційному підходу управлінці не лише координують ресурси, а й забезпечують відкриту комунікацію, співпрацю та емоційну підтримку всіх учасників освітнього процесу. Роль керівника змінюється – з контролюючої на партнерську та надихаючу. Такий підхід дозволяє створити

безпечне, мотивувальне та ресурсне середовище, в якому учні можуть реалізовувати свій потенціал.

Позитивний психологічний клімат, наявність належної інфраструктури, гнучкість у прийнятті рішень і залучення педагогічного колективу до управлінських процесів підвищують ефективність освітньої діяльності. У результаті фасилітаційна модель керівництва сприяє не лише підвищенню навчальних досягнень учнів, а й формуванню стійкої мотивації до навчання та саморозвитку. Отже, фасилітаційна діяльність керівників ЗЗСУ є дієвим механізмом модернізації освітнього середовища в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Безпечна і дружна до дитини школа в контексті реформи «НУШ» / В. Пономаренко та ін. Київ : Алатон, 2020. 64 с.

2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / за заг. ред. М. Грищенко : М-во освіти і науки України. Київ, 2016. 40 с.

URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 22.04.2025).

3. Підручники.

URL : <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&tag=pidruchniki> (дата звернення: 22.04.2025).

4. Професійний стандарт керівника (директора) закладу загальної середньої освіти від 17 вересня 2021 року № 568-21.

URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf> (дата звернення: 22.04.2025).

Володимир ЛУЩІЙ,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Бердянський державний педагогічний університет
Надія ВЕНЦЕВА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний педагогічний університет

ВІД ОСВІТИ ДО ЗАЙНЯТОСТІ: ОЦІНКА ГОТОВНОСТІ ВИПУСКНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХНІХ ШАНСІВ У ПОШУКУ РОБОТИ

У сучасних умовах дефіциту кваліфікованих кадрів питання професійної орієнтації молоді та відповідності здобутої освіти вимогам

ринку праці набуває особливої актуальності. Учні закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗППО) – важлива частина трудового потенціалу країни, однак не всі з них планують працювати за обраною професією після завершення навчання. Виявлення причин такої невідповідності між здобутою професією і подальшими професійними намірами є необхідною умовою для вдосконалення системи професійної підготовки, орієнтованої на реальні потреби економіки.

У рамках даного дослідження було проаналізовано, наскільки учні ЗППО бачать себе в майбутньому у сфері, за якою проходять навчання, які чинники впливають на їхнє рішення відмовитися від роботи за фахом, а також які, на їхню думку, існують шанси знайти оплачувану роботу за спеціальністю. Отримані результати дають змогу краще зрозуміти бар'єри на шляху професійної реалізації молоді, а також визначити напрями вдосконалення державної політики у сфері професійної освіти та молодіжної зайнятості.

Опитування, яке було проведено серед учнів ЗППО Запорізької області показало, що половина (52,8%) з них планує свою зайнятість за здобутим фахом (рис. 1). У розрізі професійної підготовки, найчастіше мають намір працювати за своїм фахом учні ЗППО, які навчаються на робітників металургійних та машинобудівних професій, а також водіїв та робітників з обслуговування пересувної техніки й установок. А тих, які не планують або ще не вирішили чи будуть працювати «за дипломом» найбільше серед здобувачів професій службовців, пов'язаних з інформацією.

Рис. 1. Розподіл відповідей учнів ЗППО на запитання «Чи плануєте Ви працювати за професією, за якою навчаєтесь?», %

Кожен другий опитаний учень ЗППО не планує або ще не вирішив чи буде працювати за фахом. Які ж причини відмови від своєї професії (рис. 2)?

Рис. 2. Розподіл відповідей учнів ЗППО на запитання «Якщо не плануєте (не вирішили) працювати за професією, то вкажіть три основні причини», % серед тих, хто не планує працювати за професією або ще не вирішив

Так, найчастіше вказувалися втрата інтересу до професії (особливо серед здобувачів фаху службовців, пов'язаних з інформацією та обслуговуванням клієнтів); невідповідність умов праці очікуванням (в значній мірі серед службовців, що обслуговують клієнтів та працівників, які надають персональні та захисні послуги); неможливість отримувати заробітну плату на гідному рівні та відсутність перспектив кар'єрного зростання (частіше серед робітників, що обслуговують машини, складальників машин).

Оцінка шансів знайти оплачувану роботу за фахом також виявила певний песимізм: багато учнів ЗППО сумніваються у можливості швидкого працевлаштування, що свідчить про необхідність тіснішої взаємодії між закладами освіти та роботодавцями.

Для підвищення ефективності професійної підготовки доцільно:

- посилити практичну складову навчання з урахуванням потреб конкретного регіонального ринку праці;
- підвищувати соціальний статус робітничих професій через інформаційні кампанії;
- стимулювати участь роботодавців у формуванні змісту професійної освіти та організації дуального навчання;
- розвивати механізми кар'єрного консультування та підтримки молоді при переході від навчання до зайнятості.

Ці кроки сприятимуть зменшенню втрат людського капіталу та забезпеченню більшої відповідності між професійною освітою та потребами економіки.

Список використаних джерел

1. Герасименко Г. В. Молодь в Україні: виклики працевлаштування та ринку праці. *Україна: аспекти праці*. 2020. № 4. С. 3–12.
2. Державна служба зайнятості України. *Аналітичний звіт про стан ринку праці за 2023 рік*. URL : <https://www.dcz.gov.ua> (дата звернення 26.03.2025).
3. Державна служба статистики України. *Професійно-технічна освіта в Україні: статистичний збірник*. Київ: Держстат України, 2023. 120 с.

Наталя ПОСТОЛ,
вихователька Комунального
закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу
№ 208 Дніпровської міської ради
Ольга СТАРОКОЖКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ТА КОНСУЛЬТАТИВНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНИМ КОЛЕКТИВОМ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Актуальність дослідження організаційного та консультативного підходу до управління педагогічним колективом закладу освіти зумовлена потребою у вдосконаленні управлінських стратегій, що сприяють ефективній взаємодії, професійному зростанню педагогів і підвищенню якості освітнього процесу в умовах змін і викликів сучасної освіти. Модернізація української освіти є ключовим фактором у забезпеченні високої якості освітнього процесу, що залежить від ефективної взаємодії всіх його учасників, зокрема адміністрації та педагогічного колективу. Педагогічний колектив закладу освіти, як організована частина трудового колективу, реалізує педагогічні функції та включає вчителів, соціальних педагогів, педагогів-психологів, вихователів, класних керівників, педагогів додаткової освіти, інших педагогічних фахівців, а також адміністрацію закладу освіти. Специфіка функціонування освітньої системи вимагає поєднання традиційних підходів до управління персоналом із особливими методами, характерними для освітнього менеджменту. Врахування інноваційних підходів та технологій, які сприяють підвищенню ефективності навчального процесу, є необхідним для створення сприятливого середовища для всебічного розвитку учнів. Організаційний та консультативний підхід до

управління педагогічним колективом закладу освіти сьогодні стає невід'ємною складовою успішної модернізації освітньої системи.

Ступінь досліджуваності проблеми. Проблема організаційного та консультативного підходу до управління педагогічним колективом досліджується у працях вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема в контексті лідерства, командної взаємодії, коучингу та управлінського консультування. Однак здебільшого акценти розставляються або на адміністративному управлінні, або на загальних аспектах комунікації, що залишає поза увагою комплексне поєднання організаційного та консультативного підходів.

Метою дослідження є обґрунтування та визначення ефективних засад застосування організаційного та консультативного підходів до управління педагогічним колективом закладу освіти. Дослідження передбачає аналіз змісту, функцій і механізмів управлінської діяльності керівника в контексті поєднання цих підходів. Також воно спрямоване на розроблення моделі інтегрованого управління, що забезпечить згуртованість колективу, розвиток професійної компетентності педагогів і якісну реалізацію освітньої політики закладу.

Методи дослідження. Для дослідження організаційного та консультативного підходів до управління педагогічним колективом використовуються теоретичні методи (аналіз, узагальнення, моделювання) та емпіричні методи (анкетування, інтерв'ю, спостереження, експертне опитування). Застосування цих методів дозволяє комплексно дослідити стан управлінських практик, виявити проблемні зони та визначити шляхи оптимізації управлінської взаємодії в педагогічному колективі.

Сутність дослідження. Інноваційна культура передбачає інноваційну компоненту як у культурі взагалі, так і в конкретній професійній діяльності, наприклад в управлінні навчальними закладами – інноваційне управління. У документах Євросоюзу формування інноваційної культури розглядається як чинник сприяння поширенню інноваційних процесів і визначається як один з основних напрямів політики країн-учасниць ЄС. Це відображене у «Плані першочергових заходів щодо інновацій у Європі» [5].

У сучасних умовах змінюється професійний зміст роботи, посилюються вимоги до кваліфікації та мобільності людини, до її творчої ініціативи та самостійності, з одного боку, та до дисциплінованості і старанності – з іншого. У особистості та суспільства актуалізувалася потреба в гуманізації взаємин. Дана ситуація характерна і для педагогічних колективів закладів освіти.

Колектив – це організована форма об'єднання людей на основі цілеспрямованої діяльності. Колектив, який працює у закладі освіти виконує певну діяльність. Педагогічна діяльність – особливий вид соціокультурної діяльності, спрямований на передачу накопичених людством культури і досвіду від старших поколінь молодшим, створення умов для їхнього

всебічного гармонічного розвитку та підготовку до виконання певних соціальних ролей у суспільстві. Педагогічний колектив виділяється серед інших особливою професійною приналежністю до навчально-виховного процесу у закладі освіти [2].

Характерними ознаками педагогічного колективу є суспільно значуща навчально-виховна мета процесу освіти, щоденна спільна діяльність, спрямована на її досягнення, наявність органів самоврядування, встановлення певних психологічних стосунків між його членами. При відповідності ознакам будь-якого колективу педагогічний колектив в той же час має і свої специфічні особливості, основні з яких наступні: 1) поліфункціональність – крім вирішення власне завдань в сфері освіти, педагогічний колектив формує особистість кожного з вихованців, їх світогляд, а також (опосередковано) і світогляд їх найближчого оточення (сімей, знайомих тощо); вирішуючи свої професійні завдання, педагогічний колектив виходить за межі закладу освіти; 2) самоврядність – педагогічний колектив володіє колегіальними органами управління, що розвивають його самостійність та ініціативу його членів. Як правило, функціональні обов'язки членів педагогічного колективу, його керівників чітко визначені, посадові інструкції обов'язкові для виконання, форми контролю та самоконтролю чітко відпрацьовані; 3) наявність у членів педагогічного колективу формалізованих функціональних (посадових) обов'язків, які необхідно чітко і своєчасно виконувати; 4) наявність різних форм контролю членів педагогічного колективу та їх самоконтролю; 5) колективна відповідальність членів педагогічного колективу за загальні результати його діяльності [3].

Важливим є той факт, що командний дух, психологічна атмосфера, міжособистісні відносини всередині педагогічного колективу, стиль управління та діяльності проектується на дитячий колектив. У цьому відношенні організація діяльності педагогічного колективу та його управління ґрунтуються на двох підходах: організаційному і консультативному (індивідуальному).

Організаційний підхід, тісно пов'язаний з класичною школою менеджменту (Ф. Тейлор, А. Файоль, М. Вебер, А. Гаст, П. Керженцев) та теорією психології організаційного управління (К. Левін, В. Біон, М. Кларін, Ю. Жуков), характеризується першорядною увагою до структури педагогічного колективу, соціально-психологічних процесів, що відбуваються в ньому, плануванні та розвитку кадрової стратегії.

Кожен колектив переживає періоди становлення (новобудова або зміна складу), функціонування (коли на основі стабільних параметрів організований освітньо-виховний процес) та розвитку (коли колишній зміст освіти, виховання та технології увійшли в протиріччя з новими умовами, завданнями та потребами). Тому на кожному етапі вирішуються специфічні завдання. Особливо важливим є період становлення майбутнього колективу,

коли він не є колективом однодумців, педагогічним ансамблем, а лише формальною групою, покликаною спільними зусиллями навчати і виховувати дітей [2].

Консультативний (індивідуальний) підхід, навпаки, орієнтований на роботу з кожною конкретною особистістю в педагогічному колективі. В його основі класична теорія особистісної мотивації (А. Маслоу, Р. Кеттелл, Г. Мюррей, Х. Хекхаузен), а також теорії прояву мотивації в педагогічному процесі (У. Бреддік, А. Альберт, Б. Майстрів, С. Кривцова), концепція конструктивної взаємодії в педагогічному процесі (К. Роджерс, Т. Гордон), теорія тренінгу (Ф. Клаус, С. Макшанов, Л. Петровська, Ю. Жуков). Здійснюючи консультативний підхід, вирішуються загальні проблеми колективу за допомогою вирішення проблем приватних осіб. Його основне питання: як зміни психіки окремих працівників впливають на функціонування організації в цілому [4]. Даний підхід використовується при підборі та розстановці педагогічних кадрів, сприянню їх адаптації, вдосконаленні міжособистісних відносин в педагогічному колективі та самореалізації особистості кожного педагога.

Залучення мотиваційних аспектів, що впливають на якість професійної діяльності кожного педагогічного працівника, в кінцевому рахунку, виражається в ступені його задоволеності роботою – результаті співвідношення мотивуючих та підтримуючих факторів. Відповідно до теорії ієрархії потреб А. Маслоу доцільність застосування методів соціально-психологічного впливу в залежності від ступеня раціональності потреб педагогів у формуванні компетентності є безсумнівною [1].

Основні висновки. Таким чином, при органічному поєднанні організаційного та консультативного підходів вирішуються наступні завдання в управлінні педагогічним колективом закладу освіти: поліпшення психологічного клімату в організації та підвищення духу її співробітників; вдосконалення практики підбору кадрів; модернізація організаційної структури; надання допомоги співробітникам у розвитку їх здібностей; згуртування колективу в єдину команду; формування доброзичливої атмосфери в колективі; допомога людям у подоланні стресів; вироблення індивідуального стилю діяльності; усунення конфліктів; зниження плинності кадрів; проведення розумної кадрової політики; консультування керівників з психологічних аспектів управлінської діяльності.

Список використаних джерел

1. Мартинець Л. А. Управлінська діяльність керівника навчального закладу : навч. посібник. Вінниця, 2018. 196 с.
2. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 3-є видання, доповнене. Київ, 2001. С. 608.

3. Ніколаєнко С. М. Керівник закладу освіти (організаційно-педагогічні та правові основи управлінської діяльності) : підручник. Київ : НУБіП України, 2019. 408 с.

4. Пищик О. Сучасні погляди на систему управління педагогічним колективом в професійно-технічному навчальному закладі. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 3-4 (18-19). С. 173–185.

5. Сас Н. М. Підготовка майбутніх керівників навчальних закладів до інноваційного управління: стан та перспективи. Монографія. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. 336 с.

Ольга СТАРОКОЖКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

СТРАТЕГІЇ ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНОСТІ ОСВІТНЬОГО ЛАНДШАФТУ

У світлі останніх перетворень управління в освіті має стати багатofункціональним, гнучким, відкритим, стимулюючим, здійснюватися на основі компетентнісного, аксіологічного, рефлексивного, провідницького й синергетичного підходів (парадигм), передбачати розвиток освітньої системи та шляхи вирішення її проблем. Українська освіта переживає період глибинних змін, які зумовлені багатьма чинниками. По-перше, це процеси глобалізації, що актуалізують поширення національних культур, орієнтують на вільний розвиток людини, на її самостійність, конкурентноздатність на сучасному ринку праці, мобільність. По-друге, важливе місце в сучасному світі посідають трансформаційні процеси та формування нових цілей в освіті, орієнтованих на входження у світовий освітній простір. По-третє, постійне зростання інтернаціоналізації освіти, як результат її глобалізації, передбачає розширення двосторонніх і багатосторонніх зв'язків і контактів між навчальними закладами різних країн світу на основі рівноправного та взаємовигідного співробітництва (розробка «єдиних світових стандартів», підготовка «універсальних» і мобільних фахівців, стажування викладачів і студентів, участь у спільних міжнародних проектах і програмах тощо).

Вища освіта відноситься до багатовимірних соціальних феноменів, якому притаманні внутрішні закономірності розвитку і прогресу відповідно до формату суспільства та людської цивілізації. Звідси приходимо до висновку про неможливість дослідження царини освіти ресурсами окремо вибраних методів, підходів та парадигм. Про це свідчить досвід наукових підходів, імперативно запроваджених в освітній простір України в 80-х роках ХХ століття та на початку ХХІ століття. В 80-х роках академічного прогресу, в 90-ті роки – парадигма діяльності, особистісної орієнтованості, на рубежі ХХ-

XXI ст. – системна та синергетична парадигма, які з 2005 року змінилися компетентнісною парадигмою.

Однак, їх запровадження не забезпечили прогрес національної системи вищої освіти, у 2005 році за зразок прийнята європейська модель (Болонський процес), механізми якої сприяють забезпеченню якості конкурентоспроможної освіти. Якість освітніх послуг – багатовимірний феномен, він обслуговується багатьма науковими парадигмами та моделями, завдання яких забезпечити такі якості випускника: виключеність (прагнення бути кращим), співвідношення з ціною (можливість та термін повернення інвестицій у вищу освіту), атрибутивність (здатність до постійного розвитку) тощо. Пошук шляхів опосередковування існуючих парадигм освіти з процесом становлення спільного міжнародного освітнього простору в Європі як гуманітарної, а не технічної події, що знищує унікальність та неповторність національних систем освіти, передбачає визначення та культивування процесів трансформації парадигм освіти. Альтернативою трансформації може бути лише антигуманітарна деконструкція, що супроводжується неконструктивним руйнуванням і насильницьким нав'язуванням іншого [2].

Сучасна педагогічна наука характеризується конкретним виявленням науково-обґрунтованого буття, яке визначається всіма наявними у освітньому полі парадигмами, тобто має поліпарадигмальну направленість. В сучасній системі освіти існують принципово різні теоретичні підходи до змісту парадигми, що визначають стратегію і спрямовують хід дослідження. Ці відмінності проявляються в існуванні різних шкіл і напрямів дослідження, що належать до тієї чи іншої концептуальної традиції. Основою для розвитку і існування в системі освіти різних наукових напрямів є прихильність науковців до різних парадигм. Це, на думку Л. Султанової, призвело до виникнення поняття «поліпарадигмальність».

Визначальною умовою поліпарадигмальності освітнього ландшафту є коеволюція парадигм в царині певної хронотопної педагогічної цивілізації (В. Вернадський, М. Моїсєєв, І. Колеснікова).

До основних принципів коеволюції поліпарадигмального середовища відносять такі: детермінація майбутнім; необхідного різноманіття; гетерометрії; забезпечення прогресу системи; інформаційного прискорення; здатність до біфуркації; еволюція механізмів. Загалом поліпарадигмальний характер освітньої цивілізації чи конкретного освітнього простору є поживним підґрунтям для реалізації функцій менеджменту. Визначені В. Крижко, О. Старокожко та В. Жигір [1] компоненти трансверсальної взаємодії парадигм освітнього простору: 1. Оцінка цінностей за метою їх стабілізації чи керованої трансформації; 2. Адаптивність цінностей в період соціальної та трансформаторської турбулентності; 3. Ірраціональна природа змін структури та змісту освітнього простору (ОП); 4. Феноменальний характер вирішення місії змін ОП; 5. Експертно-оцінювальний статус дій

впливу; 6. Морально-застережливий характер місії впливу на ОП; 7. Неентропійний характер структурних змін ОП; 8. Створення нових станів та організаційних форм ОП. 9. Надання поліморфності змін ОП. 10. Посилення соціальної відповідальності управління ОП. Ці перераховані компоненти відкривають нові горизонти та бачення проблем сучасного менеджменту поліморфного освітнього середовища. Ці компоненти визнають суб'єктність та авторство не лише парадигмальних «інституцій», а й конкретних суб'єктів (педагогів, спудеїв, учнів, науковців) освітнього поля.

Ми виходимо з того, що немає і не може бути виняткової парадигми, педагогічної «панацеї», що задовольняє різноманітні соціально-педагогічні завдання вітчизняної освітньої цивілізації.

Яким чином наукові парадигми «заходять» до освітнього ландшафту?

1. Процес соціогенезу суспільства в руслі самозбереження та розвитку системи освіти, пошуку ефективних, прогресивних моделей управління нею.

2. Ресурсна готовність суспільства та освітнього ландшафту до змін, окреслених парадигмами, які Т. Кун назвав пріоритетними.

3. Спроможність наукової спільноти освітнього ландшафту до розвитку пріоритетних (обраних) наукових парадигм, їх адаптації до специфіки і особливостей ландшафту.

4. Обов'язкова родова неконфліктність пріоритетних парадигм ландшафту їх стійкість до зовнішніх та внутрішніх флуктуацій.

5. Стале управлінське та методологічне забезпечення професійних інтересів прихильників пріоритетних наукових парадигм освітнього ландшафту. Прихильники – від академічних науковців до рядового педагога.

6. Готовність наукової спільноти, прихильників пріоритетної парадигми до розуміння діалектичного принципу вичерпності та неминучості процесу зміни (заміни) цієї парадигми.

Перспективи подальшої роботи ми вбачаємо в розробці дослідницьких технологічних моделей визначення динамічних зв'язків наукових парадигм освітнього простору, з можливістю їх адаптації до індивідуальних характеристик та ресурсів суб'єктів (менеджерів та провідників) освіти.

Список використаних джерел

1. Starokozhko O. N., Kryzhko V. V., Zhygyr V. I. The transversal character of polyparadigmal educational space. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2020, № 3, P. 191–197. URL : <https://doi.org/10.33271/nvngu/2020-3/191> (дата звернення 25.04.2025).

2. Harvey, L., & Green, D. (1993). *Defining Quality. Assessment and Evaluation in Higher Education*, 18, P. 9–34.

Секція 6
ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ КРИЗИ

Олена АНДРЕЄВА,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Лариса ЛІСІНА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІВ ЧЕРЕЗ ДИСТАНЦІЙНІ
ПЛАТФОРМИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Нині наша держава перебуває у складному становищі – в умовах воєнного стану, коли традиційні форми навчання значно обмежені, натомість дистанційне навчання стрімко розвивається та набуває все більшого значення. Навчальні онлайн-платформи стають невід’ємною складовою професійного розвитку педагогів. Першим серйозним викликом для освітньої системи стала пандемія COVID-19, яка продемонструвала, наскільки важливою є роль цифрових технологій в освітньому процесі. Сьогодні, в умовах повномасштабної війни, потреба в гнучких формах навчання лише зросла.

Освіта необхідна не лише дітям і студентам – не менш важливим є безперервне професійне зростання самих педагогів. Підвищення кваліфікації вчителів має залишатися пріоритетом, а дистанційні платформи надають для цього широкі можливості, дозволяючи продовжувати навчання навіть попри фізичні, соціальні чи безпекові обмеження. У таких умовах надзвичайно важливим стає дослідження форм і методів професійного розвитку педагогів за допомогою дистанційного навчання. Це необхідно для забезпечення якісної освіти та надання підтримки вчителям у складний для країни час.

Мета – визначити переваги дистанційного навчання для професійного розвитку педагогів, зокрема в умовах воєнного стану.

Організація освітнього процесу в закладах освіти різних рівнів в умовах повномасштабних бойових дій, а також переваги й недоліки онлайн-освіти стали предметом дослідження вітчизняних учених. Зокрема, О. Глушко, С. Кравченко, О. Локшина, Н. Нікольська та ін. вивчали роль країн Євросоюзу

в інтеграційному процесі учнів та студентів України в освітні системи зарубіжних країн в умовах вторгнення РФ в Україну; навчально-методичне забезпечення дистанційного навчання в умовах воєнного часу аналізували О. Топузов та Т. Засекіна [3].

Науковці переконують, що сучасні заклади освіти стають передусім осередками, де всі суб'єкти навчання можуть отримати не тільки знання і майбутню професію, але й психологічну підтримку, не втрачати відчуття приналежності до професійної спільноти, місцевої громади. Сам викладач, опинившись у надзвичайній ситуації, що супроводжується невизначеністю та постійним стресом, також змушений шукати шляхи підтримки психологічної рівноваги, ефективної взаємодії та збереження професійної активності [1].

Попри виклики, інтерактивні онлайн-засоби дозволяють педагогам якісно виконувати свої функції й забезпечувати якісний освітній процес. Саме дистанційні засоби дозволяють реалізовувати персоналізоване навчання з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня. Сучасні технології, зокрема штучний інтелект та системи адаптивного навчання, здатні автоматично підлаштовувати навчальні матеріали відповідно до модливостей здобувачів освіти [2].

Опитування вчителів, які проходили підвищення кваліфікації в умовах карантинних обмежень, засвідчило, що більшість із них (83,4 %) готові використовувати дистанційну форму навчання і для власного професійного розвитку. Водночас було виявлено потребу в розмаїтті моделей, зокрема щодо поєднання синхронного та асинхронного навчання [4].

Особливу увагу привертає змішане навчання, яке сприяє активній взаємодії між викладачами та здобувачами освіти. Такий формат мотивує учасників до спільного розв'язання завдань, обговорення ідей, групової роботи та колективного здобуття знань. Змішане навчання ефективно розвиває комунікативні навички й активну пізнавальну позицію. Крім того, воно дає змогу викладачам відстежувати прогрес учнів/студентів, надавати своєчасний зворотний зв'язок і здійснювати об'єктивне оцінювання. Це включає онлайн-тестування, інтерактивні завдання та обговорення результатів через віртуальні освітні платформи [3].

Проведення спільних конференцій, навчання, обміну досвідом, створення спільних електронних освітніх ресурсів дозволяє інтегрувати формальну і неформальну освіту, що може стати важливим інструментом для професійного розвитку вчителя і оновлення змісту післядипломної освіти дорослих відповідно до замовлення суспільства [4].

Крім того, онлайн засоби сприяють розвитку глобальної співпраці, дозволяючи обмінюватися досвідом з колегами та учнями з різних країн. Віртуальні лабораторії та симуляції надають можливість проводити експерименти, які були б неможливі в традиційному класі. Це включає в себе участь у тренінгах, семінарах та обмін досвідом з колегами. Важливо також

забезпечити педагогічно обґрунтовану інтеграцію технологій, де технологія служить інструментом для досягнення навчальних цілей, а не самоціллю [2].

У 2020 році в партнерстві з ТОВ «Інтерактивні системи навчання» розпочато регіональний експеримент для 20 шкіл Києва за темою: «Розбудова інформаційно-освітнього середовища закладу загальної середньої освіти на основі використання системи управління дистанційним навчанням (Eddy.org.ua)». Для підготовки вчителів до використання системи підтримки дистанційного навчання спільно з партнерами розроблено дистанційний модуль, після опанування якого вчителі отримують сертифікат [4].

Освітній процес в умовах форс-мажорних обставин, зокрема повномасштабної війни, дозволив дійти до висновку, що онлайн-навчання є вимушеним заходом, який безпосередньо пов'язаний із запровадженням обмежень з метою безпеки. Аналіз позитивних та негативних сторін упровадження дистанційного навчання уможливорює такі висновки:

- ✓ найбільш ефективним форматом надання освітніх послуг в умовах, що склалися, виявився змішаний формат, оскільки він поєднує класичні (традиційні) форми роботи з використанням віртуальних платформ;

- ✓ дієвим методом мотивації до навчання можуть слугувати й спільні проєкти закладів навчання різних типів акредитації, коли учні можуть отримати інформацію про свою майбутню спеціальність від студентів, так би мовити «з перших рук»;

- ✓ перспективи подальших наукових розвідок доцільно пов'язати з підготовкою викладацького складу до роботи у змішаному форматі та використанням інноваційних інтерактивних методів навчання;

- ✓ змістовну роль у процесі такої освітньої діяльності відіграє і аспект наставництва, коли педагог забезпечує чітку ефективну комунікацію зі студентами та надає необхідну підтримку;

- ✓ болючою проблемою залишається, на жаль, і система адекватних методів оцінювання з урахуванням усіх можливих аспектів роботи та умов підготовки [3].

Вчителі обирають програми неформальної освіти, що визнаються педагогічними радами закладів освіти, професійними, громадськими об'єднаннями, спільнотами освітян, звертають увагу на експертну оцінку колег щодо професіоналізму тих, хто надає такі послуги, тощо. Доступ до масових відкритих онлайн-курсів Prometheus та EdEra дозволяє педагогічним працівникам обирати сучасні дистанційні курси для професійного розвитку з питань медіаграмотності, інформаційної безпеки, програмування, підприємництва, запровадження інноваційних технологій та методів [4].

Отже, використання дистанційних платформ для навчання сьогодні є невід'ємною частиною нашого життя. І для педагогів, і для учнів дистанційне

навчання стало важливою складовою для неперервного оновлення знань та здобуття необхідних професійних навичок. Професійний розвиток педагогів завдяки дистанційним платформам в умовах воєнного стану є важливим і необхідним процесом, який дозволяє підтримувати якість освіти та підвищувати компетентність вчителів попри складні обставини. Використання новітніх технологій та їх адаптація до нових умов допомагають педагогам залишатися ефективними та мотивованими.

Список використаних джерел

1. Петренко Л. М. Професійний розвиток викладачів закладів професійної освіти в умовах воєнного стану. *Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (13 травня 2022 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2022. С. 206–210. URL : http://tpgnpu.ho.ua/images/my_images/doc_pdf/vidavnictvo/2022/zbirnik_maket_SG-13-05-2022.pdf (дата звернення: 25.04.2025)

2. Професійний розвиток педагога в умовах інтеграції до європейського освітнього простору: міжнародна академічна та професійна / професійно – педагогічна мобільність : *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції* (Національний університет «Львівська політехніка»), м. Львів, 27 вересня 2024 року / за ред. Т. М. Горохівської, Ю. М. Козловського, О. М. Ієвлева, М. Ф. Криштановича, Н. М. Мукач, Л. В. Дольнікова, О. Якимець; за заг. ред. О. М. Ієвлева. Львів, 2024. 385 с. URL : [https://dkrkm.org.ua/cache/2024-2025/konf/031024/Zbirnyk_MNPK - 27 veresnia 2024 lviv nulp pio .pdf](https://dkrkm.org.ua/cache/2024-2025/konf/031024/Zbirnyk_MNPK_-_27_veresnia_2024_lviv_nulp_pio.pdf) (дата звернення: 25.04.2025)

3. Чикалова М., Юхно Н. Особливості освітнього процесу в умовах повномасштабних бойових дій. *Український педагогічний журнал*. URL : <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/download/673/746?inline=1> (дата звернення: 25.04.2025)

4. Дистанційне та змішане навчання як засіб реалізації індивідуальної траєкторії професійного зростання педагога : монографія / за наук. ред. І. П. Воротникової. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. 256 с. URL : https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41018/1/I_Vorotnykova_Monograph_2022_IPO.pdf (дата звернення: 25.04.2025)

Катерина ДЕМ'ЯНЧУК,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Лариса ЛІСІНА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ТА ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Під час поширення конфліктів та воєн у всьому світі, а особливо мовномаштабної війни в Україні, надзвичайно важливою є психологічна підтримка та збереження професійної мотивації в сучасних реаліях.

У таких складних і травматичних обставинах особи часто піддаються великим рівням стресу, невизначеності та небезпеці, що може значно вплинути на їх психічне самопочуття та професійну мотивацію. Розуміння психологічних наслідків війни та конфліктів для людини є важливим для розробки ефективних систем підтримки та стратегій, що допоможуть сучасним людям впоратися з викликами, з якими вони стикаються. Більш того, дослідження інноваційного підходу та методів психологічної корекції, які можуть зберігати та підсилювати професійну мотивацію в таких важких умовах, є важливим для забезпечення благополуччя та результативності професійної діяльності українців.

Отже, надання психологічної допомоги особам у часи війни та пропонування інноваційних методів для збереження їх професійної мотивації може значно сприяти загальній стійкості та ефективності сучасного українця. Крім цього, це може допомогти організаціям та законодавцям планувати більш комплексні системи підтримки для сприяння психічному здоров'ю та мотивації осіб, що постраждали від війни та конфліктів.

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей застосування сучасних інноваційних методів збереження професійної мотивації в сучасних умовах військового стану в Україні.

Проблема психологічної підтримки та дослідження особливостей застосування сучасних інноваційних методів збереження професійної мотивації в сучасних умовах воєнного та кризового стану в нашій країні та за кордоном розглядається у роботах багатьох сучасних українських та закордонних авторів. Середа О. Г. та Швець Н. М. аналізують питання

мотивації та стимулювання працівників у сучасних умовах господарювання, зокрема в умовах воєнного стану. Підкреслюється, що високий рівень мотивації серед персоналу є вирішальним фактором успіху професійної діяльності. Для визначення термінологічної основи авторки вивчали різні наукові підходи до розуміння понять стимулювання та мотивації. Дослідження показали, що найбільш ефективною є система мотивації, яка поєднує матеріальні та нематеріальні стимули. Зазначено, що стимулювання персоналу в умовах воєнних дій є складним завданням через високий рівень стресу та тривожності серед працівників. На основі аналізу міжнародного досвіду запропоновано підходи, що допомагають зберегти мотивацію та продуктивність персоналу навіть у кризових умовах. Одним із важливих аспектів мотивації є забезпечення безпеки працівників на робочих місцях. Підкреслено, що можливості для навчання та підвищення кваліфікації в умовах війни можуть бути обмеженими, але важливо забезпечити доступ до ресурсів для розвитку працівників і підтримки їхніх навичок [2, с. 229].

У наукових роботах Середи О. Г. та Швець Н. М. акцентується увага на важливості моральної підтримки персоналу, яка може включати тренінги з психологічної допомоги та доступ до професійних консультантів. У підсумку дослідження зроблено висновок, що впровадження ефективних заходів стимулювання сприяє зміцненню кадрової політики та підвищенню зацікавленості співробітників у роботі підприємства, що веде до зростання продуктивності праці навіть у складних умовах воєнного стану [2, с. 232].

У працях Черепа О. Г., Калюжної Ю. В. та Михайліченко Л. В. наголошується на важливості надання моральної підтримки співробітникам для подолання стресу та викликів, спричинених війною, що на думку дослідників, може включати організацію спеціальних тренінгів із психологічної підтримки та духовності, створення груп взаємодопомоги та забезпечення доступу до професійних консультантів [3, с. 3].

Козак К. Б., Корсікова Н. М. та Петренко Ю. О. приходять у своїх дослідженнях до висновку про те, що воєнний стан і наслідки пандемії COVID-19 суттєво позначилися на бізнесі, однак деякі підприємства вже адаптувалися до нових реалій і продовжують свою діяльність. Поряд із вирішенням фінансових питань, керівникам слід акцентувати увагу на перетворенні існуючої системи управління в компанії та розробці дієвого мотиваційного алгоритму. У кризових ситуаціях, коли психіка працівників є особливо чутливою, мотиваційні заходи мають бути спрямовані головним чином на зменшення впливу негативних емоцій, почуттів і тривожності на особу та її робочі процеси. Водночас автори вказують на те, що не варто забувати про традиційні методи мотивації, як-от оплата харчування, надання корпоративних знижок, компенсація проїзду та організація корпоративного навчання [1, с. 32].

У дослідженнях Vo T.T.D., Tulliao K.V. та Chen C.-W. зазначається, що мотивація праці має життєво важливе значення для розвитку організацій,

оскільки сприяє підвищенню продуктивності та ефективності працівників. Для розширення уявлення про трудову мотивацію автори вивчали вплив компетентності, автономії та соціальних зв'язків на мотивацію працівників. Дослідники дійшли висновку, що задоволення психологічних потреб працівників сприяє їхній самотивації, що веде до позитивних результатів. Отже, організації можуть запровадити психологічні програми та заходи для підтримки автономії та соціальної взаємодії працівників, що підвищить їхню мотивацію до роботи [5].

На думку Uka A. та Prendi A. мотивація є важливим чинником, що впливає на продуктивність співробітників. Незважаючи на прагнення організацій підтримувати високий рівень мотивації працівників, їм часто бракує повного розуміння того, що саме стимулює співробітників. Дослідники визнають, що фінансова винагорода, зокрема заробітна плата, суттєво впливає на ефективність і продуктивність працівників, проте не завжди є найсильнішим мотивуючим чинником. Окрім цього у дослідженнях вивчаються психологічні фактори, що сприяють розвитку мотивації співробітників для підвищення їхньої ефективності та продуктивності [4].

У період воєнного стану в Україні перед багатьма підприємствами та організаціями постають серйозні виклики щодо збереження та розвитку професійної мотивації працівників. Умови нестабільності в нашій країні та загрози безпеці українців змушують сучасних працедавців та стейкхолдерів переглядати ефективність застосування традиційних методів управління персоналом, саме тому, на нашу думку, інноваційні та сучасні підходи до мотивації набувають особливої актуальності. Метою цього дослідження було вивчити ефективність застосування новітніх методів мотивації та їх вплив на професійну активність працівників в умовах воєнного стану.

Дослідження проводилося в кількох етапах. Спочатку було здійснено аналіз сучасних теоретичних підходів до мотивації працівників, зокрема з акцентом на інноваційні методи. Після цього було проведено опитування серед працівників підприємств різних галузей, а також інтерв'ю з керівниками, щоб зібрати дані про ефективність нових підходів у реальних умовах.

Зокрема, дослідження зосередилося на таких інноваційних методах:

1. Цифрові технології: використання онлайн-платформ для мотиваційних тренінгів, коучингу та розвитку лідерських навичок.

2. Гейміфікація: впровадження елементів ігрових механізмів у процеси навчання та роботи для стимулювання інтересу та залучення працівників.

3. Гнучкі графіки та дистанційна робота: можливість роботи з дому або на гнучкому графіку для підтримки балансу між роботою та особистим життям.

4. Психологічна підтримка та стрес-менеджмент: програми психологічної підтримки, семінари з управління стресом та емоційним вигоранням.

5. Соціальна відповідальність підприємства: активна участь компаній у волонтерських ініціативах, допомога постраждалим від війни.

Основними результатами представленого дослідження стало можливість застосування та висока ефективність цифрових технологій і методів підвищення мотивації працівників, оснований на сучасних інформаційно-комунікаційних технологіях. Онлайн-курси та тренінги з розвитку професійних навичок, а також платформи для колективної роботи, дозволили значно підвищити залученість працівників. Підвищення рівня кваліфікації через цифрові інструменти сприяло як особистісному, так і професійному розвитку працівників.

Важливим є зростання мотивації до професійної діяльності через гейміфікацію, а саме впровадження елементів гейміфікації, таких як бонуси за виконання завдань або досягнення результатів, значно підвищило інтерес працівників до роботи. Це дало змогу створити сприятливу атмосферу для командної роботи, навіть в умовах дистанційного формату.

Можливість працювати за гнучким графіком або дистанційно дозволила зменшити рівень стресу серед працівників, зберігаючи їх професійну активність. Такий підхід особливо важливий в умовах військового стану, коли ситуація на фронті може суттєво змінюватися, і робітники потребують можливості адаптуватися.

Програми стрес-менеджменту та психологічної підтримки стали важливою складовою збереження мотивації працівників. Це дозволило знизити рівень емоційного вигорання, сприяючи збереженню працездатності навіть у складних умовах війни.

Залучення працівників до волонтерських ініціатив та благодійних проєктів компаній допомогло формувати почуття причетності до важливих змін у суспільстві, що підвищило загальний рівень мотивації. Працівники відчували себе частиною великої справи, що підтримувала моральний дух колективу.

Таким чином, інноваційні методи збереження та розвитку професійної мотивації в сучасних умовах військового стану в нашій країні є ефективними. Використання цифрових технологій, гейміфікації, гнучких робочих графіків та психологічної підтримки дозволяє зберегти професійну активність працівників навіть у складних умовах. Важливим аспектом стало також залучення до соціальних ініціатив, що підвищує відчуття причетності до великої справи та мотивує на результат.

У якості перспективи подальших досліджень розглядається можливість подальшого розвитку мотиваційних стратегій підприємствам слід зберігати гнучкість у виборі методів, пристосовуючи їх до змінюваних умов воєнного стану, та продовжувати підтримку психологічного здоров'я своїх працівників, щоб забезпечити високий рівень їх професійної мотивації та відданості справі.

Список використаних джерел

1. Козак К. Б., Корсікова Н. М., Петренко Ю. О. Управління мотивацією персоналу в сучасних умовах постпандемії та воєнного стану в Україні. *Економіка харчової промисловості*. 2022. Т. 14. № 2. С. 26–32. URL : <https://journals.ontu.edu.ua/index.php/fie/article/download/2426/2606> (дата звернення: 13.11.2024).
2. Середа О. Г., Швець Н. М. Актуальні питання мотивації працівників в сучасних умовах воєнного стану. *Юридичний науковий журнал*. 2023. № 11. С. 229-232. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/53> (дата звернення: 13.11.2024).
3. Череп О. Г., Калюжна Ю. В., Михайліченко Л. В. Особливості управління персоналом в сучасних умовах воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 48. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-24> (дата звернення: 13.11.2024).
4. Uka A., Prendi A. Motivation as an indicator of performance and productivity from the perspective of employees. *Management & Marketing*. Vol. 16. 2021. №3. pp. 268-285. URL : <http://dx.doi.org/10.2478/mmcks-2021-0016> (дата звернення: 13.11.2024).
5. Vo T.T.D., Tuliao K.V., Chen C.-W. Work Motivation: The roles of psychological factors, individual needs and social conditions. *Behav. Sci.* 2022. Vol. 12. P. 49. URL : <https://doi.org/10.3390/bs12020049> (дата звернення: 13.11.2024).

Ірина КОЗИЧ,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Запорізький національний
університет

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

У сучасних умовах повномасштабної війни в Україні діджиталізація освіти стала не лише вимушеним заходом, а й потужним інструментом для забезпечення безперервності навчального процесу, збереження єдності освітнього простору та підтримки психоемоційного стану учасників освітнього процесу. Війна спричинила кардинальні зміни в усіх сферах життя, зокрема в освіті. Сучасна освітня система України опинилася перед серйозними викликами, що потребують гнучких, швидких та ефективних рішень. Одним із таких рішень стала масштабна діджиталізація освіти, яка за короткий час трансформувалася зі стратегічної мети в нагальну необхідність. Реалії розвитку сучасного світу, цифровізація всіх сфер життя

суспільства безперечно стали передумовами до впровадження діджиталізації у сферу освіти, особливо до вищих навчальних закладів.

Сучасна вища освіта в Україні зазнала суттєвих трансформацій унаслідок повномасштабної війни. Освітній процес зіткнувся з такими викликами, як переміщення студентів і викладачів, руйнування навчальної інфраструктури, загрози безпеці, нестабільність зв'язку, а також емоційне виснаження учасників освітнього процесу. У цих умовах діджиталізація стала стратегічною відповіддю на кризу, забезпечивши продовження навчального процесу, академічну мобільність і стійкість системи вищої освіти.

Слово «діджиталізація» (від англ. digitalization (digital – цифра, суфікс -ization вказує на процес)) можна перекласти як «оцифровування», тобто переведення різних видів інформації, переклад тексту, звуків, відео та інших даних у цифровий вигляд [1].

Поширення і використання цифрових технологій у сучасному суспільстві цікавило багатьох учених, зокрема, це такі вчені як О. Барабаш, І. Варжанський, Ю. Гришина, В. Залізко, С. Квіт, Н. Оніщенко, О. Романовський, С. Шкарлет, О. Лис, П'єр Леві, А. Статкевич, В. Сухонос, О. Старинець, Е. Тоффлер та ін. Поряд із цим проводилися дослідження діджиталізації як певного етапу в історії розвитку людства, що має свої причини, умови та наслідки [2].

Цифровізація освітнього процесу закладів вищої освіти стала не лише засобом виживання, а й інструментом розвитку. Забезпечення безперервного доступу до знань, підтримка психоемоційного зв'язку між учасниками освітнього процесу, збереження якості навчання – усе це стало можливим завдяки використанню цифрових технологій.

Ключові напрями цифрової трансформації освіти в умовах воєнного стану включають:

- адаптація навчальних планів до гнучкого, асинхронного та індивідуалізованого формату навчання;
- посилення цифрової компетентності викладачів та студентів, що стало важливою складовою академічної спроможності;
- підтримка міжнародної академічної співпраці завдяки онлайн-курсів, спільних проєктів та мобільності;
- цифрові бібліотеки, відеолекції, віртуальні лабораторії, які забезпечують доступ до знань у будь-який час;
- активне впровадження дистанційного навчання через цифрові платформи (Zoom, Google Classroom, Moodle, тощо);
- застосування асинхронного навчання, що дозволяє студентам навчатись незалежно від місця перебування;
- посилення ролі електронних освітніх ресурсів, інтерактивних платформ;
- формування цифрової культури як елемента професійної стійкості педагогів.

Водночас цифровізація навчання в умовах війни виявила низку проблем і загроз:

- технічна нерівність між учнями та педагогами в різних регіонах України (нестабільне інтернет-з'єднанням у зонах бойових дій, втрата технічних засобів);
- психоемоційне перевантаження від постійного перебування у цифровому середовищі;
- втрата мотивації до навчання, особливо в дітей і молоді, які перебувають у зонах бойових дій чи змушені були змінити місце проживання;
- дефіцит методичних напрацювань щодо ефективного використання цифрових інструментів в умовах криз.

Проте діджиталізація освіти не є лише тимчасовим антикризовим заходом.

Вона відкриває нові перспективи для трансформації освітньої системи, зокрема:

- перехід до змішаних форматів навчання;
- створення індивідуальних освітніх траєкторій;
- розширення доступу до міжнародних освітніх ресурсів;
- посилення автономії й відповідальності кожного учасника освітнього процесу.

Таким чином, цифрова трансформація вищої освіти в умовах воєнного часу є не лише технічним процесом, а й соціокультурним викликом, що вимагає перегляду традиційних освітніх стратегій, адаптації педагогічних підходів та розробки довгострокових політик цифрової стійкості системи освіти, яка врахує педагогічні, психологічні, соціальні й етичні аспекти.

Список використаних джерел

1. Беребенюк І. О. Діджиталізація освіти – компетенції XXI століття. URL : <https://vseosvita.ua/library/didzitalizacia-osviti-kompetencii-hhi-stolitta-172970.Html> (дата звернення: 13.01.2025).

2. Котуха О. С., Фонарюк О. Ю., & Коцан-Олинець Ю. Я. Діджиталізація вищої освіти: пріоритети, виклики, завдання. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*, 2023. (6). URL : <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-6-01-02> (дата звернення: 13.01.2025).

Марина НІКОЛЕНКО,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Лариса ЛІСІНА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ІНТЕГРАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В ОРГАНІЗАЦІЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Освітня система в умовах війни зазнає трансформацій, адже вона стає однією з цілей військової агресії. Вплив здійснюється як на учасників освітнього процесу (учні, педагоги, студенти, викладачі, управлінці та науковці), так і на матеріальну базу освітніх закладів, включаючи будівлі навчальних установ усіх рівнів. ЮНЕСКО відзначає кілька основних наслідків цього впливу [5]:

1. Втрата життя серед освітян, учнів та адміністративного персоналу внаслідок вибухів та обстрілів у людних місцях, таких як входи до навчальних закладів, ігрові майданчики, офісні будівлі, або під час масових заходів чи в громадському транспорті.

2. Цілеспрямовані напади на освітян та студентів, які часто відбуваються прямо в стінах навчальних закладів або на шляху до них, що підриває відчуття безпеки у навчальному середовищі.

3. Розорення навчальних закладів через вибухи, що спричиняє значні втрати в матеріальних ресурсах і перешкоджає продовженню навчання.

4. Незаконні арешти, насильницькі зникнення та випадки катувань серед освітян і науковців, які намагаються виконувати свою роботу навіть у важких умовах.

5. Викрадення учнів, викладачів та адміністративного персоналу збройними формуваннями, які можуть використовувати ці дії для залякування, примусового вербування або для інших злочинних намірів.

Психологічні наслідки воєнного досвіду для здобувачів освіти є глибокими і складними, залишаючи свій слід на емоційному та ментальному здоров'ї. Серед основних проявів посттравматичного стресу виділяють такі симптоми, як емоційна нестабільність, труднощі зі сном, нічні кошмари, замкнутість, підозрілість, підвищена дратівливість, агресивність, тривожність, складнощі з концентрацією, апатія, депресивні стани, параноя, а також підвищений ризик суїцидальних думок. Іншою проблемою є небажання

або відмова повертатися до навчання. Таким чином, воєнні дії завдають шкоди не тільки інфраструктурі, але й значно ускладнюють доступ до якісної освіти, ставлячи під загрозу майбутнє цілого покоління.

Розвиток освіти в умовах жорстокої війни в Україні посилив розуміння необхідності згуртованих і кваліфікованих дій з боку органів державної влади та управління на всіх рівнях, спрямованих на підтримку стабільності та якості освіти, появу нових підходів, впровадження інноваційних форм навчальних планів та активний пошук ефективних педагогічних методик.

Відповідно, одним із пріоритетних завдань Міністерства освіти і науки України та його структурних підрозділів стала підтримка й стимулювання активного впровадження інновацій у сферу освіти [3]. Проте, війна є безпрецедентним досвідом для нашої держави, вона накладає на систему освіти нову, надзвичайно важливу роль – забезпечити психосоціальну підтримку, стабільність, відновлення нормального стану та надію на майбутнє, а також формувати цінності та навички, необхідні для відбудови й підтримки мирного життя. Здійснення професійної діяльності у воєнний період вимагає від педагогів освоєння нових навичок, які раніше не були передбачені у програмах або не мали належної уваги. Саме це зумовлює аналіз світового досвіду та обґрунтування можливостей його інтеграції в українські реалії актуальним напрямом дослідження.

Мета дослідження – здійснити теоретичний аналіз наукових джерел щодо міжнародного досвіду організації професійної діяльності в умовах війни та визначити можливості його інтеграції в українські реалії.

Міжнародна спільнота активно працює над створенням механізмів захисту освіти в умовах військових конфліктів. Збройні конфлікти та їхній вплив на громади стали об'єктом детального вивчення в різних наукових галузях. Проаналізувавши дослідження [4; 5], визначено, що основні теми стосуються соціальних аспектів життя в умовах конфлікту, економічних наслідків, аспектів фізичного, психічного й соціального здоров'я. Також значна увага приділялася дослідженню психосоціальної допомоги, спрямованої на покращення якості життя постраждалих. Окремо розглядалися наслідки заколотів і збройних конфліктів для системи освіти в різних країнах світу, що дає підґрунтя для усвідомлення впливу війни на освітню систему та ефективних шляхів вирішення освітніх проблем у подібних умовах.

Зусилля з пошуку рекомендацій щодо організації освітнього процесу в досліджуваних умовах показали, що вони здебільшого зосереджуються на важливості ролі освіти, а також на готовності педагогів до належної реакції на військові дії та терористичні загрози. Водночас наголошується, що під час війни заклади освіти можуть ставати об'єктами нападів. Тому, в літературі представлені пропозиції щодо створення навчальних просторів, які можуть не обов'язково бути традиційними шкільними приміщеннями [2].

Особливості організації навчання під час та після завершення бойових дій є предметом детального аналізу з боку провідних міжнародних організацій (ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ОЕСР та інші) [4; 5]. Рекомендації цих організацій базуються на всебічному аналізі конфліктів різного типу – як міжнародних, так і внутрішніх – з урахуванням специфіки кожної окремої кризової ситуації. Особливий акцент у цих рекомендаціях зроблено на адаптацію підходів до контексту агресії однієї держави проти іншої, що є актуальним у випадку російської агресії проти України. Вони спрямовані на забезпечення безперервності освітнього процесу, захист освітніх установ та впровадження інноваційних методик навчання в умовах кризи. Рекомендації також містять практичні стратегії для адаптації освітньої системи до екстремальних умов, які можуть бути застосовані для підтримки української освіти. Зокрема, передбачають впровадження дистанційного навчання, мобільних шкіл, а також створення гнучких навчальних програм, адаптованих до кризових умов.

У міжнародних документах (Декларації про безпеку шкіл, Мінімальних стандартах освіти) підкреслено важливість розробки й реалізації комплексної державної стратегії для забезпечення надання якісної освіти в критичних ситуаціях. Така стратегія має включати низку важливих компонентів, які сприяють захисту та підтримці освітнього процесу в умовах війни або інших надзвичайних обставин. Першочергове значення надається моніторингу випадків нападів на освітні заклади та учасників освітнього процесу. Відстеження таких інцидентів дозволяє оцінити масштаби загрози та визначити необхідні заходи для мінімізації ризиків. Іншим ключовим елементом є застосування альтернативних форм організації навчання, що передбачає використання дистанційних методів навчання, мобільних шкіл та інших форм, які дозволяють продовжувати навчальний процес навіть за відсутності фізичного доступу до шкіл. Адаптація освітніх програм до умов війни також є важливим аспектом державної стратегії. Освітні програми мають бути модифіковані з урахуванням актуальних потреб учнів, включаючи розвиток навичок, необхідних для виживання та самозахисту в кризових ситуаціях. Крім того, важлива підтримка педагогів, яка передбачає створення безпечних умов праці, а також забезпечення можливостей для їхнього професійного зростання та набуття навичок безпеки [4].

Міжнародний досвід підтримки учасників освітнього процесу демонструє необхідність надання психосоціальної допомоги як одного з головних елементів для створення безпечного середовища у закладі освіти. Ключові компоненти такої підтримки включають [6]:

- Проведення освітніх заходів, що сприяють емоційному та когнітивному розвитку здобувачів освіти, допомагають їм висловлювати свої переживання та емоції через неформальне спілкування з ровесниками й дорослими.

- Створення сприятливого, безпечного навчального середовища, застосування інклюзивних та гендерно-чутливих методик.

- Організацію навчання для педагогів і батьків з основ психологічної підтримки, використання підходів, які враховують емоційний стан і сприяють формуванню здатності справлятися зі стресом.

- Розробку та дотримання кодексу поведінки.

- Реалізацію системи перенаправлення здобувачів освіти до спеціалізованих служб для надання психологічної чи соціальної допомоги в разі виникнення гострих стресових розладів або глибоких психологічних травм.

- Забезпечення допомоги особам, які постраждали від гендерного насильства в умовах війни, зокрема надання первинної психологічної підтримки та базових медичних послуг для збереження їх фізичного і психічного здоров'я.

- Надання педагогам підтримки через забезпечення гуманітарної, психологічної та соціальної допомоги, коригування їхнього робочого навантаження, організацію локальних педагогічних рад і навчальних заходів для подолання викликів, пов'язаних із викладанням і наданням психосоціальної допомоги.

Іншими рекомендованими особливостями є впровадження альтернативних моделей, що дозволять забезпечити доступ до навчання навіть за умов припинення роботи традиційних навчальних закладів. Такі моделі передбачають перенесення занять у безпечні локації, створення тимчасових освітніх просторів або організацію домашніх шкіл, які забезпечують можливість навчання в безпечному середовищі. Ще одним аспектом є адаптація змісту освіти до викликів воєнного часу, перегляд і модернізація навчальних програм. Зокрема, важливим є надання пріоритету таким дисциплінам, як основи охорони здоров'я, громадянська освіта, а також впровадження нових курсів, таких як основи безпеки та освіта для миру [4].

Особливу увагу слід приділяти професійному розвитку педагогів, які працюють у нових реаліях. Міжнародний досвід демонструє ефективність спеціалізованих курсів і тренінгів, спрямованих на формування базових безпекових компетентностей серед учнів, студентів, викладачів та керівників освітніх установ. Крім того, важливо готувати фахівців для роботи з учнями та їхніми батьками в умовах стресу і психологічного впливу воєнних подій.

На зміні організації професійної діяльності педагогів під час кризових ситуацій воєнного характеру як ключової тенденції міжнародного досвіду наголошують і О. Акімова, Д. Коломієць, Ю. Бабчук та А. Грицак [1]. У цих умовах від педагогів вимагається високий рівень адаптивності, креативності та здатності оперативно реагувати на виклики, адже їхня готовність швидко приймати правильні рішення сприяє формуванню безпечної поведінки у здобувачів освіти. Війна розширює необхідність навчання вчителів, особливо в контексті надання психосоціальної підтримки. При цьому, міжнародні організації закликають готувати педагогів до надзвичайних ситуацій заздалегідь, а не лише реагувати на них після виникнення.

Підтримуємо висновок закордонних науковців про те, що війна змінює освітній контекст. Для успішного навчання під час війни необхідна психосоціальна підтримка як невід'ємна частина освітнього процесу. Основними аспектами діяльності педагогів в цих умовах є [1]:

1. Піклування про соціально-емоційне благополуччя здобувачів освіти – забезпечення умов для психологічного комфорту та емоційної стійкості.

2. Культивування та розвиток позитивних громадських настроїв – сприяння формуванню оптимізму та віри в майбутнє.

3. Розвиток критичної свідомості – здатності критично оцінювати інформацію та розуміти складні соціальні процеси.

4. Надання адекватної інформаційної підтримки – забезпечення достовірною та відповідною інформацією для кращого розуміння ситуації.

Отже, можна стверджувати, що інтеграція міжнародного досвіду в організацію професійної діяльності в умовах війни є критично важливою для збереження і стабілізації освітньої системи України. Війна вимагає нових підходів до освіти, адже вона перетворює освітні заклади на об'єкти атаки, ставлячи під загрозу життя та добробут педагогів, управлінців, науковців та здобувачів освіти.

Українській освіті необхідний стратегічний підхід, що враховуватиме найкращі світові практики, розроблені для кризових умов, та адаптуватиме їх до специфічного контексту війни. Серед них: впровадження гнучких моделей навчання, створення безпечного середовища, професійний розвиток педагогів і забезпечення їхньої готовності до роботи в заданих умовах, оновлення навчальних програм, акцент на дисциплінах, що сприяють формуванню стійкості, критичної свідомості та соціальної відповідальності здобувачів освіти.

Водночас, варто враховувати, що міжнародний досвід є лише основою та підґрунтям, а українським науковцям і практикам належить розробити власну концепцію та підходи до модернізації освітньої системи, що враховуватимуть національні особливості та специфіку ситуації. Український досвід має стати не тільки адаптацією світових практик, але й унікальним прикладом стійкості та інноваційності, що дозволить зберегти цілісність та якість освітньої системи навіть в сучасних реаліях.

Список використаних джерел

1. Коломієць А., Івашкевич Є., Коломієць Д. Стратегії організації освітнього процесу в умовах надзвичайних ситуацій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців*. 2023. № 68. С. 19–29.

2. Коломієць Д., Бабчук Ю., Грицак А., Акімова О. Організація шкільної освіти в умовах надзвичайних ситуацій воєнного характеру: аналіз світового досвіду. *Scientific Issues*. 2023. № 73. С. 90–95.

3. Крамаренко І. Організація навчання у школах в умовах війни: впровадження зарубіжного досвіду у вітчизняну практику. *Наука і техніка*. 2022. № 13. С. 326–335.

4. Локшина О. Переосмислення візії і формату функціонування освіти в умовах війни: орієнтири міжнародних організацій та український контекст. *Проблеми сучасного підручника*. 2022. С. 34–36.

5. Локшина О., Джурило А., Кравченко С., Максименко О., Нікольська Н., Шпарик О., Глушко О. Організація освіти в умовах війни. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 2. С. 5–18.

6. Чемодурова Ю. Надання психосоціальної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах війни. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 9 (14). С. 676–687.

Катерина НОСУЛЬКО,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Тетяна МУХІНА,
старша викладачка,
Бердянський державний
педагогічний університет

РОЛЬ ГРИ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Математична компетентність молодших школярів посідає важливе місце серед ключових, слугуючи фундаментом для успішного опанування широкого спектра освітніх компонент. Однак, нерідко сучасні здобувачі початкової освіти демонструють недостатню зацікавленість у вивченні математики. Дієвим інструментом для пробудження їхнього інтересу та активізації процесу навчання є залучення до ігрової діяльності, яка сприяє розвитку математичних здібностей, значно стимулює когнітивну активність учнів, створюючи емоційно сприятливе середовище для формування позитивного ставлення до навчання.

Активна участь в іграх дає можливість молодшим школярам опановувати навички командної роботи, вдосконалювати свої комунікативні вміння та вчить відповідально виконувати індивідуальні завдання. Ігрові методи, органічно інтегровані в освітній процес, допомагають учням усвідомити практичну цінність математичних знань у повсякденному житті, що є важливим для їхнього подальшого розвитку. Отже, гра виступає не лише як елемент розваги на уроках математики, а як потужний інструмент

розвитку глибокого розуміння математичних концепцій у здобувачів початкової освіти.

Мета дослідження – розкрити роль гри у процесі розвитку математичної компетентності молодших школярів.

Проблема розвитку математичної компетентності учнів початкової школи перебуває в центрі уваги багатьох вітчизняних дослідників. Зокрема, науковець М. Головань трактує математичну компетентність як інтегративну складову особистості, що охоплює кілька важливих компонентів: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, ціннісно-рефлексивний та емоційно-вольовий. Мотиваційний компонент включає потреби, мотиви, цілі та прагнення, пов'язані з вивченням математики, а також бажання вдосконалювати свої знання та досвід у математичній діяльності. Когнітивний компонент містить систематизовані теоретичні та практичні знання з математики, необхідні для вирішення як базових, так і складніших завдань. Діяльнісний компонент формує здатність використовувати математичні знання для вирішення типових практичних задач та аналізу проблем. Ціннісно-рефлексивний компонент охоплює ставлення до математики як соціально значущої дисципліни, прагнення до саморозвитку та самоаналізу результатів власної діяльності. Емоційно-вольовий компонент пов'язаний з розвитком стійкості до невдач, цілеспрямованості, наполегливості, здатності керувати емоціями та застосовувати вольові зусилля у процесі математичної діяльності [1].

Зважаючи на багатогранність математичної компетентності та важливість створення сприятливих умов для її розвитку, особливої уваги заслуговує застосування ігрової діяльності в освітньому процесі. Це є одним із ключових чинників, що сприяють формуванню творчої та допитливої особистості молодшого школяра, оскільки через ігри вдається залучити учнів до інтерактивного засвоєння математичних знань і навичок. При використанні ігор здобувачі початкової освіти уникають формування стереотипів сумніву чи недовіри до власних здібностей, адже гра дозволяє їм проявити свій позитивний потенціал [2; 3].

Ігрова форма занять створюється на уроках математики за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, які виступають як засіб спонукання, стимулювання молодших школярів до навчальної діяльності. На думку І. Романюк, Н. Міської, ігри можна класифікувати на предметні, що спрямовані на пізнання явищ і закономірностей, та сюжетні, які відображають особливості людської діяльності й спілкування. У свою чергу, сюжетні ігри поділяються на виробничі та тренінгові. Наприклад, ігровий сюжет може бути реалізований через завдання, які виконують казкові персонажі, що дає змогу організувати бесіди на засвоєння математичних понять. Такі ігрові сюжети значно полегшують сприйняття нового матеріалу, допомагаючи учням початкової школи сконцентрувати увагу на ключових аспектах, а також сприяють кращому закріпленню вивченого [4].

Роль гри у розвитку математичної компетентності здобувачів початкової освіти визначається виконуваними нею функціями, а саме: мотиваційно-спонукальною, навчальною, виховною, орієнтаційною, соціокультурною, комунікативною, самореалізаційною, діагностичною, корекційною. Мотиваційно-спонукальна функція сприяє зацікавленню молодших школярів до навчання та стимулює їх до активної участі в освітньому процесі, створюючи атмосферу емоційного залучення. Навчальна функція реалізується через опанування нових знань і навичок, інтегруючи теоретичні аспекти у практичні дії, що формує в учнів системність мислення та вміння адаптувати отримані знання. Виховна функція забезпечує розвиток морально-етичних якостей особистості, оскільки в процесі гри здобувачі початкової освіти засвоюють норми соціальної поведінки та правила взаємодії. Орієнтаційна функція допомагає молодшим школярам знаходити шляхи вирішення складних задач і формує навички прийняття рішень у нових ситуаціях, сприяючи кращому розумінню навколишнього середовища. Соціокультурна функція гри інтегрує здобувачів початкової освіти в культурне середовище через засвоєння традицій, звичаїв і соціальних норм, формуючи у них культурну ідентичність. Комунікативна функція сприяє розвитку мовленнєвих навичок, збагаченню словникового запасу, покращенню взаєморозуміння між учнями та формуванню соціальних компетенцій. Функція самореалізації дає можливість кожному здобувачу початкової освіти відчувати власну значущість, реалізувати творчий потенціал та зміцнити впевненість у власних силах. Діагностична функція дозволяє педагогу виявити індивідуальні особливості молодших школярів, їхні схильності та потенційні проблеми, що допомагає коригувати освітній процес відповідно до потреб учнів. Корекційна функція допомагає виправити небажані поведінкові або освітні аспекти через делікатне впровадження ігрових прийомів у процес навчання [1].

Застосування гри на уроках математики в початковій школі є дієвим інструментом, що не лише пробуджує інтерес та створює позитивну атмосферу навчання, полегшуючи засвоєння складного матеріалу, а й інтенсивно активізує розумові процеси, увагу, пам'ять та мотивацію здобувачів початкової освіти. Саме в ігровій діяльності проявляються індивідуальні здібності учнів, формуються навички взаємодії, відповідальність та вміння застосовувати знання в реальних ситуаціях. Гра розширює пізнавальні можливості молодших школярів, сприяє розвитку цілеспрямованості, дисциплінованості, творчого мислення та як наслідок забезпечує ефективне навчання й виховання особистості [3; 4].

Отже, гра виконує важливу роль у процесі розвитку математичної компетентності здобувачів початкової освіти. Завдяки своїй багатофункціональності вона не лише урізноманітнює навчальну діяльність, а й сприяє формуванню ключових елементів математичної компетентності: мотивації, когнітивних знань, умінь практичного застосування, ціннісного

ставлення до предмета та емоційної стійкості. Ігрова діяльність забезпечує залучення молодших школярів до освітнього процесу на рівні, який відповідає їхнім віковим та психологічним особливостям, формує позитивну установку до вивчення математики та стимулює розвиток особистості в цілому. Таким чином, інтеграція гри в процес навчання є ефективним засобом розвитку математичної компетентності, що відповідає сучасним освітнім викликам і сприяє гармонійному розвитку учнів початкових класів.

Список використаних джерел

1. Головань М. С. Математична компетентність: сутність та структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету*. 2014. № 1. С. 35–39.

2. Дубровський В., Дубровська Л. Формування математичної компетентності учнів початкової школи на уроках математики з використанням дидактичних ігор. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 39. Том 1. С. 318–324.

3. Мухіна Т., Пати́ка В. Ігрові форми та методи при вивченні величин на уроках математики в початковій школі як вимога сучасності. *Нові педагогічні виміри професійного розвитку майбутніх учителів: сучасні реалії та виклики: матер. Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (15 листопада 2023 р., Бердянський державний педагогічний університет) / за ред. проф. Л. Коваль, доц. О. Попової та ін. Бердянськ, 2023. С. 115–118.*

4. Романюк І. В., Місько́ва Н. М. Використання ігрових технологій на уроках математики.

URL : https://dspace.megu.edu.ua:8443/xmlui/bitstream/handle/123456789/4122/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%9F%D0%9E_2023_7.05.2023-123-128.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 06.12.2024).

Олексій ХРИСОСТОМІДІ,
здобувач другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Ольга СТАРОКОЖКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ПЕДАГОГІВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ: СТРАТЕГІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Актуальність. Мотивація педагогів є основою стабільності освіти в умовах криз, таких як воєнний стан в Україні станом на березень 2025 року. Переміщення навчальних закладів, високий рівень стресу та потреба в цифрових рішеннях створюють нові виклики для вчителів. Ефективна підтримка їхньої мотивації забезпечує професійну витривалість і якісне навчання навіть у складних обставинах. Дослідження Л. Кармушки підкреслюють, що психологічний стан педагогів у воєнний час потребує особливої уваги, що робить тему надзвичайно актуальною [3, с. 15].

Ступінь досліджуваності. Проблема мотивації вчителів аналізувалася в різних наукових напрямках. Д. Мак-Клелланд розробив теорію мотивації, засновану на потребах у досягненні, владі та приналежності [1, с. 112–115]. І. Зязюн досліджував професійну ідентичність педагогів у кризових ситуаціях [2, с. 25–27]. Л. Кармушка зосередилася на психологічній підтримці вчителів під час війни, акцентуючи на стресі та вигоранні [3, с. 12–14]. Водночас вплив воєнного контексту на мотивацію з урахуванням цифрових технологій залишається недостатньо розкритим.

Мета і методи дослідження. Мета: визначити стратегії та інструменти підтримки мотивації педагогів у кризових умовах. Методи: огляд літератури, анкетування (60 педагогів із релокованих навчальних закладів), порівняльний аналіз. З огляду на вимоги безпеки в умовах воєнного стану в Україні та з урахуванням того, що це дослідження буде опубліковане в збірнику тез наукових доповідей здобувачів вищої освіти, конкретні дані про місце проведення дослідження, назви навчальних закладів і прізвища опитаних педагогів не розкриваються.

Сутність дослідження. Дослідження виявило три основні складові мотивації педагогів у кризових умовах:

1. Матеріальні стимули: стабільна оплата праці (62% респондентів вважають її ключовою) і додаткові виплати (48%).

2. Нефінансові чинники: визнання зусиль (67%), можливості для професійного розвитку (58%), творчий простір (52%). І. Зязюн зазначає, що ці елементи зміцнюють професійну ідентичність учителів [2, с. 28].

3. Психологічна підтримка: зменшення стресу (73%), взаємодія з адміністрацією (68%). Л. Кармушка наголошує на важливості таких заходів для запобігання вигоранню в умовах війни [3, с. 16].

Опитування показало, що вчителі високо цінують доступ до онлайн-платформ (78%) і регулярну взаємодію з адміністрацією (65%). З початком пандемії COVID-19 у 2019 році дистанційне синхронне та асинхронне навчання стало актуальним, вимагаючи від педагогів нових навичок і ресурсів. Нині, в умовах війни, існують регіони поблизу зони бойових дій, де учні та викладачі не мають повного доступу до онлайн-навчання через часті повітряні атаки та необхідність працювати в укриттях, а також проблема дітей і викладачів, які залишилися на тимчасово окупованих територіях і мають обмежений доступ до навчальних платформ. Експеримент, заснований на підході Л. Кармушки [3, с. 18], яка акцентує на психологічній підтримці та ресурсному забезпеченні, показав: педагоги, які отримали доступ до додаткових цифрових інструментів і консультацій зі стресостійкості, значно підвищили свою залученість у навчальний процес у порівнянні з тими, хто працював у стандартних умовах. Це підкреслює необхідність створення сприятливого цифрового й емоційного середовища для вчителів, що є критично важливим у воєнний час, як зазначає Д. Мак-Клелланд у своїй теорії мотивації [1, с. 134].

Серед викликів: емоційне вигорання (60%) [3, с. 17], нестача технічного забезпечення (42%) і недостатня цифрова підготовка (33%). О. Пінчук підкреслює, що психологічна підтримка й цифрові ресурси можуть суттєво зменшити ці проблеми [4, с. 45].

Висновки. Підтримка мотивації педагогів у кризових умовах потребує інтеграції матеріальних стимулів, нефінансових заохочень, психологічної допомоги та цифрових інструментів. Рекомендується впроваджувати програми цифрової грамотності, консультації зі стресостійкості та регулярний зворотний зв'язок від адміністрації. Такі заходи допоможуть учителям зберігати мотивацію та забезпечувати якісну освіту навіть у воєнний час.

Список використаних джерел

1. McClelland, D. C. *Human Motivation*. Cambridge: *Cambridge University Press*, 1987. 535 p. (Переклад українською: Мак-Клелланд Д. Мотивація людини. Київ : Наш Формат, 2020. 384 с.).
2. Zyazyun, I. A. *Pedagogy of Goodness: Ideals and Realities*. Kyiv: MAUP, 2009. 312 p. (Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. Київ : МАУП, 2009. 312 с.).

3. Karmushka, L. M. Psychological Support of Teachers in Crisis Conditions. Kyiv: Institute of Psychology, 2023. 120 p. (Кармушка Л. М. Психологічна підтримка педагогів у кризових умовах. Київ : Інститут психології, 2023. 120 с.)

4. Pinchuk, O. P. Mental Health of Educators During the War in Ukraine. *Journal of Ukrainian Pedagogical Sciences*, 2024, № 1, Pp. 40–50. (Пінчук О. П. Психічне здоров'я педагогів під час війни в Україні. *Журнал українських педагогічних наук*, 2024, № 1, с. 40–50).

Тетяна ЧЕРНЕНКО,
здобувачка другого
(магістерського)
рівня вищої освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет
Лариса ЛІСІНА,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Бердянський державний
педагогічний університет

ВПЛИВ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ НА РОБОТУ НАД ТИПОВОЮ НАВЧАЛЬНОЮ ПРОГРАМОЮ З ДИСЦИПЛІНИ «МУЗИЧНА ЛІТЕРАТУРА»

Найбільшими нагальними викликами сьогодення є швидка відповідь на духовні запити нашого суспільства усіх закладів культури, в тому числі і мистецьких шкіл. А такими запитами є виховання патріотизму, національної гідності, громадянськості особистості, гуманізму та духовності.

У серпні минулого року відбулася презентація програми «Музична література» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування (клас сольного співу, клас хорового співу, інструментальні класи, клас музичного фольклору). Завданням сьогодні є ознайомлення викладачів мистецьких шкіл із головними принципами та методичними засадами цієї програми.

Коли почалася війна, робота над програмою «Музична література» була вже на фініші. Жахливі події, пов'язані з широкомасштабним вторгненням РФ на нашу землю, змусили заново переглянути усю програму та внести у неї низку суттєвих змін. Насамперед було одностайно вирішено видалити будь-який культурний контент окупанта та поставити російську культуру на паузу. З морально-етичної точки зору вивчати твори російських композиторів стало неможливо, принаймні у музичних школах. Натомість у

програмі значно збільшилася питома вага творчості українських композиторів.

Мета програми «Музична література» полягає у наданні ґрунтовної історико-теоретичної бази щодо складових, будови та основних історичних віх розвитку музичного мистецтва з репрезентацією найбільш яскравих художніх зразків, у створенні цілісної, чітко структурованої звукової картини світу для комплексного розвитку здібностей і компетентностей, що охоплюють головні аспекти музичного інтелекту: зацікавлення та емоційне сприймання, розуміння та інтерпретування музичних явищ, рефлексування і оцінювання, відтворення та моделювання, творче теоретичне і практичне переосмислення, застосування в різних сферах власної життєдіяльності. Укладачі програми доклали багато зусиль для того, щоб добитися результату досягнення у учнів свідомого розуміння доцільності отриманих знань, їх практичного застосування. Це допомогло підвищити мотивацію учнів у навчанні, спонукати їх до саморозвитку. Практичне музикування (індивідуальне чи групове) є обов'язковою формою роботи на кожному уроці, воно покликане пожвавити навчальний процес, надати йому динамізму, рухомої енергетики. Діти з пасивних, скутих за партами слухачів, перетворюються на безпосередніх учасників музичного процесу (співу соло чи ансамблевого-хорового з нотних партитур, виконання творів з фаху при вивченні жанрів етюд, п'єси тощо, хореографічних та пластичних інтерпретацій музичних творів, імпровізації, театральних ігрових музичних відтворень схематичних зображень конструкцій простих музичних форм, демонстрації можливостей власного інструмента з фаху при вивченні тембрів) та багато інших креативних технологій покликані зацікавити та захопити дитячу уяву, викликати в учнів бажання спробувати свої сили у власній життєтворчості.

Переважає більшість модулів передбачає виконання учнем одного або кількох практичних завдань. Це може бути завдання заспівати або заграти вивчену на уроці пісеньку, або використати набуті на уроках знання для власної дослідницької діяльності, або створення на основі вивченого матеріалу авторського мультимедійного контенту.

У програмі рекомендовано активізувати художньо-творче самовираження та самореалізацію учнів під час навчального процесу. Це дозволяє згодом користуватися набутими музичними знаннями в процесі самостійної діяльності та самоосвіти та креативно розв'язувати творчі проблеми.

Таким чином, викладач має не тільки підтримувати бажання учнів до творчих пошуків і засобів самовираження, але й активно пропагувати і націлювати своїх вихованців на участь у творчих проєктах і заходах.

Програма поділяється на дві частини, одна з яких побудована на жанровотипологічній основі, а наступна – на історико-стильовій. Це пояснюється необхідністю врахувати і особливості вікової психології

дитини, і ступінь сформованості мислення, і обсяг знань, отриманих у загальноосвітній школі, які необхідно мати при вивченні мистецтва у історичному просторі.

Перший розділ програми, який будується на жанрово-типологічній основі, триває 2,5 року. Це 5, 6 та перший семестр 7 класу. Впродовж 2,5 року учні: 1) опановують український фольклор; 2) ознайомлюються із музикою інших країн та навіть континентів; 3) дізнаються про музичні інструменти; 4) ґрунтовно вивчають різноманітні музичні жанри.

Порівняно із попередньою, у новій програмі розширено межі музичного історичного часу та простору за рахунок введення нових тем, присвячених ознайомленню з музикою різних країн та континентів світу. Більшої уваги приділено і вивченню музики ХХ–ХХІ ст. Українська музика, як і в попередній програмі, постає невід’ємною частиною світового музичного процесу.

Наступний етап вивчення музичної літератури базується на монографічному історико-стильовому принципі. Він починається з другого семестру 7 класу та також триває 2,5 року. В цей час учні у загальноосвітній школі вже почали вивчати історичні епохи, познайомились зі Стародавніми цивілізаціями, їх наукою, літературою та частково мистецтвом, почали далі рухатися у вивченні історичних подій за хронологічним принципом. В учнів на уроках історії мистецтва вже почало формуватися історичне мислення. Отже, вони готові до опанування наступного розділу програми, побудованого за історикостильовим принципом.

У новій програмі змінено методику вивчення персоналій композиторів. Ми обмежились короткими відомостями про факти життєвого шляху композитора. Необхідно знати, представником якого напряму у мистецтві він є, якими є особливості його композиторського стилю, жанрові уподобання, мистецька діяльність (педагогіка, фольклористика, публіцистика, організаційно-просвітницька діяльність, концертна діяльність тощо).

До кожного модуля подається обов’язковий, варіативний та запропонований у творчому блоці музичний матеріал з посиланнями на вебсайт чи інтернет-адресу з вказаними виконавцями та хронометражем кожного зразка. Переважно обиралися відеоресурси, серед яких особлива увага приділена відеопартитурам, кольоровим рухомим 3D або в іншому комп’ютерному вирішенні партитурам тощо. Також запропоновані численні зразки фрагментів або й цілком художніх, документальних чи анімаційних фільмів, кліпів, які призначені для домашнього самостійного перегляду або передбачають введення тематичних факультативів («наприклад: «Звукові портрети народів світу» чи «Музичний глобус планети Земля», «Кіномузика», «Музика ХХ століття в контексті інших мистецтв», Популярна музика ХХ–ХХІ століть» тощо). Широкий спектр запропонованих аудіо- та відеоматеріалів з вказаним хронометражем дозволить викладачеві краще розрахувати перебіг уроку.

Програма також має Додатки – це неймовірний за обсягом, чітко структурований список літератури та джерел для користування і підготовки до уроків.

Таким чином, типова навчальна програмою «Музична література» є основою для розробки робочої навчальної програми викладачем, а також спрямована на всебічний розвиток та виховання творчої особистості.

Список використаних джерел

1. Кушнір О. Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «музична література» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування (клас сольного співу, клас хорового співу, інструментальні класи, клас музичного фольклору). Київ, 2022. 231 с.

Сергій ШУЛЬЖЕНКО,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Бердянський державний педагогічний університет
Ольга СТАРОКОЖКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Бердянський державний педагогічний університет

АДАПТАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ І ВИКЛАДАЧІВ ЗВО ДО ЗМІШАНОГО ФОРМАТУ НАВЧАННЯ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

Актуальність теми. Повномасштабна війна в Україні призвела до кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя, зокрема у сфері вищої освіти. Заклади вищої освіти були змушені терміново адаптуватися до нових реалій, які включають фізичну небезпеку, нестабільне технічне забезпечення, психологічне напруження та вимушене переміщення значної частини здобувачів і викладачів.

У цих умовах особливої актуальності набуває змішане навчання як компромісна та найбільш гнучка форма організації освітнього процесу. Проте цей формат вимагає не лише технічної, а й психолого-педагогічної адаптації. Студенти змушені навчатися в умовах постійного стресу, нерідко перебуваючи у небезпечних регіонах або за кордоном, а викладачі – швидко оволодівати новими цифровими інструментами, забезпечувати якість навчання й одночасно підтримувати емоційний стан своїх здобувачів.

Вивчення викликів, з якими стикаються учасники освітнього процесу, а також аналіз ефективних стратегій адаптації в умовах війни є необхідним для вдосконалення системи вищої освіти. Це дозволить не лише забезпечити безперервність навчання, а й створити передумови для майбутнього відновлення й модернізації освітньої галузі України.

Мета дослідження – виявити основні психолого-педагогічні виклики та визначити ефективні підходи до адаптації здобувачів і викладачів закладів вищої освіти до змішаного формату навчання в умовах воєнного часу.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукових джерел з проблем дистанційного та змішаного навчання; емпіричне спостереження за освітнім процесом у ЗВО; узагальнення практичного досвіду впровадження змішаних моделей у період війни.

Виклад основного матеріалу. У процесі дослідження було встановлено, що перехід до змішаного формату навчання в умовах воєнного стану має як позитивні, так і негативні аспекти. З одного боку, така модель дозволяє зберегти академічну мобільність, забезпечити доступність освіти для студентів, які були змушені виїхати за межі країни або переміститися в безпечніші регіони. Водночас вона створює серйозні виклики, пов'язані з психоемоційним станом учасників освітнього процесу, технічними обмеженнями, відсутністю стабільного інтернету та зниженим рівнем мотивації [10].

Студенти, які перебувають у складних життєвих обставинах, часто демонструють втому, апатію, емоційне вигорання, що негативно впливає на їхню успішність. Водночас викладачі стикаються з надмірним навантаженням, необхідністю поєднувати різні форми викладання (онлайн і офлайн), адаптувати методики до умов війни, часто без належної методичної та технічної підтримки [20].

Особливої уваги потребує питання підтримки академічної доброчесності в умовах змішаного навчання, коли контроль за якістю засвоєння знань ускладнений. Ще одним викликом є формування соціальних зв'язків між студентами та викладачами, які втрачають особистісний компонент комунікації в цифровому просторі [30].

Позитивним є те, що в умовах кризи значна частина викладачів демонструє гнучкість, ініціативність та готовність до впровадження інноваційних педагогічних технологій. Зростає роль психологічної підтримки, як індивідуальної, так і групової, а також значення інтеграції психолого-педагогічних служб у загальний освітній процес [20].

Для підвищення ефективності адаптації до змішаного навчання доцільно вдосконалити цифрову інфраструктуру ЗВО, запровадити системну підготовку викладачів з онлайн-методик, розвивати сервіси психологічної допомоги, формувати культуру саморегуляції та самоорганізації серед студентів а також адаптувати навчальні програми з урахуванням обставин воєнного часу.

Висновки. Отже, змішане навчання в умовах війни стало вимушеним, але необхідним кроком, що дозволяє забезпечити неперервність освітнього процесу. Основними викликами є психологічна нестабільність, технічна нерівність, порушення комунікації та дефіцит педагогічної підтримки. Адаптація студентів і викладачів можлива завдяки впровадженню комплексного підходу: технологічного, організаційного та психолого-педагогічного. Досвід, здобутий під час війни, може слугувати основою для реформування освітньої системи в поствоєнний період.

Список використаних джерел

1. Десятнюк Л. Б., Калінчук О. М. Змішане навчання у теорії та практиці вищої школи. *Цифрова трансформація освіти: теоретико-методичні засади* : збірник мат. Міжнародної науково-практичної конф., присвяч. 70-річчю проф. В. П. Сергієнка. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 105–107.

2. Когут У., Сікора О., Вдовичин Т. Виклики навчання та викладання в умовах війни. *Молодь і ринок*. №6 (204). 2022. С. 83–88.

3. Міністерство освіти і науки України. *Рекомендації щодо організації освітнього процесу у воєнний період*. [Електронний ресурс]. 2022. URL : <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 12.05.2025).

**Формування готовності до інноваційної професійної діяльності
майбутніх фахівців: теорія і практика**

Наукове видання

Колектив авторів

Матеріали

IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
16 травня 2025 року

Відповідальність за зміст та вірогідність інформації (тез) несуть автори

Відповідальна за випуск – Крістіна ПЕТРИК

Комп'ютерна верстка та дизайн – Світлана СІДОРЦОВА

Надруковано з оригінал-макета, наданого авторами

Адреса редакції:

71100, Запорізька область, Бердянськ, вул. Шмідта, 4.
Тимчасово переміщений за адресою (поштова адреса):
Україна, 69000, м. Запоріжжя, вул. Університетська, 55А.